

[mb]

magazin bibliologic

ISSN 1857-1476

numărul

4

2006

În acest număr

- » Jean-Noël Jeanneney
- » Vera Osoianu
- » Svetlana Barbei
- » Nina Negru
- » Maria Brînzan
- » Galina Davîdic
- » Ludmila Popa
- » Angela Amortitu
- » Nelly Turcan
- » David Isaacson
- » Alla Panici
- » Silvia Ciubrei
- » Friedrich Nietzsche
- » Sanda Golopenția
- » Marija Gimbutas
- » Constantin N. Barbulescu
- » Alexe Rău
- » Iurie Colesnic
- » Natalia Cheradi
- » Jeffrey Toobin

Teorie și Practică
Agon
Sy

Bibliofutur
Aniv
Să
Sympozion

Magist

Editori:

Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Asociația Bibliotecarilor
Societatea Bibliophililor

Colegiul de redacție:

Redactor-șef:
Alexe Rău

Vera Osoianu, Iurie Colesnic, Pavel Balmuș,
Dragoș Popa-Miu, Nina Negru, Natalia Cheradi, Eugenia Bejan,
Ludmila Corghenci, Ecaterina Dmitric (secretar de redacție)

Lector: Neli Canțer

Procesare computer: Maria Griniuc
com. nr. 2, Imprimeria B.N.R.M.

SUMAR**01 | AGORA**

Jean-Noël Jeanneney | Punct de vedere asupra Bibliotecii Numerice Europene
(Dialog cu Jean-Noël Jeanneney, președintele Bibliotecii Naționale a Franței).....3

02 | INVITATUL REVISTEI MB

“Noțiunea de bibliotecă a fost și rămâne inșanjabilă...” (Dialog-eseu cu dl Roman
Motulskii, doctor habilitat în biblioteconomie, directorul BN a Bielorusiei)5

03 | BIBLIOTECA NUMERICĂ EUROPEANĂ

Vera Osoianu | CENL – Conferința Bibliotecilor Naționale Europene 15

Svetlana Barbei | Prezentarea generală a Cărții Albe privind Biblioteca Numerică Euro-
peană 19

Biblioteca Națională Numerică a Republicii Moldova

Comunicat de presă

Modelul strategic al BNNRM 22

04 | BIBLIOFILIE

Nina Negru | Mărturisirea de credință a Spătarului Nicolae Milescu
(370 de ani de la nașterea marelui cărturar) 26

05 | SYMPOSION

Maria Brînzan | Colecția ONU ca parte componentă a Serviciului
“Lectura publică staționar” 31

Galina Davîdic, Ludmila Popa Serviciul informativ-bibliografic – cheia informațională a Bibliotecii Publice “Mihai Eminescu”	34
Angela Amorțitu Extinderea e-serviciilor în biblioteca universitară: concepte și experiențe la Departamentul Informațional Biblioteconomic ULIM	37

06 | STUDII ȘI CERCETĂRI

Nelly Țurcan Accesul deschis la informația științifică: Inițiative internaționale	40
---	----

07 | TEORIE ȘI PRACTICĂ

David Isaacson Să răspundem necesităților, nu doleanțelor	48
Alla Panici Modificarea Sistemului de Clasificare Zecimală Universală (în viziunea indexatorului practician)	50
Silvia Ciubrei Utilizatorii resurselor informaționale electronice: aspecte de comportament	55

08 | Bibliosofie

Friedrich Nietzsche De ce sunt eu atât de inteligent.....	59
---	----

09 | UNIVERSUL LECTURII

Sanda Golopenția Cartea-scrisoare	66
---	----

10 | Clio și Biblon

Marija Gimbutas Scrierea de la Turdaș, cea mai veche scriere din lume	68
Constantin N. Barbulescu Primele forme ale scrierii de pe mapamond	71
Un cărturar așteptându-și cercetătorii (de vorbă cu Olga Andreevna Belobrova) Interlocutor: Nina Negru.....	74

11 | BIBLIOARHITECTURĂ

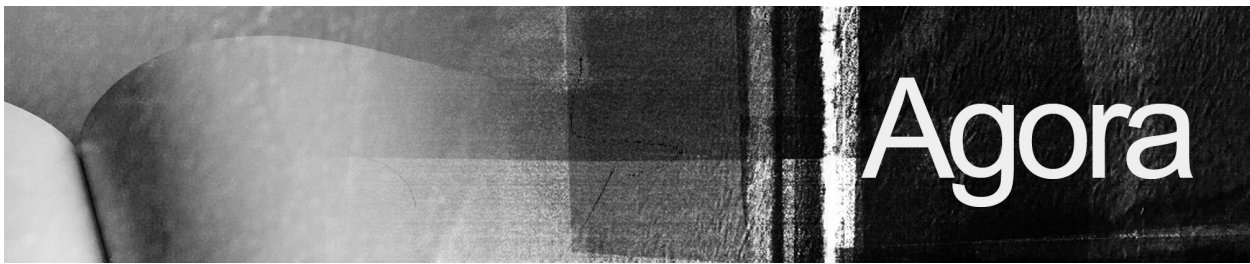
Alexe Rău O bibliotecă pentru mileniul trei	77
---	----

12 | ANIVERSĂRI CULTURALE

Iurie Colesnic Un poet împotriva tuturor	85
Iurie Colesnic Nicolai Florov – naturalist basarabean de talie europeană	88
Iurie Colesnic Andrei Parhomovici, cărturarul din tagma celor neobosiți	90
Iurie Colesnic Antonie Plămădeală – exponentul generației de aur	92

13 | IT

Natalia Cheradi Crearea și dezvoltarea site-ului web al bibliotecii universitare din perspectiva marketingului	95
Jeffrey Toobin Oaspetele Bibliotecii Viitorului sau Mai multe despre proiectul de digitizare Google	99

Punct de vedere supra Bibliotecii Numerice Europene

Jean-Noël Jeanneney

(Dialog cu Jean-Noël Jeanneney, președintele Bibliotecii Naționale a Franței)

După apelul lui Jean-Noël Jeanneney referitor la crearea unei mari biblioteci numerice europene drept răspuns la anunțurile răsunătoare ale Google-ului privind acordurile de numerizare încheiate cu prestigioase biblioteci anglo-saxone, **Chroniques** a informat cu regularitate cititorii săi despre avansarea acestui proiect.

Chroniques: *În numărul precedent noi am anunțat că o etapă importantă va fi depășită în decembrie 2005 cu ocazia prezentării raportului său de către grupa de conducere formată în scopul creării Bibliotecii Numerice Europene. La ce etapă este proiectul?*

Jean-Noël Jeanneney: A trecut deja un an de când BNF a lansat apelul de a face față provocărilor Google în materie de numerizare prin constituirea unei biblioteci numerice europene. Franța trebuia să ia atitudine, și în primul rând, Biblioteca Națională a Franței, pionier în domeniul numerizării și al difuzării on-line a Bibliotecii Numerice Gallica, a bibliotecii sale de viitor (chiar dacă ea prezintă azi câteva elemente depășite). Instituția noastră de stat este mai mult decât garantul de integritate a documentelor și asigură perenitatea lor. Noi avem începutul încă de pe vremea lui Charles V, pe când Google nu există decât doar de la Bill Clinton încoace.

Clasamentul sistematic de cunoștințe este conștient în activitățile noastre, spre deosebire de Google, care comunică conținutul în dezordine conform ierarhiilor mai mult sau mai puțin aleatorii. Numai Statul poate garanta cu siguranță securita-

tea datelor și asigura protecția drepturilor de autori, editori, librari, – cei care sunt actori fundamentali în lumea cărții. Lansând acest apel important încă din ianuarie 2005, am intenționat să sesizez puterile publice fără menajamente, propunând celor inteligenți și conștienți o sugestie fondată pe câteva idei simple. Multipolaritatea culturală în beneficiul Europei și, de aici, a planetei întregi, trebuie să fie contrapusă pretenției de centralizator afișat al sistemului Google, care își asumă „organizarea informației lumii”. Eu sunt fericit că această idee a fost prompt susținută de președintele Republicii, apoi de Guvern. Instituțiile Europei, prin susținerea entuziasmată a lui Jean-Claude Juncker, pe atunci președintele Uniunii, și a lui Jose Manuel Barroso, președintele Comisiei, de asemenea au aderat la această mișcare.

Eșecul referendumului european în Franța a avut un impact negativ asupra ordinii instituționale, dar a suscitat probabil apariția unui proiect colectiv. Aceste idei s-au extins în exterior, depășind continentul nostru, căci în perspectivă în lumea arabă (eu am în vedere Biblioteca din Alexandria), în Asia și în America Latină, aceeași intervenție este inevitabilă. Se conturează un tablou de ansamblu.

Ch.: *Care sunt prioritățile părții franceze?*

J.- N.J.: Comitetul de Conducere (prezidat de ministrul Culturii, din care facem parte eu ca președinte al BNF, iar în cadrul Comitetului – de vicepreședinte, directoarea generală a Bibliotecii în calitate de membru precum și misiunea BNF care exercită funcțiile de secretariat general) a reușit să se achite de sarcina stabilită – aceea de a inventaria localurile și de a examina problemele de ordin tehnologic, intelectual și diplomatic pe care

le poate genera această magnifică ambiție. Copia studiului a fost remisă la începutul lunii ianuarie 2006. Actualmente BNF este investită cu sarcinile principale ale acestui proiect. Ea urmează să îna-nteze, acționeze în trei direcții, asigurându-și colaborarea cu un nucleu al bibliotecilor naționale ale Uniunii Europene (reamintim că aproape toate au răspuns favorabil la apelul nostru), care va fi deschis, cu siguranță, tuturor instituțiilor ce vor dori să urmeze această inițiativă.

Prima noastră inițiativă va fi reuniunea de la Paris, în ajunul Salonului de carte, a acestor actori europeni ai proiectului pentru a aborda atât aspectele intelectuale (gândindu-ne la o cartă documentală), cât și cele tehnologice. În fond Biblioteca Numerică Europeană trebuie să fie construită pe baza unor idei științifice comune și a unor idei tehnologice care vor asigura compatibilitatea și interoperabilitatea ofertelor on-line, prin respectarea identităților naționale. O interfață de vizualizare comună trebuie să asigure confortul navigării în același ansamblu.

Va trebui să conturăm de asemenea modelele de finanțare, respectând echilibrul între fondurile publice și fondurile private: să veghem ca fondurile publice să rămână prioritare pentru a nu afecta natura proiectului și pentru a evita riscul unui dezechilibru ce ar înclina spre o rentabilizare obsesională. Pentru aceasta avem susținerea prețioasă a societății Thomson. Mai întâi noi trebuie să apreciem costurile reale ale acestor operațiuni. Noi am inițiat un test de fezabilitate în materie de numerizare, care va conduce la tehnologii actualmente disponibile pe piață și la filiere de numerizare, toate în scopul evaluării rapidității, calității lor în termeni de indexare, și costurile unui plan multianual, care va presupune numerizarea a multor mii de documente. Aceste teste ne vor permite să ne determinăm mai bine scopurile și să atragem în competiție pe cei, care își vor propune concursul lor la ofertele apărute.

În sfârșit, și aceasta-i esențial, noi trebuie să convenim împreună cu editorii asupra tuturor operelor, care nu au intrat în domeniul public, să cugetăm asupra respectării drepturilor și securității proprietății intelectuale, în așa fel ca să nu se repete încălcările comise de Google și de asemenea asupra securității datelor și a mijloacelor tehnice, având în vedere retribuția legală a celor ce sunt în drept.

Ch.: Care este contribuția franceză în sensul de volum documentar?

J. - N. J.: Sunt examinate mai multe priorități. Mai întâi, pentru o mai bună ergonomie, va trebui de analizat condițiile și metodele de lucru, de permis

o mai eficientă indexare și navigare, de reluat numerizarea documentelor din Gallica și de efectuat conversia din format imagine în format text a circa 60.000 – 80.000 documente ce constituie componentele acestei biblioteci numerice. Va trebui apoi de înmagazinat mai multe documente noi: de la 50.000 la 60.000 documente noi în 2006 și apoi de susținut ritmul anual de creștere de la 120.000 la 150.000 documente pe an pentru a asigura prezența franceză prioritară în viitoarea Bibliotecă Numerică Europeană. Fără a neglija examinarea intensă a programelor de numerizare pe paginile presei cotidiene și a hebdomadarului BNF, ce contribuie pe deplin la această îmbogățire.

Aceste eforturi considerabile trebuie să se sprijine pe asentimentul tuturor cetățenilor, pe care noi va trebui să-i convingem de importanța mizei, dar nu numai pe cel al elitei și cercetătorilor specializați.

Ch.: În timp ce BNF a ales să dea prioritate gândirii iluministe, pe care s-a construit cea mai mare parte a culturii europene, nu ne putem lipsi de a apropia această nouă inițiativă în favoarea identității europene de spirit, caracteristice acestei epoci.

J. - N. J.: Da, acest proiect cultural european, în cel mai bun sens al cuvântului, va afirma autonomia și originalitatea continentului nostru în contextul diferitor provocări, inclusiv și a multilingvismului.

Interesul pentru traducerea cărții mele de dispută "Când Google provoacă Europa" - în mai multe limbi:

bi: germană, engleză, arabă, chineză, portugheză... este un semn încurajator: vorba e de o afacere la care subscrie întreaga Terră. Prin aceasta Franța dă dovadă de fidelitate față de ceea ce a fost Umanismul după invenția tipografiei de către Gutenberg care a facilitat circulația cunoștințelor, și față de moștenirea Epocii Luminilor.

În cartă noastră documentală europeană un loc aparte îl va ocupa, fără îndoială, secolul al XVIII-ea ale cărui cele mai luminate minți au contribuit la edificarea pilonilor modernității noastre. Este aceeași motivație civică, care animează în același timp expoziția Lumières, pe care ne-am propus să o inaugurăm actualmente la BNF și inițiativa noastră pentru această Bibliotecă Numerică Europeană, care trebuie să fie strălucitoare. Inspirația Iluminismului ca niciodată ne este indispensabilă.

Discuție întreținută de Marie-Noëlle Darmois

“Notiunea de bibliotecă a fost și rămâne inșanjabilă...”

Roman Motulskii

(Dialog-eseu cu dl Roman Motulskii, doctor habilitat în biblioteconomie, directorul BN a Bielorusiei)

- Stimate domnule director, această extraordinară sărbătoare, acest triumf al biblioteconomiei exprimat prin implementarea noii concepții a Bibliotecii Naționale din Minsk și prin inaugurarea noii clădiri a acestei biblioteci, unul din cele mai frumoase complexe biblioarhitecturale din lume și o inedită metaforă a cunoașterii și a spiritului uman, ne-au copleșit în așa măsură încât ne simțim cumva într-un soi de suprealitate...

- Nu, acest eveniment, această realizare nu țin deloc de suprealism, cel puțin pentru noi cei care am conceput și am fundamentat științific acest megaproiect. Deși, nu rareori, știința veritabilă conduce la niște rezultate care sunt percepute de simțul comun ca faceri supraomenești. Era să zic supranaturale, dar noua noastră bibliotecă e așezată pe o temelie rațională, normală la nivelul discursului științific, așa încât ea poate fi văzută mai mult ca o manifestare a puterii minții omenești reale. Misti-

cismul lipsește aici cu desăvârșire, el nu este nici măcar vecin cu aria în care s-a împlinit, conceptual și de facto, noua noastră bibliotecă.

- Despre acest eveniment inaugural și despre sistemul complex care este noul edificiu al dvs. am și început să scriu, aici la Minsk, un eseu prin care să facem cunoscută realizarea dvs. opiniei publice și comunității bibliotecare din Moldova. Drept care, v-aș propune să tratăm în cadrul acestei convorbiri tocmai ceea ce nu se vede cu ochiul liber atunci când contemplăm această construcție. Mă gândesc, în acest context, în primul rând la concepția sa, la viziunile științifice pe care le-ați elaborat și le-ați promovat și care stau, din câte am înțeles, la baza acestui proiect. Trebuie că sunteți în aceste clipe neordinare, când vă vedeți ideile și concepțiile proprii materializate, cel mai fericit director de bibliotecă din lume...

- Dacă aș spune că nu, nu aș fi sincer, dacă nu chiar aș fi un ipocrit...

- Și în cele două disertații pe care le-ați susținut, și în sutele de publicații apărute în Bielorusia și în multe alte țări ale lumii, apăreți ca unul din creatorii teoriei despre vocația de institut social a bibliotecii. Ați ales o temă care, privită superficial, ar părea oarecum insignifiantă, elucidată de mult, căci e improbabil să găsești o altă vocație pentru această instituție. Dar ați demonstrat că lucrul acesta nu este elucidat defel. Ați procedat, aș zice eu, ca Imanuel Kant care, alegându-și ca obiect de abordare filosofică de-la-sine-înțelesul, a arătat lumii că lucrurile nu sunt clarificate, iar din limpezirile, din „dezghiocările” (vorba lui) ce le-a întreprins s-a

produs o reaşezare radicală a filosofiei, o adevărată revoluţie intelectuală. Apropo, în doctrina dvs. categoriile filosofice au o prezenţă şi o funcţie rostuitoare.

- Limbajul biblioteconomiei a evoluat substanţial, această disciplină intră în drepturile sale ca ştiinţă, iar acest lucru se datorează bazei metodologice create, filosofia având aici o contribuţie de primă importanţă. Nu aş vrea să se înţeleagă că meritul elaborării teoriei despre esenţa de institut social a bibliotecii îmi aparţine în exclusivitate. Teoria aceasta îşi are istoria sa, există predecesori şi etape care au condus la ea, există savanţi biblioteconomişti contemporani care mi-au fost mentori (mă refer în special la Iury Stolearov) sau care îmi sunt „tovarăşi de drum” la abordarea acestei teme. Altfel e că până la urmă în lucrările mele am formulat puncte de vedere diferite de ale colegilor mei de breaslă. E şi firesc, căci ştiinţa ţine şi ea de creaţie.

Să vă expun pe scurt istoricul problemei. Totul a pornit de la ideea nooinformaţiei. E clar că o simplă adunătură de documente nu garantează difuzarea informaţiei ale cărei purtătoare ele sunt. Abia apariţia bibliotecii a permis concentrarea într-un loc a informaţiei discrete fixată în diferite genuri de documente diacronice create în diferite puncte ale spaţiului, în timpi diferiţi de către diferiţi autori. Aceasta a sporit cu mult posibilităţile potenţiale ale umanităţii în ceea ce priveşte transmiterea nooinformaţiei nu doar către contemporani, ci şi către urmaşi. Premisa principală a apariţiei institutului de bibliotecă este tocmai această necesitate de transmitere a nooinformaţiei. Sigur că termenul „bibliotecă” a fost înţeles şi tălmăcit la diferite etape istorice, în cadrul diferitor şcoli biblioteconomice etc. neunivoc, înţelegerea aceasta se modifica în funcţie de cum se schimbau, în timp, concepţiile privind locul şi rolul bibliotecii în societate. În sec.XX biblioteca a început să fie definită în primul rând ca instituţie. Însă tipul acestei instituţii şi statutul ei funcţional erau determinate de către specialiştii în moduri diferite. De cele mai multe ori biblioteca era definită ca instituţie de educaţie şi instruire, de luminare, de cultură, ideologică, sau ca instituţie care exercită concomitent câteva din funcţiile susmenţionate. După căderea ureseseului, precum se ştie, a fost abandonată hiperbolizarea rolului ideologiei, iar pe la mijlocul ultimului deceniu al secolului XX biblioteca începe să fie definită în primul rând ca instituţie informaţională.

Însă definirea bibliotecii numai ca instituţie nu cuprinde o mare parte din aspectele şi ipostazele acestui fenomen. Încă pe la sfârşitul anilor şaizeci Iury Stolearov ajunge la concluzia că biblioteca este un sistem, în sensul în care acest termen este acceptat în cadrul metodei structuraliste. Acest punct de vedere se transformă în curând într-un curent de opinie al majorităţii biblioteconomiştilor. Dar şi în acest caz au apărut divergenţe în ceea

ce priveşte definirea determinantei principale a sistemului: unii vedeau esenţa bibliotecii în colecţiile ei, alţii în modalităţile de utilizare a acestora, o parte din cercetători puneau în prim-plan localul, câţiva dădeau prioritate determinării misiunilor şi obiectivelor bibliotecii...

- *Nu vi se pare că această diversitate de abordare denotă o înţelegere greşită a conceptului de sistem? Or, structuralismul presupune mai presus de toate stabilirea modalităţilor şi algoritmilor de interacţiune între elementele sistemului, fără a-l avantaja pe vreunul din ele. Căci aceasta avantajare conduce nu la optimizarea sistemului, ci, de facto, la distrugerea lui.*

- Am conştientizat şi noi acest lucru, dar după o anume perioadă de tatonări şi chiar de experimente, dar mai ales după studierea şi aplicarea mai profundă a metodologiei filosofiei şi ştiinţei. Vroiam să spun însă că în paralel cu aceste dispute sistematice, un grup de biblioteconomişti (N. Jadiko, E. Seliverstova, A. Sokolov, I. Stolearov şi eu în acelaşi rând) au început a aborda biblioteca (pe o bază metodologică adecvată, desigur) ca pe un institut social.

- *Dar biblioteca-sistem nu este şi ea un institut social?*

- Când spun „institut social”, eu înţeleg această sintagmă nu ca pe o locuţiune de uz curent, ci ca pe o categorie. Adică, e nevoie de sesizat această nuanţă, această diferenţă dintre limbajul conceptualizat şi cel colocvial. Limbajul ştiinţific, ca să fie ca atare, trebuie să aibă întotdeauna şi o valoare metafizică. E clar că există aici şi un fel de joc, dar fără asta ştiinţa nu s-ar desprinde de experienţa imediată. În cadrul acestui joc acelaşi cuvânt poate avea, în practică şi în teorie, conotaţii diferite. Afară de aceasta, teoria biblioteca-institut social a fost iniţiată şi evoluează în cadrul abordării sistemice. E vorba aici de nuanţe. Şi precum vă spuneam, am purces la elaborarea doctrinei biblioteca-institut social. Tema a prins. Iar în Bielorusia, statutul de institut social al bibliotecii este consfinţit prin lege. Prin noţiunea „bibliotecă-institut social” se subînţelege nu o bibliotecă aparte, ci un sistem de principii, valabile şi implementabile într-o multitudine de biblioteci de diferite tipuri şi genuri, care funcţionează în diferite ţări în timpuri diferite. Acest mod de abordare ne permite să privim biblioteca atât ca pe o instituţie autonomă, cât şi ca pe o componentă structurală a unei întreprinderi sau instituţii, sau ca pe o colecţie particulară.

- *Dar în societate există mai multe feluri de instituţii sociale. Cum se circumscrie biblioteca în această reţea instituţională?*

- La nivel macro, tipologic, funcţiile bibliotecii sunt asemănătoare cu acelea ale instituţiilor sociale analoge. De facto, însă, biblioteca este un institut

social integrativ, deoarece este inclusă în diferite subsisteme ale societății și este legată de satisfacerea intereselor comunității în integritatea ei. În același timp, fiind unul din multiplele elemente ale sistemului de formare și difuzare a nooinformației, biblioteca, în calitatea sa de păstrătoare și difuzoare a documentelor, de mediatore între document și utilizator, participă nemijlocit la procesul de satisfacere a necesităților informaționale și la activitatea de creare de către individuum a informației noi. Totodată, biblioteca se manifestă ca autor colectiv de informație nouă.

- *Totuși, pentru mine rămâne deschisă întrebarea despre ce fel de institut social este biblioteca și care sunt posibilitățile sale integrative. În plus, v-aș ruga să dezvăluți mai explicit pentru cititorii noștri ce se subînțelege prin sintagma „institut social integrativ”.*

- Trebuie să vă spun că și la acest capitol există o multitudine de opinii, de multe ori contradictorii, iar noi am încercat să depășim această stare de incertitudine. Iată câteva din formulările determinantelor bibliotecii ca institut social: A. Cerneak demonstrează că biblioteca este un „institut bibliologic”, V. Tereșin susține că ea este un „sistem pedagogic”, Iu. Melentiev – biblioteca este un „institut de socializare a personalității”, V. Firsov și N. Jadiko – biblioteca este un „institut sociocultural”, Iu. Stolearov – „institut documento-comunicativ”, V. Skvorțov - biblioteca este un „sistem informațional”. De multe ori în cadrul cercetărilor efectuate în aria acestei problematici, noțiunile „informație” și „cultură” sunt contrapuse. Eu cred că problema trebuie abordată altfel. Convingerea mea e că biblioteca nu e doar un institut informațional. Dacă abordăm noțiunea „cultură” în sens mai general, filosofic, vedem că ea înseamnă realizările omenirii în domeniile producției materiale, social și intelectual, adică dacă subînțelegem că ea desemnează tot ce a creat umanitatea, atunci informația care este conservată în bibliotecă și care reflectă întreaga activitate umană, este, în consecință, o reflectare a culturii. Drept care, biblioteca, fiind un rezultat al activității umane și păstrătoare a informației despre această activitate, este, indubitabil, un institut sociocultural. În contextul acestui fel de abordare a bibliotecii, „informația” și „cultura” se află în relație de sinonimie: cultura este tot ce a creat omul, iar informația, reflectarea a tot ce este creat de umanitate. Luând în considerare acest fapt, precum și pe acela că biblioteca este incluzionată în diferite subsisteme sociale și are în câmpul ei de preocupări spectrul integru al intereselor comunității, ea trebuie să fie abordată ca fiind un institut social integrativ.

- *Un model conceptual nou presupune și elaborarea unei strategii și tactici de comportament și de funcționare corespunzătoare. Care ar fi reperele reglementative, principiile directe ale bibliotecii ca institut social?*

- Noi am conștientizat din capul locului că totul se întemeiază întâi de toate pe anumite principii, sau pe un principiu regulativ. Latinescul „principium” înseamnă început, temelie. Din punct de vedere metodologic, principiul este un factor ctitoritor. Fără această temelie de început, orice știință, orice model sunt sortite unei rătăcirii între puncte de orientare confuze, unei pendulări între extreme, toate acestea soldându-se în majoritatea cazurilor cu un fiasco iminent. În momentul în care am purces la elaborarea acestui model conceptual de bibliotecă, noi ieșeam din sistemul totalitarist în care funcționarea acestor instituții era așezată mai ales pe principiul partinității. Meditând asupra situației socio-politice noi, analizând teoria și pragmatica bibliotecilor etranjere, am conștientizat faptul, adevărul că biblioteca-institut social trebuie să aibă ca punct de orientare sistemul valorilor general-umane, care, prin cele mai generale categorii filosofice ca adevărul și neadevărul, frumosul și urâtul, admisibilul și inadmisibilul, dreptatea și nedreptatea ș.a.m.d. reflectă toată activitatea omului și relațiile sale sociale cuprinse în cercul lor de manifestare naturală.

În consecință, am determinat că principiul de bază al activității bibliotecii trebuie să fie acela al priorității valorilor general-umane. Alte câteva principii decurg din principiul de bază. Primul dintre acestea este principiul contribuției la dezvoltarea culturii naționale și la salvagardarea moștenirii istorico-culturale. Aceste două principii sunt strâns legate între ele, pentru că valorile general-umane și cele naționale constituie împreună concepția căreia i s-a conferit denumirea de Umanism. Ideile umanismului își găsesc reflectare și în cel de-al treilea principiu de activitate a institutului de bibliotecă – principiul democratismului. Prioritatea valorilor general-umane, întreținerea și salvagardarea culturii și a moștenirii istorico-culturale, umanismul și democratismul sunt cele patru principii pe care este așezat modelul conceptual de bibliotecă – institut social.

- *Mie mi se pare că principiul corespunderii valorilor general-umane este foarte greu de implementat, dacă nu chiar problematic. Aceste valori diferă de la o pătură socială la alta, de la un fel de civilizație la altul, de la un partid la altul etc. Există în acest sens o mare diversitate care dictează o diferențiere pragmatică greu de realizat. În plus, unele grupări, asocieri etc. cer să fie excluse din circulație documentele care contravin ideologiei lor, dar care sunt solicitate de alte grupări...*

- Într-adevăr, în virtutea faptului că valorile spirituale influențează și orientează comportamentul uman, diversitatea lor, contradicțiile dintre ele conduc nu rareori la efecte politice, iar lucrul acesta contravine dezideratului depolitizării și dezideologizării activității bibliotecare. Umanitatea tinde de mult să ajungă la acceptarea unor valori spirituale

comune pentru toți. Obiectivul acesta însă este dificil de realizat. Fiecare religie, ideologie, partid politic, școală (curent) filosofică sau artistică își promovau și își mai promovează fiecare sistemul propriu de valori, fiecare pretinde că a elaborat cel mai reușit sistem axiologic și intenționează să-l răspândească asupra întregii umanități. Dorința de a-i convinge pe ceilalți și de a le impune sistemul propriu, „unicul care poate aduce fericire omenirii” a devenit cauza principală a unor confruntări și conflagrații nimicitoare, uluitoare prin cruzimea cu care se impun „idei luminoase”, din numărul cărora fac parte rugurile inchiziției medievale și actele de terorism din zilele noastre organizate de fanaticii religioși, crematoriile fasciste și lagărele de concentrare ale regimului comunist, numeroase războaie locale și mondiale, persecutarea libercurgetătorilor și multe alte fapte abominabile, îngrozitoare. Cauza acestor evenimente rezidă în faptul că influența valorilor și criteriilor morale și spirituale este ambivalentă. Aceste valori îi unesc pe oameni, dar îi și dezbină.

Tocmai de aceea în cadrul modelului nostru esența valorilor general-umane este privită, contrar simțului comun, nu în tendința de a obține superioritatea, dominația unui sistem de valori asupra celorlalte. Esența constă în elaborarea unor norme general-acceptate în relațiile dintre diferite forțe, în recunoașterea și respectarea priorității intereselor întregii umanități asupra intereselor particulare ale grupărilor sociale. Misiunea bibliotecii în acest sens constă în tratarea echidistantă a tuturor grupărilor, în evitarea, excluderea slujirii prioritare unei singure grupări. Realizând normele sociale, biblioteca trebuie să creeze utilizatorilor condiții egale de acces la ideile de orice orientare, asigurându-le posibilitatea de a lua cunoștință de aceste idei în mod independent.

Orientarea spre valorile general-umane, care s-au constituit și afirmat în decursul unei îndelungi evoluții a civilizațiilor, este chezașia asigurării de către bibliotecă a dezvoltării dinamice a societății la etapa concretă la care aceasta se află. Și invers, încercările de a submina acest principiu (atât la nivel social-politic, cât și în bibliotecă) prin privilegierea unei rase, națiuni, religii, clase conduce de cele mai multe ori la catastrofe sociale.

- *Printr-o fază de elaborare a unor noi principii de funcționare a bibliotecilor am trecut și noi în 1992, când elaboram modelul strategic de dezvoltare a sistemului național de biblioteci al Moldovei. Principiile elaborate atunci alcătuiesc un paragraf special în Legea bibliotecilor din republica noastră. Îmi amintesc însă că mai multă bătaie de cap am avut cu determinarea statutului funcțional al bibliotecii. Pe atunci, disputele la acest capitol erau în pară, numărul funcțiilor înmulțindu-se mereu. Numai în*

monografia dnei Tiulina erau definite douăsprezece, sau chiar cincisprezece funcții de bază...

- Cercetarea funcțiilor sociale ale bibliotecii este una din temele și problemele fundamentale ale biblioteconomiei. La fiecare etapă istorică acestei probleme i-au consacrat studii substanțiale cei mai de seamă specialiști din domeniul nostru. Și de fiecare dată biblioteconomiștii credeau că au propus un repertoriu funcțional definitiv. Însă fiecare schimbare a vectorului dezvoltării istorice impunea de fiecare dată revenirea la acest subiect. În biblioteconomia contemporană nu există o interpretare univocă a noțiunii de funcție a bibliotecii. De regulă, prin funcție se subînțelege mijlocul prin care biblioteca se adaptează la circumstanțele sociale existente. Sunt evidențiate, în cercetările specialiștilor, grupe (blocuri) de funcții: prioritare, principale, generale, esențialiste, imanente, ontologice, genetice, incipiente, generatoare de sistem, externe, specifice, tipogeneratoare, istorice, derivate, aplicative, suplimentare, auxiliare, particulare, tehnologice ș.a. Analiza evoluției acestor viziuni denotă faptul că pe parcursul întregii istorii a bibliotecilor, atenția principală se acorda cercetării funcțiilor externe. Anume din această cauză în biblioteconomie termenul „funcție” se utilizează mai mult în sens sociologic: el este înțeles ca rolul pe care un institut social oarecare îl are în raport cu un sistem de ordin superior. Funcțiile externe sunt reacțiile bibliotecii la necesitățile societății, modalitatea de interacțiune cu mediul ambiental, în procesul căruia se și manifestă esența institutului de bibliotecă. Fiind un sistem creat artificial, biblioteca își realizează menirea sa socială prin intermediul funcțiilor externe. Tocmai de aceea acestea sunt definite ca funcții sociale.

- *Ceea ce spuneți acum dvs. parcă ar fi un efect conotativ al principiului determinismului social care era în vogă în biblioteconomia estică de până la 1989. Îmi amintesc însă, că într-un studiu de-al dvs. se încearcă abordarea acestui subiect prin prisma conceptului de „socium”, un termen nou în știința biblioteconomică.*

- Prin „socium” se subînțelege societatea ca sistem, ori ca megasistem de sisteme. Când imi intitulam studiul acela „Biblioteca în socium” aveam în vedere că biblioteca este un sistem în sine, dar este în același timp un subsistem în raport cu sistemul social din care face parte. E un postulat structuralist arhicunoscut. În contextul abordării sistemice, funcția (funcțiile) socială(e) a(le) bibliotecii înseamnă rolul pe care ea îl joacă în calitatea de institut social. Majoritatea biblioteconomiștilor structuraliști procedează la diferențierea funcțiilor bibliotecii-institut social. Prima încercare de acest fel a întreprins-o încă I. Frumin care împărțea funcțiile sociale ale bibliotecii în generale și specifice. Iu. Stolearov, părintele abordării sistemice a institutului de bibliotecă, distinge funcțiile astfel: imanente,

esențialiste și altele. La cercetarea problemei statutului funcțional al bibliotecii (ca și a statutului altor institute sociale) se impune evidențierea a două aspecte interconexionate: 1. esența constantă a bibliotecii ca institut social, din care decurg **funcțiile esențialiste** și 2. variabilitatea mediului în care funcționează biblioteca, a sociumului, din aceasta decurgând **funcțiile aplicative**.

- *Dar cum rămâne cu funcțiile interne ale bibliotecii, căci ea, ca orice sistem, se întemeiază în primul rând pe imanență?*

- Tot I. Frumin a fost primul care a evidențiat funcțiile interne, numindu-le **tehnologice**. Ceea ce i-a scăpat din vedere acestui biblioteconomist a fost aspectul interacțiunii funcțiilor tehnologice între ele și interacțiunea funcțiilor interne cu cele externe. Sistemismul biblioteconomic a surmontat și această deficiență. În spiritul acestei metode, prin funcții tehnologice se subînțelege manifestarea unor elemente aparte ale bibliotecii în procesul interacțiunii lor în cadrul relațiilor intrasistemice constituite. E clar că funcțiile externe și cele interne se deosebesc în primul rând prin aria lor de manifestare. Funcțiile sociale se exercită în exterior, în afara cadrului bibliotecii, pe când cele tehnologice țin strict numai de ciclul tehnologic intern. Funcțiile externe se formează și sunt exercitate sub influența necesităților societății. Funcțiile interne, tehnologice sunt, să zic așa, instrumentele prin care sunt îndeplinite funcțiile externe, sociale. Funcțiile interne se formează sub influența celor externe și asigură funcționarea institutului de bibliotecă în conformitate cu standardele în vigoare. În cercul meu de abordare a acestei problematici a intrat mai ales cercetarea funcțiilor esențialiste.

- *Este de remarcat și tendința biblioteconomiștilor contemporani de a determina funcția cea mai esențială din toate, una care să prefigureze esența bibliotecii ca institut social. Și printre aceștia vă numărați și dvs.*

- Eu și noi pornim aici de la principiul metodologic care afirmă că tuturor institutelor sociale, sferelor de activitate umană, produselor culturii, inclusiv bibliotecilor, le este caracteristică câte o funcție strict-specifică, identitară. Inițiatorul acestui mod de abordare este Iu. Stolearov care a evidențiat derând cu funcțiile esențiale (cumulativă și utilitară) funcția imanentă (comunicativă). Din definiția conceptului „funcție socială” propusă de noi, reiese că funcțiile sociale esențialiste ale bibliotecii decurg din predestinarea ei ca institut social, care constă în colectarea și conservarea documentelor de importanță socială în scopul satisfacerii cerințelor informaționale ale utilizatorilor. Prin urmare, funcțiile esențialiste ale institutului de bibliotecă sunt cea cumulativă și cea comunicativă. Însă misiunea bibliotecii nu se reduce numai la acumularea și comunicarea documentelor

într-un punct din spațiu. Ea are și sarcina difuzării lor în timp. De unde funcția imanentă definită ca memorială, care constă în păstrarea, salvagardarea totalității de documente acumulate în vederea transmiterii lor către generațiile viitoare. Din punct de vedere a funcției sale imanente, biblioteca poate fi definită și ca institut social al memoriei omenirii. Precum vedeți, abordarea sistemică ne-a permis să sistematizăm multitudinea de funcții definite de cercetători de-a lungul timpului și să stabilim două mari funcții esențialiste și o funcție imanentă, acestea numindu-se cumulativă, comunicativă și memorială. Sobrietatea și claritatea unui astfel de statut funcțional ne-a permis să construim în baza lui un sistem de management sistemic, eficient, inovațional și anticipativ în raport cu schimbarea.

- *În 1991-1992 am recurs și noi la metodologia sistemică. Pe parcursul investigațiilor, însă, dar mai ales la etapa construirii structurii managementului în cadrul noii concepții a BNRM, ne-am confruntat cu o contradicție care ni se părea că ridică un mare semn de întrebare în ceea ce privește aplicarea sistemismului asupra institutelor sociale. Era vorba mai cu seamă de falia dintre metafizica sistemului și lumea fenomenală a naturii. Or, structura este articularea diferitelor părți prin mijlocirea unor legături rigide care rămân cel mai adesea ascunse. Condillac, inițiatorul teoriei sistemelor, spunea adesea că sistemul nu există aprioric în natură, ci se află în mintea omului. Sistemul, scria el, este ceea ce permite spiritului omenesc să sesizeze înlănțuirea fenomenelor. Altfel spus, e vorba de o delimitare între subiect și obiect, acesta din urmă fiind, de fapt, mai mult o reprezentare. În cazul institutului de bibliotecă, însă, subiectul și obiectul formează o unitate, omul fiind inclus în sistemul reprezentat și în structura fenomenală. Iar dacă așa stau lucrurile, raționalismul devine insuficient în funcționarea unui sistem social, căci omul, în calitatea sa de element rostuitor al acestui sistem este și irațional, este improgramabil și de multe ori imprevizibil. Afară de asta, omul reacționează la mediul ambiant spontan și intuitiv, în afara oricăror prefigurări. Astfel am ajuns la concluzia că institutul social, biblioteca în cazul nostru, trebuie abordat, mai ales în condițiile economiei de piață și a descentralizărilor care au cuprins toate sferile de activitate, ca un organism viu care se autoreglează și se autoadaptează la schimbările mediului, ale sociumului, cum ziceți dumneavoastră. După ce am constatat acest fapt, am meditat îndelung asupra posibilităților de a interveni în conceptul de bibliotecă-sistem în vederea armonizării abstractului și a concretului, raționalului și intuitivului.*

- *Și care a fost calea pe care sperați să vă atingeți acest scop?*

- Am încercat o simbioză a metodei sistemice pure cu modelarea și cu paradigma cibernetică.

Modelul, precum se știe, este prin excelență un cadru de reprezentare intuitivă. Iar paradigma cibernetică ne-a oferit soluții inedite în ceea ce privește abordarea bibliotecii-sistem ca pe un organism. Iar organismul își menține vigoarea doar atunci când funcțiile sale nu sunt afectate. Am conștientizat atunci că managementul unei bibliotecii-sistem poate fi definit ca menținerea în exercițiu a tuturor funcțiilor vitale ale acesteia.

Am auzit despre această realizare a dvs. la Moscova, în cadrul lecturilor Rumeanțev. Dna Ecaterina Nikonorova și alți colegi de la BSR, după o întâlnire recentă cu dvs., discutau impresionați despre ideea modelului cibernetic al managementului de bibliotecă creat de dvs. și implementat la BNRM. Se vede că N. Wiener v-a inspirat mult.

- Trebuie să vă spun că m-a inspirat în primul rând creația lui Ștefan Odobleja, savantul român care a descoperit înaintea lui Wiener efectul buclei reversibile la sistemele vii (feedback – I informațional) și sistemul funcțional și teleologic al acestor organisme. De fapt, anume Odobleja și este părintele adevărat al ciberneticii. De la Wiener, Ashby, Shannon, Afanasiev și de la ceilalți am învățat ce înseamnă noțiunea de cutie neagră aplicată la o structură managerială și legile după care trebuie să fie construit un sistem de management.

- Spre regretul meu, nu am auzit până acum de Odobleja. Aș vrea să-mi oferiți niște cărți din care să-i cunosc creația. Tot așa cum aș vrea să scrieți un studiu mai larg despre modelul cibernetic al managementului de bibliotecă pe care l-ați creat, căci el este, vă asigur, o noutate în biblioteconomia mondială și trebuie să-l puneți în circulația științifică internațională.

Cât privește modelul pe care l-am elaborat noi la Minsk, am cercetat și noi contradicțiile la care v-ați referit, numai că noi am ales o altă soluție, aceea a priorității principiului valorilor general-umane despre care am vorbit deja. Pornind de la acest principiu, n-ai cum să nu construiești un sistem antropocentric. Iar atunci când sistemul se pivotază pe factorul uman, poate fi și el, într-o oarecare măsură, unul autoreglator. Or, omul este acela care produce schimbarea în exterior și tot omul (bibliotecarul) e cel care este sensibilizat de aceste schimbări și reacționează la ele. Managementul ca atare, însă, este, la noi, unul în care dominația rațiunii asupra intuiției este substanțială. Încercăm, cum ar zice șahiștii, să calculăm cu câteva mutări înainte. Sigur, în acest caz neprevăzutul poate fi surprinzător, dar el este surmontabil prin capacitatea reacționării urgente a resursei administrative. La construirea sistemului de management, mai ales a nivelului strategic al acestuia, noi am pornit de la contradicțiile imanente ale institutului de bibliotecă, iar managementul se întemeiază pe tacticile de conciliere a acestor opoziții. Noi am pornit

de la conștientizarea adevărului că cele trei funcții ordonatoare ale institutului de bibliotecă (cele două esențialiste și cea immanentă) se află într-o interacțiune dialectică.

- Așadar, ați pus la bază principiul unității și luptei contrariilor...

- Într-o anume accepțiune a lui. Care sunt contradicțiile la care ne-am orientat? Ele sunt trei la număr:

1. Contradicția dintre funcțiile cumulativă și memorială. Precum am mai spus, esența funcției cumulative constă în concentrarea într-un punct din spațiu a diferitelor genuri de documente. Cu cât mai mare este numărul documentelor acumulate, cu atât mai întemeiată este constatarea că biblioteca își exercită această funcție pe deplin. Varianta ideală a exercitării funcției cumulative ar fi reunirea într-o bibliotecă a tuturor documentelor create de umanitate. Esența funcției memoriale, însă, rezidă în asigurarea integrității colecțiilor, ideală fiind păstrarea lor pentru eternitate. Acest rol poate fi îndeplinit cu atât mai bine, cu cât e mai mic numărul de documente. Surmontarea acestei contradicții se putea realiza fie prin reducerea numărului de documente achiziționate, fie prin extinderea spațiilor de amplasare și conservare a fondurilor. Actualmente, se poate recurge și la noile tehnologii, la noile formate de conservare și arhivare a informației, la miniaturizarea exemplarelor unui titlu, conservând în forma sa naturală un singur exemplar, care este arhivat. Biblioteconomia contemporană a acumulat un întreg arsenal de forme de diminuare a consecințelor acestei contradicții.

2. Contradicția dintre funcțiile memorială și comunicativă. Integritatea și păstrarea colecțiilor depinde nu numai de condițiile de conservare, ci și de frecvența solicitării, a circulației documentelor. Pentru îndeplinirea ideală a funcției memoriale ar trebui ca împrumutul de documente să fie sistat. În contextul funcției comunicative, însă, dimpotrivă – e dezirabilă o cât mai frecventă solicitare a documentelor, problema păstrării fiind, în acest plan, una insignifiantă. Pentru a depăși această contradicție, bibliotecile mari, în special bibliotecile naționale, recug în primul rând la formarea unui fond de asigurare, a rezervei naționale de documente. Cât privește bibliotecile publice, în care, cum zic biblioteconomiștii americani, materialele (documentele) trebuie să circule așa cum circulă banii, soluția cea mai bună de abordare a acestei contradicții este achiziționarea unui număr mai mare de exemplare al cărților cu mare audiență. Sunt eficiente, în acest sens, și utilizarea tehnologiilor moderne (achiziționarea documentelor în format electronic, numerizarea etc.) precum și existența unui cadru adecvat de reglementare a utilizării documentelor.

3. Contradicția dintre funcțiile comunicativă și cumulativă. Esența funcției cumulative este con-

centrarea documentelor într-un punct din spațiu și redisolocarea repetată a lor, ceea ce înseamnă că eliberarea acestor documente beneficiarilor este indezirabilă, deoarece în acest moment de documentele împrumutate pot avea nevoie alți utilizatori. Și invers, în cadrul funcției comunicative documentele se cer amplasate cât mai aproape de locurile în care se află beneficiarii. Locul procesului de concentrare îl ia aici acela de dispersare. Această contradicție trebuie să fie abordată în mod cooperativ, în contextul întregului sistem național de bibliotecă. În special, este indicată în acest context existența unei rețele ramificate de biblioteci de toate profilurile, cu acces operativ, astfel producându-se în locul dispersării documentelor deconcentrarea contingentului de utilizatori.

- *Se vede în această abordare a dvs. influența hegelianismului, mai cu seamă a uneia dintre cele trei legi ale dialecticii, care stipulează că unitatea și lupta contrariilor este sursa mișcării, prin mișcare subînțelegându-se aici dezvoltarea, progresul institutului de bibliotecă. Ba mai mult, dacă receptăm aceste enunțuri cu un mai mare grad de concentrare, sesizăm și ecouri din celelalte două legi dialectice, referitoare la modul și la direcția mișcării.*

- Într-adevăr, teoria generală a sistemelor recurge la o metodologie complexă, sintetică, așa încât tot ce este mai durabil în filosofia științei, în filosofie în general, își găsește aplicare în ea. Pe de altă parte, bazându-se sistemismul biblioteconomic pe antropocentrism, fațetele dialecticii nu au cum să nu se ivească aici, pentru că omul este, dacă vreți, prototipul contradictoriului. Și pentru că tot vorbim despre dialectică, trebuie să remarc că acest model al nostru trebuie să fie abordat ca un cadru general, pe care fiecare tip de bibliotecă, fiecare instituție bibliotecară îl va aplica, cum se spune, în mod creator, îl va accepta ca pe o formă generală în care urmează să fie inserate realități concrete.

- *Ce-ar fi să îndreptăm acum linia subiectului nostru, în stilul SWOT-ului care e pe cale de a se extinde, de a ieși din cercul bibliotecilor academice, spre ceea ce în cadrul lui e calificat ca pericol. Noi tratăm acum despre institutul de bibliotecă, în sensul pragmaticii și teoriei lui, ca despre un lucru etern, ca despre un dat. Dar scăpăm din vedere faptul că existența institutului de bibliotecă e pusă nu rareori sub semnul întrebării, ori se propune reconceptualizarea și redefinirea lui. Pe parcursul ultimelor decenii au fost propuse denumiri ca documentotecă, mediatecă, informotecă, bibliotecă virtuală ș.m.a. S-a recurs și la termeni ca fonotecă, artotecă, videotecă, grafotecă etc. Ce părere aveți despre aceste tentative și care credeți că este perspectiva institutului de bibliotecă?*

- Eu am împărțit toate aceste dispute și controverse vizavi de titulatura institutului de bibliotecă în două categorii: 1) acelea în cadrul cărora se propu-

ne substituirea substantivului bibliotecă cu alte substantive și 2) încercările de a utiliza cuvântul bibliotecă în pereche cu un adjectiv care, în opinia celor care îl propun, ar dezvălui esența esenței institutului de bibliotecă sau ar scoate în evidență o nouă imanență, o nouă ontologie a bibliotecii. Cele din prima categorie, pe care ați început să le enumerați dvs., își fac apariția, de regulă, într-o ordine cronologică strict corespunzătoare cu ordinea în care se produce actualizarea fie a producerii, achiziționării și utilizării unor genuri de documente (schimbarea modei în mediul suporturilor purtătoare de informație), fie a utilizării unor mijloace tehnice noi, sau în momentele când, în legătură cu evoluția societății, se precizează misiunea și sarcinile bibliotecii. Însă discuțiile acestea vizează aspecte periferice ale conceptului de bibliotecă-institut social. Determinantele de bază ale acestui concept rămân neschimbate de-a lungul istoriei, de când a apărut acest institut pe pământ.

- *Constatarea aceasta am făcut-o și noi în Moldova atunci când am realizat deducerea statutului funcțional al bibliotecii din determinantele istoricește constituite ale conceptului ei. Metoda aceasta ne-a revelat faptul, că funcțiile identitare ale bibliotecii (patrimonială, comunicativă, scriptorială, informațională) rămân și astăzi cele pe care le aveau bibliotecile din Teba, Sumer sau Alexandria. Noile tehnologii nu fac altceva decât să eficientizeze aceste funcții, exemplul revirimentului funcției scriptoriale, generat de apariția copiatoarelor și a tenicilor de numerizare computerizată fiind, în acest sens, un exemplu elocvent și irefutabil.*

- În traducere din greacă, biblioteca înseamnă nu altceva decât colecție de documente. Pe parcurs de secole, documentele au rămas ca atare indiferent de suporturile materiale care se schimbau odată cu evoluția progresului. Savantul lu. Stolearov, după șirul de ani în care a urmărit aceste controverse, a pus capăt discuțiilor, arătând că nu există argumene cu adevărat științifice în favoarea abandonării termenului de bibliotecă. El a atras atenția cercetătorilor asupra faptului, că de fapt (și mai ales în condițiile societății informaționale), în câmpul atenției trebuie să se afle nu formele surselor de informație, ci conținutul lor, informația ca atare, precum și modalitățile de selectare, cumulare și difuzare a ei. „Bibliotecile, a accentuat el, trebuie să se preocupe de totalitatea documentelor de toate tipurile și de componenta informațională a activității bibliotecare.”

- *Îmi amintesc că în rezultatul acestei intervenții, susținută de mulți specialiști și transformată într-un curent de opinie, ia naștere abordarea documentologică a conceptului de bibliotecă, termenul „document” intră în uzul general, iar în instituțiile superioare de învățământ a fost introdus un obiect nou de studiu – documentologia sau documentalistică.*

- Ca s-o închei cu categoria substantivală, vreau să zăbovesc un pic asupra disputelor care se țineau

atunci în biblioteconomia occidentală. În acel moment, la ei este propus și intră în vogă termenul de mediatecă, căruia i-a fost sortit să devină prima efemeridă în șirul titlaturilor care vor mai urma. De ce s-a întâmplat așa? Pentru că mediateca nu avea nici o funcție care să fie deosebită de statutul funcțional al unei biblioteci. Experiența acestor mediateci demonstrează faptul că, de facto, noile titlaturi substantivale veneau nu în rezultatul unor transformări de fond, ci în scopuri publicitare, de marketing și altele de acest gen. Componenta colecțiilor și direcțiile de activitate ale acestora fac dovada faptului că, de fapt, mediateci erau numite cele mai moderne biblioteci care achiziționau un repertoriu mai larg de forme (suporturi) de documente și implementau tehnologii avansate. Prin această titlatură, se făcea delimitarea acestor biblioteci-pilot de bibliotecile ordinare. Adevărul acesta e valabil și pentru titlaturile de fonotecă, videotecă, artotecă ș.a., ele desemnând bibliotecile care, pe lângă dezvoltarea colecțiilor de bază, se specializau în colecționarea anumitor genuri de documente.

În ceea ce privește cea de-a doua categorie de opțiuni, caracterizată prin alăturarea la substantivul bibliotecă a unui adjectiv specificator, cele mai disputate au fost și mai sunt încă într-o anumită măsură noțiunile „bibliotecă numerică”, „bibliotecă electronică”, „bibliotecă computerizată”, „bibliotecă hibrid”, „bibliotecă virtuală”. De obicei, în cadrul discuțiilor legate de acest subiect, bibliotecile sunt împărțite în două clase convenționale: 1) cele „tradiționale”, care sunt ca și cum predestinate dispariției și 2) cele „noi” (fiind vorba aici, desigur, de bibliotecile „adjectivate”), care trebuie să vină în locul celor dintâi. Cea mai disputată a fost sintagma „bibliotecă virtuală”. Majoritatea autorilor care au scris și scriu despre acest fel de bibliotecă, ca și despre documente sau resurse virtuale, leagă acest fenomen de utilizarea resurselor informaționale, dispersate teritorial, în regim de acces de la distanță, prin mijlocirea rețelelor de computere, în special a Internetului. Anume apelarea în regim interactiv (on-line) la resursele informaționale risipite în spațiu le creează utilizatorilor iluzia că primesc, în minute numărate, informații din „neunde”. Această stare de lucruri a și generat reprezentarea despre biblioteca virtuală. Irealitatea existenței virtuale a devenit obiectul unei critici principiale. Făcând referință la explicațiile termenului „virtual” pe care le oferă dicționarele de uz general (virtual însemnând în ele ceva aparent, iluzoriu, ireal, care poate apărea în anumite condiții etc.), oponenții demonstrează că biblioteca virtuală este un lucru iluzoriu, inexistent în realitate, iar expresia „bibliotecă virtuală” nu e decât o metaforă. Unii specialiști (cum ar fi V. Stepanov) consideră însă că biblioteca virtuală nu este iluzorie, ci cât se poate de materială și ar putea fi definită ca „o totalitate de resurse care „emulează” funcționarea unei biblioteci reale”. Deși a emula se poate întâmpla să fie aproape sinonim cu a metaforiza.

În lumina acestei din urmă abordări, nu poți să cazi de acord cu afirmația biblioteconomistei E. Ghenieva că biblioteca virtuală e ceva care nu-și are un loc în spațiu. Documentele electronice sunt amplasate în locuri la fel de reale ca și cele tradiționale: acestea din urmă sunt păstrate pe polițe, iar cele netradiționale - în servere concrete, cu adresă precisă. Da, aceste resurse sunt dispersate în spațiu, dar situația aceasta e caracteristică și pentru așa-zisele biblioteci tradiționale. Biblioteca Națională a Germaniei, de pildă, își are amplasate colecțiile sale de documente în trei orașe (Berlin, Leipzig și Frankfurt) la distanțe de sute de kilometri unul de altul, toate trei locurile fiind înzestrate cu tehnologii de ultimă oră și interconectate între ele prin Internet, dar prin asta această bibliotecă nu a devenit virtuală, ci a rămas una reală, materială. Tot așa Biblioteca de Stat a Rusiei, Biblioteca Națională a Letoniei și multe alte biblioteci. Și în mediul electronic, și în cel tradițional e vorba de colecții de documente, adică pur și simplu de niște biblioteci. Partizanii noțiunilor de bibliotecă electronică și bibliotecă numerică s-au dovedit a fi mai precauți și mai pragmatici: ei le consideră pe acestea fie ca pe o parte componentă a bibliotecii tradiționale, fie ca pe o bibliotecă de documente electronice, astfel încât în publicațiile lor substantivul „bibliotecă” rămâne „neîmperecheat”. Unul din acești autori conchide că „biblioteca este bibliotecă și punctum”.

Susținătorii noțiunii de bibliotecă hibrid o descriu pe aceasta ca pe o instituție care deține în colecțiile sale documente pe diferite suporturi, amplasate în locuri diferite (în depozitele de la sediu, pe servere locale sau la distanță) și care le oferă utilizatorilor acces integrat la toate componentele fondului. Dar faptul deținerii în colecții a documentelor pe diferite suporturi nu poate servi drept motiv de redenumire a bibliotecii. Istoria multiseclară a biblioteconomiei ne demonstrează că la fiecare etapă istorică bibliotecile colectau documente pe toate felurile de suporturi existente în acea vreme. Biblioteca din Teba, de exemplu, sau cea din Alexandria dețineau documente scrise pe tăblițe de lut, pe papyrus, pe pergament, pe hârtie primitivă ș.a. Și nota bene: tăblițele de lut erau pe atunci tradiționale, pe când pergamentul și hârtia primitivă - netradiționale.

- *Eu am propus în sprijinul termenului pur de bibliotecă și un fel de silogism. Fiindcă biblioteca este un sistem, ea poate deveni altceva și poate fi redefinită numai atunci când se schimbă majoritatea elementelor acestui sistem de o așa manieră încât se creează altfel de raporturi între elemente, fapt care conduce la apariția unui sistem nou. În cadrul sistemului de bibliotecă majoritatea elementelor au rămas aceleași, ca și interacțiunea dintre ele, așa încât biblioteca în totalitatea ei nu poate fi hibridă (cum ar putea deveni hibridi, de exemplu, utilizatorii, bibliotecarii, chiar și sediul?). Noi concluzionăm că hibride pot fi numite doar colecțiile, dar*

iată că dvs. ați spulberat, prin argumentele ce le-ați adus, și această ultimă posibilitate...

- Ar mai exista aici un aspect pe care trebuie să-l scoatem pe tapet. Din punct de vedere biblioteconomic, sunt absolut nefondate afirmațiile, că datorită Internetului companiile informaționale pot oferi produse electronice clientului direct pe calculatorul acestuia fără concursul vreunui mediator, și că în virtutea acestui fapt bibliotecilor le-a sunat ceasul. Or, tocmai apariția unui număr mare de documente a fost premisa apariției institutului de bibliotecă, iar sus-menționatele „firme informaționale” nu sunt altceva decât niște colecții de documente, adică sunt niște biblioteci care și-au schimbat numele în scopuri publicitare, lucrul acesta permițându-le să acorde servicii informaționale contraplată. Creșterea numărului de documente, în special al celor electronice, și implementarea tehnologiilor contemporane, face să sporească importanța socială a bibliotecilor. Nu în zadar dl J. Bellington, directorul Bibliotecii Congresului (Bibliotecarul Congresului SUA) se declară îngrijorat de faptul că, zice el, „toată informația aceasta eterogenă, neverificată, schimbătoare pe care ne-o propune Internetul ar putea potopi cunoștințele și cunoașterea, retrogradându-ne.” Și conchide că „însuși torentul de informație nesistematizată face ca rolul bibliotecii la sortarea și difuzarea informației să devină mai important ca niciodată”.

Analiza conținutală a termenilor care sunt propuși în schimbul noțiunii de bibliotecă arată că utilizarea lor se întemeiază pe cunoașterea aproximativă, superficială a esenței bibliotecii și a istoriei milenare a ei, pe tendința de a substitui importanța, valoarea socială a bibliotecii printr-un scop publicitar de scurtă durată și prin interese de marketing. În opinia noastră, pentru desemnarea institutului social care efectuează colecționarea și difuzarea în spațiu și în timp a documentelor de importanță socială în scopul satisfacerii necesităților informaționale ale utilizatorilor nu este nevoie să fie inventați termeni noi. Noțiunea, termenul de bibliotecă a fost și rămâne inșanjabil.

- *Am observat că în noua concepție a Bibliotecii Naționale a Bielorusiei în locul termenului „document” este utilizată sintagma „resursă informațională”. Este lucrul acesta un semn de schimbare de optică ori de o reorientare vectorială?*

- În condițiile trecerii de la societatea informațională la societatea cunoașterii biblioteca trebuie să se orienteze spre oferirea accesului nu la forme ci la conținuturi. Acesta este vectorul evoluției bibliotecii în contemporaneitate. Pe de altă parte (și lucrul acesta l-am conștientizat post-factum), alegerea, atunci când elaborăm documente strategice, a noțiunii de resurse informaționale în locul aceleia de documente accentuează, scoate în evidență esența ființială a bibliotecii și, în același timp, pune punct

tentativelor de redefinire a bibliotecii în funcție de formele documentelor care sunt prioritare la o etapă istorică sau la alta. Dar noi nu am renunțat definitiv la noțiunea de document, ea fiind utilizată mai ales în documentele interne de ordin tehnologic .

- *În cadrul conferinței internaționale prilejuite de inaugurarea noii clădiri a BNB au fost abordate masiv noțiunea și conceptul de bibliotecă intelectuală. În legătură cu aceasta vreau să vă întreb: ce este noua Bibliotecă Națională din Minsk?*

- Biblioteca intelectuală este încununarea, culmea spre care se îndreaptă vectorul evoluției bibliotecii-institut social. Acest nivel poate fi atins dacă sunt atinse anumite obiective suplimentare, superioare. Prima din aceste condiții este existența unui edificiu intelectualizat, așa cum este clădirea intelectuală a bibliotecii noastre inaugurată în aceste zile. La nivelul bibliotecii intelectuale, sediul, bibioarhitectura în general sunt abordate ca o resursă tehnologică. Nu sunt mai puțin importante și mai ușor de acoperit și celelate cerințe ale conceptului de bibliotecă intelectuală, printre care aș remarca metaforismul, nivelul elevat al utilizatorilor (aceștia trebuie să aibă un nivel avansat de cunoștințe în ceea ce privește orientarea în resursele informaționale și posedarea noilor tehnologii) ș.a. Toate acestea fiind spuse, este clar că noua BNB este o bibliotecă intelectuală prin excelență.

- *În cadrul conferinței pe care ați ținut-o la BNRM în timpul vizitei dvs. la Chișinău, dar și într-un șir de articole, ați încercat să vă apropiați de incitantul subiect Will Libraries Last Forever. Ați rămas la aceeași convingere?*

- Pentru a găsi răspuns la întrebarea dacă biblioteca este eternă sau efemeră, trebuie să cunoaștem foarte profund geneza și substanța acesteia. Baza oricărui fel de activitate umană o constituie informația. Activitățile mai simple pot fi efectuate în baza informației genetice, ereditare. Pentru cele complexe, însă, e nevoie de un volum de informație substanțial. Informația accede prin canalele senzoriale spre creier, iar acesta o transformă în nooinformație. Spre deosebire de informația genetică care este neperisabilă, nooinformația nu se transmite prin ereditate, ci dispare odată cu moartea omului. De aici provine problema transmiterii la timp a nooinformației către urmași. Evoluând civilizația, volumul informației crește în proporții tot mai mari, din care cauză omul a fost nevoit să inventeze un mijloc extrasomatic de transmitere a informației, acesta fiind documentul. După care a crescut numărul de documente, comunitatea le-a concentrat într-un singur punct, ca documentele să fie, pe de o parte, mai bine conservate, pe de alta, să cumuleze experiența și cunoașterea colectivă spre a o face accesibilă și transmisibilă și astfel a apărut institutul de bibliotecă. Oricum va fi ea denumită, biblioteca va exista atâta timp cât vor

exista necesitățile informaționale ale comunității, iar acestea din urmă nu vor dispărea niciodată. Dar asta nu înseamnă că bibliotecii îi este garantată eternitatea. Eu am ajuns la concluzia că documentul și biblioteca au apărut din cauza imperfecțiunii memoriei umane, a creierului. După unele calcule, creierul unui om ar putea îngloba un volum de informație echivalent cu cantitatea de informație conținută în trei milioane de biblioteci de mărimea Bibliotecii Congresului. Se știe însă că în această eră omul nu-și poate folosi la maximum resursele sale biologice și neuropsihice. De exemplu, din milioanele de celule nervoase care alcătuiesc hipotalamusul, se află în exercițiu doar vreo patru, cinci procente. În viitor, însă, evoluând omul și punându-și la contribuție o parte tot mai mare a resurselor sale, el ar putea ajunge la un nivel de perfecțiune când toată informația va putea fi reținută și conservată în creier și atunci, evident, institutul de bibliotecă va fi inutil.

- *Această viziune a dvs. m-a intrigat atunci la Chișinău și am efectuat și eu cercetări asupra acestui aspect. Am descoperit niște lucruri care par să contrazică concluziile dvs. De exemplu, o echipă internațională de savanți a constatat, în cadrul unui proiect special de cercetare multidisciplinară, că pe parcursul întregii istorii a omenirii, complexitatea creierului nu a evoluat, ea este ca un dat divin. Acești savanți s-au întrunit în cadrul faimoasei emisiuni TV a lui S. Kapitza „Evident, neverosimil”. Este variabil, au constatat ei, doar volumul acestui organ, lucrul acesta depinzând de condițiile de existență. În plus, ei au descoperit că numărul mare de celule nervoase nelucrătoare e menit să ocrotească numărul mic de celule funcționale. Se știe doar că celulele nervoase nu se restabilesc. În fiecare secundă, în rezultatul impactului asupra lor a influxurilor nervoase generate de procesele electro-chimice care au loc în interiorul materiei cenușii, mor sute și mii de celule, iar în locul lor trebuie să intre în proces celulele care anterior stăteau în rezervă. Mai mult ca atât, proporția dintre celulele nervoase lucrătoare și cele nelucrătoare e stabilită de natură în așa fel, ca organismul uman să poată supraviețui. Orice abatere de la ea este letală. Mai mulți savanți și filosofi, creația cărora este sistematizată în tratatul „Universul psihic” scris de Stephanie Lupasco, un descendent dintr-o familie de moldoveni stabilită la Paris în primul pătrar al secolului XIX, au ajuns la concluzia că, în virtutea acelei proporții despre care am vorbit mai sus, condiția supraviețuirii este uitarea. Scrierea și documentul,*

așadar, au apărut din nevoia de a elibera memoria, nu de a o compensa. Premisa apariției scrisului, cărții și a bibliotecii sunt uitarea și moartea.

- Și cum acestea sunt eterne, tot eternă este și biblioteca. Este remarcabilă cercetarea dvs., iar rezultatul ei, concluziile la care ați ajuns sunt o bucurie pentru bibliotecari. Cel puțin pentru aceia care au citit sau vor citi în viitor studiul dvs. E drept că unele momente din această cercetare vă îndepărtează de neopozitivismul științific contemporan, de la care eu nu m-am abătut până acum. Oricum, mi se pare foarte originală calea pe care ați mers. Am să meditez și eu asupra acestor date și dacă voi fi convertit, îmi voi scoate pălăria.

- *Poate că e mai bine să ne convertim reciproc. Astfel am contribui la diversitatea necesară care e un principiu științific important și, în plus, am reuși, poate, să împerechem intuiția cu rațiunea și știința cu filosofia. Ori, mai simplu vorbind, de ce să nu existe amândouă aceste puncte de vedere? Creația științifică a lui Roman Motulskii este una de o asemenea sobrietate și altitudine, încât biblioteconomistul care nu o a cunoscut, rămâne oarecum sărăcit.*

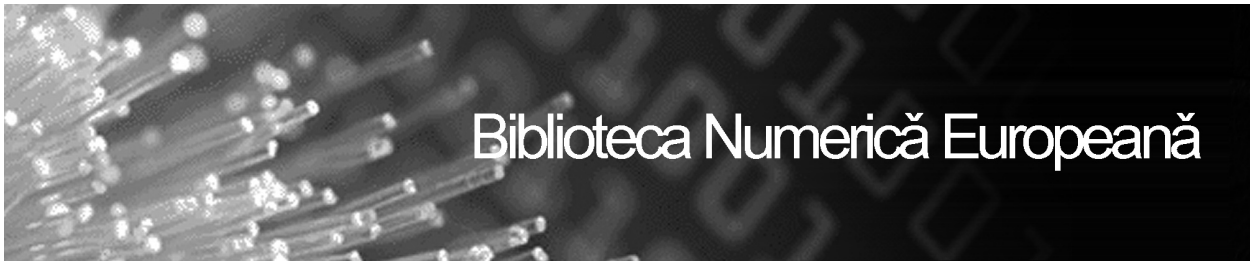
- Vă mulțumesc pentru apreciere.

- *În mod tradițional, invitatul revistei Magazin Bibliologic adresează, la finele dialogului, un mesaj cititorilor acestei publicații.*

- Eu cunosc Moldova, pentru că, pe vremuri, mi-am făcut serviciul militar pe teritoriul ei. Aveți o țară, un pământ purtător de frumuseți materiale și, mai ales, sufletești care îți rămân în amintire pe toată viața. Poate că în perioada aceasta de tranziție vouă vă este mai greu iar fortuna nu v-a prea surâs. Fie ca în anii care vin să prosperați, să ajungeți la un nivel de viață pe care îl merită din plin harnicul popor al Moldovei. Cititorilor revistei dvs., tuturor bibliotecarilor moldoveni le doresc să cunoască fericirea pe care o simțim noi acum la inaugurarea acestui minunat ansamblu biblioarhitectural. Să vă meargă bine și vouă și să ajungeți să inaugurați cât mai curând noul sediu al BNRM care am înțeles că se programează să fie edificat în viitor. Le urez sănătate și succes în toate tuturor colegilor de breaslă din republica dumneavoastră.

- Vă mulțumesc pentru acest dialog consistent.

*Interlocutor Alexe Rău
Minsk, 2-5 decembrie 2006*

CENL

Conferința

Bibliotecilor Naționale Europene

Vera Osoianu

CENL este o fundație subordonată dreptului danez care are scopul de a spori și a întări rolul bibliotecilor naționale în Europa, în special în ceea ce privește responsabilitățile acestora pentru menținerea moștenirii culturale naționale și asigurarea accesului la cunoștințe și informații în acest domeniu.

Fundația CENL a fost fondată în 1987. La prima întrunire, au participat 11 biblioteci naționale din Europa de Vest. Țările care au stat la baza CENL au fost: Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia, Spania, Regatul Unit al Marii Britanii și Vaticanul. Temele care au figurat în agenda primei întruniri de lucru au fost, printre altele: interconectarea sistemelor computerizate ale bibliotecilor naționale, politica de achiziții, prezervarea și conservarea, probleme de finanțare a bibliotecilor naționale.

Crearea CENL a fost dictată de necesitatea crescândă a schimbului de informații și a eforturilor colaborative.

Temele care s-au conturat chiar de la primele întruniri sunt dezbătute, mai ales, în cadrul grupurilor de lucru, în proiecte și evoluează odată cu dezvoltarea tehnologiilor și activității bibliotecare. În ultimii ani o atenție deosebită se acordă problemelor legate de:

- armonizarea politicii naționale în domeniul bibliotecilor;
- implementarea noilor tehnologii informaționale în biblioteci;
- standardizarea structurii bazelor de date și a interfeței de comunicare în cadrul rețelei europene;

- prezervarea și conservarea colecțiilor importante din Europa.

După întrunirea de la Lisabona, bibliotecile naționale au continuat să se întâlnească anual și numărul participanților a crescut constant.

În anul 1991, la Viena, a avut loc prima conferință cu participarea bibliotecilor naționale din Europa de Est, care s-a soldat cu stabilirea unor legături de parteneriat și dialoguri mai deschise și apropiate și cu extinderea CENL în țările Europei de Est. După întâlnirea de la Viena, funcția principală a CENL – schimbul de informații și cunoștințe între bibliotecile naționale din Europa și promovarea eforturilor colaborative – a devenit mult mai relevantă. S-a revăzut mai clar ca oricând că în noile condiții se impune dezvoltarea unor noi modele de cooperare, divizarea sarcinilor și folosirea în comun a resurselor.

În 1998 CENL a adoptat statutul și a fost transferat într-o fundație sub incidența dreptului danez.

Membrii CENL sunt bibliotecile naționale din statele-membre ale Consiliului European. Există o excepție de la această regulă: Biblioteca Apostolică a Vaticanului. În prezent CENL constă din 45 de membri din 43 de țări: Rusia și Italia au câte două bibliotecimembre, Biblioteca Națională a Rusiei (Sankt Petersburg) și Biblioteca de Stat a Rusiei (Moscova), respectiv Biblioteca Națională Centrală din Florența și Biblioteca Națională Centrală din Roma. În ambe-

le cazuri votează o singură bibliotecă, iar biblioteca cu drept de vot se schimbă de la an la an. Din spațiul ex-sovietic membri ai CENL sunt, în afară de cele trei țări baltice, Rusia, Ucraina, Azerbaidjan (care a fost primit împreună cu țara noastră la întrunirea de la Luxemburg, 2005). Este de așteptat ca la întrunirea de anul acesta de la Sankt Petersburg să fie primite Armenia și Georgia. Biroul CENL se întrunește o dată pe an și numește membrii Comitetului Executiv pe o perioadă de trei ani. Comitetul executiv constă din cel puțin trei membri (președinte, vicepreședinte și trezorer) și are responsabilitatea de a dirija și reprezenta fundația.

Începând cu 3 ianuarie 2006, Conferința Bibliotecilor Naționale Europene a fost adăugată pe lista organizațiilor internaționale care se bucură de statutul de participant la lucrările Consiliului Europei.

CENL întreține relații de colaborare cu mai multe organizații internaționale. Contactele constante cu alte organizații și consorții europene sunt importante pentru schimbul de informații despre subiectele comune sau înrudite și pentru influențarea opiniei publice sau politice despre problemele importante ale bibliotecilor, precum și pentru găsirea mijloacelor necesare pentru proiectele și activitățile colaborative.

Una dintre căile efective de menținere a relațiilor apropiate este invitarea reprezentanților diferitor organizații la întrunirile anuale ale CENL fie ca observatori, fie pentru a prezenta comunicări la unele subiecte de mare actualitate pentru lumea cărților și a bibliotecilor. În mod regulat la întrunirile anuale ale CENL participă reprezentanții Comisiei Europene, ai Consiliului Europei, UNESCO etc. În ultimii ani în calitate de oaspeți (guest speakers) au fost invitați reprezentanții Federației Europene a Editorilor (FEP), Comisiei Europene pentru Prezervare și Acces (ECPA) și Biroului European al Asociațiilor Bibliotecare și Documentare (EBLIDA).

Conferința își urmează scopurile propuse prin intermediul întrunirilor anuale, prin inițiative precum și susținerea activităților de cercetare și dezvoltare. La întruniri bibliotecile naționale prezintă rapoartele de activitate, rapoarte despre proiectele în derulare și despre activitatea grupurilor de lucru.

Responsabilitățile bibliotecilor naționale, definite în cele mai dese cazuri prin lege, variază de la țară la țară și includ: colectarea prin intermediul Depozitului legal al publicațiilor naționale, (în format tradițional și electronic) și catalogarea și prezervarea lor; oferirea serviciilor de bază (activitatea de referință, bibliografică, prezervare, împrumut) pentru cititori atât direct, prin intermediul bibliotecii, cât și prin intermediul altor biblioteci și centre de informare; prezervarea și promovarea moștenirii culturale naționale; achiziționarea unei colecții reprezentative de publicații din

străinătate; promovarea politicii culturale naționale etc. Deseori bibliotecile naționale servesc ca bază pentru programe și proiecte internaționale. Ele pot avea relații apropiate cu guvernele naționale, pot fi implicate în dezvoltarea politicilor informaționale naționale și pot fi lideri în alte sectoare ale domeniului. În unele cazuri acoperă și necesitățile informaționale ale legislativului și guvernului. Bibliotecile naționale trebuie să-și asigure propria poziție în scopul creării condițiilor necesare pentru accesul liber la informare și documentare.

Această informație trebuie să fie pe cât este posibil, completă, bine organizată, promptă și demnă de încredere. Acum, mai mult decât oricând, se impune dezvoltarea noilor modele de cooperare, pentru a diviza responsabilitățile și a folosi în comun resursele.

Experiențele demonstrează clar că bibliotecile naționale europene sunt situate ideal pentru a aprofunda înțelegerea culturală și științifică între țări. Ele reprezintă moștenirea europeană într-o manieră comensurabilă cu dimensiunea ei istorică. De rând cu semnificația istorică și culturală a bibliotecilor naționale se impune și aportul acestora în organizarea serviciilor de informare, cercetare și instruire.

Obiectivele curente ale CENL se axează pe susținerea bibliotecilor naționale europene în:

- crearea Bibliotecii Digitale Europene (EDL);
- salvagardarea moștenirii culturale naționale și a cunoștințelor europene;
- îmbunătățirea activității de cercetare și dezvoltare a serviciilor pentru beneficiarii bibliotecilor naționale;
- asigurarea accesului rapid, multilateral, multilingv, gratuit și pe termen lung la colecții și informații pentru toți;
- promovarea diversității culturale și multilingvismului ca valori de bază ale culturii europene;
- cooperarea cu alte instituții de cultură, universități, edituri, promotori ai informației la nivel global.

Pe parcursul anilor CENL a inițiat și realizat o serie de proiecte inovaționale, o mare parte dintre ele prin cofinanțarea de către Comisia Europeană.

Unul dintre cele mai importante proiecte a CENL este Biblioteca Europeană (The European Library, www.theeuropeanlibrary.org). Prin interfața site-ului pot fi accesate cataloagele on-line ale 17 biblioteci naționale din: Regatul Unit al Marii Britanii, Germania, Portugalia, Olanda, Finlanda, Suedia, Slovenia, Italia, Franța, Croația, Serbia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Estonia, Danemarca, Letonia.

Către sfârșitul anului 2006, 22 din cele 45 biblioteci naționale, membre CENL, vor fi parteneri deplin ai Bibliotecii Europene.

Scopul major al Bibliotecii Europene este ca în următorii 5 ani colecțiile digitale din toate cele 45

biblioteci membre CENL să poată fi accesate prin acest portal.

Biblioteca Europeană a fost lansată la 31 ianuarie 2004, cu scopul de a investiga posibilitatea creării unui nou serviciu Pan-European care să ofere acces la resursele bibliotecilor naționale europene. Proiectul a fost finanțat parțial de Comisia Europeană și s-a derulat pe parcursul a trei ani. În această perioadă a devenit clar că „Gabriel”, fostul website al CENL, va fi integrat în site-ul nou creat, fapt realizat în vara anului 2005.

„Gabriel”, a fost lansat ca website oficial al CENL la 1 ianuarie 1997 și avea următoarele obiective principale:

- a servi drept ghid online pentru colecțiile și serviciile oferite de bibliotecile naționale;
- a promova pe orice cale bibliotecile naționale europene;
- a sprijini crearea legăturilor colaborative între bibliotecile naționale europene în domeniul rețelelor;
- a servi ca model pentru alte servicii de rețea în domeniul bibliotecilor atât în Europa, cât și pretutindeni în lume.

Biblioteca Europeană oferă acces la resursele combinate ale bibliotecii naționale europene. De asemenea oferă gratuit posibilitatea căutării în catalog și accesarea materialelor numerizate. Serviciul este destinat cercetătorilor profesioniști și non-profesioniști din întreaga lume care au nevoie de o cale simplă și sigură pentru a găsi materialele disponibile în biblioteci.

Este de așteptat ca Biblioteca Europeană să atragă și studenți, elevi, precum și alte categorii de cititori, deoarece oferă acces și la o colecție virtuală de mare calitate cu materiale din toate domeniile.

Activitatea de zi cu zi (management, marketing, implementare, întreținere, design, activitate editorială, dezvoltare) este efectuată de echipa oficiului Bibliotecii Europene bazată pe Biblioteca Națională a Olandei. Ce oferă comunității bibliotecare Biblioteca Europeană?

- aduce împreună pe ecranul computerului colecțiile dispersate ale Bibliotecilor Naționale și permite căutarea încrucișată prin toate colecțiile;
- oferă rezultate integrate și va oferi materiale numerizate;
- este o contribuție majoră pentru cercetare atât prin lărgirea disponibilității resurselor, cât și prin oferirea unor noi conexiuni care să exploreze uriașa colecție virtuală a bibliotecii.

Crearea Bibliotecii Europene, permite CENL-ului să ofere platforma-model și rețeaua organizațională pentru cooperarea bibliotecilor naționale, pentru coordonarea inițiativelor naționale la nivel european și pentru excluderea paralelismului în activitate.

Biblioteca Europeană este un punct ideal de accesare a materialelor numerizate de bibliotecile naționale și de instituțiile majore de cultură din Europa.

În anul 1999 CENL a lansat pe site-ul „Gabriel” o expoziție virtuală „Comori din bibliotecile naționale europene”. (Cei care urmăresc site-ul Bibliotecii Congresului au remarcat probabil două expoziții asemănătoare: „American Treasures of the Library of Congress”, lansată în 1997 și completată sistematic și „World treasures of the Library of Congress: 2001-2003”.

Bibliotecile au selectat pentru această expoziție cele mai splendide, din punct de vedere vizual, opere din colecțiile lor, cum ar fi cărți rare și prețioase, manuscrise, desene etc. Împreună, aceste comori reprezintă o mică, dar impresionantă trecere în revistă a moștenirii culturale europene de-a lungul secolelor. Expoziția este deschisă pentru noi participanți și sistematic noi comori sunt adăugate colecției. Chiar din start expoziția a fost un mare succes. Tradițiile de cooperare între bibliotecile naționale europene suplimentate de tehnologii moderne de informare au făcut posibil ca această expoziție unică Pan-Europeană să fie accesibilă pentru un auditoriu larg din întreaga lume. Cu ocazia aniversării a 15-a de la fondarea CENL, toți membrii, inclusiv bibliotecile care nu participă la Expoziția Comorilor, au fost rugați să prezinte o lucrare care să fie inclusă în pliantul aniversar tipărit cu această ocazie.

La 19 iulie 2006 Biblioteca Europeană a publicat un comunicat de presă prin care făcea publică informația despre noile colecții din bibliotecile naționale digitizate și adăugate anul acesta pe site. Aceste comori digitale includ următoarele colecții:

- Kramerius – o colecție de monografii și periodice din secolele XIX-XX – Cehia;
- O arhivă online de reproduceri în facsimil a lucrărilor lui Hans Christian Andersen – Danemarca;
- DIGAR – o arhivă digitală a publicațiilor unui șir de instituții publice din Estonia;
- Corvinas – o parte din Bibliotheca Corviniana. Aceasta era a doua mare colecție de cărți din Europa din perioada renașcentistă, după cea a Vaticanului;
- O colecție de postere din viața culturală, politică și socială a Letoniei în anii 1899-2000;
- Memory of Slovakia – o bibliotecă digitală a moștenirii culturale și științifice deținută de Biblioteca Națională a Slovaciei și alte instituții.

Bibliotecile naționale din Italia, Olanda, Portugalia, Serbia și Suedia au adăugat la resursele deja expuse lucrări în arheologia maritimă, hărți, artă grafică, manuscrise rare și literatură pentru copii.

Biblioteca Digitală Europeană va fi creată pe infrastructura Bibliotecii Europene și va oferi acces

la resursele digitale ale instituțiilor de cultură din Europa.

Spre sfârșitul anului 2006, Biblioteca Europeană Digitală trebuie să unească în jurul ei bibliotecile naționale din țările UE. În anii următori, această colaborare se va extinde asupra arhivelor și muzeelor. Către anul 2008 prin BDE vor putea fi accesate 2 milioane de cărți, manuscrise, fotografii, filme etc. Această cifră va crește până la cel puțin 6 milioane către 2010, dar este de așteptat să fie și mult mai mare, așa cum orice bibliotecă, muzeu sau arhivă din Europa va putea să-și unească conținuturile digitale la BDE.

Reședința oficială a CENL este municipiul Haga din Olanda, iar adresa de oficiu – Biblioteca Națională al cărei director este președintele CENL.

Bunurile Fundației sunt formate din cotizațiile de participare (fixate la întrunirile participanților,) subsidii, daruri, moșteniri lăsate prin testament etc.

Fostul președinte al CENL și fostul director al Bibliotecii Naționale a Suediei Jean-Frederic Jauslin, înainte de a fi ales într-o nouă funcție, a obținut de la Agenția Suedeză de Dezvoltare o donație de 120.000 euro. Din această sumă în anii 2006-2007 vor fi folosiți câte 10.000 euro pentru a ajuta cele 10 noi state-membre ale UE să participe la Biblioteca Europeană și câte 5 mii euro pentru Moldova, Azerbaidjan, Armenia și Georgia pentru a plăti cotizația de participare în anii 2006-2010.

La cea de-a 19 conferință care a avut loc în Luxemburg în 2005 cea mai mare parte a discuțiilor s-a centrat pe „numerizarea moștenirii culturale europene, unde și încotro ne îndreptăm”. La întrunire a fost adoptată „Rezoluția de la Luxemburg a CENL privind numerizarea moștenirii culturale europene”. Rezoluția a fost suplimentată și aprobată de Biroul CENL în decembrie 2005.

La întrunirea din Luxemburg, Vivian Reding, comisarul Comisiei Europene pentru Societatea Informațională și Media, a prezentat inițiativa i2010, care prevede crearea Bibliotecii Numerice Europene. Vivian Reding a subliniat relațiile strânse între CENL și Comisia Europeană, exprimându-și încrederea că acestea vor continua și vor spori.

În scurt timp după întrunire a fost publicat comunicatul Comisiei Europene privind Biblioteca Digitală urmat de o consultare online. Din cele 225 de răspunsuri înregistrate în cadrul consultărilor online, 46% au parvenit din partea bibliotecilor, muzeelor și arhivelor, 19% de la editori și deținători de drepturi, 14% din mediul universitar. Răspunsurile au fost favorabile inițiativei care este văzută ca o oportunitate reală de a face moștenirea culturală europeană mai accesibilă, vizibilă și utilizabilă în internet. Consultarea online a arătat, de asemenea, că opiniile privind problemele de copyright sunt împărțite, în special, între instituțiile de cultură și deținătorii de drepturi

asupra proprietății intelectuale. CENL a participat în această consultare și a emis o declarație. La fel au procedat, în mod individual, și unii membri CENL.

Un alt proiect cu implicarea CENL și finanțat de programul Tehnologiile Societății Informaționale” (IST, Information Society Technologies, www.cordi.eu/ist) al Comisiei Europene este TEL-ME-MOR. The European Library Modular Extensions for Mediating Online Resources (www.telmemor.net) are scopul de a informa noile state-membre ale Uniunii Europene (NMS) despre oportunitățile de participare în proiectele cu finanțare europeană, în special, în cele din domeniul culturii și instruirii. Suplimentar la aceasta, proiectul sprijină bibliotecile naționale din cele zece state noi membre ale Uniunii Europene în eforturile de integrare a resurselor electronice în Biblioteca Europeană. Prin acest proiect Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia și Slovacia au devenit parteneri deplin ai Bibliotecii Europene, celelalte patru țări, noi membre ale UE, vor adera la proiect în ianuarie 2007. În aprilie-mai 2006 în Polonia, Ungaria și Slovenia au avut loc trei workshopuri regionale în cadrul cărora au fost discutate probleme legate de necesitățile impuse activității de cercetare în noile state-membre și formulate recomandări cum poate fi folosită agenda de cercetare și dezvoltare în UE pentru a îmbunătăți accesul la resursele culturale și științifice.

În octombrie 2006 TEL-ME-MOR va organiza la Tallinn, Estonia, în baza Bibliotecii Naționale, o conferință în cadrul căreia vor fi discutate probleme ce țin de viitorul digital al moștenirii culturale și științifice. Se va vorbi, de asemenea, și despre ultimele realizări privind dezvoltarea bibliotecii digitale în Europa și pretutindeni în lume.

CENL are mai multe grupuri de lucru. Cel mai nou creat este grupul care se ocupă de conținuturi. Grupul de lucru este condus de reprezentantul CENL din partea Bibliotecii Naționale din Austria, Hans Petschar, care a convocat prima întrunire la 1 februarie 2006. A fost făcută o trecere în revistă a materialelor pe care membrii Bibliotecii Europene le-au digitizat și care au fost elaborate în format digital, fiind expuse apoi pentru utilizatorii Bibliotecii Europene. Grupul de lucru adună strategiile de digitizare ale bibliotecilor naționale membre CENL care vor fi analizate. La următoarea etapă va fi elaborată strategia de dezvoltare în acest domeniu. Biblioteca Europeană oferă acces la unele materiale digitizate sau „născute” digital. Totuși, numărul de materiale digitizate din colecțiile bibliotecilor naționale din Europa este foarte mic ca procent din volumul total al colecțiilor bibliotecilor naționale europene. Web site-ul CENL (www.cenl.org) este găzduit, menținut și actualizat de Biblioteca Națională a Estoniei.

August, 2006

Prezentarea generală a Cărții Albe privind Biblioteca Numerică Europeană

Svetlana Barbei

Cartea Albă reprezintă o publicație oficială, care conține documente referitoare la crearea Bibliotecii Numerice Europene (BNE). Aceasta a fost elaborată de un grup de lucru al Comitetului de Conducere pentru o Bibliotecă Numerică Europeană, care a reunit reprezentanți în domeniul culturii, industriei, științei, finanțelor, din lumea editorială și din sectoarele industriale de numerizare. Cartea Albă a fost prezentată în ianuarie 2006 și propune o analiză strategică privind: scenariile de organizare a Bibliotecii Numerice Europene, conținuturile ei, participanții proiectului, variantele de arhitectură a Bibliotecii etc.

1. Evoluția Internetului

Primul capitol al Cărții Albe oglindește evoluția Internetului. În ultimii 10 ani Internetul, favorit al tinerilor europeni, s-a plasat pe locul III în mediul informațional, după televiziune și radiou, dar înaintea presei scrise. Mai mult de jumătate din populația Franței folosește Internetul. Studenții consideră Internetul o sursă de informare mai bună decât media tradițională. Utilitățile oferite de Web și de motoare de căutare, precum Google, corespund așteptărilor marelui public.

Obiectivele celor trei mari motoare de căutare Google, Yahoo, MSN sunt următoarele: pe de o parte, fidelitatea utilizatorilor setoși de informație, iar pe de altă parte, atragerea fluxului de utilizatori spre site-urile lor unde spațiul publicitar este din ce în ce mai mare (85% în 2005 în Yahoo). Strategiile lor conțin două momente principale: interesul pentru presa cotidiană în regim on-line și interesul pentru resursele publicitare.

Din punct de vedere al proprietății intelectuale, Google nu se mai conduce de principiul „tot ce nu este permis de lege este interzis”, ci de principiul „tot ce nu este interzis explicit este autorizat”.

În Franța Internetul a fost perceput ca un câmp pentru exploatarea practicilor noi, mai ales în ceea ce privește promovarea accesului liber la cataloage. Primul Plan național de numerizare a fost ghidat de Misiunea Cercetare și Tehnologie a Ministerului Culturii. De rând cu Biblioteca Națională a Franței (proiectul Gallica) și câteva biblioteci, arhivele au inițiat proiecte de numerizare și punere în acces on-line a fondurilor de patrimoniu. Însă o politică de

numerizare și salvagardare a patrimoniului și de difuzare culturală n-a fost definită clar, cauza fiind atât de ordin tehnic, cât și juridic. Patrimoniul cultural online nu este întotdeauna la nivelul ambițiilor politice.

Anterior Ministerul Culturii, în parteneriat cu alte țări europene, a dezvoltat proiectul „Michaël” – repertoriul european al fondurilor numerizate, relevant prin domeniul patrimoniului cultural multilingv.

În Europa, programul Biblioteca Europeană (TEL), susținut de Conferința Bibliotecilor Naționale Europene, a pornit de la ideea de a oferi acces simultan la colecțiile bibliotecilor naționale. Biblioteca Europeană a fost lansată ca un serviciu operațional care oferă un singur portal pentru patrimoniul celor 45 biblioteci naționale din Europa.

2. Strategia BNE

În Franța și în alte țări ale Europei există potențialul industrial necesar pentru realizarea Bibliotecii Numerice Europene. „Conținuturile” se află în marea lor majoritate în biblioteci, în unele cazuri – la editori (documente „născute” digital). Bibliotecile numerice includ materiale care au fost numerizate. Alternativ, ele pot fi bazate pe informații produse original în format numeric.

Pentru reușita proiectului este necesară acțiunea simultană a tuturor participanților. Fiecare partener trebuie să vină cu ce are mai bun.

Pentru participare la proiect sunt necesare:

- competențe în materie de standardizare, experiențe în domeniul numerizării, responsabilități de durată în materie de arhivare a datelor numerice;
- modele economice pentru sectorul presei online, competențe tehnice în materie;
- plus-valoarea motoarelor de căutare de generație nouă ș.a.

Garanția eficacității este:

- solidarizarea bibliotecilor și editurilor în jurul obiectivelor Bibliotecii Numerice Europene;
- atragerea participanților importanți;
- mobilizarea potențialului tehnologic inovațional asupra tuturor proceselor aplicabile în BNE, asigurarea multilingvismului, analiza conținuturilor;

- atragerea participanților benevoli din lumea editorilor, care vor ține cont de situația reală din țara respectivă.

3. Așteptări și plus-valoarea

Cine poate aduce azi o contribuție europeană precum biblioteca numerică la produsele existente pe piață (Google, Yahoo, OCA, MSN)? Unde se vor situa originalitatea și valoarea adăugată pentru actorii de pe scena cărții? Ce este principal pentru Biblioteca Numerică Europeană?

Cartea Albă răspunde în felul următor:

- *O interfață comună de acces și de consultare a textelor numerizate și relațiile legale.*

Dacă, pornind de la aceeași interfață, utilizatorii vor putea localiza documentele numerice, fără îndoială progresul politic și efortul tehnic vor fi considerabile. O asemenea interfață de localizare va stimula accelerarea propunerilor de numerizare retrospectivă.

- *Numerizarea fondurilor vechi și a celor contemporane.*

Acest obiectiv este o plus-valoare majoră care va impulsiona concentrarea eforturilor asupra patrimoniului documentar.

- *Certificarea originii sursei numerizate.*

Transparența criteriilor de clasificare a rezultatelor precum și certificarea originii sursei numerizate sunt esențiale pentru comunitatea cercetătorilor, pentru mediatorii informației și pentru marele public. Pentru a atinge acest obiectiv, este prioritară utilizarea posibilităților de integrare în limba de origine, afișarea inteligentă a rezultatelor care vor lărgi răspunsurile și domeniile conexe și vor permite cercetarea semantică pe Web.

- *Multilingvismul.*

Multilingvismul este esențial pentru o bibliotecă numerică europeană, pentru a favoriza un acces mai larg la patrimoniul cultural de excepție al Europei atât de divers și de bogat. Interfețele multilingve de calitate și oferirea aceluiași text în mai multe limbi sunt actualmente practic inexistente.

Comanda politică este următoarea: accesul marelui public care va fi foarte util și pentru cercetători. Din punct de vedere al comenzii sociale oferta trebuie să corespundă câtorva criterii minime:

- ◆ deschiderea spre contemporaneitate;
- ◆ atractivitatea produsului;
- ◆ rapiditatea accesului.

Contează nu atât cantitatea documentelor numerizate, ci mai ales plus-valoarea așteptată și aici interesele cercetătorilor vor trebui să coincidă cu interesele marelui public.

Accesul on-line la documentele contemporane necesită o atenție foarte mare: o bibliotecă numerică europeană va lărgi accesul la patrimoniul cultural scris, cu condiția că vor fi respectate drepturile de proprietate intelectuală. Patrimoniul, liber de drepturi, nu constituie un element atractiv pentru utilizatorii de la distanță, trebuie să fie dezvoltate și alte căi de ofertă cu drepturi de autor. Pentru Galicia au fost alese 80% de documente care reprezintă documentele non-copyright și 20% sunt cele ale căror drepturi de autor vor trebui negociate.

În Franța deja este o tradiție când editorii pun publicațiile specializate în acces liber sau on-line. Modelul economic încă nu a fost găsit. În plan juridic se impune necesitatea negocierii dreptului de autor. În mod deosebit se impune soluționarea problemelor legate de așa-numitele lucrări "orfane", autorii cărora nu pot fi identificați și de lucrările care nu sunt disponibile în rețeaua de comerț. Problema dreptului de autor este foarte serioasă și va crea dificultăți procesului de numerizare în fiecare țară.

4. Conținutul BNE/ calitate și cantitate

Biblioteca numerică reprezintă un ansamblu de conținuturi bine selectate și se va deosebi radical de un depozit. Ea se bazează pe îmbinarea mediilor multiculturale și multilingve europene cu tehnologiile avansate. Această bibliotecă, accesibilă la distanță, va fi constituită dintr-o selecție de documente numerizate, conținând cele patru teme majore ale valorilor europene: evoluția gândirii, identitatea națională/identitatea europeană, democrația și libertatea, constituirea spațiului european.

Evoluția gândirii

- ideile: operele principale ale filozofilor, eseștilor, gânditorilor de orice fel;
- contribuția științei și tehnologiilor; mecanismele principale de diseminare a lor printre indivizi și instituții.

Identitățile naționale/identitatea europeană: moștenirea culturală

- limbile: dicționarele;
- mișcarea literară (creația literară, diversitatea ei de-a lungul secolelor; o selecție a secolului XX reieșind din această abordare);
- moștenirea artistică europeană și contribuția creației artistice la rezolvarea dezbaterilor despre identitate;
- textele traduse în diferite limbi europene.

Apariția și dezvoltarea democrației și libertății: surse pentru dezbateri publice

- interpretarea politică: constituții, discursuri politice, sursele legale principale;
- expansiunea opiniei publice: treceri în revistă și ziare cotidiene, specializate în analize și comentarii;

- surse de dezbateri economice și sociale: de la statistici la reviste sociale și științifice, inclusiv lucrări fundamentale de economie și sociologie.

Spațiul european

- istorii naționale și relații internaționale: istoricii principali și sursele istorice principale;
- crearea spațiului european în tripla dimensiune (continental, național și regional) după cum se vede din colecțiile de mape și atlase.

5. Modul de organizare: propuneri

Etape

Cine sunt *actorii principali* care vor contribui la crearea Bibliotecii Numerice Europene? Această bibliotecă va avea actori benevoli ce au interesele comune: biblioteci naționale și biblioteci mari, asociații în domeniul numerizării colecțiilor patrimoniale, editorii benevoli din Europa, societățile care prestează servicii de numerizare.

La prima etapă Biblioteca Numerică Europeană trebuie să cuprindă toate bibliotecile naționale din Uniunea Europeană. În anii ce urmează, această colaborare se va extinde asupra arhivelor și muzeelor.

Repartizarea rolurilor și funcțiilor principalilor actori

Bibliotecile naționale cunosc din proprie experiență că prezentul, dar în special viitorul, le leagă foarte strâns de realizatorii cărților și, în primul rând, de editori. Bibliotecile și editorii, vor efectua selectarea documentelor conform criteriilor stabilite, furnizarea documentelor numerice sau numerizarea documentelor. Furnizorii sunt responsabili pentru date și metadate; ei furnizează documentele și descrierile lor conform caietului de sarcini.

Responsabilul de interfața BNE efectuează următoarele: controlul conținuturilor, integrarea motoarelor de căutare multilingve, indexarea datelor furnizate (clasificare, traducere, motoare de căutare), asigură operativitatea accesului și disponibilitatea sistemelor ș.a.

Arhitectura

Există mai multe scenarii posibile de organizare a arhitecturii BNE. Scenariul este la jumătate de drum între o arhitectură total descentralizată și arhitectura de tipul Google foarte centralizată care se

bazează pe tehnologii dezvoltate. Există problema necesității unor platforme naționale complementare în corespundere cu BNE, problemă care astăzi este greu de rezolvat.

Politica financiară

În ceea ce privește politica financiară, în Cartea Albă se menționează următoarele: "Numerizarea cere investiții considerabile care în cele mai multe cazuri depășesc mijloacele instituțiilor deținătoare de informații. Statele dețin un rol decisiv în organizarea și finanțarea numerizării colecțiilor și intervin pentru punerea în funcțiune a programelor de numerizare a bibliotecilor, încurajează alți parteneri".

Bibliotecile au de câștigat din parteneriatul cu sectorul industrial atât în privința finanțării programelor de numerizare, cât și în susținerea motoarelor de căutare.

Soluționarea în comun a unor probleme de comercializare între edituri și biblioteci poate relansa o dinamică în privința producției editoriale. Această alianță cu editorii garantează o politică de marketing eficace a Bibliotecii Numerice.

Coordonarea activității în Europa

Fiecare țară europeană se dezvoltă conform tradițiilor sale în rezolvarea problemelor legate de BNE. Pentru dezvoltarea proiectului atât la nivel național, cât și la nivel european, este necesară:

- elaborarea unui plan de finanțare și a unui model economic de funcționare a BNE;
- constituirea unei platforme comune a conținuturilor și infrastructurii tehnice;
- concentrarea politicii de susținere a programelor de numerizare și asigurarea unui ajutor pentru accelerarea mutației tehnice și cantitative necesare (conversia conținuturilor numerice deja existente și numerizarea în masă a noilor conținuturi);
- difuzarea proiectului în alte țări.

Acest proiect este o strategie culturală de a pune la dispoziție o nouă modalitate culturii de referință în Europa.

Mai detaliat puteți face cunoștință cu Cartea Albă, vizitând pagina Web a Bibliotecii Naționale a Franței și a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

Biblioteca

Națională Numerică a Republicii Moldova

Comunicat de presă

În luna martie 2006, Comisia Europeană a dat publicității planul său de edificare a Bibliotecii Numerice Europene (BNE). Esența acestui proiect rezidă în digitalizarea de către bibliotecile naționale din țările europene a moștenirii culturale scrise și imprimate, păstrătoare a memoriei popoarelor de pe acest continent, și asigurarea accesului la expresia numerică a acestor comori spirituale în mediul Internet, prin mijlocirea unui serviciu web comun, constituindu-se astfel o bibliotecă numerică paneuropeană.

Ideea acestei întreprinderi a fost lansată de dl Jacques Chirac, președintele Franței, și de alți șefi de state-membre ale UE, iar Biblioteca Națională a Franței, în persoana președintelui său Jean-Noël Jeanneney, s-a produs ca o veritabilă promotoare și însuflețitoare a ei. Menită să surmonteze disproporția în ceea ce privește prezența în Internet a informației numerice plasate de Corporația Google și a informației relative la moștenirea culturală europeană, BNE urmează să joace un rol remarcabil în educarea generațiilor tinere, în cercetarea, conservarea, salvagardarea și valorificarea moștenirii culturale scrise, imprimate și numerice, în asigurarea accesului europenilor la "memoria Europei".

Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM) a fost acceptată în 2005 ca membru cu drepturi depline a Fundației Conferința Bibliotecilor Naționale Europene (CENL). În această calitate a sa, BNRM a aderat și la proiectul Bibliotecii Numerice Europene, urmând să creeze Biblioteca Națională Numerică a Republicii Moldova, ca parte componentă a celei europene, scopurile principale ale acestui proiect fiind salvagardarea moștenirii naționale culturale scrise prin numerizarea ei, oferind în același timp accesul tuturor la aceste valori în mediul Internet. Biblioteca Națională Numerică a Moldovei va oferi pentru prima dată acces integrat la publicațiile de patrimoniu deținute de biblioteci, muzee, arhive de pe teritoriul Republicii Moldova. Ea își pune de asemenea țelul de a oferi accesul cetățenilor republicii la documentele ce țin de moștenirea națională culturală scrisă, dar se află în colecții publice și private de peste hotare.

În procesul de concepere și edificare a Bibliotecii Numerice, BNRM va recurge, pe lângă documentele

directoare ale UNESCO și ale Comisiei Europene referitoare la salvagardarea moștenirii numerice și la numerizare, la experiența acumulată deja în acest sens, în special la aceea a elaborării și implementării programului național "Memoria Moldovei". Întemeiat, conceptual și metodologic, pe programul UNESCO "Memory of World", acest program integrează eforturile și strategiile celor mai importante biblioteci și muzee în ceea ce privește conservarea, valorificarea și comunicarea către generațiile tinere a patrimoniului național scris și imprimat. Registrul programului, elaborat în baza unei munci de cercetare efectuate în instituțiile deținătoare de documente patrimoniale, va servi drept bază și la crearea Bibliotecii Naționale Numerice.

Aceasta din urmă va fi concepută ca o bază centrală de full texte ale documentelor patrimoniale incluse în Registrul, accesibilă pe site-ul BNRM, și în același timp ca un serviciu Web de asigurare a accesului integrat la variantele numerice ale documentelor patrimoniale neincluse în Registrul, dar făcute disponibile pe serverele bibliotecilor și muzeelor.

Biblioteca Națională Numerică se va constitui, de asemenea, într-un portal de acces, prin serviciul Web al Bibliotecii Numerice Europene, al bibliotecilor naționale europene la colecțiile patrimoniale numerizate din Moldova și al beneficiarilor din Republica Moldova la colecțiile patrimoniale numerizate ale bibliotecilor naționale din Europa.

Modelul strategic al Bibliotecii Naționale Numerice, elaborat și lansat acum de BNRM, va servi drept cadru general de reglementare și de programare a lucrărilor de edificare, organizare și funcționare a acesteia.

Întemeiată pe modelul bibliotecilor naționale europene chiar de la începutul reformei sale demarată în 1992 (în special pe modelul Bibliotecii Naționale a Franței), BNRM își propune să se integreze, prin acest proiect, în rețeaua bibliotecilor naționale europene, aducându-și, în acest fel, partea sa de contribuție la integrarea europeană a Republicii Moldova.

Biblioteca Națională Numerică a Republicii Moldova (Model strategic)

I. CADRU GENERAL

Crearea **Bibliotecii Naționale Numerice a Republicii Moldova (BNNRM)** este prefigurată în Strategia Națională de edificare a societății informaționale "Moldova electronică", aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.255 din 9 martie 2005.

Baza realizării acestui proiect este **Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM)**. Accep-tarea în 2005 a acestei instituții în calitate de membru cu drepturi depline a Fundației Conferința Bibliotecilor Naționale Europene (CENL) implică și aderarea ei la proiectul Biblioteca Numerică Europeană (BNE), demarat în conformitate cu decizia și declarațiile Comisiei Europene din sep-tembrie 2005 și martie 2006. Drept care, BNNRM se concepe ca parte componentă a BNE, iar realizarea ei se va pivota pe prevederile Cărții Albe a proiectului european și se va orienta spre cadrul tehnologic al acestuia.

Sub aspect conținutal, procesul de creare a BNNRM urmează a fi conformat principiilor, re-glementărilor și recomandărilor promovate de UNESCO prin programul "Memoria lumii" și prin Carta salvagărdării moștenirii numerice, strategiilor Comisiei Europene în domeniul numerizării moște-nirii culturale europene.

BNNRM se concepe ca parte componentă a patrimoniului cultural al republicii.

II. OBIECTIVE ȘI SCOPURI

Țintele principale ale creării BNNRM sunt:

- Salvagărdarea moștenirii culturale scrise prin trecerea ei pe suport electronic, reducerea accesului fizic direct la originale și efectuarea unor lucrări speciale de restaurare, conservare și prezervare;
- Oferirea accesului liber pentru toți la moștenirea națională scrisă numerizată, utilizarea ei în acti-vitatea de culturalizare, educație, cercetare;
- Valorificarea documentelor ținătoare de patri-moniul național scris și imprimat.

BNNRM urmează să creeze pentru utilizatori avantajele pe care le presupune numerizarea: re-producerea, automatizarea, controlul și restabilirea în mod automat, cercetarea încadrată într-o rețea de legături și de pontatori, accesibilitatea, calitatea, economia de spațiu, posibilitățile de transferare a colecțiilor.

BNNRM va oferi, pentru prima, dată acces integrat la documentele ce țin de moștenirea culturală scrisă

conservate în diferite biblioteci, muzee, arhive de pe teritoriul Republicii Moldova. BNNRM își pune scopul să ofere accesul cetățenilor Republicii Mol-dova la documentele ce țin de moștenirea culturală scrisă a Republicii Moldova, dar se păstrează în colecții publice sau private de peste hotare.

BNNRM va constitui un mediu numeric în care să se conserve memoria Moldovei și să fie asigurată transmiterea ei către generațiile viitoare.

III. EXPERIENȚA DE REPER

Pe lângă documentele directe europene și naționale referitoare la cultura numerică și la nu-merizare, la crearea BNNRM se va recurge de asemena la experiența deja acumulată.

În acest sens, ies în prim-plan activitățile de elab-orare a **programului național "Memoria Moldovei"**. Întemeiat, conceptual, pe programul UNESCO "Memory of World" (c II-95 /WS-11), acest document integrează eforturile și strategiile celor mai import-ante biblioteci, muzee și ale Ar-hivei Naționale în ceea ce privește salvagărdarea, conservarea și prezervarea moștenirii culturale scrise a Republicii Moldova. **Registrul progra-mului** include docu-mente scrise și imprimate, pe o perioadă de circa o jumătate de mileniu, inclusiv cărți, manuscrise, tipărituri vechi și rare, ediții ce reflectă în totalitatea lor memoria națională. Sunt incluse de asemenea și alte vestigii tangente cu scrierea: piese de tapiserie cu valoarea de unicat în lume, conținând elemente de scriere, semne și imagini referitoare la memoria colectivă. Registrul este structurat conform metodo-logiei promovate de UNESCO: documente, vestigii de importanță internațională, națională, locală. Un capitol aparte al Registrului cuprinde repertoriul documentelor ce țin de patrimoniul național păstrate în alte țări.

Registrul programului "Memoria Moldovei" este rezultatul unei munci de cercetare efectuate în instituțiile deținătoare de documente patrimoniale, în baza unei metodologii speciale aprobate de Comitetul Național "Memoria Moldovei". În baza lui se efectuează pașaportizarea documentelor incluse și se organizează activitățile și lucrările de restaurare, prezervare și conservare.

Conform prevederilor programului "Memoria Mol-dovei", cu sprijinul financiar al Fundației SOROS, în structura BNRM a fost creat și dotat Centrul Național de Conservare și Restaurare, cu un oficiu de numerizare a publicațiilor vechi și rare.

În cadrul unui proiect finanțat de Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică a fost realizat un prim-proiect de numerizare, obiectul

căruia i-a constituit prima tipăritură moldovenească – *Cazania lui Varlaam*. Numerizarea ei s-a efectuat conform parametrilor tehnici recomandați de UNESCO.

A început și se derulează procesul de numerizare a periodicelor vechi deosebit de solicitate de utilizatori, în special a revistei *Viața Basarabiei*.

Se află în proces de constituire câteva stații de numerizare în cadrul BNNRM și a instituțiilor participante la programul “Memoria Moldovei”.

În diferite biblioteci se desfășoară și activități de numerizare în afara acestui program.

IV. DESCRIEREA SUMARĂ A CONCEPTULUI

BNNRM este concepută ca o bază centrală de full texte ale documentelor patrimoniale incluse în Registrul “Memoria Moldovei”, accesibilă pe site-ul BNNRM, dintr-un portal special, și concomitent ca un serviciu Web de asigurare a accesului integrat la variantele numerice ale unor documente patrimoniale neincluse în Registrul, variante stocate pe serverele locale ale bibliotecilor din Moldova.

De asemenea, se va încerca asigurarea, prin acest serviciu, a accesului la documentele naționale patrimoniale aflate în colecții de peste hotare, în cazul când acestea sunt numerizate și accesibile în Internet.

BNNRM se va constitui, de asemenea, într-un portal de acces, prin serviciul Web al Bibliotecii Europene, al bibliotecilor naționale europene la colecțiile patrimoniale numerizate din Moldova și a beneficiarilor din Republica Moldova la colecțiile numerice ale bibliotecilor naționale europene.

Din colecțiile BNNRM vor face parte **resurse numerice** precum:

- Full texte ale cărților vechi numerizate;
- Full texte ale edițiilor patrimoniale editate pe suport electronic;
- Resurse electronice și tradiționale ale publicațiilor de Depozit legal (Patriotica);
- Colecția de documente numerice de Moldavistică;
- Documente numerice referitoare la Exteriorica;
- Alte resurse numerice ce țin de profilul ei.

BNNRM va fi accesibilă în biblioteci, prin OPAC, și la domiciliu. BNNRM va presta referințe virtuale de profil.

Odată cu implementarea sistemului integrat al bibliotecilor din Moldova (SIBIMOL) și cu desfășurarea modului digital al acestuia, BNNRM ar putea deveni parte a bibliotecii numerice totale a Moldovei.

V. PLANUL REALIZĂRII. ACȚIUNI DE ÎNFĂPTUIT

În vederea realizării acestei concepții, urmează a fi puse la punct acțiuni și lucrări care țin de aspectele: biblioteconomic, tehnologic, tehnic și organizatoric.

Numerizarea publicațiilor pentru BNNRM se va desfășura în trei modalități paralele:

- Numerizarea urgentă, cu scop de salvagardare a documentelor patrimoniale aflate în pericol de deteriorare din cauza suprasolicitării fizice a lor;
- Numerizarea planificată (în conformitate cu sarcinile de program stabilite în cadrul programului “Memoria Moldovei” și a BNNRM);
- Numerizarea în regim de cerere și ofertă (în cazurile când utilizatorii din teritoriu solicită anumite documente, care sunt scanate și exportate în format numeric.

Aceste trei modalități impun un anume specific în organizarea și dotarea stațiilor de numerizare.

De asemenea, se vor respecta cerințele speciale de scanare a celor trei tipuri de bază de obiecte ale numerizării: **documente legate, documente sonore, documente-imagini**.

În paralel, se vor achiziționa pentru BNNRM edițiile editate pe suport numeric de către agenții producători (editori).

Lucrările principale ce urmează a fi efectuate în **regim operativ** sunt:

- Dotarea hard a subiecților implicați în proiect, în funcție de aspectele specifice arătate mai sus;
- Asigurarea Soft;
- Proiectarea și asigurarea funcționării serviciului Web al proiectului;
- Cercetarea statistică a frecvenței solicitării documentelor de patrimoniu și alcătuirea în baza ei a unui plan de numerizare urgentă;
- Întocmirea programului de numerizare planificată;
- Elaborarea unui proiect privind accesul la documentele naționale depozitate peste hotare;
- Elaborarea unor proiecte speciale, pe aspecte aparte ale organizării și funcționării BNNRM, în special în vederea asigurării financiare, materiale și tehnice;
- Elaborarea Regulamentului de organizare și funcționare a BNNRM;
- Definitivarea structurală și tehnică a Centrului Național de Conservare și Restaurare.

VI. SUPORTUL METODOLOGIC ȘI TEHNOLOGIC

Metodologiile la care se va recurge în procesul de creare a BNNRM vor fi cele promovate de UNESCO, de Comisia Europeană, cu adaptările la specificul și la posibilitățile Republicii Moldova făcute în corpul programului "Memoria Moldovei" și care se vor face în documentele de reglementare ulterioare.

Se vor aplica parametrii de numerizare stabiliți în programul "Memoria lumii".

Se vor implementa criteriile de selecție stabilite prin "Carta salvagădării moștenirii numerice" a UNESCO.

Se vor lua ca punct de orientare principiile, recomandările și reglementările promovate de Comisia Europeană, CENL, proiectul TEL-ME-MOR.

În conformitate cu cerințele față de managementul unor astfel de proiecte, se vor elabora și aplica măsurători/indicatori de evaluare a acestui proiect.

Suportul logistic va fi condiționat de etapa la care se va afla proiectul: până la implementarea modulului nr.2 al sistemului SIBIMOL va fi necesar un soft aparte, iar după aceasta – se va utiliza softul SIBIMOL.

Se va achiziționa echipament de numerizare în conformitate cu parametrii stabiliți în cadrul proiectului TEL-ME-MOR.

VII. PARTENERI

Proiectul BNNRM urmează a fi realizat în bază de cooperare. Partenerii BNNRM vor fi **bibliotecile, muzeele și arhivele** participante la programul "Memoria Moldovei", iar după implementarea modulului nr.2 al SIBIMOL – și bibliotecile participante la acest sistem. Se vor stabili relații de parteneriat cu **editorii** în vederea completării curente a BNNRM cu edițiile scoase pe suport electronic.

BNNRM va căuta de asemenea parteneri în afara hotarelor Republicii Moldova, mai ales în cazurile când e vorba de partea din moștenirea națională culturală depozitată în țări străine (Rusia, Ucraina, Belarus etc.), sau de existența unor valori comune (România, Ucraina).

La realizarea BNNRM se va recurge, în limitele prevăzute de legislația națională, la forme de parteneriat cu sectorul privat al economiei.

VIII. PREVEDERI FINALE

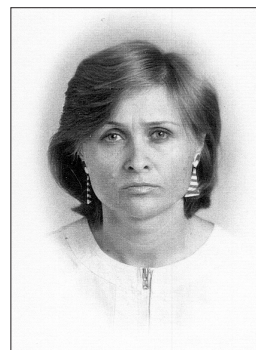
Prezentul cadru are drept scop asigurarea unității strategice și tactice a activității bibliotecilor și instituțiilor participante la proiectul BNNRM.

În baza lui, se vor elabora documentele și proiectele concrete necesare creării, organizării și funcționării BNNRM.

Mărturisirea de credință a Spătarului Nicolae Milescu

(370 de ani de la nașterea marelui cărturar)

Nina Negru

Astfel era numit de către prof. Al.I. Ciurea (care în 1958 a tradus și îngrijit prima ediție în limba română) opusculul teologic *Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali Splendens, id est sensus Ecclesiae Orientalis, scilicet Graecae, de Transsubstantione Corporis Domini aliisque controversiis*. Traducerea în limba română a titlului latinesc, *Manual sau Steaua Orientului strălucind Occidentului, adică sensul Bisericii Orientale sau Grecești despre transsubstanțierea Trupului Domnului și alte controverse* este de regulă evitată, cercetătorii preferând să utilizeze doar primul cuvânt, „Enchiridion”. Teologul român din SUA, George Alexe, consultând un vechi dicționar intitulat *Lexicon Ellino-Gallicon*, tipărit la Atena în anul 1927, a observat că substantivul *enchiridion* tradus în limba franceză înseamnă în primul rând „poignard”, adică „pumnal” sau „cu durere de inimă” sau, metaforic, „haină prefăcută” (aluzie oare la prefacerea euharistică?). Numai în al doilea rând cuvântul înseamnă și „manual”. Același teolog constată că N. Cartoian traduce astfel titlul: *Enchiridion. Steaua Orientului strălucind în Occident, adică felul cum înțelege biserica ortodoxă dogma transsubstanțierii Domnului și alte controverse*. Precizare utilă: urmează a se evita confundarea Bisericilor Ortodoxe din Răsărit cu Bisericile Orientale.

Departate de a fi un manual, *Steaua Orientului Strălucind Occidentului* este o lucrare ocazională a Spătarului Nicolae Milescu, scrisă în 1667, în latină și greacă, la solicitarea ambasadorului Franței în Suedia, Simon Arnauld, marchiz de Pomponne. Prin acest scurt tratat scris în deplasare la Stockholm, cel care semna cu numele „Nicolae Spătarul Moldavo-lacon, Boier și fost General al Valahiei”

este înregistrat de posteritate ca al treilea român care apără Ortodoxia în fața ofensivei protestante, după Mitropolitul Kievului Petru Movilă (prin *Mărturisirea Ortodoxă*, la 1642) și Mitropolitul Moldovei Varlaam Moțoc (prin *Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc*, la 1645). Era prima lucrare a unui român tipărită în Franța (în 1669, în volumul *La perpétuité de la foi de l'Église Catholique touchant l'Eucharistie défendue contre le livre du Sieur Claude, Ministre de Charenton*, alcătuit de Antoine Arnauld și Pierre Nicole) și singura scriere a Spătarului tipărită în timpul vieții cu recunoașterea paternității autorului. Cum se știe, numele lui ca primul traducător al *Vechiului Testament* a fost omis din prefața *Bibliei* în limba română, tipărită la 1688 de domnitorul Șerban Cantacuzino, cel care l-a cunoscut pe traducător încă de la Constantinopol, unde se presupune (B.P. Hasdeu) că a primit vreo mie de pagini din *Vechiul Testament*, traduse în română de unul dintre cei mai mari eleniști ai noștri – Neculai Milescu.

Înainte de a plasa *Enchiridionul* în contextul polemilor teologice ale vremii, vom remarca locul Spătarului, fixat într-o *Istorie a Bisericii* scrisă de Mitropolitul Atenei Meletie și tipărită la Viena în 1784: era enumerat printre cei 40 de bărbați de seamă ai lumii creștine pe teren religios și îndeosebi în domeniul istoriei bisericești. Patriarhul Dositei al Ierusalimului avea aceleași aprecieri înalte la adresa cărturarului.

Enchiridionul sau *Steaua Orientului strălucind Occidentului* (vom cita din ediția a II-a apărută la Iași în 1997, sub îngrijirea lui Traian S. Diaconescu) începe cu o salutare mai puțin obișnuită în

scrierile cu caracter polemic: „Cititorilor salutare întru Hristos și fericirea pe care omul poate s-o dobândească în acest trup muritor”. După care se intră imediat în temă, printr-un scurt istoric al luptei Bisericii din primele veacuri cu ereziile. Având în vedere limitele rațiunii umane și cunoscând atitudinea protestantă de intoleranță față de cei care cred în Adevărul absolut și în dogme, Spătarul explica de ce utilizarea termenului „eretic” este justificată în Sfânta Tradiție.

În glosarul teologic al Bisericii din primul mileniu cuvântul „erezie” avea nu atât o conotație negativ-discriminatorie, cât una pastorală. Ortodoxia (de la orto – corect, drept) era considerată un standard al curăției, obligatoriu pentru cei care vor să se mântuiască, și nu o atitudine aspră, de excludere a potențialilor ortodocși. Nimeni nu pune la îndoială sinceritatea catehumenilor, dar până la botez, în timpul Sfintei Liturghii ei stăteau în pronaos, fiind îndemnați să iasă din biserică înainte de momentul când creștinii urmau să se împărtășească cu Sfințele Taine („Cei chemați, ieșiți. Ca nimeni din cei chemați să nu rămână”). Controversele doctrinare și anatemele începeau în cazul în care un membru al Bisericii sau cineva din afara ei încerca să schimbe învățăturile, fie prin răstălmăciri, fie prin inovații, primejduind întreaga comunitate.

Optimist și oarecum plictisit de milenara neputință a omului rațional ieșit de sub har de a înțelege dreapta credință, Spătarul face trimitere la lucrarea *Panarion* sau *Haeresis* a filosofului Epiphanie din Salamina (315-403), care demasca 80 de erezii. Citându-l din memorie pe filosof, dădea și o definiție a ereziei drept „imaginație a unor oameni abili care, înțeleși între ei, se dezbină de alții ce cugetă drept”. Citându-l și pe apostolul Pavel: „Pe omul eretic, după două muștrări, evită-l: s-a condamnat prin propria sa judecată”, Spătarul preciza că „biserice-surori” (numite metaforic cea Orientală și cea Occidentală, autorul evitând să le numească Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă), „cu puteri comune au alungat acești lupi vicleni departe de staul”.

Conștient că orice cuvânt al său cade pe un teren minat de Schisma din 1054, Spătarul mai precizează că până la Chiril Lukaris nicio erezie nu s-a produs în sânul Ortodoxiei, dar „despre asta alții vor vorbi”. Până să vorbească alții, mai adaugă totuși că Lukaris, dacă n-ar fi făcut studii în Britania, unde „a băut otrava acelei țări”, n-ar fi adus – ca patriarh al întregii Ortodoxii între anii 1620-1638 – opinii calviniste, străine Bisericii lui Hristos. Cu alte cuvinte, făcând echilibristică între catolici și protestanți (regele Suediei protestante era protectorul domnitorului pribeag Gheorghe Ștefan și Spătarul venise la Stockholm pentru a obține un sprijin financiar pentru domnitor și nu pentru a scrie tratate împotriva protestanților), cărturarul nostru sugerează chiar prin titlu că exemplul Orientului (ortodox)

trebuie să strălucească în fața Occidentului (catolic și protestant). Dar textul de sub acest titlu ni-l arată totuși partizan al reconcilierii celor două „biserice-surori” în fața pericolului protestant.

Revenind la contextul în care polemiza marele nostru cărturar instruit la Academia Patriarhiei din Constantinopol, reținem că între secolele XVI și XVIII, pe care Sainte-Beuve le considera „hotărât necredincioase”, secolul al XVII-lea – al *Mărturisirii Ortodoxe* în Sinodul de la Iași (1642) și al Școlii de la mănăstirea Port Royal, curent teologic de mare austeritate, inițiat în cadrul catolicismului de către Jansenius – a fost secolul de aur al reîntoarcerii la credință, la textele canoanelor și la Tradiția dogmatică a Sfinților Părinți.

În sec. al XVI-lea protestanții se desprinseseră de Biserica Catolică, învinuți inițial de luterani că deformează doctrina primară a Bisericii Creștine. Refuzând inovațiile catolice, ei nu rezistă însă tentației de a inova și reforma la rândul lor. Din 1531 Liga Smalkaldică va consolida Reforma în trei direcții principale: luteranismul (în Germania, Țările Scandinave, Țările Baltice, Boemia, Slovacia, Slovenia); calvinismul (în Elveția, Franța, Olanda, Scoția); anglicanismul (în Anglia).

În 1572 teologii luterani de la Universitatea din Tübingen trimiteau Patriarhului de la Constantinopol cartea simbolică a Bisericii Luterane, *Confessio Augustana*, cu scopul de a smulge o declarație a capului Ortodoxiei precum că nu protestanții sunteretici, ci catolicii. Adevărul este că Biserica Ortodoxă, ca și protestanții, nu admitea primatul papal, indulgențele, purgatoriul și alte inovații catolice, dar în același timp nici pe cele protestante, îndeosebi învățăturile despre Sfințele Taine sau adaptările mozaice, cum era azima în Împărtășanie în loc de pâine dospită, (moștenite de la teologia catolică). Patriarhul Ieremia al Constantinopolului, chiar în condițiile căderii primului Scaun al Ortodoxiei sub ocupație turcească, respingea în 1572 *Confessio Augustana* prin cele trei *Răspunsuri asupra temeilor ereziei*. Era de fapt primul răspuns oficial al Ortodoxiei dat protestanților.

Pentru a înțelege sensul implicării lui Milescu în polemicele teologice dintre catolici și protestanți după aproape 100 de ani de la acel răspuns oficial, vom reține din *Istoria Bisericii Universale* următoarele elemente ale teologiei Reformei luterane:

1. *Biblia* ca unic izvor al credinței (Sola Scriptura). Respingerea Sfintei Tradiții, care cuprindea doctrina, dogmele și canoanele, formulate de Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți și adoptate la sinoade ecumenice.

2. Singur *Crezul* era acceptat din Sfânta Tradiție, dar nu în varianta aprobată la primele două sinoade ecumenice, ci cu adaosul numit „Filioque” (Sfântul Duh purcede de la Tatăl și de la Fiul), introdus de regele franc Carol cel Mare în secolul VIII

și asimilat dreptat de papi. Aceasta a fost prima mare abatere dogmatică, acceptată de Biserica Apuseană sub presiunea puterii lumești, iar protestanții, deși pretindeau că citesc atent *Biblia*, n-au recunoscut că Sfântul Evanghelist Ioan scrie: „Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și este trimis în lume prin Fiul”.

3. Dobândirea mântuirii numai prin credință (Sola Fide), fără Sfânta Taină a Spovedaniei și fără fapte bune, fără mijlocirea Maicii Domnului și a sfinților.

4. Desconsiderarea preoției sacramentale. Tratarea celibatului preoților ca pe o invenție a Bisericii Catolice. Conform teologiei protestante toți credincioșii sunt preoți.

5. Din cele 7 Sfinte Taine protestanții doar pe două le consideră instituite de Iisus Hristos: Botezul și Euharistia.

Doctrina euharistică a suferit după Marea Schismă din 1054 modificări tot atât de periculoase pentru mântuire ca și „Filioque” în primul mileniu. Vom trece în revistă polemicele teologilor în legătură cu Euharistia, pentru că Spătarul Milescu a fost rugat să se implice anume în limpezirea dogmei catolice oficiale despre transsubstanțiere.

După unele surse, termenul a început să fie folosit în sec. XI de către Peter Damina (1007-1072). Teologul George Alexe consideră că termenul este folosit prima oară pe la 1134 de Hildebert de Tour, apoi la Sinodul al IV-lea din Lateran (1225) și oficial după Sinodul tridentin. Devenit curent în teologia catolică, termenul „transsubstanțiația” implică premisa filosofică aristotelică, după care ființa unui lucru se împarte în *substanță* și *accidenți*. *Prefacerea euharistică*, în urma rugăciunii numită de ortodocși Epicleza, înseamnă că substanța pâinii și a vinului se prefacă în Trupul și Sângele Domnului. La catolici „transsubstanțierea” încearcă să explice și modul prefacerii: nu întregă pâinea și nu întreg vinul se prefacă, ci numai substanța lor invizibilă, accidenții rămânând neschimbați și accesibili simțurilor (pâinea și vinul care au gust și miros). Din acest raționament romano-catolic exagerat, întemeiat pe filosofia aristotelică și nu pe învățătura Sfinților Părinți, provin toate devierile catolice și protestante de la Ortodoxie. Deosebiri dogmatice esențiale dintre catolici și ortodocși constau însă în faptul că la sfințirea Sfințelor Daruri catolicii nu fac rugăciunea de invocare a Sfântului Duh, cum fac ortodocșii la Sfânta Epicleză. Catolicii consideră că Darurile se sfințesc singure, atunci când preotul rostește: „Luați, mâncați – acesta este Trupul meu... Beți dintru acesta toți – acesta este Sângele meu, care pentru voi se varsă spre iertarea păcatelor”.

Protestanții, continuând să se împărtășească cu azimă în loc de pâine dospită, ca și catolicii, înlocuiesc dogma romano-catolică raționalizantă a „transsubstanțierii” prin cea a „consubstanțierii”, ultima însemnând că Mântuitorul este deja prezent

în Euharistie, real dar invizibil: „în pane, cum pane et sub pane; in vino, cum vino et sub vino”. Această viziune s-a numit „Impanație” și a stârnit vii polemici în epocă. Paradoxul este că tuturor le scăpa absența rugăciunii de invocare a Duhului Sfânt, fără de care a te împărtăși este egal cu a consuma o bucată de turtă nedospită și o lingură de vin obișnuit.

În secolul al XVII-lea protestanții se îndreaptă iarăși spre ortodocși, profitând de tensiunile dintre cele două Biserici, cauzate de inovațiile apusene. Deși Sinodul de la Constantinopol din 1638 respinsese ereziile calvine, Patriarhul ecumenic Lucaris pierzându-și chiar viața în același an, protestanții, numiți de Spătarul Milescu „mânzi abia născuți”, care au lovit cu copitele în Biserica Catolică, s-au întors spre Biserica Ortodoxă, care, chipurile, le-ar fi patronat dogmele. Mai concret, referindu-se la dogma „transsubstanțierii”, protestanții afirmă că nici creștinii greci (adică ortodocși) nu ar percepe vinul și pâinea din Sfânta Taină a Împărtășaniei ca fiind prefăcută substanțial și adevărat în Trupul și Sângele Domnului. Iată de ce Nicolae Milescu se vede nevoit să prezinte mai degrabă „articolele credinței noastre decât să înțepe pe adversari cu un condei ascuțit”. În spiritul celor mai luminați misionari, el evită polemica aspră pentru a trece la explicații referitoare la cele 7 Sfinte Taine, care sub chip văzut aduc harul cel nevăzut al lui Dumnezeu. Nu ezită să prevină totuși, „cu un condei ascuțit”, că „nimic nu e mai rușinos decât minciuna, mai ales în aceste învățături în care este primejduit trupul și sufletul... Este nu numai grav de spus, dar și nelegiuit de auzit afirmația că toți creștinii greci nu ar percepe în chip substanțial Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos în Sfintele Taine”. Pe cei care se îndoiesc de toate până la ultimul punct, Spătarul îi învinuiește de blasfemie și-i previne că „Biserica Ortodoxă îi condamnă, îi anatemizează ca pe niște străini de Biserica lui Hristos, fii ai întunericii și noi eretici. Căci Taina nu se cercetează sofistic și nu se complică cu întrebări inutile”.

Epicleza este punctul culminant din Sfânta Liturghie, când, prin rugăciunea sacerdotală către Dumnezeu-Tatăl și prin invocarea Sfântului Duh, Sfintele Daruri se transformă în Sfântul Trup și Sfântul Sânge al Domnului, prin lucrarea Sfântului Duh. Mulți dintre cei care îngenunchează pios în timpul *Crezului* sau în alte momente ale Liturghiei, din ignoranță nu acordă atenția cuvenită acestui moment-cheie. Unii merg cu necredința sau ignoranța și mai departe, exprimându-și dorința de a vedea cum se transformă acestea în sânge și carne reală. Patericele și istoria Bisericii relatează întâmplări cutremurătoare cu persoane cărora Dumnezeu le-a arătat în Sfântul Potir la Împărtășanie ceea ce ei au dorit să vadă.

Nicolae Milescu rezumă în 4 puncte, care încep cu „Credem”, dogmele Bisericii Ortodoxe referitoare

la Taina Sfintei Împărtășanii, fără a folosi termenul catolic „transsubstanțiere”, nici pe cel ortodox de „epicleză”. Spune că „pâinea și vinul, prin cuvintele Domnului, se PREFAC substanțial și adevărat”. Printre altele, acel termen catolic, „transsubstanțiere”, utilizat astăzi, l-ar face pe Spătarul suspect de „erezii latiniste”, de tipul „Filioque” sau, mai târziu (în sec. XIX), „imaculata concepere a Maicii Domnului” sau „infallibilitatea papală”. Trebuie să constatăm că *Mărturisirea Ortodoxă* redactată de Mitropolitul Petru Movilă (de al cărui duh este impregnat întreg opusculul lui Milescu) acceptă termenul de „mutarea ustiei”.

În timp Biserica Catolică a adoptat termenul „epicleză” și discuțiile de pe un forum catolic se desfășurau recent pe marginea celor două componente ale ei: „Epicleza asupra Darurilor și Epicleza asupra celor ce se împărtășesc”. Obiectul Epiclezei asupra Darurilor ar fi „transsubstanțierea” pâinii și a vinului în Trupul Sacramental al lui Hristos, iar obiectul Epiclezei asupra omului ar fi „transsubstanțierea” creștinilor în Trupul Eclezial al lui Hristos – Biserica”.

La trei ani după publicarea opusculului său teologic în cartea jansenistilor, intitulată *Veșnicia credinței catolice* (rezumăm pe scurt titlul în limba română), Sinodul de la Ierusalim convocat de Patriarhul Dositei, protectorul lui Nicolae Milescu Spătarul, a publicat 18 hotărâri ce alcătuiau „Scutul Adevărului”, care opunea duhul vechii Biserici „erezilor catolice și protestante”. Nu intrăm în detalii referitoare la mișcarea jansenistă și la valoarea ecumenică a gestului de solidarizare cu ea a Spătarului. Astăzi jansenismul este tratat ca „un caz extrem de aculturație, promovare a conștiinței religioase moderne prin păstrarea Sfintei Tradiții”. Probabil cărturarul nostru a gândit în acest caz, al implicării sale în polemicile teologice ale vremii, ca și atunci când a ales să traducă *Vechiul Testament* în limba română după o ediție de la Frankfurt din 1597. Poate acesta este motivul pentru care voievodul Șerban Cantacuzino nu-i pomenea contribuția la traducerea *Bibliei* din 1688, deși Spătarul era în viață și putea să protesteze. *Despre singurul țiitorul gând* sau *Tratat despre rațiunea dominantă* din ediția de la 1597, inserat și de teologul nostru laic între cărțile *Bibliei*, presupunem că nu a fost bine privit în acel secol și în următoarele secole de către teologii Bisericii Ortodoxe Române. Tot așa unele dintre primele cărți tipărite în Transilvania în limba română nu au fost recunoscute ca atare din cauza unor alineate purtătoare de erezii protestante sau catolice.

Ortodocșii le reproșează și astăzi, îndeosebi protestanților, înțelegerea superficială a adevărului creștin.

Chiar dacă pietatea protestantă putea fi sinceră, teologul nostru prevenea încă din sec. al XVII-lea asupra pericolului instalării a ceea ce numim astăzi „mentalitate minimalistă”, care pune sufletul în primej-

dia de a pierde mântuirea. Comuniunea cu Hristos prin Tainele Botezului, Mirungerii, Pocăinței, Cuminecării, Cununiei, Hirotoniei și a Sfântului Maslu (le-am numit cu termenii utilizați de Milescu) nu se poate confunda cu predicile mirenilor, cu cântările interpretate mai frenetic sau mai potolit la adunarea credincioșilor sau cu botezurile în afara bisericii.

Viața creștinilor evoluând în direcția secularizării, s-au văzut și efectele inovațiilor protestante. După ce au susținut că Biserica poate fi administrată fără episcopi, acum avem ocazia să vedem culte neo-protestante care au chiar și „noi apostoli”. În 1994 Sinodul Bisericii Anglicane aproba, cu 340 de voturi, hirotonirea femeilor ca preoți și chiar episcopi.

Nicolae Spătarul arată că dreapta credință (ortodoxia) nu este o chestiune lipsită de însemnătate și că este o prea mare îndrăzneală să te consideri mântuit prin simpla mărturisire a credinței, fără respectarea tuturor celor 7 Sfinte Taine, fără fapte bune. Despre posturi vorbește ca în *Mărturisirea de credință* a lui Petru Movilă, inclusă și aceasta de catolicii port-royaliști în colecția *Perpétuité de la foi*. Dar Spătarul mai adaugă: „Plină de Post e Scriptura!” – de parcă le-ar reproșa și astăzi celor ce rătăcesc cu *Biblia* în mână că nu pot citi Sf. Scriptură. Fiind un bun cunoscător al istoriei creștinismului, amintește de începătorul monahismului – Antonie cel Mare – și de miile de monahi ai Athosului, care prin post și rugăciune au învins Diavolul. Maica Domnului și sfinții sunt alte puncte din dogma ortodoxă, pe care Spătarul le lămurește în continuare protestanților, la rugămintea ambasadorului jansenist de la Stockholm. Tot atunci – afirmă unii cercetători – dăruise unui erudit suedez și versiunea românească a rugăciunii *Tatăl nostru*, tradusă de el, care a apărut în prefața la Evanghelia lui Ulfilă în 1671.

Peregrinând prin mai toate capitalele Occidentului, cărturarul nostru nu putea să nu constate că emanciparea popoarelor europene oferea cadrul necesar pentru traducerea *Bibliei* în limbile naționale, dar și pentru polemici la nivel european în materie de dogmatică. Poate încă de atunci începea erodarea conștiinței a acestui cuvânt – „dogmă” – și în consecință încurajarea apostaziei și a indiferentismului. Mai târziu, în cadrul Bisericii Romano-Catolice, se vor face disocieri între „erezia formală”, susținută conștient și cu încăpățănare, și „erezia materială”, care poate fi iertată, pentru că vine din ignoranță.

Dar până unde poate merge ignoranța în materie de credință, fără a primejdui sufletul?

Ne pare rău că nu cunoaștem lucrarea părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa, care a cercetat creșterea și descreșterea mișcării de la Port Royal. Janseniștii luptau împotriva iezuiților, care încurajau împărtășirea cu nevrednicie, ca urmare a mentalității minimaliste și a reducerii la scheme.

Se cultivă și astăzi un fel de relativism, insinuându-se că toți creștinii ar fi în diferite grade de eroare, că toate religiile sunt bune și că strictețea la care recurge Biserica Ortodoxă pentru a păzi niște hotare dogmatice este semn de fundamentalism. Citind însă studiul lui D. Cantemir despre religia mahomedană, *Sistemul sau întocmirea religiei muhamedane*, înțelegem că, în privința catehizării, capul familiei creștine rămâne la noi mult în urmă față de credincioșii acelei religii. În problemele credinței ignoranța nu este chiar așa de nevinovată. Lipsa teologiei Tainelor, lipsa de suport patristic – abia acestea duc la bigotism și erezie. De aceea lucrările fundamentale ale lui Nicolae Milescu Spătarul – cele cu caracter teologic mai mult decât descrierea Siberiei sau a Chinei – ar trebui popularizate. Una din acestea ar fi *Carte cu multe întrebări foarte de folos*, o traducere din scrierile Sfântului Atanasie cel Mare (sec. IV), inserată de Traian S. Diaconescu în ediția din 1997 paralel cu cea înfăptuită în sec. al XIX-lea de monahii Gerontie și Grigorie de la mănăstirea Neamț (ultimul fiind Mitropolit al Ungrovlahiei, a fost exilat la Chișinău). După ce a tradus *Mântuirea păcătoșilor* de Agapie Criteanul, prin acest mic tratat de dogmatică Nicolae Milescu Spătarul anticipează pe teologii români care au adus poporului nostru Filocalia, prin traduceri din Sfinții Părinți, tot atât de importante ca și traducerea Sfintei Scripturi.

Bibliografie:

Milescu, Nicolae Spătarul. Manual sau Steaua Orientului strălucind Occidentului. Carte cu multe întrebări foarte de folos pentru multe trebi ale credinței noastre. – Ediție îngrijită, introducere, tabel bibliografic, text stabilit, traducerea textului latin, note și comentarii: Traian S. Diaconescu. – Iași: Institutul European, 1997. – 158 p.

Movilă, Petru. Mărturisirea Ortodoxă. – București: Junimea, 1942. – 352 p.

Pământdeală, Antonie. Dascăli de cuget și simțire românească. – Buc., 1981. – p.164-165.

Sf. Ioan Damaschin. Dogmatica. – București: Scripta, 1993. – 206 p.

Teologia dogmatică și simbolică. Manual pentru Institutele Teologice, vol. II. – București, 1958. – p. 865-892.

Drăgoi, Eugen. Istoria Bisericii Universale. – București, 2004.

Barnes, Patrick. Non-ortodocșii. – Galați: Egu-
menișca, 2004. – 175 p.

<http://www.resurse-ortodoxe.ro>

<http://www.forum-catolic.cnet.ro>

Colectia ONU

ca parte componentă a Serviciului “Lectura publică staționar”

Maria Brînzan

Am să relatez puțin din istoria creării Organizației Națiunilor Unite. Este semnificativ faptul că prima organizație internațională cu caracter universal – Liga Națiunilor – a fost înființată după Primul Război Mondial cu scop de asigurare a păcii și dezvoltării, cooperării între state. Pactul Ligii Națiunilor, inclus în Tratatul de la Versailles (1919) a intrat în vigoare în 1920. Fondatorul Națiunilor Unite a fost Thomas Woodrow Wilson (n.1856 – m.1924), om de stat american, profesor de științe politice la Universitatea Princeton, democrat, președinte al SUA între anii 1913-1921. În calitate de președinte a avut un rol însemnat în elaborarea Tratatului de la Versailles, pentru care tot în anul 1919 i-a fost acordat cel mai prestigios premiu internațional – Premiul Nobel pentru pace. Liga Națiunilor Unite și-a încetat existența după 1940, odată cu începutul celui de-al Doilea Război Mondial, desființându-se oficial în anul 1946.

Organizația Națiunilor Unite este un organism internațional care cuprinde 191 țări independente și suverane.

Ideea creării ONU – organizație mondială pentru asigurarea păcii în lume – a fost propusă de Franklin D. Roosevelt, președinte al SUA, și a fost folosită pentru prima dată în 1942, când reprezentanții a 26 de țări au semnat Declarația Națiunilor Unite. ONU a fost creată oficial la 24 octombrie 1945 prin aderarea a 51 de țări și semnarea Cartei ONU – acord internațional, care exprimă drepturile și obligațiile țărilor membre în realizarea obiectivelor lor.

Obiectivele principale ale ONU, conform Cartei, sunt:

- menținerea păcii și securității în toată lumea;

- dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre popoare în baza respectării principiului egalității în drepturi și autodeterminării națiunilor;
- colaborarea în domeniul soluționării problemelor internaționale de ordin economic, social, uman și promovării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- de a fi un centru coordonator pentru armonizarea acțiunilor țărilor în realizarea acestor obiective.

Organele ONU:

Adunarea Generală;
Consiliul de Securitate;
Consiliul Economic și Social;
Consiliul de Tutelă;
Curtea Internațională de Justiție;
Secretariatul.

Aceste organe se află în Cartierul General ONU din New York, cu excepția Curții Internaționale de Justiție (Haga, Olanda). ONU are 14 agenții specializate. Fiecare din ele este o organizație separată, care are membrii, bugetul și sediul său. ONU are programe și alte instituții ce au fost create de Adunarea Generală.

La mai puțin de la un an după obținerea independenței, la 2 martie 1992 Republica Moldova devine membru al ONU.

În 1999, la Chișinău, prin acordul oficial al lui Kofi A. Annan, Secretar General al ONU, referitor la crearea unui oficiu integrat al ONU în Republica Moldova, a fost întemeiată „Casa ONU”, care se află pe str. 31 August 1989 nr. 131. Organizația Națiunilor Unite a fondat în 1946 Biblioteca ce se

află în Cartierul General din New York, iar la 16 noiembrie 1961 a fost numită în cinstea lui Dag Hammarskjöld – al doilea Secretar General al ONU (10 apr. 1953 – 17 sept. 1961), ce a avut un sfârșit tragic. Din 1946 Biblioteca „Dag Hammarskjöld” distribuie publicații, documente și materiale tuturor utilizatorilor din țările membre ONU prin sistemul bibliotecilor depozitare ale ONU.

Sistemul bibliotecilor depozitare ONU constă din 405 biblioteci depozitare, înființate în 146 țări, care se împart după regiuni și categorii: 243 biblioteci universitare; 78 biblioteci naționale; 23 biblioteci parlamentare; 29 biblioteci publice; 32 biblioteci ale diferitor instituții, guverne, agenții.

După regiuni, bibliotecile depozitare ONU se împart astfel: 111 în Asia și zona Pacificului; 51 în America Latină și zona Caraibilor; 19 în Asia de Vest; 79 în Europa de Vest; 33 în Europa de Est; 54 în Africa; 58 în America de Nord.

Din regiunea Europei de Est face parte și Republica Moldova. În 1999 Biblioteca Națională a RM a fost desemnată în calitate de Centru depozitar al documentelor ONU, care a fost înregistrat și aprobat prin ordinul nr. 66 din 21.04.1999 al Ministerului Culturii al RM.

Colecția ONU a fost formată în anul 2000 în cadrul Serviciului „Lectura publică staționar”. Biblioteca ONU este o parte componentă a serviciului, constituind și o verigă în sistemul de biblioteci depozitare ONU, cu statut de depozit complet.

Colecția ONU este constituită din publicații cu diversă tematică, ce reflectă domeniile de activitate și competență ale ONU: documente oficiale, monografii, lucrări de referință, rapoarte, buletine și anuare statistice, materiale informative ale organelor ONU (Asambleea Generală, Consiliul Securității, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție, Secretariatul), reviste publicate de ONU și de PNUD Moldova. Documentele ONU sunt publicate în limba engleză, franceză, rusă, spaniolă. Actualmente colecția ONU constituie 1.400 titluri de publicații și circa 40 de denumiri de reviste, fiind amplasată în sala de lectură nr. 2. Cărțile colecției ONU sunt aranjate pe raft conform clasificării zecimale universale (CZU), după domenii, iar în cadrul acestora – după autor și titlul cărții. Documentele și materialele ONU sunt aranjate și conform clasificării speciale ONU. Utilizatorii bibliotecii au acces liber la documentele ONU. Sunt disponibile publicații din domeniile: Generalități, Statistică, Politică internațională, Economie, Drept internațional, Asistență socială, Feminism, Femeile și Societatea, Mediul înconjurător, Geografie. Utilizatorii pot consulta anuarul *Yearbook of the United Nations* pentru anul 1997, vol. 51; 1998, vol. 52; 2001, vol. 55; 2003, vol. 57. De curând colecția ONU s-a completat cu anuarul sta-

tistic *International Yearbook of Industrial Statistics 2006*, editat la Viena de Națiunile Unite. Anuarul conține informație utilă despre Republica Moldova. O importanță deosebită prezintă și cartea autorului Berger Vincent cu titlul *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, ediția a 4-a, editată la București în 2002.

Despre activitatea ONU în lume și în republică utilizatorii pot afla lecturând revistele: *UN Chronicle*, în limba engleză, franceză; *ONU în Moldova*, în limba română.

Am să menționez câte ceva din promovarea documentelor ONU. Reprezentantul referent al ONU – Dagmar Loytved, bibliotecar superior al Bibliotecii „Dag Hammarskjöld” împreună cu reprezentanța ONU în Moldova a organizat un seminar pentru bibliotecari cu tema: „Resursele Internet ale Națiunilor Unite”, petrecut pentru prima dată în țara noastră de ONU, ce a avut loc la 20-21 mai 2003, în sala de computere a Centrului de Instruire a ȘB. Scopul seminarului a fost familiarizarea bibliotecarilor din Moldova cu Internetul și resursele globale Internet ale ONU. Referentul ONU Dagmar Loytved ne-a acordat consultații și recomandări metodice în organizarea colecției ONU.

Întru facilitarea servirii utilizatorilor am elaborat materiale promoționale:

Ghidurile:

Colecția ONU. – Ch., 2003;

Organizația Națiunilor Unite. – Ch., 2003;

Lectura publică staționar. – Ch., 2003.

Ghidurile conțin informație succintă despre ONU și organisme ale ONU. Utilizatorii BN beneficiază de publicații pentru consultare în sala de lectură. Pentru o documentare mai amplă, dispunem de informație în orice limbă modernă în fondul serviciului LPS, cât și la depozitul general.

În data de 14 septembrie 2005 la New York s-au reunit circa 199 state membre ale ONU, pentru a sărbători cea de-a 60-a aniversare de la fondarea ei. La această reuniune a participat și Republica Moldova. Președintele țării V. Voronin a avut un discurs. La ordinea de zi a fost una din cele mai arzătoare probleme – reorganizarea Consiliului Securității ONU. O colaborare fructuoasă am avut-o cu Universitatea „Perspectiva – INT”, ce-a organizat la 25 octombrie 2005 Conferința științifică dedicată aniversării a 60 de ani de la crearea ONU.

Comunicarea mea pe tema „Organizația Națiunilor Unite. Biblioteca Dag Hammarskjöld din New York” a fost bine-venită. Informația prezentată la conferință a fost utilă pentru participanți: profesori universitari, studenți.

În urma reorganizării de curând a PNUD Moldova, Biblioteca Națională a beneficiat de un lot de

documente, ce reflectă activitatea ONU, publicații editate în republică despre Moldova, activitatea programelor, fondurilor și agențiilor din Moldova.

Totdeauna suntem bucuroși să vă avem drept utilizatorii noștri.

Bibliografie selectivă:

Basic Facts. About the United Nations. – New York, 2000. – 346 p.

United Nations Handbook, 2002. – Wellington, 2002.

Dașcovici, Nicolae. ONU. Organizare și funcționare. – Buc., 1962. – 505 p.

Dictionnaire des relations internationales en 20-e siècle. – Paris, 2000. – 298 p.

Mangin, Rene. O.N.U.: Rapport d'information. – Paris, 2001. – 71 p.

Niciu, M. Organizații internaționale. – Iași, 1992. – 87 p.

Novosseloff, Alexandra. Les États Unis et L'ONU dans l'après guerre froide. – Paris, 2001. – 128 p.

Serviciul informativ-bibliografic - cheia informațională a Bibliotecii Publice "Mihai Eminescu"

Galina Davidic,
Ludmila Popa

Accesul la informație, la știință și la cultură sunt drepturi fundamentale ale omului, care împreună cu dreptul la educație sunt recunoscute peste tot în lume ca elemente-cheie ale unei dezvoltări durabile ale umanității și a progresului economic și social (Conferința IFLA, Copenhaga, 1977).

Parte componentă, integrantă a acestui proces, a accesului la informație este activitatea informativ-bibliografică a bibliotecilor publice și este o sarcină de importanță primordială ce ține de activitatea tuturor bibliotecilor. Biblioteca publică joacă un rol activ în procesul de comunicare cu beneficiarii, accentul trecând de la cartea tipărită la informația selectată cu ajutorul tehnologiilor moderne. Astfel, biblioteca, transformându-se într-un centru de informare, capătă funcția de depozitare a informației și educare a beneficiarilor. De aici și rolul Serviciului informativ-bibliografic de cheie informațională a bibliotecilor publice, inclusiv și a Bibliotecii Publice „Mihai Eminescu” din Rezina.

Începând cu anul 2000 s-au efectuat următoarele:

- * s-a revăzut structura și conținutul Catalogului sistematic al publicațiilor intrate în colecțiile bibliotecii noastre, elaborat în limba română, care conținea elemente ale clasificării bibliotecar-bibliografice vechi (CBB);
- * au fost eliminate fișele analitice vechi; funcționează și se bucură de multă popularitate la cititori fișierul analitic al articolelor din ziare și reviste în limbile română, rusă, engleză, franceză;
- * în anul curent am inițiat elaborarea Indicelui alfabetic pe materii;
- * a fost supus unor modificări și fișierul „Legi. Decrete. Hotărâri. Acte” emise de către organele puterii de stat din Republica Moldova.

În prezent, în ajutorul beneficiarilor, în bibliotecă este organizat și funcționează Aparatul Informațional-Bibliografic (AIB), care include:

- catalogul sistematic;
- catalogul alfabetic;
- fișierul ținutului natal („Rezina”);

- fișierul analitic al articolelor din presa periodică;
- fișierul „Legi. Decrete. Hotărâri. Acte”;
- fișierul materialelor despre sărbători;
- fișierul presei periodice;
- fișiere tematice pe diverse teme („Eminesciana”, „Medicină populară”, „Arborele lumii”, „Din istoria neamului”) etc.

În aceeași sferă de preocupări se înscrie și activitatea în scopul folosirii maxime a instrumentelor bibliotecar-bibliografice – sursele principale de informare.

Astfel, Serviciul informativ-bibliografic deține un set bogat și variat de enciclopedii, dicționare explicative, dicționare bilingve, dicționare tematice, ghiduri, îndrumare. Pentru profesori, educatori, dispunem de o gamă variată de lucrări metodico-bibliografice dedicate activității și creației lui Mihai Eminescu, V. Alecsandri, A. Mateevici, Gr. Vieru, M. Cimpoi, V. Romanciuc, T. Știrbu și alții.

Mai multe titluri de cărți de valoare, materiale de referință, antologii, culegeri de probleme la obiectele de studiu, materiale auxiliare, texte comentate incluse în bibliografii sunt în colecțiile bibliotecii și în serviciile ei, conform categoriilor de vârstă a beneficiarilor.

În ultimii ani, cu sprijinul Fundației SOROS-Moldova, BP „Mihai Eminescu” și-a întregit fondul de carte cu ediții valoroase și care ajută în satisfacerea nevoilor de lectură ale cititorilor: *Enciclopedia tehnică*, *Chimie, ghid*, *Noul atlas de anatomie umană*, *Universul*, *enciclopedie*, *Dicționar de personalități istorice* și multe, multe altele, care sunt o adevărată bogăție pentru noi.

Serviciul informativ-bibliografic este vizitat zilnic de beneficiari cu zeci și zeci de solicitări tematice pentru referate, teme pentru acasă, informații pentru serviciu pe cele mai diverse teme, la care bibliotecarul trebuie să dea răspuns operativ, pozitiv, e obligat să găsească informația necesară în diferite surse informaționale.

De la referințe din domeniul religiei (*Noul Testament*) la cele de mitologie (egipteană, greacă),

de la ecologie, geologie și botanică („Poluare și ecologie”, „Clima terestră”, „Evoluția și structura pământului”, „Lumea astrelor”, „Biosferă” etc.) la tehnică („Mari realizări ale științei și tehnicii contemporane”, „De la mașina cu aburi la supercalculator”), geografie (monografiile ale unor orașe, state, descrierea unor râuri, munți, oceane, mări), istorie („Personalități din istoria română și universală: Napoléon Bonaparte, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Jeanne d'Arc, Nicolae Iorga etc.) iată doar câteva din domeniile și temele care determină avalanșa referatelor și temelor beneficiarilor de toate categoriile. În prezent au crescut cerințele elevilor pentru un alt tip de informații, necesare unui nou gen de lucrări: referate pe diverse teme numite „portofolii”, în care se adună tot setul de informații la temă găsite în colecțiile bibliotecii, inclusiv selectate din Internet în Sala Multimedia.

Activitatea informativ-bibliografică este reorientată spre informarea și propagarea patrimoniului național: istoria și personalitățile marcante ale neamului, obiceiurile și tradițiile poporului. Aici țin să menționez fișierul „Rezina”; fișierele tematice: „Ștefan cel Mare - ctitor de neam și țară”, „Din istoria neamului”, „Eminesciana”, unde sunt concentrate toate datele despre opera Marelui Poet, publicațiile despre scriitor și opera lui, aflate în colecția bibliotecii, deoarece biblioteca noastră de un deceniu îi poartă numele cu pietate (din 1996).

Sarcinile de bază ale Serviciului informativ-bibliografic:

- Asistența informațională și bibliografică a populației orașului și raionului prin sporirea operativității accesului liber la suporturile informaționale ale bibliotecilor din raion, precum și la sursele din exterior (Împrumutul interbibliotecar);
- Acordarea suportului informativ-bibliografic bibliotecilor publice comunale în implementarea tehnologiilor informaționale.

Obiectivele Serviciului informativ-bibliografic:

- coordonarea activității serviciului cu oficiile, serviciile și bibliotecile publice comunale din raion;
- ridicarea nivelului profesional al bibliotecarilor din raion în domeniul bibliografiei;
- informarea bibliografică a diferitor grupuri de cititori;
- optimizarea relațiilor cu publicul;
- deservirea operativă și calitativă a beneficiarilor;
- elaborarea în continuare a buletinului *Noutăți editoriale la BP „Mihai Eminescu”*;
- elaborarea bibliografiilor (*V. Rusnac 70 de ani de la naștere*, scriitor, fabulist, originar din s. Ciorna, r-nul Rezina);
- elaborarea materialelor promoționale etc.

În scopul prezentării unor informații ample despre viața și activitatea personalităților născute la

Rezina și vestite în lume, a fost alcătuită bibliografia locală „*Cultura și arta. Personalități rezinene*” (N. Lupov, I. Grigoriev, T. Malai) și este organizat fișierul „*Rezina*”, care conține materiale despre tot ce se publică în presa internațională, republicană și locală despre personalități rezinene, despre orașul și satele raionului Rezina, întreprinderi, organizații etc.

Pentru a-i face cunoscuți pe beneficiarii rezineni, și nu numai, cu întreaga operă a scriitorului Boris Vlăstaru-Wexler, originar din orașul Rezina, s-a elaborat biobibliografia care-i poartă numele. Biobibliografia cuprinde informații în trei capitole: „Opera”, „Traduceri”, „Referințe și recenzii”. Pentru a înlesni căutările beneficiarilor, lucrarea bibliografică este înzestrată cu indici auxiliari: „Index de titluri” și „Index de limbi străine” la opera tradusă. *Biobibliografia „Boris Vlăstaru-Wexler”* a fost lansată în fața tuturor celor interesați de opera scriitorului, și înmănată oaspeților bibliotecii, participanți la diverse manifestări. La aniversarea de 80 de ani de la nașterea scriitorului, biobibliografia a fost prezentată elevilor claselor a XII-a de la Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt”, după care a fost discutat cu mult suflet romanul lui B. Vlăstaru-Wexler *Rugăciune pentru cei morți*, în care orașul Rezina este descris cum multă dragoste și dor.

În anul 2006 am reușit să elaborăm Biobibliografia „*Ion Perciun*” care pretinde a fi un cadou oferit poetului, eseistului rezinean din partea colaboratorilor Bibliotecii Publice „Mihai Eminescu” și o sursă importantă de informare pentru cei interesați de activitatea dumnealui. Biobibliografia cuprinde compartimentele: „Viața și activitatea”, „Scrieri în culegeri și periodice”, „Recenzii” și este completată cu indicii auxiliari: „Index alfabetic de titluri” și „Index de publicații periodice”. La baza aranjării materialelor se află principiul alfabetic. Selectarea materialului a fost realizată în baza colecțiilor bibliotecii, fișierului „Rezina” și arhivei personale a dlui Ion Perciun. Lucrarea pretinde a fi o biobibliografie completă, iar limitele cronologice cuprind anii 1965-2006. Selectarea surselor a fost încheiată la 1 martie 2006.

Deopotrivă cu funcția de selectare și elaborare a lucrărilor bibliografice, Serviciul informativ-bibliografic acordă o atenție deosebită și activității de servire a beneficiarilor și desfășurării activităților pentru educarea unei culturi informaționale: ore bibliografice, reviste orale, zile ale informației etc.

Ora bibliografică „Prin pagini de istorie și literatură”, organizată împreună cu elevii clasei a XII-a de la Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt” a pus în discuție lucrarea *Rezina: schiță istorică* de Nicolae și Olga Proca, profesor de istorie la Liceul Teoretic „Alexandru cel Bun” și romanul *Rugăciune pentru cei morți* de Boris Vlăstaru-Wexler, deoarece numai cunoscând istoria adevărată a orașului, a

ținutului în care locuim, vom putea înțelege și iubi cu adevărat marea istorie a neamului nostru.

Bine-venite în activitatea bibliotecii au fost și revistele bibliografice: *Mihai Sadoveanu și lumea lui*, *Lumea fără nume a lui Lucian Blaga*, *Poetul deșteptării noastre Mihai Eminescu*, *Grigore Vieru – un mare poet național* etc.

În activitatea sa informațională Serviciul informativ folosește forme și metode variate. De mult succes se bucură Zilele informației, în cadrul cărora este organizată expoziția „Noutăți editoriale” cu o trecere în revistă a literaturii prezentate. Cu regret, însă le organizăm de câteva ori pe an și nu lunar cum practicam pe timpuri din cauza completării neregulate.

Aici țin să menționez și despre elaborarea buletinului informativ ce conține informații despre achizițiile recente *Noutăți editoriale la BP „Mihai Eminescu”*, ce contribuie considerabil la informarea diverselor categorii de beneficiari din întreg teritoriul raionului Rezina. Buletinul cuprinde cărți din diferite domenii în limba română, rusă, engleză. Grație colaborării cu redacția ziarului *Farul nistrean*, buletinul apare pe paginile acestei publicații interraionale (Rezina-Șoldănești), iar pe timpuri și în ziarul *Monitor de Rezina*.

Un eveniment devenit obișnuit pentru activitatea bibliotecii noastre este prezentarea bibliotecii și a colecțiilor ei prin organizarea „Zilelor ușilor deschise”, care au loc la fiecare început de an școlar și Zilelor BP „Mihai Eminescu” la fiecare început de octombrie, când sărbătorim Ziua bibliotecarului.

Un autor englez din secolul XVIII spunea: „Cunoașterea este de două feluri: a cunoaște ceva

și a cunoaște unde să găsești despre ceva”. Deci bibliotecarul este acela, care trebuie să ajute cititorul să găsească „ceva” ce-l interesează. Bine-venite sunt Orele de cultură informațională, unde elevii învață să îndeplinească o cerere de informare și să cunoască sursele accesibile în vederea găsirii informației.

Una din preocupările importante ale bibliotecii este de a familiariza micii cititori cu arta culturii informaționale, de a învăța elevii să mănuiască arta lecturii, să cunoască regulile de utilizare a colecțiilor de bibliotecă, să posede o totalitate de cunoștințe în domeniul informației. În acest sens s-au organizat lecțiile bibliografice cu elevii claselor a I-IV și a V-VI-a: „Rugămintea cărții”, „Ce trebuie să știi despre carte”, „Ce este publicistica”, „Ce este catalogul sistematic”, „Ce este un indice bibliografic”.

Pentru a-i face cunoscuți cu tot spectrul de servicii pentru utilizatorii bibliotecii, am elaborat un aviz-„fluturaș” color „*Biblioteca Publică «Mihai Eminescu» este biblioteca Ta!!!*”, care este înmănat beneficiarilor cu diferite ocazii. Au fost elaborate și o serie de materiale promoționale: semne de carte și pliante. Activitatea noastră a fost reflectată destul de variat și în edițiile periodice *Nezavisimaia Moldova* (despre colaborarea cu penitenciarul), *Jurnal de Chișinău* (Lansarea cărții *Saharna* de T. Țopa și T. Iașcenco), *Monitor de Rezina*, *Cuvântul*, *Farul nistrean*, *Plaiul orheian* etc.

Acestea sunt doar câteva momente din tot ceea ce organizează și elaborează Biblioteca Publică „Mihai Eminescu”, care vor fi dezvoltate pe parcursul activității viitoare, fiind vitale pentru atingerea unei noi calități în funcționarea bibliotecii publice, în cadrul societății informaționale.

Extinderea e-serviciilor în biblioteca universitară: concepte și experiențe la Departamentul Informațional Biblioteconomic ULIM

Angela Amorițu

În fluxul activităților specifice profesioniștilor din domeniul informării în contextul societății informaționale, nevoile de informare ale utilizatorilor impun crearea și furnizarea de noi servicii și produse. Atât bibliotecarii, cât și utilizatorii au devenit dependenți de resursele electronice de informare, care ușurează munca de cercetare. Acestea pot fi accesate în orice moment al zilei sau nopții, fără bariere de spațiu.

Unul din obiectivele principale privind edificarea Societății Informaționale în Republica Moldova prevede realizarea în volum deplin a drepturilor cetățenilor de acces la informații și cunoștințe prin intermediul noilor tehnologii informaționale, staționar și la distanță, în sediul instituțiilor de cultură și la domiciliu (1, p. 59).

Informația în rețea, în continuă ascensiune, permite bibliotecarilor să asigure servicii de referințe pentru locații la distanță. Resursele electronice sunt frecvent utilizate azi în oricare bibliotecă. Cazul Departamentului Informațional Biblioteconomic (DIB ULIM) ne permite să specificăm cele mai frecvent utilizate resurse:

- cataloagele publice on-line (OPAC);
- baze de date CD-ROM, DVD-ROM;
- baze de date on-line (ex: EBSCO, ERIC, MEDLINE, DOAJ, Oxford University Press, Springer; Academic Search Premier, Lexis-Nexis, baza de date de documente legislative „Moldova actuală”;
- noi resurse electronice: INTERNET, INTRANET, multimedia, livrare de documente (document delivery).

Resursele electronice constituie suportul logistic pentru prestarea serviciilor electronice (e-servicii). Ce se subînțelege prin „e-servicii”? După DEX: cuvântul „serviciu /ii - formă de muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva, acțiune, faptă de a servi”. (4, p. 979). Prefixul „e” se folosește pentru a se subînțelege cuvântul „virtual”. Dicționarul Oxford definește următoarele: „virtual e ceva care există, dar încă nu a fost definit; virtual este, apoi tratat ca o realitate legată de computer: ceva care nu există fizic, dar care prin acțiunea software-ului,

poate fi făcut să se vadă.” (3, p.1445). „E-servicii” se caracterizează prin oferirea de asistență informațional-documentară în format electronic, fără existența unui contact fizic între solicitant și ofertant, fiind susținute de tehnologiile electronice moderne. De cele mai multe ori serviciilor e-format li se mai spun servicii virtuale de referințe, servicii de referințe la distanță, servicii on-line.

În documentul conceptual și de reglementare intitulat „Guidelines for implementing and maintaining virtual reference services” (Principii directoare privind organizarea și funcționarea serviciilor virtuale de referințe, adoptat de IFLA în anul 2004), citim: „Acum resursele bibliotecii pot fi accesibile și pentru acei care nu sunt prezenți fizic în ea. Pentru ca utilizatorul să poată accede la bibliotecă prin computerul său, multe biblioteci și asociații de biblioteci extind spectrul serviciilor informațional-bibliografice, incluzând în structura lor serviciul virtual de referințe.” Tot acolo găsim și definiția acestui serviciu: „Serviciul virtual de referințe este un serviciu de referințe (informațional-bibliografic) care funcționează în baza tehnologiilor electronice, de regulă în regim temporal real.” (9,10) Abordând doar tangențial acest aspect organizațional, sugerăm să reflectați asupra structurilor serviciilor bibliografice din biblioteci, precum și vizavi de divizarea atribuțiilor personalului din acestea.

Care sunt avantajele, dezavantajele e-serviciilor și cine pot beneficia de ele ?

Avantaje:

- operativitate;
- lărgirea accesului la informație;
- diversificarea formelor de informare pentru beneficiari;
- abilitatea de a răspunde mai adecvat la întrebările de referințe;
- permite ca răspunsul să fie dat de bibliotecari specializați/cu experiență în domeniul corespunzător;
- este o posibilă înregistrare exactă a întrebărilor și răspunsurilor date;
- pot fi evitate erori care apar în comunicarea orală, elimină o serie de probleme legate de

timp și spațiu, clienții având posibilitatea de a accesa biblioteca de la distanță în orice moment al zilei sau al nopții;

- amplificarea imaginii, prestigiului bibliotecarului și al bibliotecii;
- altele;

Dezavantaje:

- dificultatea susținerii unui interviu direct;
- solicitările conțin uneori informații insuficiente;
- nu toți beneficiarii care doresc să acceseze e-serviciile au posibilitatea, din cauza puținelor puncte de acces liber la Internet (număr limitat de stații, acces cu plată etc.);
- nivelul insuficient de cultură informațională;
- lipsa computerelor personale (fapt ce reduce posibilitatea de acces la informație);
- altele;

Pentru cine sunt oferite e-serviciile? Serviciile de referințe sunt destinate pentru studenți și cadre didactice, masteranzi, cercetători din comunitatea universitară, cât și pentru alți beneficiari „de la distanță” care pot accesa Internetul.

e-Servicii la DIB ULIM: experiențe și perspective

Conceptul „Biblioteca utilizatorului”

Orientarea strategică a DIB ULIM pentru implementarea / utilizarea largă a e-serviciilor este reflectată în diverse politici și concepte, aprobate și promovate în comunitatea universitară. Unul din conceptele menționate este „biblioteca utilizatorului” (6). În contextul acestuia activitatea Serviciului informare bibliografică și documentară (IBD) este orientată pentru diversificarea serviciilor informațional-documentare pentru utilizatori, amplificarea calității găsirii calitative și rapide a informației, în special pentru folosirea tehnologiilor informaționale moderne și a Internet-ului. Conceptul „biblioteca utilizatorului” orientează pentru prestarea următoarelor e-servicii:

- **expoziții virtuale** (sunt expuse pe site-ul DIB ULIM: www.library.ulim.md; www.ulim.md/library la rubrica “Intrări noi” și “Publicații ale cadrelor didactice ULIM);
- **servicii de referințe la distanță** “Întreabă bibliotecarul”;
- **e-ghid „Cunoaște instituțiile informaționale din Republica Moldova”** (promovarea adreselor, condițiilor de acces la resursele și serviciile instituțiilor informaționale din țară);
- **mape e-documentare ale catedrelor universitare** (lărgirea accesului la non-publicațiile, elaborate de către cadrele didactice universitare în sprijinul procesului educațional);
- **e-buletine informaționale** („Abonarea la ziare și reviste pentru anul 2006”; „Intrări noi pentru departamentul Psihologie”);
- **mape „e-adrese în sprijinul procesului educațional și științific”;**

- **mape „e-adrese Mobilități pentru studenți”;**
- **Intranetul** (documente de reglementare universitare, diseminarea selectivă a informației, etc.);
- **acces la bazele de date on-line și off-line** (ex: EBSCO, ERIC, MEDLINE, DOAJ, Oxford University Press, Springer; Academic Search Premier, LexisNexis, baza de date de documente legislative „Moldova actuală”)

Concept de organizare a expozițiilor on-line

Scopul:

- informarea beneficiarilor asupra resurselor documentare și informaționale ale DIB ULIM prin intermediul noilor tehnologii informaționale;
- atragerea noilor beneficiari;
- promovarea fondului și resurselor documentare, deținute de DIB ULIM;
- promovarea imaginii DIB ULIM.

Destinație:

Expozițiile on-line sunt destinate pentru studenți și cadrele didactice din comunitatea universitară, cât și pentru alți beneficiari „de la distanță” care pot accesa Internetul.

Forme de realizare:

Se propun de a fi lansate pe site-ul DIB ULIM următoarele tipuri de expoziții virtuale:

- expoziții virtuale ale intrărilor noi la DIB ULIM;
- expoziții virtuale ale publicațiilor cadrelor didactice ULIM;
- expoziții virtuale tematice.

Responsabilități:

Expozițiile virtuale inserează două aspecte importante: aspectul documentar-bibliografic și aspectul tehnic.

Partea documentar-bibliografică este acoperită de către serviciul IBD. Cel din urmă efectuează următoarele procese: selectarea preventivă a cărților pentru expoziție; alcătuirea descrierii bibliografice, a adnotării pentru document; determinarea necesității de prezentare a sumarului documentului; culegerea la computer a informațiilor de prezentare. Toate elementele menționate sunt transmise ulterior de către serviciul IBD la Centrul de Automatizare.

Responsabilitatea proceselor tehnice revine Centrului de Automatizare al DIB ULIM: scanarea materialelor, designul expoziției, amplasarea materialelor, prezentare WEB.

Impactul:

- diversificarea formelor de informare a clienților DIB ULIM;
- facilitarea accesului la informație;
- promovarea și popularizarea contribuțiilor didactico-științifice ale profesorilor și studenților ULIM;

- implementarea experiențelor avansate de servare informațional-bibliografică;
- promovarea imaginii DIB ULIM în comunitatea profesională și în exterior;
- „recrutarea” noilor beneficiari din afara ULIM-ului.

Conceptul serviciului virtual de referințe „Întrebă bibliotecarul”

Ce este „Întrebă bibliotecarul”? Un serviciu informațional gratuit, oferit prin intermediul paginii WEB în scopul ghidării, orientării utilizatorilor pentru selectarea și utilizarea resurselor tradiționale și electronice, deținute de către DIB ULIM, precum și din Internet. Oferă posibilitatea de a consulta interactiv bibliotecarul de referințe în vederea obținerii informației bibliografice și factografice utile.

Pentru cine este oferit serviciul? Serviciul „Întrebă bibliotecarul” este pus prioritar la dispoziția cadrelor didactice, cercetătorilor, studenților, altor categorii de angajați ai ULIM. În limita posibilităților, sunt oferite consultații pentru oricine.

Cum este utilizat serviciul „Întrebă bibliotecarul”?

- fiecare apel conține o singură întrebare, cele din urmă fiind formulate succint, clar, explicit;
- întrebările pot fi de conținut universal, prioritare fiind cele ce țin de profilul ULIM (economie, drept, istorie și relații internaționale, medicină, psihologie și asistență socială, jurnalism și comunicare publică, limbi străine, inginerie și informatică);
- serviciul nu poartă caracter gen consultație, analiză, explicație; câmpurile marcate cu * urmează a fi completate în mod obligatoriu de către solicitant;
- la trimiterea mesajului trebuie verificată corectitudinea adresei electronice;
- răspunsurile la întrebări sunt oferite nu mai târziu de 2 zile lucrătoare la adresa e-mail indicată;
- răspunsurile vor cuprinde doar informații bibliografice și factografice, selectate în baza resurselor DIB ULIM, Internet; (pentru alte informații ori urgențe sugerăm să telefonați la 21 24 18 / 2 52 ori 24 45 49);
- recomandăm să consultați arhiva serviciului „Întrebă bibliotecarul”, aici fiind stocate întrebările și răspunsurile oferite;
- opiniile și sugestiile privind serviciul „Întrebă bibliotecarul” pot fi trimise la adresa biblioteca@ulim.md ori [pagina feed-back](#).

Orientarea prioritară a DIB ULIM pentru diversificarea serviciilor info-documentare, în special cele cu implementarea tehnologiilor electronice moderne, organizarea și efectuarea activităților cu caracter de

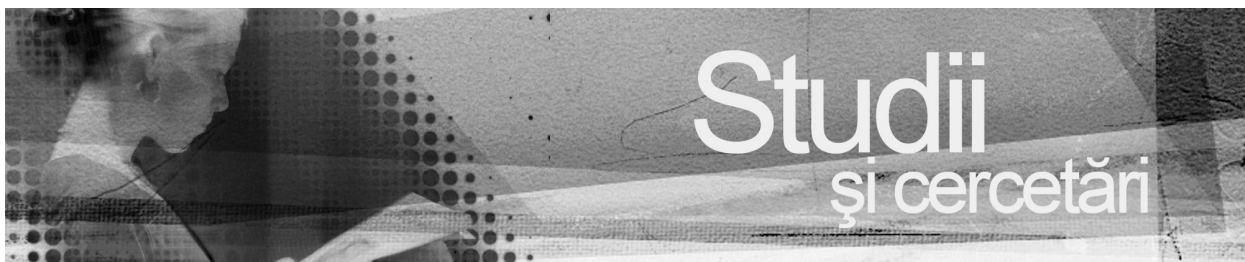
asistență informațională au creat diverse oportunități de deschidere și acces spre informație.

Concluzii, propuneri:

- Implementarea e-serviciilor / servicii virtuale de referințe ca parte a serviciilor info-documentare au importanță pentru utilizatori (avantajele acestora fiind scoase în evidență de utilizatori în cadrul ultimului sondaj de amploare, efectuat la DIB ULIM în lunile aprilie-mai 2006 „DIB ULIM în serviciul comunității universitare”);
- În condițiile de edificare a Societății Informaționale și a Cunoașterii, bibliotecile nu au altă cale decât de a răspunde provocărilor acestei perioade, implementând larg tehnicile și tehnologiile informaționale;
- Există șanse ca bibliotecile din Republica Moldova să facă un salt spectaculos pe calea dezvoltării serviciilor virtuale, atunci când va fi lansat Sistemul Integrat al Bibliotecilor Informatizate din Moldova – SIBIMOL.

Referințe:

1. Republica Moldova. Guvernul. Hotărâre privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică”: [nr.255 din 9 mart. 2005]. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 46-50, p.41-89.
2. Republica Moldova. Guvernul. Hotărâre privind Politica de edificare a societății informaționale: [nr. 632 din 8 iun. 2004]. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 96-99, p.42-50.
3. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford: Oxford University Press. 2001, p. 1445.
4. DEX. București: Univers Pedagogic, 1996, p. 979.
5. Noi tendințe în serviciile de referințe din bibliotecă: sinteză doc. Cluj-Napoca, Ch., 2001. 61 p.
6. Departamentul Informațional Biblioteconomic ULIM în anul 2005: program de activitate. Ch., 2005, 27 p.
7. Gologan, Larisa. Viitorul bibliotecilor din Moldova prin prisma Societății Informaționale: o nouă viziune asupra problemelor cunoscute. În: Magazin bibliologic, 2006, nr. 2-3, p. 43-54.
8. Rău, Alexe. Eseu asupra evoluției referințelor virtuale și a serviciilor virtuale de referințe. Magazin bibliologic, 2006, nr. 2-3. p. 119-132.
9. Guidelines for implementing and maintaining virtual reference services – <http://www.ifla.org>.
10. IFLA Digital Reference Guidelines. – <http://www.ifla.org/VII/s36/pubs/drg03.htm>.

Accesul deschis la informația științifică: Inițiative internaționale

Nelly Țurcan

Etapa contemporană de dezvoltare a societății se caracterizează prin utilizarea maximală a cunoștințelor acumulate de omenire. Conform unor analize, volumul informației se dublează peste 3-5 ani și către începutul secolului XXI volumul global al cunoștințelor în lume a crescut cu mai mult de 250 mii de ori¹. Actualmente tot mai multe documente se transpun în formatul electronic și se includ în circuitul științific, devenind accesibile pentru comunitatea științifică. Către sfârșitul secolului XX în Internet existau mai mult de 300 milioane de documente și, conform estimărilor specialiștilor, s-a constatat că la începutul anului 2005 50% din toată producția editorială era prezentată în format electronic².

În procesul comunicării științifice un rol destul de important îi revine publicării și difuzării rezultatelor cercetărilor științifice. În afară de savanți, asociații științifice în acest proces sunt încadrați editorii și bibliotecile, care asigură buna funcționare și difuzare a informației științifice.

Studiul sistemului comunicării științifice i-au fost consacrate numeroase publicații, dar la începutul anilor '90 ai secolului trecut acest subiect a trezit un interes deosebit odată cu apariția pe Internet a revistelor electronice. Drept mărturie a acestui fenomen servesc site-urile web, grupele de discuții, bibliografiile plasate pe Internet și o serie de reviste specializate în elucidarea acestui subiect. Respectivul fapt a contribuit la constituirea unei dimensiuni noi a comunicării științifice.

Există diverse aspecte ale comunicării științifice care sunt tratate pe larg atât de cercetători, cât și de bibliotecari și specialiști în informare. Mai multe asociații, comitete au fost create pentru studierea și propunerea anumitor soluții în vederea susținerii sistemului de comunicare științifică. Aceste măsuri au fost întreprinse ca răspuns la creșterea volumului informației din reviste, creșterea costului revistelor, problemele de copyright, reducerea resurselor bibliotecilor pentru abonare și apariția revistelor electronice pe Internet.

Actualmente, păstrându-se formatul tradițional al multor reviste, are loc transpunerea lor în formatul electronic și în același timp are loc creșterea continuă a numărului revistelor științifice. Deci, apariția revistelor științifice pe Internet oferă tot mai multe posibilități de difuzare a informației științifice și schimbă modelul de funcționare a sistemului de comunicare științifică, influențează asupra tuturor participanților din ciclul comunicațional, creând premise pentru noi relații. Pentru a nu fi eliminate sau pentru a nu-și pierde rolul în furnizarea serviciilor informaționale bibliotecile și editurile se adaptează în acest nou mediu.

Sistemul editorial științific mondial este concentrat în puținele edituri multinaționale. Astfel, 43% din toate revistele științifice sunt editate de editurile „Elsevier” și „Springer”³. Controlul prețurilor la revistele științifice este în mâinile acestor edituri. Bibliotecile pot face foarte puțin pentru a contesta politica de

¹ Колин, К.К. Россия на пути в информационное общество // Библиотекостроение. – 2000. – № 3. – С. 34.

² Țurcan, Nelly. Bibliografia – intermediar în sistemul comunicațiilor documentare // Biblioteconomie și știința informării. – Chișinău, 2005. – P. 16.

³ Țurcan, Nelly. Comunicarea științifică și noi perspective pentru biblioteca academică: // „Învățământul superior și cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaștere” (28 sept. 2006): Conferința internațională: Rezumatele comunicărilor. – Ch., 2006. – P. 303.

formare a prețurilor la periodica științifică. Cu toate acestea, există oportunitatea fluxului sistemului comunicării științifice prin aplicarea sistemelor alternative de publicare. În aceste sisteme biblioteca academică poate juca un rol foarte important, accelerându-se transformarea lor în biblioteci digitale.

Dezvoltarea pieței publicațiilor științifice se caracterizează prin creșterea bruscă a edițiilor care se publică anual, iar pe de altă parte, prin scumpirea esențială a acestei producții. Astfel de procese sunt indispensabile legate de perfecționarea tehnologiilor informaționale electronice. Tendința creșterii numărului publicațiilor științifice contribuie la dublarea numărului publicațiilor științifice peste fiecare 10-15 ani⁴.

Conform diverselor analize, în dependență de statutul revistelor științifice, astăzi se editează între 24 și 40 mii de reviste științifice. Steven Harnad⁵ menționează că în 2001 se numărau 20.000 reviste științifice în care se publicau 2 milioane de articole recenzate. Actualmente se numără circa 24 mii reviste în care se publică anual 2,5 milioane de articole științifice recenzate. Evident că nicio instituție de cercetare, bibliotecă științifică sau universitară nu poate să se aboneze la toate 24 mii de reviste atât în formatul tipărit, cât și în cel electronic. Desigur, practica modernă de difuzare a revistelor științifice propune abonarea la pachete de reviste științifice electronice. Însă aceste pachete se completează foarte lent cu reviste noi. Totuși cel mai mare neajuns al sistemului actual de comunicare științifică este costul excesiv al abonamentelor pentru revistele științifice. Astfel, conform datelor statistice ale Asociației Bibliotecilor Științifice (*ARL – Association of Research Libraries*), din 1986 până în 2002 costul unei reviste s-a majorat cu 227 la sută. Din acest motiv bibliotecile universitare se abonează la un număr tot mai mic de reviste științifice. Treisprezece din cele mai bine finanțate biblioteci științifice din SUA se abonează doar la 70 din sute de reviste științifice recenzate⁶ (această listă nu include revistele din domeniul medicinei, deoarece universitățile în cadrul cărora funcționează aceste biblioteci nu au facultăți de medicină).

Conform datelor din revista *Library journal*, cele mai esențiale majorări ale costurilor pentru reviste au fost înregistrate pentru revistele din domeniul științelor fundamentale și reale. De exemplu, costul revistelor din domeniul chimiei a crescut de la 1.995 USD în anul 2000 până la 2.695 USD în anul 2004; în domeniul fizicii – de la 1.865 USD până la 2.543

USD⁷. În prezent cel mai mare procent de creștere a costurilor revistelor se înregistrează în domeniul științelor sociale, cu toate că cifrele absolute rămân cu mult mai joase decât în științele reale. Astfel, din anul 2000 până în prezent, costul revistelor în domeniul științelor politice a crescut cu 59%, de la 226 USD la 360 USD; costul revistelor sociologice s-a majorat cu 54 la sută; în domeniul educației, în economie și business – cu 49%⁸.

Modelul tradițional al revistelor științifice provoacă insatisfacție autorilor și utilizatorilor informației științifice, aceasta fiind reflectată în sintagma „criza seriabilelor”, care a devenit un subiect frecvent de examinare în literatura de specialitate la începutul anilor '90 ai secolului trecut. Noul model este mult mai eterogen și flexibil și include toate avantajele mediului electronic. Aplicarea noului model al comunicării științifice contribuie la crearea unor relații noi între autori, editori, bibliotecari și utilizatorii informației științifice. În același timp dezvoltarea tehnologiilor informaționale creează premise pentru redistribuirea responsabilităților. În aceste condiții bibliotecile încearcă să-și consolideze pozițiile. În ultimii ani au fost întreprinse mai multe acțiuni pentru perfecționarea modului de editare și de diseminare a informației științifice.

În acest context sunt salutabile inițiativele care oferă accesul liber și deschis la informația științifică.

Prima cale este Calea de Aur (*Golden Road*) – dezvoltă modele alternative de publicare a lucrărilor științifice, revistelor științifice, materialelor conferințelor. Pentru finanțarea acestor modele sunt atrase investițiile organizațiilor și instituțiilor de cercetare. Cel mai cunoscut program de acest gen este „Accesul Deschis” (*Open Access*) al Institutului pentru o Societate Deschisă (*Open Society Institute*)⁹ și al Bibliotecii Publice Științifice (*PloS – Public Library of Science*)¹⁰. La 5 februarie 2007 în Ghidul Revistelor cu Acces Deschis (*DOAJ – Directory of Open Access Journals*) au fost înregistrate mai mult de 2555 de reviste științifice recenzate care sunt consultate după principiul accesului deschis, ceea ce reprezintă circa 5% din numărul total al revistelor științifice recenzate din toată lumea¹¹.

A doua cale – „autoarhivarea” (*self-archiving*), care este numită Calea Verde (*Green Road*). Autoarhivarea prevede plasarea publicațiilor electronice (atât a lucrărilor editate, cât și a nonpublicațiilor) în arhivele electronice deschise, susținute de instituțiile de cercetare, de învățământ și cultură. Acestea

⁴ Земсков, А. Роль библиотек на мировом рынке научных публикаций // www.rfbr.ru/pics/21949ref/st_4-11.pdf

⁵ Harnad, Steven. The self-archiving initiative. Freeing the refereed research literature online // <http://www.ecs.soton.ac.uk/~harnad/Tp/nature4.htm>

⁶ Кучма, И. Право первой ночи? Открытый доступ! // Зеркало Недели. — 2004. — № 11 // <http://www.nbuv.gov.ua/Articles/2>

⁷ Orsdel, Lee Van. Periodicals Price Survey 2004: Closing in on Open Access / Lee Van Orsdel and Kathleen Born // <http://www.libraryjournal.com/index.asp?layout=articlePrint&articleid=CA408358>

⁸ Panitch, Judith M. The serials crisis: A White Paper for the UNC-Chapel Hill Scholarly Communications Convocation January, 2005 / Judith M. Panitch and Sarah Michalak // <http://www.unc.edu/scholcomdig/whitepapers/panitch-michalak.html>

⁹ <http://www.soros.org/openaccess>

¹⁰ <http://www.plos.org>

¹¹ <http://www.doaj.org>

sunt numite arhive ale publicațiilor electronice sau depozitarii instituționale. Una din cele mai cunoscute și voluminoase arhive (peste 406.149 articole) este arhiva de preprinturi în domeniul fizicii, matematicii, tehnicii și altor domenii înrudite¹². Inițiativa Arhivelor Deschise (OAI – *Open Archives Initiative*) dezvoltă și promovează standardele care sunt axate pe facilitarea diseminării informației. Cerința principală pentru astfel de arhive este susținerea protocolului OAI PMH (*Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*), datorită căruia este posibilă utilizarea unei interfețe unice pentru regăsirea și repartizarea resurselor plasate în acces deschis¹³.

Mișcarea pentru accesul deschis la informația științifică este foarte activ promovată în ultimii ani, fiind susținută de tot mai mulți participanți.

Steven Harnad, profesor la Departamentul de electronică și informatică al Universității din Southampton și redactorul revistei *Behaviour and Brain Science* (BBS), a fost unul din primii care cu entuziasm s-a folosit de noul mediu de comunicare. Toate articolele, care se publicau în varianta tipărită a revistei BBS, se supun recenzării colegiale (*peer review process*). Până la apariția Internetului articolul se difuza prin poștă unui număr mare de recenzanți (20-30), iar apoi se publica împreună cu răspunsurile și comentariile autorului. Asigurarea calității articolelor, bazată pe un astfel de proces de recenzare, a sporit interesul față de revistă și a contribuit la creșterea indexului de citare. Cu toate acestea, procesul de prepublicare a articolelor în această revistă decurgea foarte lent, ceea ce nu putea să nu influențeze întreg fenomenul de comunicare științifică.

În anul 1989 Steven Harnad a înființat revista electronică *Psychology*, consacrată problemelor de psihologie. Posibilitățile tehnologice ale revistei au fost folosite inițial doar pentru informarea electronică a autorilor, apoi au servit drept bază pentru recenzarea colegială interactivă (*online peer review*) a articolelor pentru revista BBS. Treptat în mediul electronic s-a format un nou tip de publicații, care conțineau comentarii, critică și răspunsurile autorilor. Acest nou gen de creație „electronică” S. Harnad l-a numit „*skywriting*”¹⁴ – scriere în cer, adică în spațiu vizibil și fără hotare. Datorită modului deschis și a posibilității comunicării directe, practic în timp real, în cadrul revistei BBS s-a format o comunicare activă și creativă.

În anul 1994 Steven Harnad, în cadrul listei de discuție pe tema „Reviste electronice”, a lansat o adresare care chema savanții să creeze arhive ale

publicațiilor proprii și să le plaseze pe Internet în acces deschis. Această adresare a fost un început pentru mișcarea *Open Access*. Ideea principală a acestei inițiative constă în faptul că informația științifică, pe care savanții sunt dispuși s-o ofere gratuit comunității științifice, trebuie să fie plasată pe Internet pentru accesul deschis.

La sfârșitul anilor '90 ai secolului trecut în mediul savanților și bibliotecarilor se discuta destul de activ despre „Accesul Deschis” ca o modalitate alternativă de publicare a articolelor în revistele științifice. Promovarea AD s-a transformat într-o mișcare ce avea la bază o filozofie, un cadru legal și o realizare tehnică. Unul din cele mai esențiale motive pentru realizarea AD a servit nemulțumirea savanților față de creșterea rapidă și neconținută a prețurilor la revistele științifice, în timp ce bibliotecile erau nevoite să reducă bugetul pentru abonare¹⁵. De exemplu, în anul 1989 Biblioteca Universității de Medicină din Harvard avea un buget de 500.000 USD pentru abonarea la 5.000 titluri de reviste, în anul 2004 bugetul acestei biblioteci a crescut până la 1,7 milioane USD pentru abonarea doar la 2.700 titluri de reviste¹⁶.

Din același motiv – insuficiența resurselor pentru abonare – la sfârșitul anului 1997 Biblioteca Universității Purdue (*Purdue University*) s-a adresat pentru susținere către cercetătorii universității. Un grup de profesori au organizat o întâlnire cu directorul companiei „Elsevier”, în cadrul căreia a fost pusă în discuție problema achitării accesului la articolele savanților, publicate în reviste științifice ale acestei edituri. Savanții au menționat faptul că prețul revistelor crește anual cu 9,5%¹⁷, ceea ce face dificilă sau imposibilă procurarea acestor reviste. Ziarul *The New York Times* a publicat un articol despre întâlnirea menționată, ceea ce a servit drept imbold pentru o mișcare nouă, care a fost numită autoarhivarea. Esența acestei inițiative prevede că Internetul oferă savantului posibilitatea să-și promoveze rezultatele cercetării fără intermediul editurilor comerciale. Informația despre rezultatele cercetărilor poate fi plasată pe site-urile organizațiilor, asociațiilor științifice sau pe cele personale.

Această idee a fost susținută în 1999 de Harold Varmus, directorul Institutului Național de Ocrotire a Sănătății al SUA (*US National Institute of Health*), care a propus lansarea inițiativei *E-biomed*, un sistem de difuzare a publicațiilor în domeniul biomedicinei, și a chemat savanții să plaseze în el rezultatele cercetărilor sale. De la bun început această inițiativă a fost supusă criticii din partea mai multor savanți

¹² <http://www.arxiv.org/>

¹³ <http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>

¹⁴ Блинников, Олег. Электронные научные публикации. Начало новой эпохи коллективного творчества // <http://emag.host.net.kg/lincs.html>

¹⁵ <http://www.infotoday.com/searcher/jan02/kutz.htm>

¹⁶ The price of publication // http://www.wi.mit.edu/news/archives/2004/cpa_0616.html

¹⁷ Захарова, Г.М. Интернет-технологии: открытый доступ и самоархивирование // Научные и технические библиотеки. – 2006. – № 4. – С. 59.

care erau îngrijorați de calitatea comunicărilor științifice, publicate fără a fi recenzate conform sistemului tradițional. Sub influența criticii, în anul 2000 *E-biomed* s-a transformat în *PubMed Central*, care este un terminal ce asigură accesul deschis la textele depline ale articolelor deja publicate, deci el a devenit o arhivă de publicații și nu editură. În același an a fost diseminată adresarea către toate revistele medicale de a deschide resursele sale pentru accesul deschis. Însă inițial această idee nu a găsit mulți susținători. În prezent *PubMed Central* folosește o altă strategie, care prevede indexarea articolului în arhiva *PubMed Central*, însă textul articolului se plasează pe site-ul revistei¹⁸. Actualmente *PubMed Central* este susținut de Biblioteca Națională de Medicină a SUA (*NLM – National Library of Medicine*) și oferă acces nelimitat la informație.

O altă cale a fost propusă de o editură electronică – *BioMed Central*. Acest server constituie o colecție de reviste în exclusivitate electronice, structurată după specialitățile din domeniul medicinei și biologiei. Autorilor, care doresc să-și publice articolele în unul din aceste compartimente, le este garantată recenzarea colegială închisă și indexarea articolului în *PubMed Central*. Pentru aceasta autorul trebuie să achite serviciile oferite de editură în valoare de 500 USD pentru un articol.

Un alt exemplu este crearea arhivelor de publicații științifice în cadrul universităților (acestea creează arhive ale publicațiilor științifice ale profesorilor și cercetătorilor universitari) sau sunt constituite arhive tematice, când cercetătorii dintr-un domeniu creează o arhivă, accesibilă pentru toți savanții. O astfel de inițiativă este *Coaliția SPARC – Coaliția Publicațiilor Științifice și Resurselor Academice (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition)*. Coaliția a fost concepută de bibliotecari și editori cu scopul schimbării sistemului publicațiilor științifice. S-a decis concentrarea asupra pregătirii literaturii științifice în acele domenii în care costul mediu al revistei științifice este de două ori mai mare decât în științele sociale și de cinci ori mai mare decât în științele umaniste. În prezent în *Coaliția SPARC* intră aproximativ 300 de biblioteci academice (universitare), instituții de cercetare din America de Nord, Marea Britanie și Asia¹⁹. Scopul principal al acestei Coaliții este de a ajuta noile edituri științifice, asociațiile științifice și universitățile în asigurarea și promovarea accesului deschis. Astfel, în anul 2001 datorită susținerii SPARC au apărut 10 reviste noi, 8 din ele fiind o alternativă pentru

Editura „Elsevier”²⁰. Un exemplu elocvent este revista *Journal of the European Economic Association*, care se editează din 2003 de către Editura „NIT Press” și costă 350 USD. Această revistă este o alternativă pentru revista *European Economic Research*, editată de către „Elsevier”, costul căreia în anul 2004 a atins suma de 1100 USD²¹.

Biblioteca Publică Științifică (*PLoS – Public Library of Science*) a lansat inițiativa de a oferi acces deschis la publicațiile științifice. În septembrie 2001 a fost difuzată adresarea care chema savanții de a publica, a recenza și de a se abona doar la revistele care acceptă accesul neîngrădit la articolele publicate în aceste reviste. Adresarea îndeamnă revistele științifice să ofere accesul deschis după șase luni de la publicarea articolelor. Un argument convingător care a stat la baza acestei recomandări a fost faptul că editorilor le aparține dreptul legal la remunerarea financiară echitabilă pentru cheltuielile suportate și rolul lor în comunicarea științifică, dar cu toate acestea, înregistrarea despre rezultatul cercetării trebuie să aparțină societății, adică să fie accesibilă online prin intermediul bibliotecii publice internaționale.

Inițiativa „Arhive Deschise” (*Open Archives Initiative*) a luat naștere în rezultatul unei întâlniri care a avut loc în octombrie 1999 la Santa Fe, unde s-au discutat mecanismele și perspectivele dezvoltării proiectului E-print. Participanții la întâlnire au fost unanimi privind mecanismul webului, care creează noi posibilități pentru difuzarea operativă a informației științifice.

Denumirea „Arhive Deschise” este legată de faptul că inițiativa a luat naștere în comunitatea E-prints, în care termenul „arhivă” este utilizat pentru denumirea depozitelor articolelor științifice. În comunitatea arhiviștilor termenul are o semnificație mult mai riguroasă, arhiva este destinată pentru păstrarea îndelungată a documentelor și are o politică bine determinată privind selectarea materialelor. Comunitatea OAI folosește termenul „arhivă” într-un sens mai larg – ca depozitar de păstrare a informației.

În prezent în Registrul Arhivelor Electronice Deschise (*ROAR – Registry of Open Access Repositories*) sunt înregistrate 831 de depozitarii (arhive electronice) din diverse ramuri ale științei și domeniilor de activitate practică, care provin din 58 de țări. Numărul înregistrărilor în aceste arhive se apropie de 1.000.000²².

Un alt registru internațional al arhivelor electronice deschise este Ghidul Arhivelor Electronice Deschise (*OpenDOAR – Directory of Open Access*

¹⁸ Блинников, Олег. Электронные научные публикации. Начало новой эпохи коллективного творчества // <http://emag.host.net.kg/lincs.html>

¹⁹ <http://www.arl.org/sparc/about/index.html>

²⁰ <http://www.arl.org>

²¹ Евстигнеева, Г.А. Зарубежный опыт развития альтернативных структур создания и распространения электронных научных публикаций // http://elib.gpntb.ru/doc/11/d11_4.htm

²² <http://archives.eprints.org/>

Repositories) în care sunt înregistrate 793 de arhive din 46 de țări²³. Constituirea depozitelor instituționale (arhivelor electronice deschise) în cadrul organizațiilor științifice și de instruire este pentru bibliotecă o provocare de a-și asuma încă o funcție foarte importantă – de a crea și de a menține aceste arhive. Aceasta va ridica statutul bibliotecii în cadrul instituției și, respectiv, va contribui la creșterea suportului financiar acordat bibliotecii. Cu părere de rău, potențialul intelectual al bibliotecii nu este folosit din plin, multe instituții și organizații subapreciază rolul bibliotecii în calitate de centru informațional și de intermediar în accesarea informației. În procesul de organizare a depozitelor instituționale, biblioteca poate să se bazeze atât pe studiul utilizatorilor, cât și pe relațiile pe care le are cu autorii producției științifice. Un alt argument în favoarea bibliotecii ca organizator al arhivelor electronice este faptul că este necesar un acces unificat la informație. Cititorul care se adresează la bibliotecă trebuie să aibă posibilitatea de a obține atât informația externă, cât și cea internă, atât în format electronic, cât și în formatul tipărit. Astfel, anume în bibliotecă trebuie să fie concentrate toate instrumentele pentru regăsirea informației în diferite surse și deci biblioteca trebuie să joace un rol important în asigurarea cu informație științifică, indiferent din ce surse această informație provine.

În afară de aceasta, lucrătorii bibliotecilor pot fi un grup-țintă pentru promovarea ideii accesului deschis, iar prin intermediul lor, cu posibilitățile acestor inițiative vor face cunoștință și reprezentanții altor comunități (savantați, studenți, profesori etc.).

O contribuție importantă în promovarea și realizarea „Accesului Deschis” a fost înfăptuită de Fondul Soros. În decembrie 2001 Institutul pentru o Societate Deschisă (*OSI – Open Society Institute*) a organizat la Budapesta o întâlnire a susținătorilor asigurării accesului deschis la literatura și revistele științifice. La întâlnire s-a discutat în ce măsură inițiativele existente de acces deschis la informația științifică se pot completa și în ce măsură pot fi folosite resursele OSI pentru a susține inițiativa „Accesului Deschis”.

Din diferite motive, disponibilitatea gratuită și accesul fără restricții la literatura științifică a fost limitat la mici porțiuni de text din cadrul revistelor. Dar și aceste inițiative au demonstrat că accesul deschis este financiar realizabil, că el oferă cititorilor posibilități extraordinare de a găsi și de a utiliza literatura relevantă, iar autorilor și lucrărilor acestor autori le permite o nouă și largă vizibilitate, un acces și impact mult mai mare.

Pentru a asigura tuturor aceste beneficii, *Inițiativa Open Access de la Budapesta* cheamă toate instituțiile interesate, toate persoanele fizice să

ajute, să contribuie la deschiderea accesului la această literatură și să înlăture barierele, în special barierele ce țin de preț, care stau în cale. „Cu cât mai mulți se alătură efortului de a avansa această cauză, cu atât mai degrabă noi toți ne vom bucura de beneficiile AD” se spune în inițiativă.

Inițiativa de la Budapesta înțelege *Open Access* ca „accesul liber la literatură (literatură științifică recenzată), disponibilitatea ei gratuită pe Internet, permițând oricărui utilizator să citească, încarce, copieze, distribuie, tipărească, să efectueze cercetări pe baza ei, să acceseze textul integru al articolelor, să folosească aceste publicații pentru întocmirea indexurilor, să transmită articolele în calitate de date pentru softuri sau să le folosească în alte scopuri legale, fără bariere financiare, juridice sau tehnice, decât cele inseparabil legate de Internet. Unicele constrângeri de reproducere și de distribuire și unicul rol de copyright în acest domeniu ar trebui să-l îndeplinească permisiunea autorilor privind controlul asupra integrității lucrărilor lor și a dreptului de a fi recunoscuți și citați”²⁴.

Pentru a asigura accesul deschis la literatura științifică din reviste, Declarația de la Budapesta, aprobată la 14 februarie 2002, susține în măsură egală două strategii complementare: *autoarhivarea (self-archiving)* și *revistele pe bază de acces deschis (open access journals)*. Această inițiativă se deosebește prin unele principii de alte inițiative, care se referă la accesul deschis la informația științifică. Spre deosebire de Biblioteca Publică Științifică (*PloS*), Inițiativa de la Budapesta nu pune condiții pentru a schimba regulile de acces la reviste. Dimpotrivă, Inițiativa și-a asumat responsabilitatea de a acumula resurse financiare pentru a acoperi cheltuielile revistelor care vor accepta accesul deschis și vor susține înființarea altor reviste pe bază de acces deschis. Menționăm, de asemenea, că în atenția Inițiativei BOAI se află doar literatura științifică recenzată (*peer-reviewed research literature*), ea nu se răspândește asupra resurselor programate, muzicii, filmelor etc. Conform BOAI accesul deschis trebuie să se asigure prin consimțământul autorului. BOAI consideră că dreptul de autor aparține autorilor sau instituțiilor, organizațiilor care vor da acordul pentru accesul deschis atât prin autoarhivare, cât și prin revistele open access (pe bază de acces deschis).

Autoarhivarea. Autorii preprinturilor dețin dreptul de copyright asupra acestora și pot să le plaseze în arhive deschise fără niciun fel de probleme sau încălcări de legislație privind dreptul de autor. Dacă în viitor preprintul va fi acceptat pentru publicare de o revistă, care prevede transmiterea drepturilor de autor editurii, atunci revista poate permite sau refuza plasarea în arhive deschise a postprintului

²³ <http://www.opendoar.org/>

²⁴ <http://www.soros.org/openaccess/>

recenzat. În cazul când este acordul revistei pentru plasarea articolului în arhivele deschise, nu sunt încălcări privind dreptul de autor. Dacă astfel de permisiune nu există, atunci în arhive deschise poate rămâne preprintul, deoarece textul lui se deosebește de postprint și în acest fel autorul își păstrează drepturile asupra preprintului. În afară de aceasta, autorul poate plasa în arhive comentarii și precizări și astfel textul preprintului diferă de cel publicat în revistă. Desigur, cititorul ar dori să citească integral articolul publicat, dar posibilitatea de a avea acces la un echivalent al postprintului este mult mai bună decât lipsa oricărei posibilități de a avea acces liber la acest material.

Revistele open access. Revistele pe bază de acces deschis permit autorilor de a păstra dreptul de copyright asupra lucrărilor sale sau cer permisiunea autorilor de a transmite acest drept editorilor. În ambele cazuri este necesar de a obține acordul deținătorului de copyright pentru accesul deschis la articolul publicat. Dacă copyrightul aparține editurii, atunci ea asigură accesul deschis. În cazul când copyrightul aparține autorilor, atunci ei trebuie să ofere editurilor licență pentru dreptul de acces deschis la lucrările lor.

Este semnificativ că Declarația invită guverne, universități, biblioteci, redactori de reviste, editori, fundații, societăți de învățământ, asociații profesionale și oameni de știință să împărtășească viziunea Declarației și să se alătore pentru a înlătura barierele în realizarea accesului deschis și de a construi un viitor în care cercetarea și învățământul, în orice parte a lumii, să fie mult mai liber și prosper. Până în prezent Declarația de la Budapesta a fost semnată de 4275 susținători individuali și 380 organizații, printre care se numără și 3 susținători din Republica Moldova.

O altă declarație, la fel de semnificativă, este Declarația de la Bethesda privind politica editorială (*Bethesda Statement on Open Access Publishing*)²⁵, care a fost semnată în aprilie 2003. În această Declarație s-a propus drept scop stimularea discuțiilor în cadrul comunității cercetătorilor din domeniul biomedicinii privind realizarea accesului deschis la literatura științifică primară. Declarația a înaintat pași concreți pentru a asigura editarea operativă și promovarea publicațiilor pentru accesul deschis. În acest sens, Declarația se adresează tuturor organizațiilor care realizează și sprijină cercetările științifice, savanților care generează rezultatele cercetărilor, editorilor care facilitează recenzarea și difuzarea rezultatelor cercetărilor, savanților, bibliotecarilor și altor persoane de care depinde accesul la aceste cunoștințe.

Principiile finale ale Declarației urmau să fie aprobate formal de către agențiile finanțatoare, societățile științifice, editori, biblioteci, instituții de cercetare și cercetători individuali ca un standard acceptat pentru publicarea rapoartelor *peer review* ale cercetărilor originale în științele biomedicale²⁶.

Conform Declarației de la Bethesda, o publicație *Open Access* întrunește 2 condiții:

- autorul sau deținătorul dreptului de autor garantează tuturor utilizatorilor un drept de acces gratuit, irevocabil, global și continuu sau licență de a copia, folosi, distribui, transmite sau expune lucrarea public; de a face și a distribui lucrări derivate, în oricare mediu digital, cu orice scop; dreptul de a face un număr mic de copii pentru folosirea lor în scopuri personale;
- versiunea completă a lucrării și a tuturor materialelor suplimentare, inclusiv o copie a permisiunii menționate mai sus, într-un format electronic standard potrivit, trebuie să fie depozitată imediat în cel puțin o arhivă online, care este sprijinită de o instituție academică, societate științifică, agenție guvernamentală sau altă organizație bine-cunoscută, care tinde să ofere acces deschis, distribuire fără restricții, contribuie la conlucrare și arhivarea pe termen lung (pentru științele biomedicale un astfel de depozitar este *PubMed Central*).

Din partea Grupului de Lucru al Agențiilor și Instituțiilor Fondatoare, în Declarație se stipulează că organizația sponsorizează și valorifică cercetarea științifică întru a promova crearea și diseminarea ideilor noi și a cunoștințelor noi pentru beneficiul public, se recunoaște că publicarea rezultatelor este o parte esențială a cercetării științifice și costurile pentru publicație reprezintă o parte a cheltuielilor pentru cercetare.

Declarația de la Bethesda include o adresare semnată de Grupul de Lucru al Bibliotecilor și al Editorilor. Acest document prevede că accesul deschis va fi în viitor un component esențial în publicarea științifică, iar lucrările ce raportează despre rezultatele cercetărilor științifice curente trebuie să fie cât se poate de accesibile și deschise pentru utilizarea gratuită. Bibliotecile și editorii trebuie să facă orice efort pentru a accelera această tranziție, folosind modalități care nu vor distruge, submina diseminarea informației științifice²⁷. Pentru a realiza aceste prevederi, din partea bibliotecilor a fost propus:

- să se dezvolte și să se sprijine mecanismele care permit tranziția la publicarea *Open Access* și în cadrul comunității științifice să se promoveze exemplele acestor mecanisme;

²⁵ <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>

²⁶ Evolution of scientific information <http://www.wooster.edu/library/sciref/Tutor/EvSciInfo/cycle.html>

²⁷ <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>

- în domeniul educației și în alte activități să se ofere prioritate instruirii utilizatorilor privind beneficiile atât a publicării în acces deschis, cât și cele ale revistelor open access;
- să fie întocmite liste și să se înregistreze revistele open access în cataloage sau în alte baze de date relevante.

Editorii de reviste de asemenea au propus realizarea unor pași concreți:

- să fie asigurată posibilitatea de acces deschis pentru orice articol științific publicat în orice revistă pe care aceste edituri le dețin;
- să fie întocmit un grafic pentru transformarea revistelor tradiționale după modelul Open Access;
- să se concluzioneze cu alți editori din grupul Open Access sau cu alte părți cointerestate în dezvoltarea diferitor instrumente care ar facilita autorilor și editorilor publicarea manuscriselor într-un format electronic standard, adecvat pentru depozitarea în arhive și pentru regăsire eficientă.

Din partea Grupului de Lucru al Savanților și al Asociațiilor Științifice, în Declarația de la Bethesda se menționează că:

- savanții și asociațiile științifice sprijină modelul accesului deschis la informația științifică;
- savanții recunosc că publicarea este o parte fundamentală a procesului de cercetare și că cheltuielile pentru publicare constituie costuri fundamentale pentru efectuarea cercetărilor;
- societățile științifice sprijină modelul Open Access și își asumă angajamentul de a oferi, în cele din urmă, accesul deschis la toate lucrările pe care ele le publică;
- savanții vor sprijini „Accesul Deschis” prin publicarea, recenzarea și redactarea atât în revistele Open Access, cât și în reviste care sunt în tranziție spre Open Access;
- savanții și asociațiile științifice consideră că educația este o parte indispensabilă în atingerea accesului deschis și se angajează să instruiască colegii lor, membrii asociațiilor și publicul despre importanța accesului deschis și să aducă la cunoștință de ce ei îl sprijină.

Internetul a schimbat fundamental realitățile practice și economice în distribuirea cunoștințelor științifice și a moștenirii culturale. Internetul oferă șansa de a constitui o interpretare interactivă și globală a cunoștințelor umane, inclusiv a moștenirii culturale, și de a garanta un acces nelimitat. Evident, Internetul modifică semnificativ natura editării lucrărilor științifice. În acord cu spiritul Declarației Inițiativei Accesului Deschis de la Budapesta și al Declarației de la Bethesda, *Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și*

*Științelor Umanistice*²⁸, semnată în octombrie 2003, promovează Internetul ca un instrument funcțional pentru difuzarea cunoștințelor științifice globale și a creativității umane și determină măsurile pentru instituțiile de cercetare, agențiile fondatoare, pentru biblioteci, arhive și muzee.

În Declarația de la Berlin se menționează că diseminarea cunoștințelor este realizată doar pe jumătate dacă informația nu este pe larg răspândită și nu este disponibilă societății. Posibilități noi de diseminare a cunoștințelor trebuie să fie susținute nu doar prin formele clasice, dar de asemenea, în mod sporit, prin paradigma accesului deschis oferit de Internet.

Declarația de la Berlin definește „Accesul Deschis” ca o sursă comprehensivă de cunoștințe umane și a moștenirii culturale care a fost aprobată de comunitatea științifică. Pentru a realiza viziunea privind reprezentarea globală și accesibilă a cunoștințelor Internetul trebuie să fie viabil, interactiv și transparent. Conținutul și instrumentele software trebuie să fie pe larg accesibile și compatibile.

Pentru implementarea Declarației de la Berlin au fost organizate câteva conferințe internaționale: Berlin 2 (mai, 2004, Geneva) Accesul Deschis: Pași pentru implementarea Declarației de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umanistice (*Open Access: Steps Toward Implementation of the Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities*); Berlin 3 (februarie, 2005, Universitatea din Southampton, Marea Britanie) Accesul Deschis: Progresul în implementarea Declarației de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umanistice (*Open Access: Progress in Implementing the Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities*); Berlin 4 (martie, 2006, Golm, Germania) Accesul Deschis: De la promisiune la practică (*Open Access – From Promise to Practice*). La aceste întâlniri s-au discutat realizările obținute în accesul deschis și s-a accentuat necesitatea promovării și în continuare a paradigmei Open Access. O atenție deosebită s-a acordat problemei accesului deschis din țările în curs de dezvoltare.

La nivel european și internațional au fost întreprinse și alte măsuri pentru susținerea și promovarea accesului deschis la publicațiile științifice. Printre acestea menționăm:

Organizarea în 2001 și 2002 a conferințelor Organizației Bibliotecilor Științifice din Europa (*LIBER – La Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche*)²⁹;

În decembrie 2003 IFLA aprobă Declarația cu privire la Accesul Deschis la literatura științifică și

²⁸ <http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>

²⁹ Open access: Restoring scientific communication to its rightful owners. – 2003. – Aprilie // <http://www.esf.org/publication/157/ESP21.pdf>

³⁰ <http://www.ifla.org/v/cdoc/open-access04.html>

documentația de cercetare (*Statement on open access to scholarly literature and research documentation*)³⁰;

La Summitul Mondial pentru Societatea Informațională, care s-a desfășurat la Geneva în 2003, a fost aprobată Declarația și Planul de acțiuni privind accesul la informație și la cunoștințe³¹;

Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD – *Organization for Economic Co-operation and Development*) a organizat în ianuarie 2004 o întrunire cu genericul „Știința, Tehnologia și Inovația în secolul 21” (*Science, Technology and Innovation in the 21st Century*), care a aprobat Declarația privind accesul la datele despre cercetare, finanțată din banii publici³²;

Declarația de la Glasgow cu privire la biblioteci, servicii de informare și libertatea intelectuală (*Glasgow declaration on libraries, information services and intellectual freedom*)³³;

În ianuarie 2006 Comisia Europeană a publicat un studiu privind evoluția economică și tehnică a pieței publicațiilor științifice în Europa (*Study on the economic and technical evolution of the scientific publications market in Europe*)³⁴;

În mai 2006 la Helsinki (Finlanda) a avut loc seminarul „Tendințe în Educație și Cercetare: Dezvoltarea abilităților și comunicării în Europa” organizat de Rețeaua Universităților din Capitalele Europene (UNICA – *The Network from the Capitals of Europe*)³⁵, în cadrul căruia s-au discutat problemele privind tendințele curente ale comunicării științifice, asigurarea accesului deschis în Europa, aspecte economice ale accesului deschis etc.;

În perioada 15-16 februarie a anului 2007, la Bruxelles se va desfășura conferința organizată de Comisia Europeană, cu genericul „Activitatea editorială științifică în spațiul european de cercetare. Accesul, Diseminarea și Prezervarea în era digitală” (*Scientific Publishing in the European Research Area. Access, Dissemination and Preservation in the Digital Age*)³⁶.

În concluzie menționăm că „Accesul Deschis” servește intereselor multor grupe:

- **Autorilor:** În comparație cu orice reviste bazate pe abonare, indiferent de faptul cât de prestigioase sau populare ar fi ele, Open Access oferă autorilor posibilități mult mai mari de a răspândi în toată lumea publicațiile sale științifice. Open Access mărește atât vizibilitatea, cât și impactul lucrărilor științifice.

- **Cititorilor:** Open Access le oferă acces fără bariere la literatura de care ei au nevoie pentru cercetările proprii, cititorii fiind neconstrânși de

bugetele bibliotecilor unde ar putea avea acces privilegiat.

- **Profesorilor și studenților:** Open Access oferă atât celor bogați, cât și celor săraci condiții egale privind accesul la resurse și exclude necesitatea de a obține permisiunea pentru reproducerea sau distribuirea conținutului publicației.

- **Bibliotecilor:** Open Access soluționează problema crizei prețurilor pentru revistele științifice. „Accesul Deschis”, de asemenea, servește intereselor bibliotecii și prin căi indirecte. Bibliotecarii ajută utilizatorii să găsească informația de care aceștia au nevoie, indiferent de limitele stabilite de buget privind colecțiile bibliotecii. Bibliotecarii din universități ajută facultățile și colaboratorii acestora să-și mărească impactul lucrărilor științifice, prin aceasta contribuind la creșterea ratingului de cercetare al universităților.

- **Universităților:** Open Access mărește vizibilitatea facultăților și a instituțiilor, reduce cheltuielile lor pentru reviste și avansează misiunea lor în împărtășirea și diseminarea cunoștințelor.

- **Revistelor și editorilor:** Open Access face articolele lor mai vizibile, cu șanse mai mari de a fi descoperite, regăsite și de a fi utile. Dacă o revistă bazată pe metoda de abonare oferă accesul deschis la o parte din conținutul ei (de exemplu, articole selective dintr-un număr sau toate numerele deja trecute de actualitate etc.), atunci această revistă poate să-și folosească vizibilitatea ei sporită pentru a atrage toate beneficiile plus abonarea. Dacă o revistă permite Open Access prin arhivarea postprinturilor, atunci ea are un avantaj în atragerea autorilor în defavoarea revistelor care nu permit arhivarea postprint.

- **Agențiilor finanțatoare:** Open Access mărește returnarea investițiilor lor în cercetare, făcând rezultatele unei cercetări finanțate mai larg disponibile, mai ușor de descoperit, mai ușor de regăsit și mai utile. „Accesul Deschis” servește și agențiilor publice finanțatoare, oferind acces public la rezultatele cercetărilor finanțate public.

- **Guvernelor:** Guvernele beneficiază de „Accesul Deschis” în toate felurile, în aceeași măsură în care beneficiază și agențiile finanțatoare. „Accesul Deschis”, de asemenea, promovează democrația prin diseminarea informației guvernamentale cât se poate de rapid și de vast.

- **Cetățenilor:** Open Access le oferă acces la cercetările recenzate (majoritatea lor nu sunt disponibile în bibliotecile publice) și acces la cercetările care deja sunt finanțate din banii publici, din impozite. „Accesul Deschis”, din asemenea, indirect ajută cetățenii prin faptul că acordă susținere informațională cercetătorilor și altor persoane care se folosesc de rezultatele cercetărilor.

³¹ <http://www.itu.int/wsis/index.html>

³² http://www.oecd.org/document/0,2340,en_2649_34487_25998799_1_1_1_1,00.html

³³ <http://www.ifla.org/faife/policy/flastat/gedeclar-e.html>

³⁴ http://europa.eu.int/comm/research/science-society/pdf/scientific-publication-study_en.pdf

³⁵ Trends in Education and Research: Developing Skills & Communication across Europe <http://www.ulb.ac.be/unica/>

³⁶ <http://ec.europa.eu/research/science-society>

Să răspundem necesităților nu doleanțelor

David Isaacson

Dacă nu poți fi și popular și corect: ce ai alege să fii? Ca indivizi, cei mai mulți dintre noi sunt convingși că ar trebui să fim corecți. Dar ca profesioniști, nu cred că suntem așa de curajoși. Punem prea multe speranțe în relațiile publice și nici pe departe suficiente eforturi pe esența problemei.

Ar trebui să încetăm să percepem utilizatorii noștri ca simpli clienți, și să încetăm de a concura, de exemplu, cu magazinele de cărți. Comercianții de cărți, până la urmă, se gândesc la profit. Ca bibliotecari, noi trebuie să educăm utilizatorii și să facem cunoștințele mai accesibile și mai funcționale – și nu vom reuși în această direcție, decât dacă persoanele pe care le numim utilizatorii noștri vor folosi bibliotecile mai mult decât pentru recreere.

Selectare, rafinement, verificare

Ca profesioniști, suntem prea speriați de pierderea abilităților, etalate anterior, de a răspunde întrebărilor de referință folosind Google, Wikipedia și întreaga cultură populistă prezentă în Internet.

Deși Google și Wikipedia funcționează minunat, dacă întrebarea nu este ambiguă și răspunsul vine dintr-o sursă cu adevărat obiectivă, prea mulți bibliotecari lasă slăbiciunea utilizatorilor pentru viteza și conveniența să domine corectitudinea și relevanța veritabilă. Suntem predispuși din ce în ce mai puțin să lăsăm în pace utilizatorii, și să înțelegem că unele întrebări trebuie selectate, verificate în mai multe surse, și poate chiar structurate înainte de a da răspunsul adecvat.

Noi suntem bibliotecari profesioniști și trebuie să îndrăznim să acționăm în ansamblu. Mergem la doctori, pentru că nu dispunem de cunoștințele

medicale necesare pentru a ne trata singuri. Mergem la juriști, pentru că nu știm să ne reprezentăm singuri la tribunal sau să interpretăm legea. Dacă în calitate de bibliotecari știm cum să identificăm, găsim și să interpretăm sursele de informare pe care persoanele fără pregătire bibliotecară nu pot să o facă, trebuie să demonstrăm aceste abilități.

Referințe de-a gata?

După unii, bibliotecarii de referință de azi trebuie să răspundă la întrebările pe care utilizatorii le pun. Orice bibliotecar profesionist cu experiență știe că, de obicei, întrebările nu au sfârșit. Numai un bibliotecar profesionist experimentat are răbdarea, cunoștințele și motivația necesară să întrețină un interviu de referință pentru a descoperi care sunt într-adevăr necesitățile utilizatorului. Unii dintre utilizatorii potențiali sunt prea nerăbdători, vor răspunsuri imediate la întrebările lor. Noi însă trebuie să ne facem bine munca și să le explicăm utilizatorilor că răspunsul imediat nu este neapărat și cel corect.

Conveniența nu înseamnă acuratețe și nici adevăr.

Noi am investit prea mult timp și bani pentru a ne acomoda metodelor de comunicare rapidă pe când ar fi trebuit să investim mai mult în discuțiile directe cu utilizatorii. Referințele de tip „chat”, de exemplu, sunt bune pentru utilizatorii de la distanță. Dar pentru a fi cu adevărat efectivi, ar trebui să exercităm mai mult control spre a face această activitate mai folositoare pentru întrebările de referință serioase și a evita s-o transformăm într-o relație atrăgătoare cu publicul. Trebuie să îndrăznim să învățăm utilizatorii noștri cum să folosească căi mai eficiente de structurare a întrebărilor de referință.

De ce au nevoie utilizatorii

Să nu mă înțelegeți greșit. Eu apreciez libertatea și conveniența culturii informaționale rapide. Dar ca profesioniști să ne întrebăm, câți bibliotecari sunt gata și dornici de a fi profesori autoritari, dornici să spună utilizatorilor: „Eu consider că întrebarea la care solicitați răspuns poate avea răspuns în felul în care este pusă” sau „Această întrebare necesită mai multă atenție și poate să aibă mai multe răspunsuri. Eu nu pot să vă dau un răspuns simplu, dar pot să vă arăt cum să vă descurcați mai bine de unul singur”.

Bibliotecarul nu are întotdeauna dreptate. Eu nu pledez pentru o atitudine elitistă și o politețe arogantă în relațiile cu publicul. Dar se pare că noi bibliotecarii acționăm de parcă utilizatorul ar avea întotdeauna dreptate. Dacă vom continua să încercăm să fim pe plac utilizatorilor și să fim de acord cu ceea ce aceștia spun sau vor, putem să renunțăm la pretențiile de a-i educa. Desigur, noi

nu știm întotdeauna ce este mai bine pentru public. Dar foarte des, nici utilizatorii nu știu ce și cum este mai bine pentru ei până nu discută serios cu un bibliotecar instruit. Iar discuția pentru a fi efectivă nu trebuie să se limiteze doar la o frază de tipul „să aveți o zi bună” aruncată de un individ bine intenționat, mereu zâmbitor, dar nu neapărat și un „promotor de servicii” bine informat.

Depinde de noi

Depinde de bibliotecari, cum să ajute utilizatorii să folosească mai bine biblioteca. De prea multă vreme ne arătăm mai nerăbdători să dăm publicului ceea ce se crede că ar avea nevoie, decât să încercăm să deducem de ce acesta are nevoie într-adevăr. Ceea ce trebuie astăzi cu adevărat în biblioteci sunt niște profesioniști, dedicați meseriei, care să poată vorbi despre resurse la fel de ușor cum pot să zâmbească și să facă oamenii să se simtă aici cu adevărat bine-veniți.

Traducere din engleză de Vera OSOIANU

Modificarea Sistemului de Clasificare Zecimală Universală

(în viziunea indexatorului practicant)

Alla Panici

Indispensabil în procesul de indexare pe domenii ale resurselor bibliografice, sistemul CZU suportă în permanență schimbări radicale și importante, rareori neesențiale, în scopul ajustării acestuia tehnologiilor și conceptelor actuale din toate domeniile cunoștințelor umane. Consorțiul CZU publică anual ediția „**Extensions and Corrections to the UDC**” (<http://www.udcc.org/ec.htm>), care reflectă modificarea indicilor de clasificare aplicabili, includerea tuturor noțiunilor noi și excluderea indicilor de clasificare depășiți (vezi: <http://www.udcc.org/cancellations.htm>) din Tabelele auxiliare și principale de clasificare.

În prezent, situația în care suntem lipsiți de posibilitatea recepționării regulate și sistematice ale acestor ediții ne dictează utilizarea Tabelelor CZU, actualizate la nivelul E&C 18: Ediție medie internațională în limba română: în 2 vol., București, 1997-1998. Până în 2006 au mai apărut încă 10 ediții ale completărilor și actualizărilor CZU, care n-au fost procurate de către centrele noastre biblioteconomice doar din considerente financiare: o singură ediție E&C costă în dependență de volum ≈129–200 €.

Modificările, care se produc anual în CZU sunt multiple, complexe, motiv din care sunt aplicabile cu foarte mari dificultăți în cataloagele tradiționale și în procesul de ordonare al colecțiilor de bibliotecă, organizate conform CZU. Toate clasele, cu excepția clasei 1 Filozofie. Psihologie, au fost relativ recent restructurate și vor continua să fie restructurate permanent, în scopul reflectării evoluției cunoștințelor umane. Clasificarea Zecimală Universală, elaborată la începutul secolului precedent, a prezentat pe parcursul mai multor decenii o schemă preponderent enumerativă, care s-a transformat în ultimii 15 ani, într-o schemă integral fațetată, ușor aplicabilă în sistemele automatizate de bibliotecă. Pentru actualizarea indicilor de clasificare în mediile electronice este suficientă elaborarea unei tablele de corelație dintre indicii de clasificare actualizați și cei depășiți, care ulterior să fie implementată în catalogul informatizat al bibliotecii.

Astfel toate înregistrările cu conținut similar, indexate în mod diferit, sunt accesibile la orice intrare, indiferent de cota zecimală – actualizată sau nu, iar utilizatorului i se asigură foarte simplu accesarea

oricărei informații prin algoritmi speciali de căutare, fără ca acesta să depună eforturi suplimentare în vederea depistării înregistrărilor indexate cu indici de clasificare diferiți. De fapt, beneficiarul simplu nu-și propune și probabil că nu-și va propune niciodată să efectueze căutări într-un catalog informatizat prin intermediul cotelor zecimale de clasificare, deoarece este mult mai simplu să accesezi informația necesară prin intermediul vedetelor de subiect și cuvintelor-cheie: numelor comune sau proprii. În acest context trebuie de subliniat neapărat, că în cataloagele informatizate de bibliotecă, în afara indexării pe domenii, se mai practică și indexarea pe subiecte, fapt care facilitează considerabil beneficiarilor procesul de regăsire a informației.

Cât privește cataloagele tradiționale și colecțiile de bibliotecă, acestea sunt indiscutabil foarte greu de remaniat în permanență și în concordanță cu schimbările intervenite în CZU: orice schimbare a cotei de clasificare implică schimbarea cotei zecimale de pe fiecare fișă a catalogului sistematic și permutarea colecțiilor, ordonate în mod sistematic, procese, care necesită foarte mult timp pentru a fi realizate, precum și forțe umane, și materiale considerabile.

Cu siguranță, sistemul actual al Clasificării Zecimale Universale, care a devenit mult mai flexibil în comparație cu deceniile trecute, grație schimbărilor rapide și radicale, ce intervin în legătură cu evoluția cunoștințelor umane, poate fi aplicat fără consecințe foarte grave pentru bibliotecari și beneficiari numai în cataloagele informatizate de bibliotecă, cele tradiționale urmând, fără îndoială, să fie conservate.

Tocmai din considerente că foarte mulți specialiști de bibliotecă rămân adepți fideli ai cataloagelor tradiționale; în scopul organizării mai puțin problematice a colecțiilor, ordonate după CZU; din economie de timp și forțe de muncă – multe biblioteci păstrează în cataloagele tradiționale, conservate în rezultatul informatizării bibliotecilor, sistemul de Clasificare Zecimală Universală la nivelul anilor '60-'70, când schimbările în clasificare nu erau atât de rapide, radicale și frecvente. Actualizarea indicilor de clasificare se produce prin algoritmi speciali doar în cataloagele informatizate, în rezultatul implementării tablelelor de corelație, menționate anterior.

Aceasta a fost și premisa principală, care a adus la indexarea pe subiecte a resurselor bibliografice în cataloagele informatizate, deoarece prin intermediul unei asemenea indexări s-a lărgit esențial aria de căutare pentru utilizatori, adică, grație indexării pe subiecte, beneficiarul poate regăsi cu ușurință informații de specialitate cu ajutorul noțiunilor noi, care nu se încadrează până în prezent în schema de Clasificare Zecimală Universală, dar care sunt parte componentă a sistemului de referință din cataloagele informatizate de bibliotecă. E foarte important de specificat în acest sens, că utilizarea Tezaurului în indexarea pe subiecte este pur și simplu indispensabilă, deoarece numai un Tezaur bine elaborat și bine gândit poate asigura corespondența dintre subiecte, noțiuni, categorii, în asemenea mod, încât utilizatorul să obțină o informație exhaustivă. Sperăm că în curând vom dispune de varianta RAMEAU în limba română, după cum ne-au promis specialiștii din

țară, implicați în realizarea Proiectului RAMEAU în România. Responsabili de proiect: Denise Rotaru, Tabita Chiriță, BNR.

Cât ține de actualizarea indexării pe domenii, dacă dorim cu tot dinadinsul s-o realizăm, e necesară rezolvarea urgentă a problemelor financiare pentru procurarea permanentă a edițiilor „**Extensions and Corrections to the UDC**”, care la rândul lor vor trebui neapărat lucrate în vederea ajustării terminologice la limba română.

În tabelul de mai jos sunt prezentate modificările, intervenite în CZU pe parcursul ultimilor 15 ani, în scopul formării unei viziuni clare asupra posibilităților de aplicare ale modificărilor permanente și continue de indexare sistematică ale resurselor bibliografice și reflectării informației corespunzătoare în cataloagele de bibliotecă: cele tradiționale și informatizate.

Trecere sumară în revistă a modificărilor CZU cu indicarea localizării schimbărilor în „Extensions and Corrections to the UDC”

Revizuirea Tabelelor auxiliare	
Tabela 1c – Indici auxiliari comuni de limbă	
	Tabelă revizuită integral [E&C14]. Schimbarea radicală a notației indicilor auxiliari comuni de limbă a cauzat schimbarea indicilor comuni de naționalitate, precum și revizuirea completă a clasei 8 Limbă. Lingvistică. Literatură.
Tabela 1e – Indici auxiliari comuni de loc	
(2)	Locul în sens fizico-geografic [E&C 24]
(4...)	(410) Marea Britanie. [E&C 20] (417) Republica Irlandei. [E&C 23] (430) Germania. [E&C 19] (437.3) Republica Cehă. [E&C 23] (437.6) Slovacia. [E&C 26] (469) Portugalia. [E&C 20] (474.2) Estonia. [E&C 20] (47) URSS. Partea europeană (fostă). [E&C 17] (478) Moldova. [E&C 14] (497.1) Iugoslavia (fostă). [E&C 25] (497.4) Slovenia. [E&C 26] (497.5) Croația. [E&C 25] (497.7) Macedonia (fosta Republică Iugoslavă). [E&C 27]
(5...)	(532) Arabia Saudită. [E&C 25] (533) Yemen. [E&C 25] (535) Oman. [E&C 25] (536) Statele Arabe din Est. Emiratele Arabe Unite. Qatar. Bahrain. Kuwait. [E&C 25] (54) Statele subcontinentului indian. [E&C 27] (540) India. [E&C 27] (541.31) Bhutan. [E&C 27] (541.35) Nepal. [E&C 27] (548.7) Sri Lanka. [E&C 25] (548.82) Maldive. [E&C 27] (549.1) Pakistan. [E&C 24], [E&C 27] (549.3) Bangladesh. [E&C 24], [E&C 27]

	<p>(567) Irak. [E&C 25] (569) Siria. [E&C 25] (569.3) Liban. [E&C 25] (569.5) Iordania. [E&C 25] (57) URSS (fosta) partea asiatică. [E&C 17] (581) Afganistan. [E&C 23] (591) Myanmar. [E&C 25] (593) Thailanda. [E&C 25] (594.9) Timorul de Est. [E&C 25] (596) Cambodgia. [E&C 25] (597) Vietnam. [E&C 25] (598) Laos. [E&C 25]</p>
(6...)	<p>(611) Tunisia. [E&C 26] (620) Egipt. [E&C 26] (624) Sudan. [E&C 26] (630) Etiopia. [E&C 26] (635) Eritreea. [E&C 26] (64) Maroc. [E&C 26] (65) Algeria. [E&C 26] (661.2) Mauritania. [E&C 26] (662.1) Mali. [E&C 26] (662.5) Burkina Faso. [E&C 26] (664) Sierra Leone. [E&C 26] (665) Gambia. [E&C 26] (665.2) Guineea. [E&C 26] (666.2) Liberia. [E&C 26] (666.8) Côte d'Ivoire (Coasta de Fildeș). [E&C 26] (667) Ghana. [E&C 26] (668.1) Togo. [E&C 26] (668.2) Benin. [E&C 26] (669.1) Nigeria. [E&C 25] (671.1) Camerun. [E&C 26] (671.8) Guineea Ecuatorială. [E&C 26] (672.1) Gabon. [E&C 26] (672.4) Congo. [E&C 26] (673) Angola. [E&C 23] (674.1) Republica Centraficană. [E&C 26] (674.3) Ciad. [E&C 26] (675) Republica Democratică Congo. [E&C 26] (675.97) Burundi. [E&C 26] (675.98) Rwanda. [E&C 26] (676.1) Uganda. [E&C 26] (688.3) Botswana. [E&C 26] (694.11) Insulele Comore. [E&C 25]</p>
(71)	Canada. [E&C 21]
(72...)	<p>(721/727) Mexic. [E&C 24] (728.1) Guatemala. [E&C 24] (728.2) Belize. [E&C 24] (728.3) Honduras. [E&C 24] (728.4) El Salvador. [E&C 24] (728.5) Nicaragua. [E&C 24] (728.6) Costa Rica. [E&C 24] (728.7) Panama. [E&C 24] (729. 1) Cuba. [E&C 24] (729. 2) Jamaica. [E&C 24] (729. 29) Insulele Cayman. [E&C 24] (729. 3) Dominican Republic. [E&C 24] (729. 4) Haiti. [E&C 24]</p>

	(729.5) Puerto Rico. [E&C 24] (729.61) Bahamas. [E&C 24] (729.68) Insulele Turks și Caicos. [E&C 24] (729.71) Insulele Virgine. [E&C 24] (729.72) Insulele Virgine Britanice. [E&C 24] (729.724) St Kitts și Nevis. [E&C 24] (729.724.8) Anguilla. [E&C 24] (729.726) Antigua și Barbuda. [E&C 24] (729.727) Montserrat. [E&C 24] (729.74) Guadelupe. [E&C 24] (729.8) Insulele Vântului. [E&C 24] (729.81) Martinica. [E&C 24] (729.821) Dominica. [E&C 24] (729.822) Sfânta Lucia. [E&C 24] (729.824) Sf. Vincent și Grenadines. [E&C 24] (729.828) Grenada. [E&C 24] (729.86) Barbados. [E&C 24] (729.87) Trinidad și Tobago. [E&C 24] (729.88) Antilele Olandeze. [E&C 24] (729.89) Aruba. [E&C 24] (729.9) Bermude. [E&C 24]
(73)	SUA. [E&C 23]
(8...)	(81) Brazil. [E&C 23] (82) Argentina. [E&C 23] (83) Chile. [E&C 23] (84) Bolivia. [E&C 23] (85) Peru. [E&C 23] (862) Columbia. [E&C 23] (866) Ecuador. [E&C 23] (87) Venezuela. [E&C 23] (881) Guyana. [E&C 23] (882) Guiana franceză. [E&C 23] (883) Surinam. [E&C 23] (893) Paraguay. [E&C 23] (899) Uruguay. [E&C 23]
(94)	Australia. [E&C 16]
(1/9)	O tabelă extinsă de indici auxiliari comuni de loc este publicată în Suplimentul pentru E&C 27 (2005). Secția politică a tabelii indicilor auxiliari comuni de loc (4/9 Statele și teritoriile lumii moderne) este divizată conform țărilor, departamentelor unităților echivalente.
Tabela 1g – Indici auxiliari comuni de timp (revizuită)	
“..”	<i>Tabela revizuită include: reglementarea notației, eliminarea dublării, lichidarea noțiunilor și conceptelor care nu includ aspectul de timp</i> [E&C 25]
Tabela 1i – Indici auxiliari comuni din punct de vedere. Excluzi integral	
	Toate notațiile excluse, înlocuite prin -02, -05 și combinații de relație [E&C 23]
Tabela 1k - Indici auxiliari comuni de caracteristici generale	
-02	<i>Tabelă nouă:</i> Indici auxiliari comuni de proprietăți [E&C 25]
-04	<i>Tabelă nouă:</i> Indici auxiliari comuni de relații, procese și operații [E&C 25]
-05	Persoane (revizuită prin substituirea notațiilor principale pentru caracteristici personale integral pentru toată tabela CZU) [E&C 23], [E&C 24], [E&C 25]
Revizuirea Tabelelor principale	
004	Clasă nouă: Știința și tehnologia calculatoarelor. Prelucrarea datelor. (substituie 681.3, conceptele noi fiind adăugate în perioada 1995-2005) [E&C 17], [E&C 23], [E&C 26]
005	Clasă nouă: Management [E&C 23], [E&C 24]

006.9	Standardizarea greutăților, măsurilor și măsurării timpului (<i>acum include metrologia, substituind 389, cronologia, substituind 529, orologeria</i>) [E&C 17]
06	Organizații și alte tipuri de cooperare (revizuită) [E&C 24]
2	Religie. Teologie (clasă revizuită integral) [E&C 22], [E&C 23], [E&C 24]
314	Demografie (revizuită) [E&C 24]
316	Sociologie (adăugate concepte noi) [E&C 24]
33	Economie, adăugat un indice special auxiliar, aplicabil pentru clasa 33 integral, care substituie mulțimea de indici auxiliari, dispersați până acum în toată clasa [E&C 27]
338.48	Turism (clasă revizuită și extinsă, ce substituie 379.85) [E&C 21]
364	Clasă nouă: Asigurare socială (<i>substituie 369</i>) [E&C 22]
37	Educație (revizuită) [E&C 26]
39	Etnologie (adăugate concepte noi)
502/504	Știința mediului înconjurător. Studiul și conservarea naturii (clasă revizuită integral) [E&C 21]
535	Optica (revizuită, incluși indici speciali auxiliari pentru: Lumină perceptibilă. Culori) [E&C 25]
56	Paleontologie (include revizuirea 561 'Paleobotanică sistematică' și 566/569 . 'Chordata') [E&C 18], [E&C 19]
582	Botanică sistematică (clasă revizuită) [E&C 19]
596/599	Chordata (zoologie sistematică) (clasă revizuită) [E&C 18]
60	Clasă nouă: Biotehnologie [E&C 24]
61	Medicină (<i>în proces de revizuire completă</i>), vezi [E&C 18] (1996) și viitoarele ediții
629	Tehnica mijloacelor de transport (revizuită) [E&C 19]
64	Economie casnică. Științe domestice. Întreținerea casei (<i>revizuirii importante</i>) [E&C 27]
65/651	Management și organizare în industrie, comerț și comunicații (revizuită) [E&C 24]
656	Transport și servicii poștale (revizuită) [E&C 25]
681.13	Mașini cu fantă de introdus moneda. Mașini de vânzare. Automate (revizuită) [E&C 26]
681.8	Acustică tehnică (revizuită) [E&C 25]
684	Furnitură (revizuită) [E&C 27]
7.03	Perioade artistice și faze (<i>extinderea ariei pentru desemnarea stilurilor moderne</i>) [E&C 22]
72	Arhitectură (revizuită) [E&C 25]
780.6	Instrumente muzicale (revizuită) [E&C 25]
791	Clasă nouă: Cinema. Film. (filme cinematografice) (<i>substituie 791.43</i>) [E&C 21]
81/82	Clase revizuite complet în rezultatul modificării Tabelii 1c „Indici auxiliari comuni de limbă”. Adăugate noțiuni și concepte noi, conform evoluției lingvisticii contemporane. [E&C 14]
913	Geografie regională (divizarea detaliată se realizează cu ajutorul indicilor auxiliari de loc) [E&C 22]
94	Istorie generală (divizarea detaliată se realizează cu ajutorul indicilor auxiliari de loc) [E&C 26]

Apariția unei ediții revizuite a CZU, chiar la nivelul ultimei ediții E&C 28, publicate de Consorțiul CZU în 2006, rezolvă parțial problemele de actualizare a cotelor de clasificare în conformitate cu schimbările intervenite în toate domeniile cunoștințelor umane. Este necesară o muncă asiduă și permanentă de procurare, promovare și punere în aplicare la nivel național a tuturor edițiilor ce vor fi editate anual de Consorțiu, activitate ce poate fi realizată doar de o instituție, căreia să-i fie delegată integral această funcție și care să fie implicată doar în procesul de adaptare a E&C la Tabelele CZU în limba română, practică utilizată în majoritatea țărilor, care aplică Sistemul universal zecimal de clasificare, revizuit și actualizat în permanență.

Reieșind din cele menționate, e necesar să recunoaștem cu maximă responsabilitate: procesul de ordonare al colecțiilor de bibliotecă și informațiilor despre acestea în cataloagele tradiționale, poate fi continuat în actualitate și în viitor doar după ediția CZU, în 2 vol., BNR București (1997-1998), conform căreia au fost remaniate, sperăm, pentru ultima oară cataloagele noastre tradiționale, urmând ca acestea să fie conservate într-un viitor apropiat, iar actualizarea indispensabilă și continuă a indicilor de clasificare să fie realizată *nu altfel decât* în cataloagele informatizate de bibliotecă.

Utilizatorii resurselor informaționale electronice: aspecte de comportament

Silvia Ciubrei

Studierea utilizatorilor de resurse informaționale electronice se transformă treptat într-o necesitate pentru comunitatea bibliotecară, care trece la o nouă treaptă a dezvoltării sale – societatea informațională. Rolul pe care îl au bibliotecile, ca instituții de informare și documentare, în societatea informațională este unul de importanță vitală. Activitățile pe care le desfășoară structurile info-documentare sunt planificate și organizate astfel, încât să poată răspunde cererilor de informare ale utilizatorilor. Structurile info-documentare trebuie să-și adapteze în permanență activitățile pentru ca produsele și serviciile pe care le oferă să corespundă nevoilor și așteptărilor utilizatorilor.¹

Pentru a-și îndeplini cât mai bine misiunea de diseminare a informațiilor și a cunoștințelor, pentru a oferi servicii și produse de calitate utilizatorilor, pentru a-i atrage și a-i menține pe aceștia, structurile info-documentare trebuie să întreprindă diverse acțiuni prin care să identifice nevoile și așteptările utilizatorilor, să cunoască cât mai bine comportamentul acestora în cadrul procesului de informare, să depisteze factorii care influențează acest comportament. Totodată, structurile info-documentare trebuie să cunoască ce servicii și produse solicită utilizatorii, atât din punctul de vedere al conținutului, cât și al modului de furnizare a acestora.

Conceptele utilizate pentru a desemna consumatorii de informații și pentru a determina nevoile lor de informare sunt multiple. Se vorbește despre *cititori*, *beneficiari*, *utilizatori* pentru a desemna *consumatorul de informații*. Acest ultim concept rămâne cel mai la „modă” în lumea profesioniștilor în informare și documentare, iar printr-o convenție ne referim la „*cititor*” ca la un consumator de servicii și de suporturi tradiționale, în timp ce conceptul *utilizator* desemnează pe consumatorul serviciilor și suporturilor moderne. Noțiunea de consumator de informații poate fi definită fie ca *subiect al activității de informare* – persoană care dorește să-și mențină sau să-și mărească gradul de cunoaștere a unui subiect sau domeniu, în funcție de ultima evoluție a acestuia - fie ca *obiect al activității de informare*

– persoană al cărui grad de cunoaștere, respectiv capacitate de informare, trebuie asigurate de către un centru de informare, în funcție de ultimele evoluții ale domeniului în cauză.²

În viziunea dlui Mircea Regneală *cititor* este persoana sau instituția înscrisă la o bibliotecă în scopul folosirii documentelor acesteia, pe când *utilizator* este considerată persoana sau instituția care beneficiază de serviciile unei biblioteci, ale unui organism de informare și documentare, sau ale unui program de calculator.³

Comportamentul utilizatorului de informații este adesea asimilat cu reacția sau atitudinea acestuia.

După Van Slype, comportamentul în domeniul informării și documentării se definește prin „caracteristicile dinamice care permit aprecierea unui individ”. Din acest motiv în anchetele efectuate pentru studiile utilizatorului de informații sunt incluse elemente care determină comportamentul acestora:

- informațiile utilizate (cantitate, calitate, formă etc.);
- timpul consumat pentru a se informa;
- sursele de informare utilizate (canale convenționale, colegii invizibile, frecvența etc.);
- modalități de utilizare a informației (efectivă, imediată, diferită, simplă);
- importanța documentației personale etc.

Atitudinea semnifică „predispozițiile personale, cronice sau durabile, care orientează percepția, judecata și reacția, deci puncte de vedere permanente sau stabile, pe care se situează un subiect pentru a judeca conținuturi perceptivă ocazionale”. Aceste elemente care sunt proprii fiecărui utilizator de informații și printre care se numără curiozitatea, tenacitatea, dinamismul, spiritul de echipă sau individualismul, autoritatea, creativitatea, dau studiilor privind utilizatorii o dimensiune particulară.

Comportamentul depinde de motivații, opinii, așteptări, care la rândul lor sunt constituite din numeroase elemente și incluse în studiul utilizatorilor. Se introduce astfel o anumită confuzie între semnificațiile proprii comportamentului și cele

¹ Porumbeanu, Octavia-Luciana. Utilizatorii bibliotecilor. În: Biblioteca, 2004, nr. 2, p. 41.

² Studiul utilizatorilor de informații: <http://www.unibuc.ro/eBooks/StiinteCOM/bibliologie/3.htm>, accesat la 12.01.06.

³ Regneală, Mircea. Dicționar Explicativ de Biblioteconomie și Știința Informării: vol. I / M. Regneală .- București: FABR, 2001.- 409p.

propriu atitudinii, opiniei sau așteptării a ceea ce își imaginează utilizatorii că le poate oferi un serviciu de informare.²

Biblioteca Științifică Medicală a USMF „Nicolae Testemițanu” și-a propus să studieze utilizatorii resurselor informaționale electronice de profil medical, comportamentul și atitudinile acestora în accesarea acestor genuri de documente.

Acest studiu a fost condiționat de implementarea noilor tehnologii și impactul acestora asupra practicilor informaționale ale utilizatorilor. Scopul studiului a fost de a stabili dacă noile resurse informaționale constituie surse reale de modificare a comportamentului utilizatorilor și a gradului de satisfacere a nevoilor acestora.

Pentru realizarea studiului s-au utilizat următoarele metode de studiu: chestionarul, colectarea și analiza datelor statistice, observarea comportamentului utilizatorilor.

Pentru clasificarea utilizatorilor de informație electronică medicală s-a utilizat modelul polifuncțional, care permite cunoașterea acestora din mai multe aspecte: sfera de activitate (didactică, științifică, de producție (practică) etc.); domeniul de activitate (medicină generală, stomatologie, farmacie, sănătate publică); specializarea (chirurgie, cardiologie, pediatrie, oftalmologie etc.); funcția (asistent, lector, conferențiar, profesor, șef catedră, decan, șef laborator, colaborator științific etc.) sau ocupația (student, rezident, secundar clinic, magistrul, doctorand, medic practician etc.); vechimea în muncă sau anul de studii pentru studenți; abilități lingvistice; abilități de cunoaștere a calculatorului (nivel incipient, mediu, avansat); gradul de alfabetizare informațională (deprinderile de regăsire a informației).

Un rol important în studierea utilizatorilor de informație electronică medicală au avut și următoarele caracteristici: nivelul de educație a utilizatorului, vechimea în muncă și vârsta etc.

Datele statistice analizate (2003-2005, BD *Utilizatori Internet și Utilizatori ai bazelor de date de profil medical*) au furnizat informații cantitative privind utilizatorii de informație medicală electronică.

Analiza datelor statistice privind *Utilizatori Internet* (2003-2005) a demonstrat creșterea cantitativă a numărului de utilizatori: 2003 – 16214, 2004 – 15375, 2005 – 23335 utilizatori. Creșterea exponențială a numărului de utilizatori în 2005 se explică prin faptul că în octombrie 2005 a fost deschis un nou Centru de Informare „Infomedica” (100 computere) amplasat în cartierul studențesc de la Malina Mică. S-a stabilit, că cei mai activi utilizatori de internet sunt: studenții – 55%, rezidenții – 18%, corpul profesoral-didactic – 13%, doctoranzii – 11%, medicii practicieni – 3%.

Evaluarea statistică a datelor a furnizat indicatori cantitativi privind accesarea bazelor de date de pro-

fil medical, în fiecare an înregistrându-se un indice tot mai mare de utilizatori ai bazelor de date: 2003 – 946, 2004 – 985, 2005 – 1166 utilizatori. Rezultatele studiului indică unele diferențe în utilizarea și solicitarea bazelor de date de profil medical de către diferite categorii de utilizatori: doctoranzii – 41%, corpul profesoral-didactic – 34%, rezidenții – 12%, medicii practicieni – 9%, studenții – 4%. Totodată, în fiecare an se înregistrează un indice de creștere a numărului de utilizatori (*utilizatori intermediari*) care beneficiază de unul din serviciile Centrului de Informare „Infomedica” - livrarea informației electronice la cerere. Astfel în 2003 au fost satisfăcute 351 cereri de informare ale utilizatorilor, în 2004 – 410 și 2005 - 574. Cel mai frecvent la acest serviciu apelează medicii – 45%, doctoranzii – 34%, rezidenții – 12%, studenții – 6%, corpul profesoral-didactic – 3%.

Studierea utilizatorilor cu ajutorul metodei de observare s-a realizat în procesul lucrului curent al Bibliotecii Științifice Medicale și anume în activitatea de zi cu zi a Centrului de Informare „Infomedica”. Metoda observării a permis obținerea unei imagini obiective despre utilizatorii resurselor informaționale electronice de profil medical. Urmărind comportamentul utilizatorilor, s-a luat cunoștință cu faptul cum ei accesează resursele electronice de profil medical în Centrul de Informare „Infomedica”, cum selectează și evaluează informația electronică, care sunt greutățile și barierele în accesarea acestor genuri de documente etc.

Referitor la comportamentul utilizatorilor, reieșind din rezultatele observării, studenții și rezidenții s-au dovedit a fi cei mai inițiați și cu deprinderi de regăsire a informației în Internet, doctoranzii și corpul profesoral-didactic (în special lectorii și asistenții cu vârsta 25-35 ani) – au demonstrat abilități în accesarea bazelor de date medicale, iar medicii, spre regret, nu au deprinderi și abilități în lucrul cu calculatorul și resursele electronice. Aceste rezultate au sugerat ideea studierii mai detaliate a acestei categorii de utilizatori (medicii) în contextul resurselor informaționale electronice de profil medical.

Atitudinea utilizatorilor s-a dovedit a fi diferită la diverse categorii de utilizatori: studenții și rezidenții sunt cei mai dinamici, deschiși și liberi în acțiuni în lucrul cu resursele electronice, reprezentanții corpului profesoral-didactic, doctoranzii și medicii sunt mai rezervați, mai nervoși, uneori nedumeriți în lucrul cu informația electronică. Merită de menționat că generația tânără este mai deschisă spre cunoaștere (studenții, rezidenții, doctoranzii, lectorii, asistenții), în cazul nostru sunt curioși de a cunoaște mai multe despre resursele electronice. Unele persoane mai în vârstă sunt mai reținute, foarte greu acceptă schimbarea și nu pot ține pasul cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale.

Anchetarea a permis cunoașterea abilităților lingvistice și de lucru cu calculatorul ale utilizatorilor, nivelul deprinderilor de regăsire a informației electronice, opiniilor și sugestiilor privind resursele informaționale electronice, atitudinea lor vizavi de informația electronică etc.

Eșantionul a constituit 200 de subiecți, folosind ca instrument de lucru un chestionar, care a cuprins 20 de întrebări.

Dintre cei 200 de utilizatori chestionați 35% au alcătuit studenții, corpul profesoral-didactic (lecători, asistenți, conferențieri, profesori universitari) – 24%, rezidenții (rezidenți, secundari clinici, ma-giștri) – 22%, medicii – 10%, doctoranzii – 8%.

La capitolul abilități lingvistice ale utilizatorilor, 97% dintre cei chestionați au indicat că cunosc limba rusă, 46% – limba franceză, 32% – limba engleză, 20% – franceza și engleza, 2% – spaniola.

În ceea ce privește abilitățile de utilizare a computerului, s-a constatat că 22% utilizatori cunosc calculatorul la un nivel avansat, 54% – mediu, 18% – incipient și 6% – nu au deprinderi de lucru. Conform categoriilor de utilizatori, medicii au înregistrat cele mai mici valori la abilități de cunoaștere a computerului – 9%, corpul profesoral-didactic – 14%, doctoranzii – 8%, cei mai inițiați s-au dovedit a fi studenții (47%) și rezidenții (22%).

Privitor la frecvența utilizatorilor remarcăm că 68% – vizitează Centrul de Informare „Infomedica” zilnic, 30% – săptămânal, 2% – lunar. Aceasta demonstrează că utilizatorii frecventează destul de des CI „Infomedica” pentru a utiliza resursele informaționale electronice.

Pentru utilizarea resurselor informaționale electronice în scop didactic au optat 59% subiecți, 32% utilizatori au semnat că accesează resursele electronice cu scop științific, 9% subiecți – în scop de informare și documentare. Menționăm că o bună parte din cei intervievați au selectat mai multe variante de răspuns, ceea ce demonstrează că necesitățile lor sunt multiaspectuale, iar CI “Infomedica” contribuie la satisfacerea acestor cereri de informare.

Rezultatele cercetării atestă că 72% cunosc tehnicile de lucru și accesează resurse informaționale electronice, 22% din utilizatori nu au deprinderi de lucru cu resursele informaționale electronice, dintre aceștia 14% solicită ajutorul personalului specializat pentru a consulta resursele electronice medicale, 3% apelează la colegi pentru a obține informația electronică solicitată.

Analizând sursele de documentare și preferințele utilizatorilor, observăm că 72% din respondenți s-au pronunțat pentru informația electronică, 18% au selectat publicațiile tradiționale ca sursă eficientă de informare și documentare, 10% au marcat ambele variante de răspuns.

57% utilizatori au optat pentru informarea și documentarea prin intermediul Web site-urilor, 42% au desemnat cărțile și revistele electronice de specialitate, 36% - au specificat bazele de date, 19% respondenți consultă cataloage și biblioteci electronice.

Un număr reprezentativ de utilizatori au pledat pentru accesarea resurselor informaționale din internet (79%), iar 12% preferă informația stocată pe CD și DVD, 9% s-au pronunțat pentru ambele modalități de accesare (on-line și off-line) a informației electronice.

48% dintre utilizatori consultă catalogul electronic al bibliotecii de sine stătător, 24% solicită ajutorul bibliotecarului, 28% nu știu de existența catalogului electronic, 12% din cei care utilizează OPAC-ul solicită mai multe stații pentru accesarea acestuia. Concluzia este de a instala mai multe terminale cu acces OPAC pentru regăsirea mai operativă și eficientă a informației privind colecția Bibliotecii Științifice Medicale.

În ceea ce privește timpul necesar pentru a regăsi informația necesară, s-au obținut următoarele date: 45% utilizatori găsesc informația într-un timp aproximativ de 15 minute, 34% – necesită 15-30 de minute, 16% din cei anchețați au nevoie de 30-45 minute, iar 5% – mai mult de 45 minute. Reieșind din faptul că o mare parte a utilizatorilor au răspuns că regăsesc informația necesară în 15 minute, am concluzionat că cererile lor de informare sunt rapid satisfăcute.

Drept bariere în accesarea resurselor informaționale electronice, utilizatorii au menționat: predominarea informației în limba engleză – 33%, traficul supraîncărcat – 26%, lipsa informației la temă – 23%, puțină informație în limba română – 15%, lipsa deprinderilor de regăsire a informației – 7%, multe articole științifice sunt accesibile contra plată – 6%, insuficiența de timp pentru căutarea informației – 5%, necunoașterea calculatorului – 4%, lipsa de răbdare – 2%.

Remarcăm că 73% din respondenți relatează despre gradul de satisfacere a necesităților informaționale prin intermediul Centrului de Informare “Infomedica”, ceea ce denotă capacitatea acestor centre în instruirea continuă a utilizatorilor de informație electronică și de a satisface nevoile lor de informare.

La finalul chestionarului, respondenții au avut posibilitatea de a-și exprima opiniile privind satisfacerea necesităților lor de informare. Cu sugestii au venit 78% subiecți din cei interogați, 22% n-au răspuns nimic. Acest fapt poate fi interpretat diferit: sau utilizatorii sunt mulțumiți de activitatea bibliotecii, le sunt satisfăcute toate nevoile de informare și nu au nicio obiecție și nicio sugestie, sau ei sunt indiferenți în ce măsură le sunt satisfăcute necesitățile lor de informare.

Majoritatea sugestiilor respondenților sunt legate de modernizarea serviciilor informaționale (ex: OPAC, o viteză internet mai bună, calculatoare performante, bibliotecă electronică de atlasuri etc.) și de asigurarea cu publicații didactice la diverse discipline.

Eficiența și dezvoltarea sistemului de sănătate depind de rapiditatea dezvoltării tehnologiilor informaționale, iar calitatea deciziilor medicale poate fi îmbunătățită prin asigurarea accesului la resursele informaționale electronice de profil. Evoluțiile înregistrate la nivelul producției de informație și al tehnologiilor informaționale și comunicaționale au dus la schimbări ale comportamentului utilizatorilor, necesități de instruire ale acestora, bariere întâlnite în procesul de informare și documentare prin intermediul resurselor informaționale electronice. Rezultatele cercetării au demonstrat o tendință de creștere a utilizării resurselor informaționale medicale de către diferite categorii de utilizatori în procesul didactic, științific și practic. Sugestiile utilizatorilor vizavi de modernizarea serviciilor informaționale sunt întemeiate și realizarea lor ar contribui la

îmbunătățirea activității Bibliotecii Științifice Medicale și, respectiv, la ridicarea nivelului de satisfacere a necesităților informaționale ale utilizatorilor. Managerii sistemelor de informare trebuie să conștientizeze aceste dificultăți pentru a-și evalua continuu modul în care performanțele serviciilor oferite răspund cererilor și mai ales nevoilor de informare ale utilizatorilor.

Informațiile obținute în rezultatul acestei cercetări, vor servi la proiectarea unor servicii și produse documentare informaționale de calitate, la dezvoltarea activităților structurilor info-documentare și, evident, la creșterea gradului de satisfacere a necesităților de informare ale utilizatorilor.

Biblioteca Științifică Medicală trebuie să dezvolte serviciile informaționale pentru aceste categorii specifice de utilizatori, în corespundere cu necesitățile lor de informare, să organizeze instruirea lor, să asigure și să îmbunătățească accesul la resurse informaționale medicale cât mai variate și să creeze în continuare condiții necesare pentru utilizarea acestor genuri de documente.

De ce sunt eu atât de inteligent

Friedrich Nietzsche

1

– De ce știu eu câte ceva mai mult? De ce sunt eu în fond atât de inteligent? N-am stat niciodată să mă gândesc la întrebări care nici nu sunt întrebări, – nu m-am risipit niciodată. – Anumite dificultăți de natură religioasă, de exemplu, nu le cunosc din experiență proprie. Mi-a scăpat cu totul în ce măsură anume ar trebui să fiu „păcătos”. Și tot astfel îmi lipsește un criteriu sigur pentru ceea ce ar trebui să se cheme mustrarea de conștiință; judecând după ce se aude, o mustrare de conștiință nu mi se pare ceva demn de luat în seamă... N-aș vrea să las o acțiune odată începută în aer, aș prefera să las cu totul la o parte în judecarea valorii un eventual sfârșit prost cu urmările lui. Dacă un lucru s-a terminat prost, adesea se pierde prea ușor privirea senină asupra întregului lucru făcut: o mustrare de conștiință mi se pare un „deochi”. Să prețuiești cu atât mai mult un lucru care n-a ieșit bine, tocmai pentru că nu a ieșit bine – asta ar ține mai degrabă de morala mea. – „Dumnezeu”, „Nemurirea sufletului”, „Mântuirea”, „Tărâmul de dincolo”, toate acestea sunt noțiuni cărora nu le-am acordat nicio atenție, nimic din timpul meu, nici chiar când eram copil, – poate că nu am fost niciodată de ajuns de copil pentru așa ceva? – Nu cunosc ateismul ca pe un rezultat al unei cauze, și cu atât mai puțin ca un eveniment care să mi se fi impus: e un lucru pe care îl înțeleg din instinct. Am o curiozitate prea dezvoltată, sunt prea suspicios, prea temerar ca să mă las să-mi placă un răspuns prea grosolan de brutal. Dumnezeu este un răspuns grosolan și agresiv, o nedelicatețe față de un gânditor – în fond chiar de-a dreptul o interdicție grosolană și agresivă, aruncată nouă

în față: nu trebuie să gândești!... Cu totul altfel mă interesează o problemă de care depinde mai mult „vindecarea umanității”, decât cine știe ce curiozitate teologică: problema nutriției. O putem formula acum în discuție astfel: „Cum trebuie exact să te hrănești pentru a dispune de maximul tău de forță, de *virtu* în înțelesul pe care-l avea termenul în Renaștere, de virtute lipsită de orice fătărnicie?” – Experiențele mele în această privință sunt cât de proaste posibil; sunt uimit că am auzit atât de târziu această întrebare, că am învățat atât de târziu ceva „rațional” de la o asemenea experiență. Doar nemernicia desăvârșită a culturii noastre germane – „idealismul” ei – îmi explică într-o oarecare măsură de ce tocmai în această privință eu am rămas atât de nedezvoltat, până de-a dreptul la o stare de sfințenie. Această „cultură” care te învață de la început cum să pierzi din vedere *realitățile* pentru a vâna niște țeluri cu totul problematice, așa zis „ideale”, de exemplu „cultura clasică” – ca și cum n-am fi de la început osândiți să anim, într-un singur concept, „clasic” și „german”! Mai mult încă, are și un efect înveselitor – să ne gândim, de exemplu, la un leipzighez având o „formație clasică”! – De fapt, până în anii mei cei mai maturi, eu am mâncat totdeauna *prost*, – ca să mă exprim la modul moral, „impersonal”, „dezinteresat”, „altruist”, spre satisfacția bucătarilor și a altor semeni creștini. De pildă, mi-am negat cu ajutorul bucătăriei leipzigheze și simultan cu primele mele studii ale scrierilor lui Schopenhauer (1865), în mod cât se poate de serios, „voința mea de viață”. Să-ți mai strici încă și stomacul în scopul unei nutriții neîndestulătoare – mi s-a părut că bucătăria pe care am numit-o mai sus a rezolvat această problemă minunat de bine. (Se spune că anul 1866 a constituit în această privință un punct

de cotitură). – Dar bucătăria germană în totul – ce nu are ea pe conștiință! Supa, înainte de felurile propriu-zise de mâncare (încă în cărțile de bucate venețiene din secolul al XVI-lea denumită *alla tedesca*); carnea fiartă în exces, legumele înecate în grăsime și fleșcăite de tot; prăjiturile tari și grele ca niște prespapieruri! Mai adăugăm aici și nevoia de-a dreptul animalică de feluri suplimentare a germanilor bătrâni, și de fapt nici măcar bătrâni de-a binelea, și înțelegem atunci originea *spiritului german* – din deranjamentele măruntaielor... Spiritul german este o indigestie, el nu duce până la capăt nimic. – Dar chiar și regimul englezesc, care în comparație cu cel german, și chiar și cu cel francez, este un fel de „re-întoarcere la natură”, și anume la canibalism, este ceva profund respingător pentru instinctele mele; mi se pare că o asemenea dietă îi face spiritului picioare grele, de plumb – picioare de englezoaice... Bucătăria cea mai bună este cea piemonteză. – Băuturile alcoolice îmi sunt dăunătoare; un pahar de vin sau de bere, pe zi, îmi ajunge pe de-a întregul ca să facă din viața mea o „vale a plângerilor”, – la Luenchen se află antipodul meu. Și chiar admitând că am înțeles asta puțin cam târziu, de trăit am trăit-o încă din cea mai fragedă pruncie. Copil încă, îmi închipuiam că a bea vin ar fi, ca și fumatul, la început doar o vanitate de tânăr, mai târziu o obișnuință proastă. Poate că de această judecată aspră e vinovat și vinul din părțile Naumburgerului. Să cred că vinul binedispune – pentru așa ceva ar trebui să fiu creștin, adică să cred un lucru care pentru mine e o absurditate. Ciudat este că, având o asemenea vulnerabilitate extremă la doze mici de alcool, chiar mult diluat, devin aproape un lup de mare când e vorba de doze masive. Încă de copil îmi dovedeam astfel vitejia. Să scriu o temă cât de lungă, de latină, într-o singură noapte, și încă s-o mai transcriu și refac cu ambiția de a o modela în ce privește forța și concizia după modelul meu, Sallust, și apoi să-mi stropesc latineasca cu un grog de cea mai mare tărie, așa ceva nu era deloc, pe vremea când eram elev al venerabilei instituții Schulpforta, în contradicție cu fiziologia mea, și poate nici cu cea a lui Sallust – oricât ar fi putut fi cu venerabila Schulpforta... Mai târziu, mai către mijlocul vieții, m-am decis, de altfel tot mai hotărât, împotriva oricărei băuturi „spirtoase”: eu, un adversar al vegetarianismului din experiență, întocmai ca și Richard Wagner, care m-a și convertit la aceasta, nu pot insista, cu mai severă seriozitate, să le sfătuiesc pe toate firile spirituale să renunțe absolut la băuturile alcoolice. Apa ajunge... Prefer locurile unde ai pretutindeni prilejul să bei din izvoarele curgătoare (Nissa, Torino, Sils); paharul de cură mă însoțește pretutindeni ca un câine. *In vino veritas*: se pare că și aici sunt în dezacord cu lumea întregă în ce privește noțiunea de „adevăr”: – pentru mine Duhul plutește asupra apelor... Câteva exemple încă culese din morala mea. Un dejun copios e mai ușor de digerat decât unul prea frugal. Prima condiție a unei bune digestii este ca stomacul să intre în întregime în activitate. Trebuie să-ți cunoști dimensiunile

propriului stomac. Din aceleași motive sunt nerecomandabile mesele prea îndelungate, pe care eu le denumesc holocauste întrerupte, cele organizate la restaurante. – Niciun fel de masă între mese, cafea deloc: cafeaua întuneacă mintea. Ceaiul e suportabil doar dimineața. În cantități mici, dar energic: ceaiul e foarte dăunător și provoacă indispoziții pe toată ziua, dacă e doar o idee prea slab. Fiecare își are aici măsura lui, deseori între limitele cele mai înguste și delicate. Într-o climă foarte enervantă, ceaiul este nerecomandabil pentru început: trebuie făcut începutul mesei cam cu o oră înainte, cu o ceașcă de cacao densă, căreia i s-a scos grăsimea. – Să stau așezat locului cât mai puțin timp posibil: să nu acord crezare niciunui gând care nu s-a născut în aer liber și în mișcare liberă – mișcare în care mușchii să nu se simtă în odihnă. Toate prejudecățile vin din măruntaie. – A sta locului degeaba – am mai spus-o o dată – este adevăratul păcat împotriva Duhului Sfânt.

2

Cu problema nutriției este strâns înrudită și problema legată de loc și de climă. Nimeni nu e liber să trăiască oriunde; și cine are de rezolvat probleme mari, care-i solicită toate forțele, are într-o asemenea privință o alegere chiar foarte restrânsă. Influența climei asupra metabolismului, puterea de a-l încetini, de a-l grăbi, merge atât de departe încât o greșeală în alegerea locului și climei nu numai că-l poate înstrăina pe cineva de misiunea sa, ci poate chiar să i-o facă inaccesibilă; nu mai ajunge să-i facă față. Vigoarea animalică nu i-a ajuns niciodată suficient de nestăvilă ca să poată răzbi spre acea libertate care să se reverse în cele mai înalte puteri ale spiritului, acolo unde cineva își poate spune: lucrul acesta doar eu pot să-l fac... O cât de mică lene a măruntaielor, devenită o obișnuință proastă, ajunge pe de-a întregul pentru a transforma un geniu într-un ins mediocru, într-un „german”; doar și clima germană ajunge pentru a descuraja niște măruntaie puternice și chiar eroic predispușe. Ritmul metabolismului stă într-o relație directă cu mobilitatea sau lenevia picioarelor spiritului; „spiritul” însuși e doar o manieră anume a acestui ritm metabolic. Să ne imaginăm locurile în care se află și s-au aflat oamenii bogați în spirit, unde spiritul, rafinamentul, răutatea sunt părți componente ale fericirii, unde geniu s-a încetățenit aproape în mod necesar: toate aceste locuri au o atmosferă excelentă, uscată. Paris, Provența, Florența, Ierusalimul, Atena – aceste nume dovedesc ceva: geniu este *condiționat* de aerul uscat, de cerul limpede – adică de un metabolism rapid, de posibilitatea de a crea mereu, iarăși și iarăși, pentru sine, cantități mari, chiar uriașe, de forță. Am în fața ochilor un caz în care un spirit însemnat și de mare anvergură a ajuns doar din lipsa fineței instinctului în ce privește alegerea climei îngust, crispat, specialist și acrit. Eu însumi aș fi putut ajunge până la urmă un asemenea caz, dacă boala nu m-ar fi constrâns

să revin la realitate, la rațiune și la meditații asupra rațiunii. Acum, când, dintr-o îndelungată experiență, citesc în mine, ca pe un instrument foarte fin și demn de încredere, efectele cauzelor climatice și meteorologice, și când chiar și dintr-o scurtă călătorie, cum ar fi de la Torino la Milano, calculez asupra propriei mele fiziologii schimbările în gradul de umiditate al aerului, mă gândesc cu spaimă la faptul lugubru că viața mea până în ultimii zece ani, anii cei mai primejdioși pentru viață, s-a petrecut întotdeauna doar în locuri false și care ar fi trebuit să-mi fie de-a dreptul interzise mie. Naumburg, Schulpforte, Thuringia, și mai ales Leipzig, Basel, Veneția – tot atâtea locuri nefaste pentru fiziologia mea. Dacă, la urma urmei, nu am din întreaga mea copilărie și tinerețe nicio amintire plăcută, ar fi o prostie să invoc aici așa-numite cauze „morale” – de pildă, lipsa incontestabilă a unei societăți corespunzătoare: căci această lipsă se face simțită și astăzi, așa cum s-a făcut simțită totdeauna, fără ca aceasta să mă fi împiedicat să fiu senin și eficient. Ci lipsa de cunoștințe în domeniul fiziologic – blestematul „idealism” – constituie adevărata pacoste în viața mea, partea prisositoare și stupidă din ea, ceva din care nu s-a născut nimic bun, pentru care nu există nicio răscumpărare, nicio echilibrare. Din urmările acestui „idealism” îmi explic eu toate erorile, toate marile aberații ale instinctului și toate „modestiile” care m-au abătut de la misiunea vieții mele, de exemplu faptul că am devenit filolog – de ce în cel mai rău caz nu medic sau orice altceva de natură să-mi fi deschis ochii? În epoca pe care am petrecut-o la Basel, întreaga mea dietă spirituală, inclusiv modul de împărțire al zilei, a fost o risipă cu totul lipsită de sens a unor forțe extraordinare, fără niciun fel de reîmprospătare care să acopere forțele pierdute, fără niciun gând măcar în ce privește uzura și înlocuirea lor. Lipsa orice individualizare mai fină, orice protecție a instinctelor dominante, era o indiferență și delăsare față de orice, un „dezinteres”, o uitare a propriilor distanțe – ceva ce n-am să-mi iert niciodată. Când ajunsesem aproape cu totul epuizat, prin însuși faptul că eram aproape complet epuizat, am început să mă gândesc la această iraționalitate fundamentală a vieții mele – „idealismul”. Boala a fost cea care m-a readus în cele din urmă la rațiune.

3

Alegerea în ce privește hrana; alegerea climei și locului unde să trăiesc; – al treilea lucru în care nu este cu niciun preț îngăduit să se facă o eroare este *alegerea felului de recreație*. Și aici sunt, după gradul în care un spirit este cu adevărat *sui generis*, granițele pentru ceea ce îi este îngăduit, adică util, tot mai înguste, în cazul meu, lectura face parte din recreațiile mele: deci, din ceea ce mă desprinde de mine însumi, de ceea ce mă lasă să ies la plimbare în cunoștințe și în suflete străine – face parte adică din ceea ce eu nu mai iau în serios. Lectura mă odihnește chiar de propria mea seriozitate. În epocile când lucrez mult, nu pot fi văzute cărți în apropierea mea; m-aș feri

chiar să las în preajma mea pe cineva să vorbească sau chiar să gândească. Și asta ar fi tot o lectură... S-a remarcat oare faptul că în orice încordare profundă, cum e cea la care condamnă spiritul și în fond întregul organism orice perioadă de concepție, în-tâmplare, orice fel de excitație din afară acționează mult prea vehement, provoacă întipărituri mult prea adânci? Trebuie evitate cât mai mult cu putință în-tâmplarea, orice fel de excitație din afară; un fel de împrejmuire cu ziduri a propriului eu face parte din primele înțelepciuni ale instinctului în perioadele de concepție spirituală. Am să îngădui ca vreun gând străin să treacă în taină peste zidurile acestea? – Și așa tot lectură ar fi... Vremurilor de muncă și de rodnicie le urmează epoca recreației; veniți la mine atunci, voi cărți plăcute, spirituale, inteligente! – Vor fi oare cărți germane?... Trebuie să mă întorc înapoi cu gândul o jumătate de an ca să mă surprind cu o carte în mână. Și care era oare? Un excelent studiu al lui Victor Brochard, *Les Sceptiques Grecs*, în care sunt bine folosite chiar și *Laertienele* mele. Scepticii, singurele exemplare onorabile în neamul filosofilor cu două până la cinci fețe!... Altminteri îmi caut refugiul aproape întotdeauna în aceleași cărți, în fond un mic număr de cărți, cărțile într-adevăr potrivite pentru mine. Poate că nu stă în firea mea să citesc mult și în domenii felurite: o sală de lectură mă îmbolnăvește. Nu stă în firea mea nici să iubesc mult și felurit. De instinctele mele țin mai degrabă prudența, chiar ostilitatea față de cărțile noi decât „toleranța”, așa-numita „largeur de coeur” și alte feluri de „iubire de aproapele”... În fond, e vorba de un număr mic de francezi mai vechi, cei spre care mă reîntorc mereu; eu cred doar în cultura franceză și consider tot ceea ce altminteri în Europa se numește „cultură” ca o neînțelegere, ca să nu mai vorbim de cultura germană... Puținele cazuri de cultură superioară pe care le-am întâlnit în Germania, erau toate de origine franceză, înainte de toate doamna Cosima Wagner, de departe cea mai proeminentă voce în probleme de gust, pe care am auzit-o vreodată. – Faptul că pe Pascal nu îl citesc ci îl iubesc, ca pe cea mai instructivă victimă a creștinismului, ucisă cu încetul, la început trupește, apoi psihologic, după întreaga logică a acestei cea mai odioasă formă a ferocității omenești; că am ceva din neastâmpărul lui Montaigne în spiritul – și cine știe? – poate chiar și în trupul meu; că gustul meu artistic le ia, nu fără o oarecare înverșunare, apărarea unor nume ca Molière, Corneille și Racine împotriva unui geniu necultivat ca Shakespeare; toate acestea nu exclud adevărul că nici chiar cei de pe urmă francezi nu ar constitui pentru mine o societate fermecătoare.

De altfel nici nu văd în ce secol al istoriei am putea găsi laolaltă psihologi înzestrați cu atâta curiozitate și atâta delicatețe, cum sunt în Parisul zilelor noastre: numesc cu titlu de exemplificare – căci numărul lor nu este deloc mic – pe domnii Paul Bourget, Pierre Loti, Gyp, Meilhac, Anatole France, Jules Lemaître sau, pentru a

desprinde pe unul din rasa celor puternici, un adevărat latin, căruia îi sunt în mod deosebit devotați, Guy de Maupassant. Între noi fie spus, prefer această generație chiar marilor ei măeștri, care, cu toții, au fost pervertiți de filosofia germană (domnul Taine de exemplu prin Hegel, pe care el îl datorează înțelegerii greșite a unor oameni și timpuri mai mari). Oriunde ajunge Germania, ea *pervertește* cultura. Războiul de-abia a „mântuit” spiritul în Franța... Stendhal, una din cele mai frumoase întâmplări din viața mea – căci tot ceea ce face epocă în viața mea mi-a adus întâmplarea, niciodată o recomandare deliberată – este cu totul și cu totul neprețuit cu ochiul său de psiholog care știe să prevadă, cu siguranța cu care cuprinde faptele, care amintește de marii realiști concreți (ex ungue Napoleonem); – în sfârșit, nu în ultimul rând un ateu *cinstit*, o specie rară, aproape imposibil de întâlnit, în Franța – în cinstea lui Prosper Mérimée... Poate chiar sunt invidios pe Stendhal? El mi-a luat de sub nas cel mai bun cuvânt de spirit ateu pe care l-aș fi putut face eu: „Cea mai bună scuză a lui Dumnezeu este că nu există”... Eu însumi am spus undeva: Care a fost până acum cea mai mare obiecție împotriva existenței? Dumnezeu...

4

Cel mai înalt înțeles al noțiunii de poet liric mi l-a oferit Heinrich Heine. Caut în zadar în toate împărățiile mileniilor o muzică deopotrivă de dulce și de pasionată. El stăpâna cea răutate zeiască fără de care eu nu-mi pot imagina desăvârșirea. – După un asemenea criteriu prețuiesc eu valoarea oamenilor, a raselor, și anume după măsura în care ei știu să înțeleagă zeul ca fiind nedespărțit de satir. – Și cum se mai pricepe el să-i trateze pe germani și ceea ce este german! Se va spune odată că Heine și cu mine am fost cei mai de seamă artiști ai limbii germane – la o depărtare incalculabilă de toți cei care, ca simpli germani, au căutat să facă ceva cu această limbă. – Cu *Manfred* al lui Byron eu sunt fără îndoială îndeaproape înrudit: am găsit și eu în mine însumi toate abisurile lui, – la treisprezece ani eram matur pentru această operă. Nu-i socotesc vrednici de niciun cuvânt, cel mult de o privire, pe cei care în prezența lui *Manfred* îndrăznesc să pronunțe numele lui *Faust*. Germanii sunt *incapabili* de orice înțelegere a noțiunii de măreție: dovadă Schumann. Eu însumi, iritat de acești saxoni dulcegi, am compus o contra-ouvertură pentru *Manfred*, despre care Hans von Bülow a spus că el nu a mai văzut ceva comparabil pe vreo partitură: așa ceva ar fi o adevărată violentare a Euterpei. – Când caut cea mai înaltă formulă pentru a-l exprima pe Shakespeare găsesc numai faptul că el l-a conceput pe tipul lui Caesar. O asemenea figură nu poate fi imitată după ureche – ești astfel sau nu ești. Poetul mare creează numai din propria sa realitate – până la gradul de intensitate că el dincolo de opera sa nu mai e în măsură să suporte altceva...

Când arunc vreo singură privire în *Zarathustra* al meu, mă plimb câte o jumătate de oră în sus și în jos prin cameră, incapabil să-mi mai stăpânesc accesele de plâns cu sughițuri. – Nu cunosc vreo lectură mai în măsură să sfâșie inima decât cea a lui Shakespeare: cât trebuie să fi suferit un om pentru a fi obligat să fie într-o asemenea măsură grosolan și abject! – Este oare înțeles Hamlet? Nu îndoiala, *certitudinea* este cea care îl face nebun... Dar pentru a simți astfel trebuie să fii profund, să fii Abis, Filosof... Noi cu toții *suntem înspăimântați* de adevăr... Și să recunosc și aceasta: sunt instinctiv sigur și convins că lordul Bacon este originea, autorul, cel care chinuiește animalele și pe sine însuși prin această literatură de cea mai fantastică înfățișare: ce mă mai interesează jalnica vorbărie în sensul acesta a capetelor confuze și pătrate ale specialiștilor americani? Însă forța aceasta pentru cea mai viguroasă categorie a realității viziunii este nu numai compatibilă cu cea mai viguroasă forță de acțiune, cu monstruosul însuși al acțiunii, cu crima – ea o presupune de la sine... Nu cunoaștem nici de departe deajuns lucruri cu privire la lordul Bacon, primul realist în oricare înțeles magnific al termenului, pentru a ști tot ce a făcut el, ce a vrut el, ce a trăit el în ființa lui... Și, la dracu' domnilor critici! Admițând că l-aș fi denumit pe Zarathustra al meu cu un nume străin, de exemplu cu cel al lui Richard Wagner, n-ar fi ajuns subtilitatea a două milenii pentru a ghici că autorul lui *Omenesc*, *prea omenesc* este vizionarul lui Zarathustra...

5

Aici, unde vorbesc despre recreațiile și sursele de împrăștiere ale vieții mele, îmi e necesar un cuvânt pentru a-mi exprima recunoștința pentru ceea ce de departe a reprezentat cea mai profundă și cordială sursă de asemenea împrăștiere și recreație. Aceasta a fost fără nicio îndoială relația mea mai intimă cu Richard Wagner. Prețuiesc cum se cuvine restul relațiilor mele omenești; dar cu niciun preț n-aș renunța la zilele vieții mele petrecute la Tribschen, zile de încredere, de seninătate, de întâmplări sublime – clipe profunde... Nu știu ce experiențe au trăit alții cu Wagner; peste cerul nostru nu a alunecat niciodată vreun nor. – Și cu aceasta mă mai întorc o dată, la Franța, – nu am niciun sentiment temeinic, am doar o strămbătură de dispreț, din colțul gurii, față de toți wagnerienii et hoc genus omne, care-și închipuie că-l cinstesc pe Wagner prin faptul că se găsesc pe ei înșiși *asemenea* lui... Așa cum sunt eu, în cele mai profunde instincte ale mele, străin față de tot ce este german, până într-atât încât chiar și apropierea unui german îmi tulbură digestia, prima mea întâlnire cu Wagner a fost și prima respirație liberă a vieții mele: l-am simțit, l-am venerat ca pe însăși *Străinătatea*, ca pe un contrariu, ca pe un protest viu împotriva tuturor „virtuților germane”. – Noi, cei care am copilărit în aerul de mlaștină al anilor cincizeci, suntem cu necesitate pesimiști în ce privește noțiunea de „german”; nu putem fi nimic altceva decât Revoluționari – noi nu vom consimți la nicio stare de lucruri în

care bigoții și fățarnicii să fie pe primul plan. Îmi e cu desăvârșire indiferent că el joacă astăzi pe alte culori, că el se îmbracă în purpură și în uniforme de husar... N-are decât! Wagner a fost un Revoluționar – el a fugit de germani, departe... Ca artist, nimeni nu are altă patrie în Europa decât Parisul: acea *délicatesse* în toate cele cinci simțuri artistice, pe care-o presupune arta lui Wagner, sensibilitatea pentru nuanțe, morbiditatea psihologică se întâlnesc numai la Paris. Nicăieri în altă parte nu se găsește această pasiune în ce privește problemele formei, această seriozitate în opera de *mise en scène* – este seriozitatea pariziană prin excelență. În Germania nu există noțiunea ambiției monstruoase care trăiește în sufletul unui artist parizian. Germanul este blajin – Wagner nu era cătuși de puțin blajin... Dar am expus îndeajuns (în *Dincolo de bine și de rău*, aforismul 256) locul care îi revine lui Wagner, unde își are el înrudirile cele mai apropiate: în romantismul târziu francez, în acea categorie de artiști profund vizionari și în înalt avântându-se ca Delacroix și Berlioz, păstrând un fond maladiv, de suferință incurabilă în adâncul ființei, mari fanatici ai *expresiei*, virtuoși până în măduva oaselor... Cine a fost, în fond, primul adept *intelligent* al lui Wagner? Charles Baudelaire, același care l-a înțeles primul pe Delacroix, acel decadent tipic în care s-a recunoscut o întreagă rasă de artiști – el a fost poate și ultimul dintre ei... Ce nu i-am iertat niciodată lui Wagner? Că a consimțit să coboare printre germani – că a devenit un german al Reichului... Oriunde își întinde sfera de acțiune Germania, *pervertește cultura*.

6

Cântărind bine totul, eu nu mi-aș fi suportat tine-rețea dacă nu ar fi existat muzica wagneriană. Căci am fost *condamnat* să trăiesc printre germani. Dacă vrei să te eliberezi de o apăsare insuportabilă, ai nevoie de hașiș. Foarte bine, eu am avut nevoie de Wagner. Wagner este antidotul împotriva a tot ce este german par excellence, – o otrăvă el însuși, nu contest asta... Din clipa în care a existat o partitură pentru pian din *Tristan* – complimentele mele, domnule von Bülow! – eu am fost wagnerian. Operele anterioare ale lui Wagner le vedeam mai prejos de mine – încă prea comune, prea „germane”... Dar mai caut și astăzi o operă de o deopotrivă de primejdioasă putere de fascinație, de o frumusețe infinită, deopotrivă de înfricoșătoare și dulce cum este *Tristan* – o caut zadarnic în toate artele. Toată straniețea lui Leonardo da Vinci își pierde vraja la primele sunete din *Tristan*. Această operă este în totul *non plus ultra* al lui Wagner; el s-a recules din ea cu *Maeștrii cântăreți* și cu *Inelul Nibelungilor*. Să se însănătoșească – aceasta înseamnă un regres, un pas înapoi pentru o natură cum e cea a lui Wagner... Consider ca o fericire de prima mână faptul de a fi trăit la timpul convenit și tocmai printre germani de a fi fost *matur* pentru această operă: atât de departe poate merge la mine curiozitatea psihologului.

Lumea e săracă pentru cel care nu a fost niciodată deajuns de bolnav pentru această „voluptate a iadului”: îți este îngăduit, ești chiar obligat, să folosești aici o formulă mistică. Cred că eu cunosc mai bine decât oricine altcineva ce lucru uriaș a reușit să facă Wagner, cele cincizeci de lumi ale extazurilor stranii, pentru care nimeni altul în afară de el nu a avut aripi deajuns de puternice; și așa cum sunt eu, deajuns de puternic pentru a întoarce în folosul meu chiar și cele mai problematice și primejdioase lucruri din jur, devenind astfel și mai puternic, îl numesc pe Wagner cel mai mare binefăcător al vieții mele. Ceea ce ne înrudește, faptul că am suferit mai profund, chiar și unul din cauza celuilalt, decât ar putea îndura să sufere oamenii acestui secol, va lega veșnic numele noastre unul de altul: și tot atât de sigur cum este că Wagner e printre germani o mare eroare, și eu însumi sunt și voi fi totdeauna o asemenea eroare. – *Întâi* două secole de disciplină psihologică și artistică, domnilor germani... Dar așa ceva nu se recuperează.

7

Mai spun o vorbă pentru urechile cele mai selecte: ce vreau eu în fond de la muzică. Ca ea să fie senină și profundă ca o după-amiază de octombrie. Ca ea să fie directă, destinsă, tandră, o femeiușcă dulce, făcută din ticăloșie și grație... Nu voi recunoaște niciodată că un german ar putea ști ce este muzica. Cei cărora li se spune că au fost muzicieni germani, cei mai mari dintre ei în orice caz, sunt străini, slavi, croați, italieni, olandezi – sau evrei; în celelalte cazuri, germani de rasă puternică, germani dintr-un neam care a murit, ca Heinrich Schutz, Bach și Händel. Eu însumi sunt încă deajuns de polonez pentru a ceda tot restul muzicii în schimbul lui Chopin; exclud de aici din trei motive, *Idila lui Siegfried* de Wagner, poate și câte ceva din Liszt, care depășește prin accente orchestrale sublime pe toți ceilalți muzicieni; și, în cele din urmă, tot ceea ce s-a afirmat dincolo de Alpi – de partea aceasta în schimb... N-aș vrea să știu că lipsește Rossini, și încă și mai puțin pe cel care reprezintă *pentru mine* Sudul în muzică, muzica acelui maestro venețian al meu, Pietro Gasti. Și când spun dincolo de Alpi, la drept vorbind spun doar Veneția. Când caut un al cuvânt pentru muzică, găsesc întotdeauna doar cuvântul Veneția. Nu pot face nicio deosebire între lacrimi și muzică – nu știu să gândesc fericirea, Sudul, fără un anume fior de spaimă.

*M-am oprit pe puntea aceasta
Și eu de curând, în noapte.
Venea de departe-o cântare;
Stropi de aur picurând
Peste-ntinderea tremurătoare abia.
Gondole, lumini, muzică –
Plutind amețitoare-n amurg...*

*Sufletul meu, tremur de coarde,
își cânta, nevăzut mângâiat,
tainic cântec de gondolier,
tremurător licărind, fericit.
– Îl ascultă oare cineva?*

8

În toate acestea – în alegerea hranei, a locului de rezidență, a climei, a recreațiilor – comandă un instinct al autoconservării, care se exprimă în modul cel mai neechivoc ca instinct de autoapărare. A nu vedea, a nu auzi multe, a nu lăsa multe să te atingă – este o primă înțelepciune, o primă dovadă a faptului că nu ești o întâmplare, ci o necesitate. Cuvântul uzual pentru acest instinct de autoapărare este *Gustul*. Imperativul său comandă nu numai a spune „nu” acolo unde un „Da” ar fi o „lepădare de sine”, ci de a spune „nu” *cât mai puțin posibil*. E vorba aici de o despărțire de sine însuși, de a-și lua adio de la situațiile în care un „Nu” ar fi fost iarăși și iarăși necesar. Rațiunea pentru aceasta stă în faptul că cheltuirea unor forțe în scopuri defensive, oricât de mici ar fi, odată devenite o regulă, o obișnuință, reprezintă o sărăcire extraordinară și total inutilă. Cele mai mari risipe de forțe ale noastre sunt cel mai adesea cele mărunte. Apărarea, împotrivirea față de vreo solicitare, este o cheltuială – nu trebuie să ne înșelăm în privința aceasta – înseamnă o forță cheltuită în scopuri negative. Poți ajunge, pur și simplu apărându-te tot timpul, atât de slab, încât să nu te mai poți apăra. Să presupunem că ies acum din casă și întâlnesc, în locul liniștitului și aristocraticului Torino, un orașel german: instinctul meu ar trebui să se baricadeze într-o împotrivire pentru a respinge tot ceea ce l-ar asalta venind din această lume a platitudinii și lașității. Sau aș întâlni un mare oraș german, o citadelă a viciilor, unde nu crește nicio viață, unde orice lucru, și bun și rău, este adus cu sila din afară. N-ar trebui, într-o asemenea situație, să mă transform în arici? – Dar să-ți scoți astfel țepi este o risipă, chiar un lux îndoit, când ai libertatea să nu ai pur și simplu țepi zburliți în afară, ci mâinile *deschise*...

O altă modalitate de autoapărare și de înțelepciune constă în a te pune în situația în care să *reacționezi cât mai rar cu putință*, să eviți adică situațiile și condițiile în care ai fi condamnat să-ți lași cum s-ar spune deoparte propria „libertate”, inițiativa proprie, și ar trebui să ajungi o simplă reacție față de exterior. Iau drept comparație relațiile față de cărți. Eruditul, cel care în fond nu face decât să „consume” cărțile – filologul cu un asemenea consum mediu zilnic de aproximativ 200 de pagini – își pierde până la urmă cu totul capacitatea de a mai gândi singur. Dacă nu mai consumă astfel cărți, atunci nu mai gândește. *Răspunde* unei excitații (– unui gând citit), atunci când gândește – până la urmă nu mai face altceva decât să reacționeze. Învățatul își cheltuiește întreaga forță în a spune „Da” și „Nu”, în critica celor deja spuse – el însuși nu mai gândește... Instinctul de autoapărare i s-a

moleșit cu totul; în alte cazuri s-ar apăra doar de cărți. Învățatul de acest fel – un decadent. – Am văzut cu ochii mei: naturi dotate, bogate și libere abia împlinind treizeci de ani „istoviți de atâta lectură”, bețe de chibrituri, care trebuie frecate viguros ca să mai scoată scânteii – „gânduri”. Dimineața devreme, când se crapă de ziuă, când totul e proaspăt și viu, în aurora forțelor proprii, să citești o carte – numesc asta o faptă de-a dreptul vicioasă.

9

Ajunși aici, nu mai e cu putință de evitat răspunsul la întrebarea *cum devii ceea ce ești?* Și cu asta ating măiestria în arta autoconservării – egoismul... Admițând anume că misiunea, vocația, destinul vocației se situează mai presus de o măsură comună, e sigur că n-ar putea exista o primejdie mai mare decât de a face față singur acestei misiuni. Pentru a deveni ceea ce ești se presupune că nu bănuiești nici pe departe ce ești. Din acest punct de vedere înseși greșelile vieții își au sensul și valoarea lor, abaterile din drum și ocolurile, ezitățile, „modestiile” seriozității, cheltuite pe sarcini care sunt dincolo de adevărata sarcină. Și aici își găsește expresia o mare înțelepciune, chiar suprema înțelepciune: acolo unde *nosce te ipsum* ar fi rețeta prăbușirii, uitarea-de-sine, înțelegerea greșită-de-sine, auto-diminuarea, auto-limitarea, auto-mediocrizarea devin rațiunea însăși. Ca să ne exprimăm în termeni morali: iubirea de aproapele, viața pentru alții și altele poate constitui criteriul de apărare pentru conservarea celei mai dure individualități. Acesta este cazul de excepție, în care eu, împotriva normelor și convingerilor mele, iau partea instinctelor „altruiste”: ele lucrează aici în slujba egoismului, autodisciplinei. – Trebuie ca întreaga suprafață a conștiinței – conștiința este o superficialitate – să fie păstrată pură de oricare din marile imperative. Precauția chiar și în fața oricăror cuvinte mari, oricăror atitudini mărețe! Teoria reprezintă primejdia că instinctul poate ajunge „să se înțeleagă pe sine” prea devreme. Și între timp crește, și iarăși crește în adâncuri „ideea” organizatoare, cea care este chemată să devină stăpânitoare, – ea începe să comande, ea duce încet, pe căi lăturalnice și prin ocoluri, îndărăt, ea pregătește însușiri și capacități care odată și odată se vor dovedi indispensabile ca mijloace în slujba întregului – ea construiește, pe rând, toate potențele care pot să slujească, înainte ca să fi lăsat să se exprime ceva din sarcinile dominante, ceva despre „țintă”, „scop”, „sens”. – Privită din acest unghi viața mea e cu adevărat minunată. Pentru sarcina unei *transmutări a valorilor* erau poate necesare mai multe puteri decât s-au aflat vreodată laolaltă într-o singură ființă, și în primul și contrariile unor asemenea capacități, strânse laolaltă și fără ca să se tulbure, să se contracareze unele pe altele. Ierarhizarea acestor capacități; distanța și arta de a ști să separi fără să crezi ostilități; arta de a nu amesteca nimic, de a nu „împăca” nimic; o multiplicitate uriașă, care, cu toate acestea, să fie contrariul haosului – aceasta a fost condiția preala-

bilă, îndelungată și tainică muncă și artă a instinctului meu. Protecția binefăcătoare pe care a exercitat-o asupra mea s-a făcut în mod deosebit simțită prin faptul că eu n-am bănuit nicio clipă ce anume creștea în mine – că toate capacitățile acestea ale mele au răsărit deodată la iveală, mature, în ultima lor desăvârșire, într-o zi. Nu păstrez în amintirea mea nicio clipă în care m-aș fi străduit din greu – nu e cu putință să se dovedească măcar o urmă de luptă în viața mea, eu sunt contrariul unei naturi eroice. „Să vreau” ceva, „să mă străduiesc” spre ceva, să am în vedere un „scop”, o „dorință” – toate acestea eu nu le cunosc din propria experiență. Chiar și în clipa aceasta, îmi arunc privirea spre viitor – un viitor larg și întins! – ca asupra unei mări liniștite; nicio dorință nu-i unduiește oglinda. Nu vreau nici în cea mai mică măsură ca ceva să fie altfel decât este; eu însumi nu vreau să devin altul... Dar eu am trăit totdeauna așa. Nu am avut nicio dorință. Cineva care după ce și-a împlinit al patruzeci și patrulea an de viață poate să spună că nu s-a străduit niciodată după onoruri, după femei, după bani! Nu că ele mi-ar fi lipsit... De exemplu, într-o zi, am fost deodată profesor universitar – nici nu visasem măcar așa ceva, căci abia dacă împlinisem 24 de ani. Astfel am fost cu doi înainte, într-o zi, filolog: în sensul că prima mea lucrare filologică – începutul meu, în toate înțeleșurile cuvântului – mi-a fost cerută de profesorul meu Ritschl pentru publicare în revista sa *Rheinisches Museum*. (Ritschl – o spun cu venerație – singurul învățat genial pe care l-am văzut la față în toată viața mea. El avea acea perversitate plăcută care ne caracterizează pe noi turingienii și care-l face simpatic chiar și pe un german: – noi preferăm, pentru a ajunge la adevăr, chiar și viclesugurile. Prin aceste cuvinte nu aș vrea câtuși de puțin să-l subapreciez pe compatriotul meu mai apropiat, înțeleptul Leopold von Ranke...)

10

Voi fi întrebat de ce, la urma urmei, am povestit toate lucrurile acestea mărunte și, din punctul de vedere al judecății comune tradiționale, de-a dreptul indiferente: îmi dăunez singur, cu atât mai mult dacă e adevărat că eu sunt menit să reprezint mari misiuni. Răspunsul: lucrurile acestea mărunte – nutriția, locul șederii, clima, distracțiile, întreaga cazuistică a egoismului – sunt incomparabil mai importante decât tot ceea ce a fost considerat până acum ca fiind important. De aici anume, trebuie să începem să uităm ce am învățat. Toate cele pe care le-a cumpănit până acum cu seriozitate umanitatea nu sunt nici măcar realități, simple închipuiri, mai rigurosi vorbind minciuni ieșite din instinctele rele ale unor naturi bolnave, în cel mai profund sens nocive. – Toate conceptele de „Dumnezeu”, „suflet”, „virtute”, „păcat”, „lumea de dincolo”, „adevăr”, „viața veșnică”... Însă în ele a fost căutată măreția naturii omenești, „dumnezeirea” ei... Toate problemele politicii, orânduirii sociale, ale educației, au fost, prin ele, falsificate până în cea mai din urmă fibră, până într-atât încât oamenii cei mai dăunători

au fost luați drept mari oameni – încât am învățat să disprețuim lucrurile „mărunte”, adică împrejurările fundamentale ale vieții însăși... Dacă mă compar acum cu oamenii care au fost cinstiți până acum ca fiind oamenii cei mai de seamă, deosebirea apare evidentă. Eu îi consider pe aceștia cei mai de seamă nici măcar ca fiind oameni – ei sunt pentru mine scursori ale umanității, avortoni ai bolii și instinctelor răzbunătoare: ei sunt oameni nesănătoși, prin esență incurabili, care se răzbună pe viață... Eu vreau să fiu opusul acestora: privilegiul meu este că eu stăpânesc cea mai subtilă finețe față de toate semnele de manifestare ale instinctelor sănătoase. Din mine lipsesc orice fel de trăsături maladive; nici chiar în epocile celei mai serioase boli, eu nu am fost bolnăvicios; s-ar căuta în zadar în ființa mea vreo singură trăsătură de fanaticism. Nu mi s-ar putea dovedi că, în nicio clipă a vieții mele, aș fi adoptat vreo atitudine arogantă sau patetică. Patosul unei atitudini nu aparține de ceea ce se cheamă măreție; în fond, cine are nevoie de atitudini este fals... Păziți-vă de toți oamenii pitorești! Viața mi-a devenit ușoară, și în cel mai înalt grad ușoară, atunci când mi s-au cerut cele mai grele lucruri. Cine m-a văzut în aceste șaptezeci de zile ale toamnei acesteia, când, fără întreruperi, am creat numai opere de primul rang – pe care niciun om nu mi le poate imita – sau prefigura, și le-am creat cu deplină răspundere pentru toate milenii care vor veni după mine, acela nu va putea descoperi la mine nicio urmă de încordare, ci cu atât mai mult dimpotrivă o prospețime și o seninătate atotputernic revărsându-se. Niciodată n-am mâncat cu o mai plăcută poftă de mâncare, niciodată n-am dormit mai bine. – Nu cunosc niciun alt fel de a duce la împlinire sarcinile mari decât jocul: jocul este ca indiciu al măreției, o condiție prealabilă esențială. Cea mai mică constrângere, mina întunecată, un ton de oarecare asprime al vocii, toate acestea sunt reproșuri la adresa unui om, și cu atât mai mult la adresa operei sale!... Nu ai voie să ai nervozități... Chiar și să suferi de singurătate constituie o obiecție – eu am suferit totdeauna numai de a fi în mulțime... Într-o epocă absurd de timpurie, când aveam șapte ani, știam sigur că niciun cuvânt omenesc n-avea să mă poată atinge, ajunge din urmă vreodată; și m-a văzut vreodată cineva tulburat din cauza aceasta? – Păstrez și astăzi încă aceeași amabilitate față de oricine, sunt cât se poate de prevenitor față și de cei mai mărunți, și în toate acestea nu intră niciun gram de superioritate, de dispreț ascuns. Cel pe care-l disprețuiesc *ghicește* că va fi disprețuit de mine; prin simpla mea existență, îi scot din sărite pe toți cei care au un sânge impur în vine... Formula mea pentru ceea ce este măreț în oameni este *amor fati*: ca să nu vrei să ai nimic altfel, nici înaintea ta, nici în urma ta, nici în întreaga veșnicie. Nu numai să știi să suportți ceea ce este necesar, și cu atât mai puțin să-l ascunzi – orice idealism este ipocrizia în fața necesității – ci să-l iubești...

Universul lecturii

Cartea- scrisoare

Sanda Golopenția

S-ar putea să-i surprind pe unii, dar, după mine, America este în mod hotărât țara în care se citește cel mai mult, din câte cunosc. Dacă ar fi să adopt un clișeu care se potrivește în acest caz și împotriva căruia mă îndârjesc zadarnic seară de seară când îl aud la televizor de trei sau chiar patru ori în mai puțin de o oră, aş putea spune la rându-mi că aici se citește „cel mai mult din lume”.

Americanii citesc îndelung și răbdător. Cumperi un borcan de gem, citești. Nu citești doar numele produsului și numele firmei, ci parcurgi atent paragraful care-l povestește pe cel dintâi. Astfel, vei descoperi acasă, intuitiv la început, confirmat dacă ai masochismul lecturii de acum inutile, că gemul care-ți revine e făcut nu cu zahăr, ci cu înlocuitor, nu din fructe, ci din suc sau din coji, că principiile lui nutritive au fost exaltate prin adaos de vitamine, calciu, energizanți și multe alte substanțe chimice conservate, colorate sau parfumate cu nume care durează de la cinci silabe în sus. Pentru că nu am reușit să-mi creez obiceiul de a cumpăra intelectual, de a citi ce văd și-mi închipui – naiv – că recunosc, pentru că funcționez așadar ca un cumpărător analfabet care adulmecă sau străpunge din ochi, aidoma culegătorilor sau vânzătorilor de odinioară, obiectele pe care ar trebui să și le clarifice întâi și întâi prin citit, diferența între ce plănuiesc și ce mi se întâmplă este deseori considerabilă. Uneori lucrurile se întorc între bine și poezie. Cumperi pâine și în ea descoperi semințe de floarea-soarelui, de dovleac, boabe de grâu și țărâțe, nuci sau stafide. Asta e neobișnuit, dar gustos, instructiv și festiv. Ești transportat instantaneu într-un Crăciun sau Paște sau altă sărbătoare neprogramată, dar oricând binevenită. O zi cenușie și uscățivă se aburește plăcut. Se poate însă întâmpla să nimerеști peste brânza făcută din soia care costă cât brânza obișnuită, arată la fel sau chiar mai adevărat, dar prezintă avantajul indiscutabil de a te apăra de îngrășare și, pentru mine, dezavantajul de a fi demâncat. Nu

insist, oricum cumpăr fără talent și oricum există la televizor, într-o emisiune duminicală care se cheamă „60 de minute”, un ziarist – Andy Rooney – care stochează minuțios și răzbunător toată horbota de necazuri mărunte ale societății acesteia de consumatori – cititori perfecționiști și laborioși.

Americanii citesc pe șosele și autostrăzi. La o examinare fie și rapidă, semnele de circulație de aici prezintă infinit mai multe componente care se cer clarificate prin lectură și nu doar zărite, în comparație cu Franța sau România bunăoară. Drumurile deschid pagini la nesfârșit, străzile la fel, cu ciorchinii de firme, de îndemnuri, de reclame, multe electrice, multe abreviate, multe bazate pe jocuri de cuvinte cuceritoare. La aeroporturile mari, mersul și cititul se ritmează reciproc dacă vrei să nu pierzi avionul și banii. Solicitarea e atât de radicală, încât poate provoca reacții surprinzătoare. Îmi amintesc de un moment – venisem de puțină vreme și pentru întâia oară în Statele Unite și eram la New York, pe strada 42, încercând să traversez, înconjurată de o mare de cifre, litere mișcătoare și mașini. Presiunea era totală și m-am descoperit răsând în hohote de una singură. Fără să mă pot opri, justificam celui de lângă mine, scuza.

Majoritatea activităților rutiere sau profesionale se deprind prin citit. Plasticitatea individului care-și trăiește aici momentul istoric este nu atât remarcabilă cât darwinian indispensabilă. Cumperi un fier de călcat, un casetofon, un calculator, o mașină, un telefon, o mătură, o scândură de tocat – trebuie să citești instrucțiuni scrise mărunț și să extragi din ele capacitatea de a funcționa normal, autoeducându-te.

Și mai sunt apoi ziarele, cu cortegiul lor de suplimente și reclame care ajung să cântărească duminica peste un kilogram și să umple peste o dimineață. Și mai sunt calculatoarele, la care din ce în ce mai mulți funcționari, oameni de afaceri sau intelectuali citesc și sunt citiți ore în șir, zile în șir.

Cufundați forțat în acest ocean al lecturii practice cotidiene obligatorii, nu e surprinzător că mulți americani refuză blând și sistematic cartea – cândva obiectul citibil prin excelență, azi prilej de lectură între multe altele mai stringente și cu beneficiu întârziat dacă nu și îndoielnic pe deasupra.

Când se hotărăsc totuși să citească, americanii optează curent pentru manuale de mâncat sănătos, de făcut gimnastică, de perceput alergatul sau plimbatul, manuale care-ți arată ce să cumperi, cum și când; cum să răspunzi la interviuri când cauți slujbă; cum să cumperi o casă pe care s-o poți apoi revinde profitabil; cum să economisești bani clipă de clipă. Cvasiliteratura erotică, romanele de groază, cărțile de scandal politic atrag un public considerabil redus de acest folclor scris dietetic, economic sau profesional în care principiile de bază sunt: „poți s-o faci”, „fă-o tu însuți” (do it yourself), sau „au mai pățit-o și alții”.

În aceste condiții, e clar că editurile care publică literatură sau, să zicem, cărți în domeniul umanisticii, sunt silite să adopte strategii mereu mai strâns potrivite la atmosfera și posibilitățile clipei. Din magma de gândire care stă în spatele fiecărui volum ce răzbește – și nu sunt puține, cum ar tinde să spună pesimiștii din temperament – voi alege doar câteva aspecte în cele ce urmează.

Unul din principiile care se configurează din ce în ce mai clar în anii din urmă este acela de a abandona ideea de *public cultivat*, care a alimentat ani de-a rândul reflecția editorilor de carte beletristică de pretutindeni. Nu pentru că publicul nu ar fi cultivat – el este cert știutor de multe și deschis. Ci pentru că există în America zeci dacă nu sute de tipuri de *public cultivat* care nu mai pot demult să fie satisfăcute prin unul și același lot de opțiuni, fie că e vorba de literatură americană sau universală sau de evoluția gândirii filozofice și științifice. Fraționarea societății americane, diversificarea ei galopantă despre care se vorbește atât de mult în ultimii ani este ireversibilă. Dacă ea va exacerba individualismul și îl va preface pe fiecare dintre noi într-o monadă, nu e locul să ne întrebăm aici. E însă clar că vremea tirajelor uriașe în domeniul literar sau al culturii generale se apropie de sfârșit. Fenomenul e demult vizibil în editurile universale, care tipăresc curent în tiraje homeopatice de cinci sute, o mie de exemplare pentru cărțile în franceză, de o mie, două mii de exemplare pentru traducerile din limbi numite aici „obscure”, cum sunt greaca, norvegiana sau portugheza, ca să mă limitez doar la câteva exemple. Chiar editurile care nu se adresează unor grupuri definite personal sau etnic, ci se avântă încă spre un public necunoscut, jinduit ori presimțit, tipăresc cărțile de debut ale unui autor nou în tiraje curente de două mii de exemplare. Dacă, ulterior și nesperat, autorul se dovedește vandabil, cartea inițial copertată fastuos – făcută să dureze și să fie cumpărată doar de biblioteci – va putea fi retipărită în format simplu și cu tiraj mare și vândută la prețuri accesibile pentru fiecare.

Prețul uriaș al cărților, al multora dintre ele, se justifică, așadar, în America nu atât sau nu numai

prin costul hârtiei – e adevărat că aceasta îl mărește în proporție de cel puțin o treime – cât prin faptul că se publică adeseori în tiraje infirme cărți pe care să le cumpere biblioteci municipale, universitare, școlare, pe scurt instituții, iar nu indivizi. S-a calculat, pe de altă parte, că la o rată de lectură oricât de modestă, cartea stocată în biblioteci are o circulație care-i completează raritatea. În uzinele de citit reprezentate de universități și în perspectivele deschise de multiculturalism actual, chiar cărți tipărite în tiraje conspirative ajung în fața ochilor unui număr însemnat de cititori.

Diversificarea culturală a societății americane atrage după sine și o specializare progresivă a activității editoriale. Un număr din ce în ce mai mare de edituri își restrâng sfera de operații la publicații din domeniul unei singure literaturi străine, la cărți adresate exclusiv negrilor americani, exclusiv americanilor de origine hispanică, literatură, filozofie sau știință scrisă din perspectivă feminină, la volume de poezie, la traduceri, la volume de antropologie sau de artă. Cărțile lor vor fi deseori difuzate mai mult prin corespondență decât prin librării. Ca efect, o întreagă publicitate prin scrisori devine indispensabilă și, în cutia poștală a fiecăruia dintre noi, zbaterea energetică a editurilor și librăriilor rezultă în zeci de kilograme de plicuri, pe care, insesizabil, americanul le numește *junk mail* (gunoi poștal) și le aruncă deseori fără a le deschide. Însă, dacă le citesc fie și zece la sută dintre adresați – editurile contează pentru a supraviețui și crește.

Editura de dimensiuni mijlocii sau mici și cu profil specializat este de mai multe ori o editură al cărei nivel profesional crește considerabil. Expertiza celor care o fac viabilă nu intră în întregime în prețul de cost și așa sporit artificial, pe lângă tirajul mic, de cheltuieli poștale premergătoare și ulterioare cumpărării prin corespondență. Pentru ca o editură de acest tip să reziste, ea trebuie să se dezvolte nu numai pe baza rutinei în afaceri și a talentului de antreprenori al celei sau celui care o conduce. E necesară, subteran, pasiunea lucidă care știe că trenul e riscat și șansele sunt puține, că fiecare mințe contează și că victoriile pot fi inefabile – bugetar cvasiinvizibile. Și e necesar ca la rândul ei această pasiune să fie temperată de o sănătoasă și înțeleaptă cufundare în realitatea economică a operației.

Viitorul cărții, în America mai vizibil decât în alte țări, se află așadar la răscrucea între două tensiuni. Pe de o parte, tensiunea între lectura pragmatică, operațională și lectura de suflet și meditație. Prima, superficială, dar favorizând adaptarea, e preferată uneori și din teama de întâlnirea intens dezorganizatoare cu cartea vie, în spatele căreia pulsează o suferință transmisibilă pe care din ce în ce mai puțini sunt dispuși s-o găzduiască. Pe de altă parte, tensiunea dintre un public diversificat și, profilându-se deja, publicul explodat în indivizi. Tehnicile de publicare electronică, revistele care-și tipăresc simultan unul și același fascicol în douăzeci – treizeci de formate diferite, pentru tot atâtea tipuri de cititori, anunță era cărții în care nu doar autorul, ci și cititorul vizat este unic, era cărții-scrisoare.

Clio și Biblon

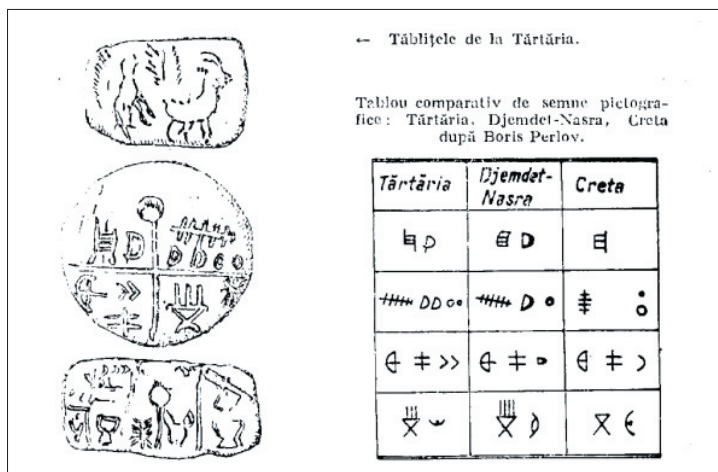
Scrierea de la Turdaș, cea mai veche scriere din lume

Marija Gimbutas

Pe la 5500, vechii europeni din Europa central-răsăriteană au dezvoltat un sistem de scriere, **cu circa două mii de ani înaintea egiptenilor ori a sumerienilor**. Totuși, spre deosebire de aceste popoare, scrierea vechilor europeni nu servea unor scopuri economice, juridice sau administrative. Scrierea „veche europeană” era o scriere sacră, apărută în urma unei îndelungi folosiri a unor semne grafice încărcate de un simbolism particular; apariția acestei scrieri este strâns legată de cultul dezvoltat al divinității feminine. Aceste semne sunt, în sens pur etimologic, hieroglife sau semne sacre.

Cele mai vechi descoperiri ale unor obiecte purtând semne de scriere au fost făcute cu mai mult de un secol în urmă, la Turdaș, un sit aparținând fazei timpurii Vinča din Transilvania. De-abia un secol mai târziu, în 1961, s-au descoperit la Tărtăria (o așezare nu departe de Turdaș, în județul Alba) trei plăcuțe de lut ars cu o scriere care a stârnit un

deosebit interes. Câțiva erudiți le-au comparat cu semnele sumeriene cunoscute ori le-au bănuțit a fi derivate din acestea. Cronologia oferită de datările cu radiocarbon era ignorată. Astfel M.S.F. Hood considera că plăcuțele de la Tărtăria ar fi fost „o imitație incomprehensibilă a unor semne de scriere aparținând unor populații mai civilizate”. Sute de alte obiecte sacrale purtând inscripții în rânduri sau grupate au rămas neobservate ori necunoscute. Multe obiecte cu inscripții au fost găsite într-un context stratigrafic bine documentat. Cronologia cu radiocarbon calibrată la date reale arată că **această scriere a apărut curând după jumătatea mileniului al 6-lea și a fost folosită timp de un mileniu și jumătate în epoca cuprului (sau chalcolitică) din Europa central-răsăriteană între 5500 și 4000 î.e.n.. Este acum cert că „scrierea veche europeană” este mult mai veche decât cea sumeriană. Ca atare, comparațiile cronologice cu Sumerul nu sunt cele mai fericite.**

Acest sistem de scriere nu a fost nicidecum un proces efemer, limitat la o singură localitate, ci un fenomen larg răspândit. Ipoteza importării acestei scrieri sau a unor tăblițe din Mesopotamia trebuie înlăturată cu desăvârșire, căci ea este contrazisă atât de evidența datelor cronologice, cât și de natura acestui sistem de scriere care a apărut printr-o folosire îndelungată a simbolurilor grafice. Originile sale trebuie căutate în perfecționarea cultului divinității feminine din religia „veche europeană”, prin specializarea (ori restrângerea) sensului simbolurilor. Inscripțiile apar pentru prima oară pe obiecte de cult, nu pe tăblițe, și au avut un scop hieratic, nefiind deloc notarea unor tranzacții comerciale ori administrative, ca în Mesopotamia.

Scrierea „veche europeană” a dispărut în mod virtual odată cu dezintegrarea culturilor Karanovo, Vinča și a altora în jur de 4000 î.e.n. și după aceea, ca urmare a infiltrării păstorilor nomazi din stepele sudice ale Rusiei, presupuși a fi vorbitorii idiomurilor proto-indo-europene. Acest sistem de scriere a supraviețuit totuși în zona egeeană, unde Vechea Civilizație Europeană a persistat timp de alte două milenii în comparație cu zona dunăreană a Europei. Ca atare, nu poate fi surprinzător să observăm similitudini între sistemul de scriere „vechi european” și scrierile egeene din epoca timpurie a bronzului, minoică și cipriotă. Analogiile dintre semnele „vechi europene” și acelea din silabarul clasic cipriot sunt șocante, ducând la ideea că scrierea „veche europeană”, apărută cu circa 4000 de ani înaintea linearului A cretan ori a celui cipro-minoic a fost o scriere înrudită cu acestea și, probabil, precursora lor, inventată de vorbitori de idiomuri ne-indo-europene.

	a	e	i	o	u
g	⊕	⊗	⊙	⊚	⊛
h	⊜	⊝	⊞	⊠	⊡
l	⊣	⊤	⊥	⊦	⊧
m	⊨	⊩	⊪	⊫	⊬
n	⊭	⊮	⊯	⊰	⊱
r	⊲	⊳	⊴	⊵	⊶
s	⊷	⊸	⊹	⊺	⊻
t	⊼	⊽	⊾	⊿	⊿
v	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿
x	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿

Fig. 53 Silabarul clasic cipriot.

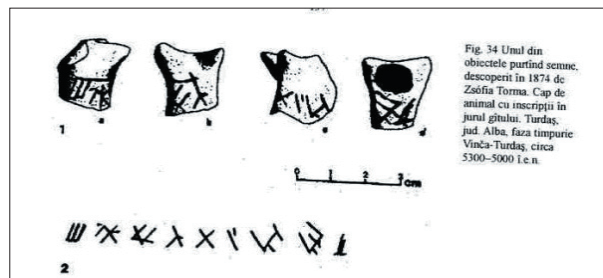
	SCC	SVE	SCC	SVE	SCC	SVE
so	⊕	⊗	⊙	⊚	⊛	⊜
si	⊝	⊞	⊠	⊡	⊣	⊥
su	⊨	⊩	⊪	⊫	⊬	⊭
ko	⊮	⊯	⊰	⊱	⊲	⊳
ki	⊴	⊵	⊶	⊷	⊸	⊹
ko	⊺	⊻	⊼	⊽	⊾	⊿
ku	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿
to	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿
ti	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿
tu	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿
pe	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿
pi	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿	⊿

Fig. 54 Analogii dintre silabarul clasic cipriot (SCC) și semnele „veche europene” (SVE).

Câteva cuvinte despre istoricul descoperirii semnelor

Existența unei scrieri preistorice în sud-estul european a fost semnalată prima oară în anul 1874, când Zsófia Torma a întreprins săpături pe dealul de la Turdaș, lângă Alba-Iulia.

Descoperirile, constând din obiecte ceramice, figurine, fusaiole și alte obiecte, cu peste 300 de semne incizate, au fost treptat distribuite muzeelor din Berlin, Mainz, München și Cluj. În anul 1910, Marton Roșca a reluat săpăturile de la Turdaș, reușind să clarifice tipologia ceramicii și secvențele stratigrafice. Contribuția sa constă în aranjarea și publicarea materialului rezultat în urma săpăturilor Zsófiiei Torma.

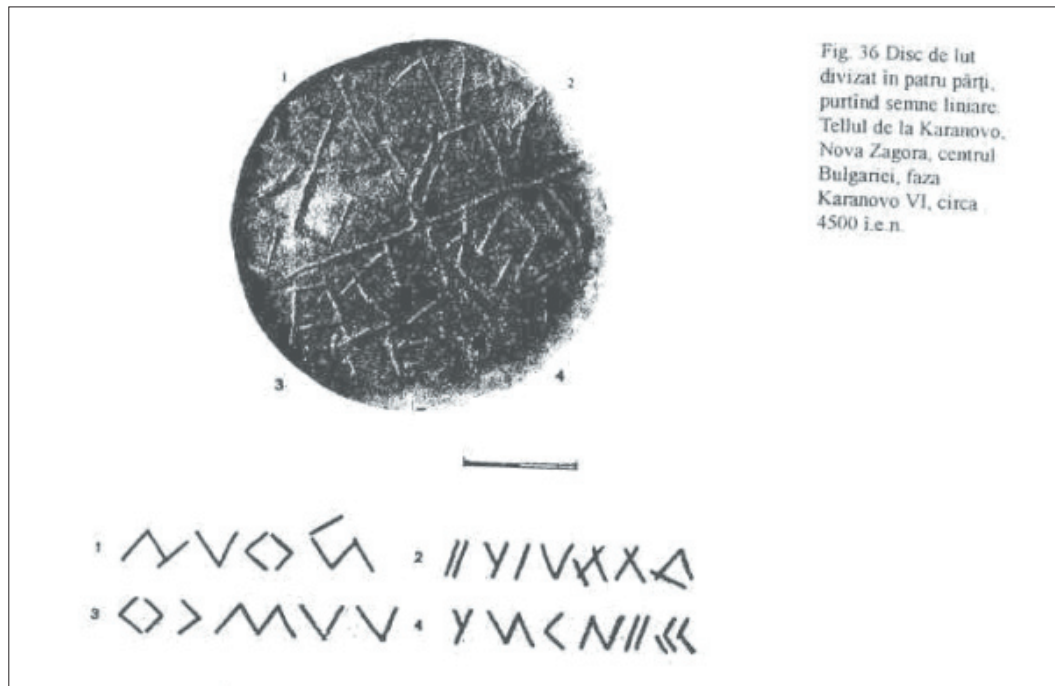
Alte semne au fost observate pe obiectele descoperite de M. Vasic în anul 1908, în situl de la Vinča, de lângă Belgrad. După parerea sa, semnele de pe vasele și de pe figurinele de la Vinča aveau valoarea unor litere, el găsind analogii cu inscripțiile de pe vasele grecești arhaice de la Lesbos. Cinzeci de ani mai târziu, la o altă așezare importantă a culturii Vinča, cea de la Banjica, de asemenea lângă Belgrad, s-au efectuat săpături de către Todorovič și Cermanovič, găsindu-se sute de inscripții pe ceramică, pe obiecte de cult și pe figurine. La nord de Vinča, în siturile din bazinul Tisei, în sud-estul Ungariei, s-au descoperit câteva vase și figurine remarcabile cu inscripții. Chiar și mai la nord, în Cehia și Slovacia, s-au identificat vase cu inscripții aparținând culturii ceramicii liniare, contemporane cu faza timpurie Vinča.

În anul 1950, Morfova a publicat o descoperire șocantă, făcută la intrarea unei peșteri de lângă satul Sitovo, în zona centrală a Munților Rodopi, în Bulgaria; este o inscripție pe stâncă, de 3,4 m lungime și cu caractere de 13-16 cm înălțime. Această descoperire nu a stârnit niciun interes timp de două decenii, până când a fost menționată de Todorovič în anul 1971.

Ceramica de tip Karanovo, faza 6, demonstrează că utilizarea scrierii era o practică răspândită în acele timpuri, atâta timp cât asemenea inscripții sunt frecvente în culturile Karanovo, Vinča și Tisa. Numeroase plăcuțe, peceți, recipiente de sacrificiu, vase antropomorfe și figurine – toate purtând inscripții – din cultura Karanovo sunt deocamdată nepublicate.

Unul dintre cele mai edificatoare exemple de obiecte purtând o inscripție „veche europeană” a fost găsit în anul 1969, în timpul săpăturilor întreprinse la Gradesnica, lângă Vraca, în nord-vestul Bulgariei. Este vorba de un castron aproape plat, cu scriere pe ambele părți. Fața este împărțită

de patru linii orizontale în patru registre, fiecare conținând de la patru la opt semne. Pe spate este incizată o figură umană schematizată, alcatuită din V-uri sau triunghiuri înconjurate de semne liniare. În acest sit s-au mai găsit modele de temple și vase antropomorfe cu inscripții.

Actualmente se cunosc aproape o sută de așezări unde au fost descoperite obiecte cu inscripții, materialul din fiecare așezare fiind reprezentat fie de obiecte izolate, fie de cantități mari, ajungându-se în unele cazuri la peste 300 de obiecte. Majoritatea acestor așezări este cuprinsă în grupurile culturale Vinča și Tisa din bazinele Moravei, Dunării și Tisei, în teritoriile de azi din Serbia, estul Ungariei, nord-vestul Bulgariei și vestul României, precum și în cadrul culturii Karanovo (3-6, Boian-Gumelnița)

din centrul Bulgariei și sudul României. Semne înscrise sau pictate, neobservate anterior, sunt acum identificate pe ceramica Dimini, Cucuteni, Petresti, Lengyel, Butmir, Bukk și a ceramicii liniare; ca atare, nu mai este corect să se vorbească despre scrierea Vinča ori despre tăblițele de la Tărtăria ca fiind singurele exemple ale acestui fenomen. Este acum clar că scrierea a fost o caracteristică generală a Vechii Civilizații Europene din mileniile 6-5 î.e.n.

Primele forme ale scrierii de pe mapamond

Constantin N.
Barbulescu

Subscriind la concluziile unor valoroși cercetători care au stabilit că teritoriul țării noastre a fost un autentic centru iradiant de cultură și civilizație, pentru o localizare mai restrânsă, am identificat zona în următorul cadru geografic și arheologic:

2.000.000 i.H. La Bugiulești (județul Vâlcea), 44°55' lat.N / 23°57' lg.E, a fost atestată „cultura de prund”;

100.000 i.H. La Peștera Bordu Mare (județul Hunedoara), 45°30' lat.N / 23°10' lg.E, a fost identificat omul de Neanderthal și urmele materiale specifice culturii musterian;

40.000 i.H. La Peștera Cioclovina (jud. Hunedoara), 44°35' lat.N / 23°05' lg.E, a fost identificat omul de Cromagnon și urmele materiale ale culturii Aurignacian; raspândită în jur la Nandru, Băile Herculane ș.a.

8.000 i.H. La Schela Cladovei (jud. Mehedinți), 44°39' lat.N / 22°39' lg.E, este atestată cultura omnimă, ca început a ceea ce se poate numi civilizație cu o largă arie de răspândire, din aceasta perioadă existând, pe pereții de nord și de est din Peștera Chindia-II (Moldova Veche), picturi în ocru roșu cu desene ce reprezintă ființe omenești, păsări, brăduți, simboluri astrale, redați într-o manieră stilizată, posibile forme ale unei scrieri pictografice și, ceea ce este important, impresiunile palmare române;

6.500 i.H. Potrivit datării cu Carbon 14 în această perioadă, la Tărtăria (jud. Alba), 45°55' lat.N / 23°25' lg.E, au fost realizate primele tăblițe cu scriere pictografică, raspândite în numeroase puncte de pe Terra unde au ajuns locuitorii migrați de pe aceste meleaguri;

4.500 i.H. La Daia Româna (jud. Alba), 46°00' lat.N / 23°40' lg.E, a fost descoperit primul vas-cilindru din lume.

Dintre aceste repere ne vom referi la Tărtăria pe care am identificat-o cu prima reședință regală din lume, atestată în Lista din Larsa, cuprinzând „Regii care au domnit înainte de Potop”, sub denumirea de Badtabira (BA/b/-D/u/-TI-BIR-A/ = „Așezarea de la poarta de acces a celui care vorbește, conduce și trăiește în casa de lângă apă” - v. Mureș).

Printre materialele arheologice descoperite (1961) la Tărtăria este și placa rotundă, din lut ars, cu dia-

metrul de 6,6 cm, având imprimate semne grafice ale primei scrieri pictografice din lume.

Deși s-a realizat o „citire” și traducere a semnelor de pe această tăbliță, la o „recitare” în sensul invers al acelor de ceasornic am identificat: BAB-SARRU / RABU-DU-KI-USU-EN / ZU-GIRA-PATESI-III-BAN-SUR-MU-NANNAR-RABU / ZU-II-DINGIR-II-DINGIRANA, pe care le traducem prin: „Poarta de acces a marelui rege ce conduce cele patru districte ale țării puternicilor zei ai Lunei și Focului, a protectorilor care slujesc masa mare pentru jertfele inchinat triadei sacre (AN, ENKI, ENLIL-I) și renumitului zeu al Lunii din nord, cel care face să prospere mâncarea și băutura, după dispariția celor doi zei și două zeite (Igigi)”.

Semnele grafice ale scrierii pictografice de la Tărtăria se regăsesc în aproape toate scrierile popoarelor, inclusiv ale locuitorilor din Insula Paștelui. Spre exemplificare redăm în continuare pe cele considerate mai importante.

Comentariu:

BAB - „Poarta” (intrare-ieșire) este evidențiată prin „orificiul” realizat în tăbliță, acolo unde, de fapt trebuia să fie „fața omului”;

SARRU-RABU - „Marele rege”, este un titlu, o demnitate evidențiată prin „tichia regală”, așa cum este reprezentată în tăblița citată, similară celei de la statueta aparținând culturii Turdaș din zonă (Mitol. rom. Buc. 1985, p. 92), statueta marelui rege Gudes (2250 i.H.) ș.a.

Prin asocierea termenilor BA/b/-SA/rru/-RABU a rezultat Basaraba, apelativul remarcabilei dinastii regale din spațiul carpato-danubiano-pontic, astfel atestată și ca primă dinastie regală din lume.

CRUCEA realizată sub „capul” regal indică: faptul că erau cunoscute cele patru puncte cardinale; faptul că marele regat era împărțit în patru districte, sens identificat și prin cele 4 crestături la semnul sacru ce îl reprezintă pe „OM” (Lu) în scrierea de la Kis, dar și în „Linia A”.

DU, are sensurile: „Cel care construiește case”; „A vorbi (comanda)”; „A se adapta”, atât în „sumeriană”, cât, posibil, și în India, și în semită.

KI, are sensurile: „Loc, ținut, țară, Zeița Pamântului”. În cazul de față se referă la țara cu formă

rotundă dintre cursurile de apă Tisa, Dunăre, Prut (Nistru), baștina celor care, migrați din aceste locuri, au dus cu ei emblema țării de origine, cartografiată în „Harta geografică babiloneană” (C.W. Ceram, „Zei...”, Buc., 1968, p.232). În această hartă sunt menționate: la nord, „3 biru depărtare de unde soarele nu poate fi văzut”, la sud „6 biru depărtare”, reprezentând diametrul țării de formă rotundă, înconjurată de două secțiuni ale „Fluviului amar” și o „baltă”.

Cunoscând că perioada cerească a stelei Sirius este 292, un număr sacru chaldeian, am identificat această cifră cu un „biru”, adică 292 km. Faptul că limita sudică a țării din harta babiloneană este la 30°30' lat. N, rezultă că până la hotarul nordic al țării noastre, 48°00' lat. N sunt 17°30' lat. N x 110km / 1° lat. N = 1925 km : 292 km / 1 biru = 6,6 biru, exact cât este diametrul tăbliței rotunde de la Tărtăria (6,6 cm).

Cei „3 biru” la nord de hotarele țării noastre totalizează 876 km, reprezentând 7° lat. N care, împreună cu 48° lat. N ne arată că în acele timpuri, pământul locuit al actualei Europe era cunoscut numai până la paralela 55° lat. N, acolo unde sunt mările: Nordului și Baltică.

Diametrul V-E cu aceeași lungime de 6,6 biru x 292 km : 74 km / 1° lg.E = 26° lg.E, începând de la 20°15' lg. E: râul Tisa – Macedonia – Peloponez – Insula Creta – Africa de Nord (Libia) până la 46°15' lg. E: fluviul Volga – Marea Caspică – Munții Zagros. Cele două secțiuni ale „Fluviului amar” le identificăm cu mările: Mediterană – Egee – Marmara – Marea Neagră respectiv, Caspică, iar „balta” cu Golful Persic.

Forma grafică a grafemei „KI” de la Tărtăria este identică cu cea semită și din India, unde este prezentată prin forma HO (HOTU – „hotar”), are același sens la Kis și în „Linia A” unde este reprezentată printr-un dreptunghi vertical împărțit în trei părți, după principiul triadei sacre, în Mesopotamia: URI = nord, zeul ANU; KALDI = sud, zeul EA; mijloc, ENLIL.

USU = „Putere”, reprezentat prin săgeți derivate spre dreapta, indică faptul că din acea țară (KI) deriva puterea. Interesant este că acest semn apare în formă dublă numai în tăblițele de la Tărtăria, indicând locul de baștină a acelor de două ori mai puternici (Titani, Giganți, Uriași, Jidovi, Novaci). Sensul de „putere” îl indică același semn unghiular în „Linia A”, la semiți și în India – grafema P (Papa – „puternic”).

EN-ZU-GIRA, cu sensul de „Stăpân în Cer (Luna) și Foc (Soare)” devenit ZU-EN-GIRA (în Mesopotamia), preluat ca semn grafic în „Linia A” sub grafema „KA”, regăsit într-o formulă ușor modificată în termenul indian și semit, „KAR” (= a merge, a mișca, a conduce). Prin asocieri:

D/u/-EN/zu/-GIR/a/ = DINGIR – „Zeu” și DINGIRANA – „ZEITA MAMA”;

K/i/-EN/zu/GIR/a/ = „Țara zeului Lunii și Focului” = KENGER – denumirea țării de baștină a celor care, migrați în Mesopotamia, au fost botezați de J. Oppert (1855) cu etnonimul „sumerieni”;

EN/z/U-GIRA/ = metat. ENERGIA, un fenomen care, pentru ocultști reprezintă Marele Suflu (viața), Suflul Logosului, iar pentru oamenii de știință – Forța.

PATESI - „Print”, scris sub aceeași formă grafică de la Tărtăria și în „Linia A” unde are grafema PA (protecție); în India sub grafema PO (POK = tutore; PAT = guvernator). Din termenul Patesi a derivat numele familiei românești Patasanu (Patesi-ANU) = „Prințul zeului Anu”.

BANSUR – „Masa mare pentru jertfe”, prezentă sub aceeași formă grafică în scrierea tuturor popoarelor care aduceau jertfe în cinstea zeilor, al căror număr poate fi diferit în anumite etape, astfel: la Tărtăria și în India erau închinată triadei (AN, ENKI, ENLIL-I), reprezentați prin cele trei (III) brațe (sfeșnice) de pe masă; la Kis sunt în număr de 4 (IIII), pentru primii patru zei – Igigi; la hitiți, pe masă se află un singur cap (de om ?); în „Linia A” este prezentă numai masa. De altfel, grafemele MA-HA din India au constituit termenul MAHA - „darnic, generos”.

MU – „Nume, renume”, sens identificat în tăblițele de la Tărtăria și în „Linia A”, același semn grafic avându-l și grafema „t” în India și la semiți.

NANNAR – „Zeul Lunii – cel care face să prospere mâncarea și băutura”, a cărui reprezentare grafică constituie o autentică orientare în spațiu raportat la cei doi aștri: Luna de la nord (Tărtăria), la est de aceasta fiind Luna din India, la vest cea din Insula Creta; Soarele (BABBAR) situat la sud-est de Tărtăria (la Kis, semiți).

RABU-ZU - „Marele cunoscător (înțelept)”, din care a derivat termenul autohton „RABOJ” și are o dublă semnificație:

- magică - prin existența celor 6 „crestături” și 7 compartimente, identificăm reprezentarea grafică pentru „Cei șapte zei – IGI” (I-GIGI/ru/ - „Umbrele oamenilor răi, demoni, de lângă râu”, v.Mureș), fiii lui AN și strămoșii lui Anu, descriși ca niște demoni cu înfățișare monstruoasă.

Pentru că a 4-a crestătură (de la dreapta la stânga) de pe rabojul de la Tărtăria este legată de cele patru semne care îi reprezintă pe zei (D) și pe zeițe (O), cum și consemnarea listei din Larsa, permit realizarea unei cronologii privitoare la apariția primei dinastii regale și a unor zei patroni de la Badtabira (Tărtăria), astfel:

7551 i.H. (43200 „ani lunari” x 30 : 365 + anii până la Potop, 4000). Orașul Badtabira era reședința re-

guli ENMEENLUANNA (EN-ME-EN-LU-ANNA = „Domnul preoților, cel care proclama transformarea în mod miraculos a lucrurilor înconjurătoare de omul Cerului”, în condițiile când Nannar era numit zeul Lunii, implicând existența unui extraterestru, în perioada când existau „Zei fundamentali” (AN, ENKI, ENLIL-I).

6959 i.H. (36000 „ani lunari”). În același oraș domnea regele DUMUZI – pastorul (DU-MU-ZU = „Pastorul care conduce și este renumit pentru cunoștințele sale”). Este perioada în care apar primii zei Igigi reprezentați prin zeițele (matriarhat?): GULA (GU-LA//) – „Cea care poartă cuvântul, marea vraciță, doamna care reda viața, zeița patroană a medicinei și tămăduitoare a capetelor negre”, împreună cu sora ei, NINANNA (NIN-NANNA/r/) – „Regina zeului Lunii”, zeița pamântului. Au urmat frații LAHAMA (Lakhama) și LAHMU (Lakhmu) care, după o anumită tradiție, au fost sacrificați pentru a crea omul.

6366 i.H. (28800 „ani lunari”). Tot la Badtabira era regele ENMEENGALANNA – „Domnul preoților, cel care proclama transformarea în mod miraculos a lucrurilor înconjurătoare de către preoții bocitori ai Cerului”, sub patronajul celui de-al 5-lea zeu Igigi, numit ZABAR (Zababa, Ninurta, Susinar), soțul zeiței Gula - „Stăpâna pamântului”, zeul-plugar și al războiului. Este perioada în care, potrivit lui Ion Micu, a fost „epoca de pionierat a omenirii” (Rev. fenom. paran., nr. 24/1996, p.7).

5726 i.H. (21000 „ani lunari”). Au urmat cei doi zei-frați, Igigi:

ANSAR – „Totul de sus” (nord), cel consemnat prin a 6-a creștătură de pe raboj și a rămas pe loc, în aceeași reședință, Badtabira, rebotezată TARTARIA (TURTUR/r/A-/s/A/ – „Așezarea aflată sub protecția mezinului”), un autentic eponim pentru miticul Tartaros (Hesiod, Theog. 666-673)

KISAR – „Totul de Jos” (sud), un posibil eponim pentru orașul Kis (azi, Tell al-Uhaimer, Iraq), unde l-a urmat pe regele ENMEEMDURANNA (Domnul preoților, cel care proclama transformarea în mod miraculos a lucrurilor înconjurătoare adaptate de pastorul Cerului” în noua reședință din Sipper (azi Abu-Habba, Iraq), „pe la 5000 i.H.”. Ipoteza este susținută și prin acel raboj orizontal de la Kis, cu 6 creștături, un singur „D” (Dingir = zeu) și un punct care poate indica și o origine nordică a acestuia. Interesant este că în India și la semiți, rabojul ușor înclinat spre stânga, cu numai patru creștături și un singur „D”, constituie grafemele DA-SA, rezultând termenul DASA – „Demon, barbar, necredincios”.

- geografică – prin existența rabojului în poziție orizontală cu șase creștături din scrierea de la Kis se precizează și distanța de 6 biru dintre Tărtăria și Golful Persic, așa cum rabojul în poziție verticală cu patru creștături din scrierea „Linia A” indică direcția și distanța de 4 biru dintre zona Tărtăria până la Insula Creta.

Un cărturar așteptându-și cercetătorii

(De vorbă cu Olga Andreevna Belobrova. Interlocutor: Nina Negru)

Nu vom avea niciodată o imagine completă a culturii noastre fără să vorbim de patrimoniul spiritual care se păstrează în arhivele și în bibliotecile orașului Sankt Petersburg. E greu să trecem în revistă întregul fișier, dar am constatat că oricare dintre etapele istoriei literaturii noastre poate fi ilustrată cu prețioase documente, cărți, manuscrise din colecțiile acestui oraș-muzeu. Aici se află *Codicele* ce conservă o versiune a *Letopisețului de la Putna* și variantele complete ale cronicilor lui Macarie și Azarie; tot aici găsim *Tetraevangheliarul* din 1546 al lui Filip Moldovanul – una dintre cele mai vechi tipărituri românești păstrate în Biblioteca publică „Saltâkov-Șcedrin”; *Cazania* lui Varlaam și *Biblia lui Șerban*, tradusă și cu contribuția cărturarului N. Milescu Spătarul; scrierile lui Dimitrie și Antioh Cantemir, A. Iațimirski ș.a.

Câțiva specialiști din Sankt Petersburg sunt preocupați de depistarea și cercetarea acestor documente. Am ținut să o găsim pe Olga Andreevna Belobrova, cercetător științific cu o bogată experiență atât pe tărâm muzeografic, cât și în cadrul Institutului de Literatură Rusă al AȘ din Rusia (Casa “Pușkin”). Una dintre consecințele practice ale investigațiilor ei a fost apariția în 1978 a cărții: *Nicolae Spătarul. Tratatul estetic și în 2005 a volumului Ocerki russkoi hudojestvennoi kulturî XVI-XX vekov. Sbornik statei*.

- Participați cu ani în urmă la congresele internaționale (XIII și XIV) de studii bizantine. Cred că nu greșesc prea tare presupunând că anume pe acest teren l-ați descoperit pe N. Milescu Spătarul.

- Nu exagerez când afirm că L.A. Mațulevici, un bizantinist cunoscut, sub conducerea căruia am scris teza de doctorat, a determinat opțiunile mele de mai târziu. Drept confirmare, în cadrul conferinței, care va sărbători centenarul de ziua nașterii sale, voi prezenta o comunicare despre lucrarea lui N. Spătarul *Descrierea bisericii Sfânta Sofia din Constantinopol*.

- Ați introdus în circuitul științific câteva dintre tratatele estetice ale lui N. Milescu Spătarul: „*Carte aleasă pe scurt despre cele 9 muze și cele 7 arte liberale*”, „*Cartea sibilelor*”, „*Aritmologia*”, „*Cartea ieroglifelor*”. Ce v-a făcut să vă opriți anume la acestea?

- Desigur, Spătarul a lăsat o moștenire mult mai bogată și mai variată. Cercetându-i manuscrisele

din arhivele țării, mi-au atras însă atenția lucrările pe care le simțeam mai aproape de interesele mele profesionale. Ca specialist în domeniul artelor plastice sunt preocupată de problema legăturii dintre literatura și pictura Evului Mediu, iar *Tratatul estetic* mi-au oferit un material foarte interesant pentru studiu. În aceste scrieri cu caracter enciclopedic, iluminist se îmbină fericit miturile Antichității cu noțiunile de scolastică medievală, simbolul cu alegoria, erudiția cu vorbirea populară. Sunt trăsături caracteristice și poeziei silabice ruse din aceeași perioadă (Semion Poloțki, Silvestri Medvedev, Karion Istomin, Mardari Honâkov). Ilustrațiile care însoțesc lucrările lui Spătarul sunt de asemenea remarcabile prin caracterul lor neobișnuit, novator. Imaginea lui Apolon între muze, a celor 12 sibile și 7 arte liberale, chipurile ce ilustrează prorocirile lui Daniel despre cele 4 monarhii – toate poartă amprenta stilului baroc, specifice culturii europene și ruse din a două jumătate a sec. XVII – începutul sec. XVIII.

- În ce măsură ați identificat modelele și sursele de inspirație ale Spătarului?

- În procesul pregătirii pentru editare a *Tratatelor estetice* am găsit și unele din izvoarele lor literare și artistice. Stabilisem că lucrarea *Cartea aleasă pe scurt despre cele 9 muze și 7 arte liberale* a avut drept model poemul-satiră *Despre mariajul Filologiei cu Mercuriu* de Marțian Capella și gravurile din *Iconologia* lui Cezare Ripa. Studiarea tradiției literare slave ne permite însă o largire considerabilă a itinerariilor sursologice privind *Tratatul estetic*. În ultimul timp sunt tentată să văd în același tratat “despre 9 muze” o influență venind din partea compatriotului său – mitropolitul kievean Petru Movilă. În 1632 studenții clasei de retorică a colegiului movilean rosteau în cinstea lui P. Movilă un panegiric *Evharistion alibo Vdiacnosti*, în care figurau două grădini: una a înțelepților și alta a muzelor...

- Nu este exclusă nici influența „*Istoriilor*” lui Herodot, a căror traducere făcută de însuși Spătarul la Constantinopol “în nouă părți se împarte, carile se cheamă muze, adică zâne pentru dulceața cuvintelor...”.

- De altfel cred că numai studierea profundă a esteticii barocului, care s-a infiltrat nu doar în literatură și artele plastice, ci și în știința acelor timpuri – ne va putea permite să prețuim obiectiv aportul personal al lui Nicolae Spătarul la îmbogățirea acestui stil.

- *Scrierile lui N. Milescu Spătarul din perioada rusă au o particularitate deloc neglijabilă: fiind alcătuite pentru uzul țarului și a unor dregători de rang înalt, numărul și aria lor de răspândire erau strict circumscrise. Cum de au ajuns să fie totuși cunoscute?*

- Foarte puține dintre scrierile literare și traduceriile lui Spătarul sunt cunoscute. E păcat că nu-s publicate și studiate, după ce majoritatea au supraviețuit în ciuda vicisitudinilor și a "tirajului" lor mic. Totuși, în ce mod s-au răspândit? De obicei lucrările comandate de țar erau sortite a se stabili pentru totdeauna în semiîntinericul bibliotecii sale. La Departamentul Soliilor rămânea uneori proto-graful, adică ciornele autorului, după care erau copiate și eventual "reeditate" exemplarele de lux. Astfel adevărații prețuitori ai cărții manuscrise au avut posibilitatea de a-și comanda copiile scrierilor mai populare în epocă, deși unele, cum sunt *Hrismologhion* și *Cartea Sibilelor*, n-au zăbovit deloc în Departamentul Soliilor.

- *Care este cartea cel mai frecvent copiată?*

- Paradoxal, tocmai *Hrismologhionul*. Până azi au fost găsite 50 de copii ale acestei scrieri: la Moscova, Sankt Petersburg, Vladimir, Kuibâșev, Iaroslavl... În timp ce *Cartea sibilelor* și "Cartea ieroglifelor" (neterminată) au un "tiraj" de câte 5 exemplare.

- *Odată porniți a "descurca" odiseea lucrărilor marelui călător și deschizător de drumuri, v-aș ruga să sistematizați informația pe care o aveți despre răspândirea operei sale într-un tablou istorico-geografico-statistic.*

- În colecțiile de stat ale fostei URSS se păstrau o mulțime de manuscrise, în majoritate copii, conținând texte ale lucrărilor lui N. Spătarul, scrise în Rusia între anii 1671-1708. O parte dintre acestea au fost copiate încă din timpul vieții autorului, multe, însă, au fost popularizate în secolul al XVIII-lea și chiar al XIX-lea. Dintre exemplarele de lux, oferite în dar țarului și dregătorilor de rang înalt, *Cartea...despre cele 9 muze...* o păstrează Muzeul Istoric de Stat din Moscova, *Hrismologhionul* – Biblioteca Publică de Stat din Sankt Petersburg, *Vasiliologhionul* se află la Moscova, în Arhiva Centrală de Stat pentru acte vechi (tot în această arhivă se păstrează cele mai bune copii ale lucrărilor scrise în legătură cu misiunea diplomatică a Spătarului în China). *Cartea sibilelor* e la Biblioteca de Stat din Moscova. Sunt niște manuscrise splendide copiate în 1770 la Moscova de către copiiști de profesie, ilustrate și împodobite de pictori, iconari și meșteri aurari. Se știe, de asemenea, că încă din timpul vieții autorului au fost întocmite, de către A. S. Matveevici și V.V. Golîțan, culegeri de scrieri ale lui N. Milescu Spătarul din anii 1671-1675. Aceste culegeri, purtate și în exil de către protectorii săi, au avut o soartă mai bună, pentru că acolo, la Arhanghelsk și Volgograd, ele au fost citite și copiate. Astăzi cinci din

aceste culegeri pot fi găsite în bibliotecile orașelor Moscova, Sankt Petersburg, Irkutsk. (Se caută și a șasea, în orașul Kirov.) Concomitent cu transcrierea unor întregi culegeri se comandau pentru a fi copiate și unele fragmente ori lucrări aparte. Astfel, *Aritmologia* are 10 copii, pe care le păstrează arhivele orașelor Moscova, Sankt Petersburg, Kalinin. Atrag atenția că cifrele sunt relative, deoarece nu toate lucrările lui Spătarul au fost depistate.

- *Oricum, constat că pe timpuri, când cartea era popularizată mai mult prin tradiție în manuscrise, Spătaru beneficia de o audiență mai largă la public decât acum, când nu mai există dificultăți de ordin tipografic...Se mai păstrează în arhive bruioanele, corespondența, originalul obișnuitelor traduceri ale talmaciului Nicolae Milescu?*

- Manuscrisele-autograf ale lui Spătarul până acum nici n-au prea fost căutate. Dar ele ar trebui să se afle printre materialele Departamentului Soliilor. În ultima vreme câțiva specialiști sunt în căutarea acestor manuscrise în limbile slavă veche, greacă, latină, română. Personal am folosit și publicat câteva documente originale cum sunt chitanțele de remunerare ale lui N. Spătarul ca traducător la Departamentul Soliilor. La filiala din Sankt Petersburg a Institutului de Istorie al A.Ș. a Rusiei se păstrează o scrisoare a lui N. Spătarul adresată, prin 1705, lui F. A. Golovin, textul este scris de un gămătic și numai iscălitura este autografă... Trebuie să subliniem numaidecât, că în primii ani de lucru la Departamentul Soliilor, Spătarul putea să muncească folosind metoda traducerii orale de pe foaie. Apropos, scrierile comandate de A. S. Mateevici au fost mai întâi dictate de Spătarul, iar apoi transcrise și împodobite de copiiști profesioniști. Poate prin aceasta se explică faptul că nu s-au desoperit până acum originalele lucrărilor sale cunoscute în numeroase copii. De altfel acestea mai pot fi găsite încă.

- *Ce noi direcții s-ar putea preconiza în ceea ce privește studierea moștenirii lui N. Milescu Spătarul?*

- E îmbucurătoare lărgirea ariei de investigații pe care au demonstrat-o tinerii savanți din Moldova în cadrul conferinței organizate la Academia de Științe a republicii în 1986. Comunicarea lui Ion Negrei despre activitatea diplomatică a lui N. Spătarul a pus în evidență aspecte mai puțin cunoscute, aspecte ce deschid noi orizonturi investigaționale. De asemenea, e salutar efortul cercetătorilor din Sankt Petersburg, B. P. Polevoi și M. A. Momina, care abordează scrierile despre Siberia și China din punctul de vedere mai puțin bătătorit al istoricului, geografului și lingvistului. Dar pentru ca această moștenire să devină un bun al tuturor, se cer înfăptuite niște lucruri elementare: 1) alcătuirea și editarea bibliografiei adnotate; 2) alcătuirea și editarea catalogului ce conține lucrări sau traduceri

ale lui Spătarul; 3) depistarea și pregătirea pentru tipar a scrisorilor sale; 4) strângerea de către Muzeul de Literatură "Dimitrie Cantemir" din republica dumneavoastră a materialelor documentare și de artă plastică legate de numele lui Spătarul; 5) cercetarea activității sale de traducător-poliglot; 6) depistarea izvoarelor operei lui Spătarul, ce rămâne și în continuare o problemă deschisă.

- *Avându-se în vedere specificul operei lui N. Miclescu Spătarul, care pune numeroase probleme chiar cercetătorului științific, putem vorbi despre introducerea lor – prin editare – în circuitul culturii române? Care sunt dificultățile acestei întreprinderi?*

- *Adevărat, Spătarul nu e un scriitor beletrist în accepția contemporană a cuvântului. Și apoi e foarte greu să pregătești o ediție corectă din punct de vedere științific a unor lucrări care nu sunt scrise în limba maternă și nici măcar în limba rusă modernă.*

Totuși am putea recomanda drept model seria de volume *Monumente ale literaturii ruse vechi*, ce apare la Moscova din 1978. Textologia, principiile ei, elaborate de academicianul D.S. Lihaciov, ar putea fi aplicate și în acest caz. Cum se procedează? Sunt căutate toate copiile manuscrise ale fiecărei lucrări, apoi un colegiu redacțional în care sunt încadrați textologi, istorici, literați, lingviști, istorici ai culturii discută principiile editării; după care copia cea mai bună se ia la baza ediției. Dacă limbajul este inaccesibil cititorului contemporan, textul fiecărei lucrări se publică însoțit de traducerea în paralel în limba rusă și poate chiar în limba română. Însă pregătirea unei astfel de ediții necesită experiență, gust literar, o solidă muncă de redactare.

- *Are opera lui N. Spătarul vreun specific național?*

- *Acesta se face simțit în anumite particularități de limbă ale scrierilor sale. Dar aspectul dat îl lăsăm la aprecierea lingviștilor. În al doilea rând, în atitudinea de intoleranță față de jugul turcesc, evidentă mai cu seamă în *Hrismologhion*, și în *Descrierea bisericii Sfânta Sofia din Constantinopol*.*

- *Legenda vieții lui N. Miclescu Spătarul ni-l prezintă ca pe un personaj de roman medieval. Cunoașteți ceva despre alți descendenți ai acestei familii?*

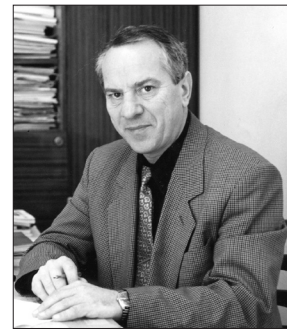
- *În perioada când mă ocupam de *Tratatele estetice*, pomeneam mereu acasă numele lui Spătarul. Tatăl meu, care și-a închinat toată viața hidrografiei (a fost doctor în științe geografice), m-a întrerupt odată pentru a-și aminti ceva: „Nu cumva acesta este strămoșul lui Leonti Vasilevici Spafariev, hidrograf care a trăit la începutul secolului al XIX-lea?”. Răsfoind mai târziu o carte de istorie a hidrografiei am constatat că L.V. Spafariev a fost într-adevăr nepotul lui Miclescu Spătarul. Cunoscut prin contribuția sa la știința privind orientarea marină cu ajutorul farurilor, L. V. Spafariev este și autor de cărți geografice.*

Ne bucură să descoperim un coborâtor din neamul Spătarului rămânând, poate și inconștient, atașat unei tradiții, ale cărei începuturi le croise cu veacuri în urmă strămoșul său. De altfel, înfăptuirile acestui adevărat „homo universale” pot fi judecate (chiar și în lipsa manuscriselor sale autograf), prin repercusiunea depărtată pe care au exercitat-o asupra unui șir întreg de figuri enciclopedice ale culturii noastre, a căror apariție, tipologic, o prevestise Nicolae Miclescu Spătarul.

Biblioarhitectură

O bibliotecă pentru mileniul trei

Alexe Rău

Biblioteconomiști din cincisprezece țări s-au întrunit spre sfârșitul anului 2006 la Minsk în cadrul conferinței științifico-practice internaționale „Misiunea Bibliotecii în formarea potențialului intelectual al societății”. A fost un eveniment unic ce a marcat evoluția conceptului de bibliotecă intelectuală, acesta pășind larg din câmpul construcțiilor teoretice (inițiate cu niște ani în urmă la Conferința Internațională din Crimeea) în domeniul pragmaticii postmoderne. Ba chiar am putea spune că pe întreaga durată a acestei acțiuni cu tentă de pionierat mondial a fost demonstrat în actu, pas cu pas, un model de bibliotecă pentru mileniul trei. Acest model este noul edificiu și noua concepție a Bibliotecii Naționale a Bielorusiei, inaugurarea și prezentarea lui constituind motivul, prilejul convocării conferinței și pivotul sesiunilor de comunicări plenare și al celor itinerante. Era un element extrem de pitoresc circulația prin vastele spații ale acestei bibliotecimnune a grupurilor (secțiunilor) de participanți, condus fiecare de câte un moderator, ascultând comunicări din mers. Punerea în folosință a noii clădiri a BNB s-a transformat chiar într-un fel de sărbătoare națională a Bielorusiei, motivația acestui fapt decurgând din felul în care s-a derulat scurta istorie a acestui megaproiect.

Cum a fost

Biblioteca Națională a Bielorusiei deține un fond de resurse informaționale ce numără peste 8 milioane unități conservate. Vechiul sediu al ei era prevăzut pentru 4-5 milioane, așa încât criza de spații de amplasare devenise una paralizantă. Stocurile de cărți puse claie peste grămadă în spații inadecvate și scunde făceau aproape imposibil ac-

cesul utilizatorilor la mii și milioane de documente. Tranziția care a venit și peste bieloruși după destrămarea ureseseului nu făgăduia nicio speranță în ceea ce privește înălțarea unei clădiri noi. Și totuși, printr-un concurs de circumstanțe, în Minsk deveni realizabil imposibilul.

Aleksandr Lukașenko era și rămâne unul din cei mai înveterați cititori ai Bibliotecii, în special în perioada de la începutul carierei sale politice. Clădirea veche e situată în vecinătatea prezidenției, așa că atunci când dl Lukașenko deveni președinte al Bielorusiei, relațiile sale cu BNB au rămas la fel de strânse. În timpul unei vizite efectuată la această instituție, constatând o dată în plus situația critică de acolo, el a întreat-o pe dna Oniscenko, directorul de atunci al Bibliotecii, dacă are cumva vreo idee relativă la un edificiu nou. Dumneaei i-a amintit cuvintele dintr-un celebru în acele vremuri poem în care pietrele scumpe, ca sublimare a ceea ce este mai pur, mai frumos și mai durabil în regnul mineral, erau alese drept termen de comparație pentru ideile spirituale sublimate în cărți. Avea și un desen în care se încerca schițarea unei siluete de clădire în formă de diamant. La câteva zile, președintele a emis un decret prin care punea în sarcina guvernului proiectarea și construirea în regim de urgență a unui nou sediu pentru BNB.

Echipa de proiectare, condusă de noul director al BNB Roman Motulski, profesor și doctor habilitat în biblioteconomie, a vizitat și s-a documentat temeinic în cele mai reușite pe plan mondial edificii de bibliotecă: Biblioteca Națională a Franței, Biblioteca Universității din Varșovia, Biblioteca din Alexandria, Biblioteca Congresului, Biblioteca Metropolitană

din Viena, bibliotecile naționale din Riga, Vilnius, Sankt-Petersburg etc. etc. Proiectul elaborat era o sublimare a tot ce este mai bun la etapa actuală în biblioarhitectura și în tehnologiile bibliotecare ale lumii, predominante fiind totuși ideile și sugestiile preluate de la BNF, Biblioteca Universității din Varșovia și noul proiect al Bibliotecii Naționale din Riga (mai ales sub aspect arhitectural), și Biblioteca Congresului (sub aspect tehnologic).

Estimările inițiale arătau că proiectul bielorus se ridica la o sumă prea mare în raport cu bugetul țării. Și atunci, pentru a se ajunge la prețuri de cost mai mici fără a diminua calitatea ansamblului arhitectonic, președintele Lukașenko a dispus următoarele: 1. Toate lucrările să fie efectuate numai de către antreprenori bieloruși; 2. Toate materialele utilizate să fie de proveniență bielorusă, exceptându-le, desigur, pe acelea care în Bielorusia nu se află (cum ar fi, de exemplu, marmura italiană); 3. Tot echipamentul, mobilierul și celelalte elemente de dotare și ambientare să fie produse în Bielorusia (cu excepția celor care nu au cum fi produse în țară). Astfel, pentru proiectul BNB au fost deschise uzine și fabrici sau noi linii tehnologice în cele existente pentru producerea mobilierului, rafturilor de conservare a colecțiilor, containerelor de transportare automatizată a documentelor și majoritatea covârșitoare a articolelor industriale prevăzute în proiect. În felul acesta s-a produs un reviriment economic și au fost create mii de noi locuri de muncă.

Costul proiectului a coborât astfel până la suma de două sute și ceva milioane de dolari americani. Cincizeci la sută din bugetul șantierului l-au asigurat guvernul republicii și primăria Minskului. Cealaltă jumătate a fost alocată din bugetele locale de către cele șase regiuni ale Bielorusiei. În plus, la chemarea șefului statului, în colectarea mijloacelor financiare s-a implicat toată populația. Nu există familie în Bielorusia care să nu fi contribuit cu o sumă cât de modestă la această construcție. Noua Bibliotecă Națională din Minsk este, pe drept cuvânt, opera în-tregii națiuni bielorusă. În toate duminicile de după inaugurare,

zeci și sute de clase din chiar cele mai îndepărtate școli ale țării vin la Minsk să viziteze, cum zicea un băiat, „biblioteca noastră la construcția căreia am contribuit și noi cu toată clasa”.

Construcția s-a încheiat în doar trei ani și jumătate, lucru datorat și enormei resurse administrative care a fost implicată. În fiecare săptămână se țineau ședințe speciale la nivelul prim-ministrului republicii (în casa guvernului) și la cel al primarului municipiului Minsk (pe șantier). Președintele Lukașenko ținea sub control personal șantierul, făcând vizite la fața locului. El a decis să nu-și construiască o reședință președințială nouă, cum intenționase anterior, ci să-și construiască trei încăperi pentru summituri, întâlniri și recepții oficiale în inima noii clădiri a BNB. Există în această faptă a lui ceva din măreția gestuală a regilor și președinților francezi

care au înălțat și au lăsat ca amintire și moștenire națiunii palate și biblioteci.

Rezultat al abordării sistemice structuraliste a conceptului de bibliotecă, al extinderii acestui sistemism de la aspectul biblioteconomic la cel arhitectonic, ingineresc, tehnologic, de design, social ș.a. – toate interacționând cu conceptul de Loc ca matcă a unei biblioteci intelectuale, noua Bibliotecă Națională a Bielorusiei este un megasistem de sisteme.

Conceptul arhitectural și proiectul de construcție

Ideea cu diamantul a fost adusă de arhitecții bieloruși M. Vinogradov și V. Kramarenko la culmea științei și artei arhitecturale. În spiritul conceptului de bibliotecă intelectuală, s-a pornit de la alegerea și semnificarea Locului (ca entitate ontologică). Odată ce Parisul a intrat în orizontul de inspirație al proiectanților, Locul trebuia, desigur, să fie situat pe malul unei ape (din rațiuni metaforice – curgerea timpului, dar și pragmatice – antiincendiare), corespondentul Senei devenind aici Slepeanskul. Punctele cardinale ale Locului sunt marcate prin porți simbolizând trecerea din lumea obișnuită în aceea a spiritului. Așadar, locul este aici și un fel de scenă, rolul acesteia în edificarea culturală fiind dezvoltat plenar în Homo ludens, disertația lui Johan Huizinga. Mai multe poduri așezate peste apa Slepeanskului sau peste adâncituri de relief către bibliotecă poartă și ele o încărcătură metaforică: arcade în timp, pasarele de trecere spre tărâmul spiritului...

Integrat în textura locului, edificiul acestei biblioteci intelectuale este și el metaforic prin excelență. Ansamblul arhitectonic e compus din două elemente aparent autonome, integrate într-un tot organic. Primul este diamantul așezat pe un suport (stilobat). În diamant se află depozitele de fonduri, moștenirea culturală scrisă a națiunii. Forma figurii pe care o are diamantul (de fapt, totuși briliantul) este numită de arhitecți rombocuboetaidru. Stilobatul are forma unui cilindru enorm. Perimetrul circular al acestuia a dictat forma circulară, concentrică a celui de al doilea element al ansamblului – încăperile de acces la fonduri (sălile de lectură ș.a.) și cele de serviciu. După exemplul aceleiași BNF, construcția din jurul stilobatului are câteva nivele. La nivelul întâi sunt situate structurile de servire a publicului larg și a tineretului (la francezi acest nivel se numește rez-de-jardin, bibliothèque de recherche). La nivelul doi se află serviciile destinate cercetătorilor și specialiștilor (la francezi – haut-de-jardin, bibliothèque d'étude). Comparând nivelele pariziene cu cele din Minsk, observăm

temperatura se menține la o valoare constantă, lucru de însemnătate capitală pentru conservarea și salvagardarea documentelor.

Rombocuboetaidrul are și avantajul că este o formă compactă (el ține de „familia” sferei), e ca un epicentru al ansamblului arhitectonic, deci este echidistant față de orice servicii, așa încât documentele comandate ajung din depozite la locurile unde se află cititorii în cel mult 15 minute.

Construcțiile circulare ale celor trei nivele, ale stilobatului (cu diametrul de 200 m), au în exterior forma unor trepte, simbol al ascensiunii către puritatea spirituală a ideilor conținute în interiorul briliantului. Grație acestui efect, stilobatul este perceput ca un podium, iar diamantul – ca un monument.

Suprafața totală a ansamblului arhitectonic este de circa 113 mii m², înălțimea – 72,6 m (23 etaje, ca la Paris). În cele 20 de săli de lectură cu un total

de 2000 locuri sunt instalate 1500 LAM-uri pentru utilizatori, iar în spațiile de serviciu, peste una mie computere pentru salariați. Fiecare sală de lectură are ieșire în câte o mică grădină (element de inspirație alexandrină și letonă). Intrarea centrală e concepută ca un portal de acces într-un templu, de inspirație egipteană, în formă de carte deschisă în exterior, cu texte cifrate la decodificarea cărora deja au început a lucra bibliologii, și în chip de galerie în hol (idee preluată, se pare, de la edificiul Bibliotecii Universitare din Varșovia).

Latura de deasupra a rombocuboetaidrului, la care se poate ajunge cu un telelift, este amenajată în chip de belvedere, loc de panoramare a Minsku-lui și a împrejurimilor lui.

În interiorul bibliotecii au fost aplicate idei referitoare la biblioarhitectură ca factor de impact bibliopsihologic și biblioterapeutic. În acest sens, se lasă remarcată influența concepției de corelare a factorilor de impact (aproapele și departele, familiarul și distantul etc.) creată de autorii proiectului noii clădiri a Bibliotecii Municipale din Viena.

În fața edificiului se înalță monumentul marelui luminișt bielorus, cărturar cu renume mondial, Francisc Scorina.

Edificiu-agent inteligent. Sistemul de sisteme ingineresti

Proiectul ingineresc al BNB a avut drept scop crearea unui edificiu inteligent (bielorușii utilizează sintagma „clădire intelectuală”), în care să-și găsească aplicare absolut tot ce este mai nou și mai performant în acest sens în lume și care să devină un model de aplicare în practică, în stil hi-tech, a realizărilor de vârf ale gândirii ingineresti mondiale. Și într-adevăr, clădirea este o prefigurare a bibliotecilor din mileniul trei, asemănându-se, de exemplu, ca mesaj, cu Futuroscopul din Poitiers.

Sistemul integrat de sisteme ingineresti din sediul BNB transformă clădirea într-un organism capabil să se adapteze la schimbările externe și interne, să înregistreze, citească și să interpreteze informațiile care survin, să ia decizii și să acționeze fără intervenția umană. Suprasarcina programată pentru acest sistem dirijat în regim automatizat din centrul serveral este asigurarea confortabilității și securității personalului și a vizitatorilor, condițiilor de păstrare a fondurilor și echipamentului, controlul accesului în funcție de specificul fiecărei zone și de priorități, utilizarea rațională a mijloacelor financiare alocate pentru întreținere. Într-un pliant despre sistemul ingineresc am citit următoarele: „Valoarea specifică (prețul de cost) al unui metru pătrat intelectual e în dependență invers proporțională față de mărimea (volumul) proiectului, pe când exploatarea și gestionarea manuală (tradițională) a lui, în relație direct proporțională”.

Din sistemul ingineresc integrat fac parte sistemele:

- de reglare, întreținere și condiționare automatizată a aeroclimatului intern, în mod diferențiat, în funcție de parametrii programați pentru fiecare încăpere; de înlăturare a substanțelor nocive care se produc într-un spațiu închis;
- de alimentare energetică, inclusiv evidența consumului, statistica, transmiterea informației către punctele de dispecerat, securitatea alimentării cu curent electric (conectarea automatizată, în caz de situație excepțională, a generatorului autonom);
- de securitate (controlul automatizat al accesului, supraveghere video, protecția patrimoniului instituției și a lucrurilor personale etc.). Clădirea memorizează absolut tot ce se petrece în interiorul ei și, la solicitare, poate reproduce informația înregistrată;
- antiincendiar, antitero și de securitate informațională;
- de iluminare internă, cu subprogram de reglementare automatizată a funcționării fiecărui dispozitiv în funcție de necesitatea iluminării fiecărui metru pătrat;
- de iluminare externă (peisagistică, decorativă), inclusiv cu dispozitive laser;
- televiziune, radiodifuziune și telefonie autonome (de exemplu, managerii de nivel strategic, tactic și operațional sunt dotați cu mijloace de telecomunicație celulară corporativă);
- de lifturi și alte sisteme de transport intern;
- de înlăturare automatizată a prafului și de curățenie (în noua clădire a BNB nu mai este nevoie de îngrijitoare de încăperi).
- ș.a.

Sistemul de sisteme tehnologice

Proiectul tehnologic al noii BNB întrunește tot ce este mai recent și mai performant în biblioteconomia și în IT-ul mondiale, punctul de orientare semănând a fi, în această direcție, Biblioteca Congresului. Când ne referim la termenul „tehnologie” noi avem în vedere sensul de tehnică, uitând de înțelesul de ansamblu al operațiilor, proceselor, ciclurilor și metodelor utilizate în scopul obținerii unui anumit produs sau rezultat. Or, în contextul modelului de bibliotecă intelectuală și al abordării sistemice a conceptului (și institutului) de bibliotecă acest al doilea aspect este de o importanță covârșitoare, el echivalând aici cu ceea ce în SUA se subînțelege prin sintagma „standardizarea societății”. Un exemplu elocvent în acest sens îl reprezintă tehnologiile de transferare a fondurilor BNB din clădirea veche în cea nouă, ele constând dintr-un program de transfer, un plan de

lucrări, instrucțiuni de transfer pentru fiecare gen de suport și pentru fiecare scenariu posibil al stării mediului etc. De această tehnologie au început a se interesa mai multe țări. Și apropo de produsul la care poți ajunge utilizând tehnologiile de acest fel. La BNB ciclurile, procesele și operațiile informațional-bibliotecare sunt concepute pe tipic industrial. Realizatorii proiectului și-au propus să transforme naționala bielorusă într-un centru model de tehnologii hi-tech al sec. XXI. Munca manuală în BNB aproape că nu se mai folosește.

Din megasistemul tehnologic integrat (dirijat și el de centrul serveral) al BNB fac parte următoarele sisteme automatizate:

1. АБИС (sistemul informațional de bibliotecă automatizat); BNB și-a creat software-ul propriu, așa cum au BNF (BN-OPAL) și Biblioteca Congresului). Sistemul are mai multe subsisteme (module):

- completarea, circulația, amplasarea și reamplasarea fondurilor, formarea resurselor informaționale; (în 2006 au intrat în colecțiile bibliotecii peste 200 000 documente noi);
- catalogarea (bielorușii și-au elaborat familia națională de formate BEL-MARC, repertoriul (tezaurusul) propriu de vedete auctoriale și de materii etc.), din acest ciclu făcând parte crearea notițelor bibliografice, importul de notițe din surse externe, indexarea ș.a.;
- activitatea analitico-bibliografică;
- servirea utilizatorilor;
- organizarea și conservarea fondurilor;
- împrumutul interbibliotecar;
- formarea și gestionarea bazei de date a notițelor de autoritate și normative;
- formarea și administrarea bazei de date a exponatelor (pieselor) muzeale (printre sursele de inspirație pentru conceptul de bibliotecă intelectuală se numără și statutul funcțional al Bibliotecii din Alexandria, așa încât BNB are în structura sa și câteva muzee);
- escortarea informației normative și de îndrumare;
- formarea rapoartelor statistice și de alt gen;
- conversia datelor;
- administrarea sistemului.

2. Internet-Portalul (prestarea serviciilor la distanță, inclusiv pentru utilizatorii de peste hotare, serviciul național de referințe virtuale, telecomandarea și împrumutul în format electronic automatizate etc.). Numărul proiectat de pagini informative e de 500 000 unități, vizitate de 20 mii internauți pe zi. Viteza garantată e de 100-120 kbytes/sec.

Pot fi examinate în regim automatizat 100 cereri (solicitări) pe secundă. Portalul funcționează în regim 24/7.

3. Sistemul automatizat al bibliografiei naționale, catalogării corporative și al catalogului electronic național partajat.

În Bielorusia fiecare publicație se cataloghează o singură dată (indiferent de către care bibliotecă participantă la sistem), iar descrierea se utilizează în mod iterativ;

4. Sistemul de formare a bazei de date a notițelor de autoritate și normative;

5. Sistemul de creare a copiilor electronice ale documentelor.

Bielorușii au găsit o soluție mai puțin costisitoare de retroconversie a cataloagelor tradiționale creând imaginea electronică a lor (a fișelor). Image-catalogul este accesibil on-line. De asemenea, s-au creat câteva linii automatizate de numerizare a documentelor. BNB dispune în acest sens de un echipament rarisim. De exemplu, scannerul-robot de numerizare a cărților de patrimoniu instalat aici (care costă un sfert de milion de dolari) există astăzi doar în 5 exemplare: 3 în SUA, 1 în Australia și 1 la Minsk. Nu mai puțin faimoase sunt stațiile de numerizare a documentelor sonore, de artă, hărților, microfilmelor și microfîșelor, casetelor video ș.a. Funcționează, în regim de testare, biblioteca națională numerică;

6. Sistemul automatizat de conservare a documentelor;

7. Sistemul de transportare a documentelor, cu subsistemele: rețeaua telelifturilor speciale, sistemul reversibil așezat pe modelul conveierului, incluzând o rețea-păianjen de șine pe care circulă containere speciale, încărcate sau descărcate la 28 de stații aflate în depozite și în sălile de lectură;

8. Sistemul de identificare și asigurare a securității și integrității colecțiilor;

9. Sistemul de restaurare și preservare;

10. Sistemul redacțional-editorial.

BNB dispune de două linii automatizate de redactare, machetare, tragere la tipar, fălțuire, legare, ambalare, balotare a publicațiilor elaborate de bibliotecă – una color și alta alb-negru. Funcționa-

rea acestor linii e dirijată de calculator. Se introduce CD-ul cu textul de editat și se dă clic pe begin. Tot restul funcțiilor se derulează în mod automatizat, omul se implică numai la sfârșitul ciclului pentru a ridica producția gata;

11. Sistemul de asistare a lucrului utilizatorilor cu documentele electronice și audiovizuale, cu microfisele și microfilmele;

12. Sistemul de instruire și centrul de prezentare;

13. Sistemul automatizat al dirijării activității informațional-bibliotecare.

Sunt automatizate procesele de programare, evidență, exercițiul bugetar, managementul resursei umane (în special ceea ce în Est se cheamă „lucrul cu cadrele”, adică automatizarea proceselor de evidență, conservarea, regăsirea și utilizarea informației despre salariați, programarea instruirii și testarea ș.a.), organizarea circuitului documentar ș.a.m.d.

14. Sistemul automatizat de administrare a rețelei locale de calcul, care, între altele, asigură administrarea centralizată a înregistrărilor utilizatorilor, materializează politica globală de securitate, asigură rezervarea informației etc.

Sistemul (proiectul) de design

Unitatea stilistică a aspectelor interior și exterior, a image-lui tehnologic și estetic, a stilobatului și rombo-cuboectaidrului, a ansamblului arhitectonic și a teritoriului (Locului), a Locului cu zona urbană în care e situată clădirea a constituit obiectul investigațiilor, proiectărilor, al creației artistice a unei echipe constituite din zeci și sute de designeri de diferite profiluri, arhitecți-asistenți, proiectanți. Forma cilindrică a suportului pe care este așezat „briliantul” a condus la configurarea unui atrium, unde se fac expoziții de artă internaționale și a unui spațiu pe înălțimea parterului și al oredeșoseului, tot circular, între atrium și încăperile de serviciu, și sălile de lectură, peste care sunt întinse câteva „poduri de cleștar”. La etajele doi și trei, atriumul și încăperile sunt separate prin coridoare circulare, pe pereții cărora sunt expuse de asemenea opere de artă.

În general, față de proiectul de design au fost înaintate următoarele rigori:

- recurgerea la simbolica și la motivele naționale;
- crearea unui colorit de lumină în care să se împletească organic iluminarea artificială cu cea naturală;
- asigurarea confortului psihologic prin folosirea elementelor de relief;
- o gamă cromatică unitară a murilor, mobilierului, panourilor publicitare etc., care să fie utilizată și în producția editorială, publicitară, promoțională, de marketing ș.a.m.d.
- caractere grafice inedite, specifice numai BNB;
- design „în stilul BNB” pentru mobilierul expozițional, funcțional etc.
- alte atribute care să constituie „stilul de firmă” al BNB, până la cele mai mici detalii (cum sunt, de exemplu, numerele de la vestiare).

Clădirea nouă a BNB s-a vrut să fie un fel de memorial vizual-artistice al națiunii bielorusă, influența Bibliotecii Congresului făcându-se remarcată și aici. La indicația președintelui țării, au fost angajați

prin concurs peste 60 de artiști plastici, cărora li s-au comandat lucrări de pictură, sculptură, grafică, goblen, ex-libris ș.a., care în totalitatea lor constituie un fel de istorie ilustrată a culturii și civilizației bieloruse.

În zona circulară de la parter, pe murii opuși atriumului, sunt realizate șase compoziții în superformat, consacrate celor șase regiuni (landuri) care au contribuit la construcția bibliotecii.

Proiectul social

Ca institut, BNB e concepută ca un centru național informațional și sociocultural, viziunea aceasta decurgând, pe de o parte, din teoria creată de dl profesor Roman Motulski, pe de alta – din realizările de vârf în acest sens ale bibliotecilor lumii, în special ale celor franceze și americane. Scopul proiectului social a constat în crearea unor condiții benefice și confortabile pentru realizarea necesităților productive, recreative și de creație atât ale utilizatorilor, cât și ale personalului instituției.

Despre condițiile create pentru cititori se poate crea o imagine relevantă deja din cele povestite până acum. Totul e făcut în așa fel ca ei să se simtă ca acasă din punct de vedere al confortului, dar și al liniștii și chiar al intimității necesare pentru a te concentra (pe lângă mobilierul și amenajarea bibliopsihologică a sălilor de lectură, computerizarea locurilor pentru cititori și crearea unor zone de relaxare de o stilistică cu adevărat postmodernă, au fost amenajate, aproape în fiecare sală, pe lateral, cabine ermetice pentru cei ce au nevoie de o concentrare mai deosebită ori chiar să citească și să reflecteze în glas). Biblioteca electronică, pusă la punct după toate rigorile de organizare a bazelor de date, ale politicii și tehnicii de acces, ale posibilităților avansate de regăsire a informației numerice datorate unei asigurări lingvistice de nivel mondial (FRBR-ul sau DUBLIN-COR-ul fiind aici niște lucruri ca și cum tradiționale, rămânând câte puțin în umbra crescândă a altor noutăți IT). Pe scurt, în noua clădire a BNB utilizatorul se simte, fie-mi iertată uimirea poate cam infantilă, ca într-o lume de poveste ori, dacă vreți, ca într-un film SF.

Pe lângă zonele, serviciile și sălile de lectură, proiectul social mai include:

- Belvederea;
- Sala de conferințe polifuncțională, cu 550 locuri;
- Centrul pentru întâlniri de afaceri;
- Centrul de informație juridică;
- Centrul Internet;
- Complexul muzeal (care include Muzeul Cărții, Muzeul Bibliotecii și Muzeul Dezvoltării Culturii și Științei);
- Galeria de arte;

- Pavilionul expozițional „Tehnologii hi-tech”;
- Complexul de săli de literatură și artă (Salonul muzical, Sala de interpretare la instrumente (pentru exercițiile individuale ale utilizatorilor), Sala video, Salonul literar);
- Zonele de recreație (în viziune avangardistă);
- Sălile pentru copii (Salariații și cititorii au posibilitatea de a veni la bibliotecă cu copiii, lăsându-i în sălile de la parter amenajate pentru ei. În statele BNB sunt prevăzute posturi de educatori, îndrumători și pedagogi destinate pentru „Zona copiilor”);
- Centrul de jocuri computerizate și de turism virtual;
- Servicii și zone destinate persoanelor dezavantajate;
- Restaurantul și o rețea de cafenele. În locurile de amplasare a serviciilor este amenajată câte o cameră de odihnă pentru personal, cu posibilitatea de a sta la o cafea și la o gustărică (bielorușii îi zic „zacuscă”);
- Complexul sportiv și de întremare;
- Salonul frumuseții;
- Parkingul;
- LAM-uri confortabile pentru salariați;
- Punctul medical;
- Complexul de case de locuit pentru salariați într-o zonă limitrofă bibliotecii (după exemplul BNF, desigur).

Consecințe biblioteconomice

Noul ansamblu arhitectonic al BNB, megasistemul de sisteme, care este acesta a generat schimbarea concepțiilor biblioteconomice de până la punerea lui în folosință. Statutul funcțional și organizarea, sistemul de management sunt aspectele care au suportat cele mai profunde transformări. Îl ascultam pe preaferitul director Motulski și în același timp derulam în memorie anul 1992, când am inițiat reforma Bibliotecii Naționale a Moldovei. Modelul cibernetic de management, structura departamentalizată, noul concept funcțional al institutului de bibliotecă ne-au însuflețit atunci pe noi toți (cei pe care Tatiana Costiuc i-a cuprins nu demult într-un „Portret de grup al generației mele”). Aceia au fost cei mai fericiți ani bibliologici din viața mea. Din păcate, noi nu am beneficiat de un context favorabil, de înțelegere și de susținere pentru a desăvârși proiectul nostru. În schimb, directorul BNB a beneficiat din plin de toate acestea și acum își vede conceptul dus la împlinire rotundă.

Mai întâi, despre conceptul funcțional al bibliotecii ca institut social. Teoretic, bielorușii formulează trei funcții de bază ale bibliotecii: acumulativă, memoria-

lă și comunicativă (noi, în 1992, stabileam funcțiile patrimonială, informațională, comunicativă, biblioteconomică și hedonică (de loisir). Noua structură a Naționalei din Minsk a fost elaborată în contextul inovațiilor tehnologice și al experienței celor mai mari BN din lume, al realizărilor în domeniul re-engineeringului. Organigrama e proiectată pe blocurile funcționale principale ale megasistemului: 1. economico-financiar și de marketing; 2. procesele de producție, formarea resurselor informaționale; 3. servirea utilizatorilor; 4. activitatea de cercetare și dezvoltare în biblioteconomie, bibliologie și științele comunicării; 5. asistența tehnică și logistică a mega-

sistemului de sisteme al BNB; 6. exploatarea clădirii intelectuale și teritoriului. Pentru tuscinci este creat câte un departament condus de câte un director adjunct. Personalul la ora actuală numără circa 1400 persoane. În clădirea veche erau doar 700. În legătură cu valorificarea noului edificiu, este programată o creștere a statului de funcții până la aproximativ 2000 posturi. Bugetul anual și salariul mediu în BNB sunt net superioare față de toate țările din CSI. Cât privește modelul conceptual, apariția noii BNB, a acestei biblioteci intelectuale de avangardă, trimite în inactualitate pledoariile privind, de exemplu, conceptul de bibliotecă hybrid, virtuală ș.a.m.d. Conceptul de bibliotecă intelectuală le încorporează pe toate câte sunt și vor mai fi. Dispare delimitarea pe genuri de suporturi, publicații tradiționale și netradiționale etc. Biblioteca deține resurse informaționale, acest concept asimilându-le pe toate cele precedente. Sunt depășite și experiențele de redefinire a profesiei noastre, inclusiv discuțiile referitoare la așa-zisii bibliotecari de referință. În fiecare sală de lectură și în alte zone se află câte un bibliotecar consultant. Există un bibliopsiholog și câțiva biblioterapeuți.

Se schimbă radical criteriile de evaluare a resurselor informaționale și a calității și eficienței serviciilor.

Prin valorificarea noului său edificiu, BNB a făcut un salt uriaș devenind, la ora actuală, cea mai importantă instituție publică a țării. Ea este cu adevărat inima sistemului național de biblioteci, așa cum este BNF-ul, una din sursele principale de inspirație ale megaproiectului. Ea este de asemenea creierul și memoria Bielorusiei, centrul inovațional al societății bielorusă, centrul național de tehnologii hi-tech, centrul corporativ de servicii informaționale numerice (oferind toate formele de referințe virtuale, inclusiv conferințele video și TV).

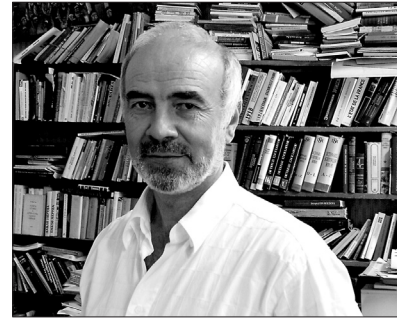
BNB este, iată, vorba românului, chiar „cetatea de scaun” a țării, de vreme ce președintele Lukașenko a preferat să conducă țara din interiorul sediului ei, din încăperile construite pentru aceasta.

„Diamantul bielorus”, cum i se zice la Minsk noii Bibliotecii Naționale, este, fără exagerare, o mică minune a lumii, un țarm al făgăduinței pentru bibliotecari.

Biblioteca intelectuală este sensul biblioteconomiei din mileniul trei.

Aniversări culturale

Un poet împotriva tuturor

Iurie Colesnic

I

Părinții mei primeau ziarul *Cultura*. Era publicația care anunța numele noi care veneau în literatură și artă. Era o revistă de cultură făcută din mare dragoste pentru frumos. Și acolo prima dată am întâlnit numele lui Emil Loteanu. Nu-mi amintesc în ce context, dar știu exact că era ceva scris despre *Poienile roșii*. Apoi a venit pe ecran filmul *Această clipă*, care atât de mult nu se aseamăna cu filmele despre război.

Așteptați-ne în zori a fost pelicula care m-a făcut să înțeleg cât de complicată a fost viața în Basarabia în perioada interbelică. Dar în aceste filme nu vedeam unde este regizorul, mă interesa omul. Și abia când mi-a nimerit în mână o carte cu nuvele de Emil Loteanu, mi-am dat seama că el de fapt este mai mult un scriitor, un suflet sensibil, care încerca să înțeleagă lumea în care sălășluia. Și acumă îmi stăruie în minte o nuvelă mică despre un adolescent care a venit la studio și a lucrat la muncile de jos numai din dragoste pentru această mare artă care este cinematografia.

Mi-am dat seama că el citește în fiecare om partea sa bună și partea sa mai puțin bună și, ca să nu piardă timpul, preferă să aibă de furcă doar cu oamenii miruiți cu har. Era în el o grabă explicabilă pentru un artist, care înțelege că viața e scurtă. Era în el demnitate care trăda nu un orgoliu, ci o personalitate.

Am început să adun toate informațiile legate de el și, parcă spre confirmarea intuiției mele, apare filmul *Lăutarii*, o baladă populară, o dramă a unui neam, care nu se poate realiza din cauza caracterului său și a intemperiilor istoriei.

Eram fan în sensul actual al cuvântului. Am fost la librărie și i-am cumpărat toate cărțile sale, le-am citit dintr-o răsufare. Mă captiva felul său de a fi angajat, de a se simți angajat. Era ca un fel de soldat, mereu gata de luptă. Da, poate era un general care aștepta marele ordin pentru începerea bătăliei. Și tot ce a realizat el nu era decât o pregătire pentru această bătălie, iar ordinul decisiv a întârziat să mai vină...

Am regretat mult plecarea sa la Moscova, dar l-am văzut în '77 întors la Chișinău cu *Gingașa și tandra mea fiară*, cu Galina Beleaeva alături; am umblat ca o coadă din urma lor, între cele două cinematografe, „Patria” și „Moscova”, ca să asist la toate lansările, ca să savurez fiecare spusă.

Știam exact că odată și odată drumurile noastre se vor încrucișa. Așa a și fost. În '87, când am ajuns să lucrez la „Moldova-film”, Loteanu era la Moscova, iar în scurtă vreme a revenit în casa Uniunii Cineaștilor, numele său fiind deseori pomenit pe nesfârșitele coridoare ale studioului. Unii cu admirație îl pomeneau,

cei mai mulți cu pizmă. Vedeau în el un dușman, un concurent și nu vroiau să citească în tot ce făcea el dorința unui artist de a reformula niște lucruri care se banalizaseră deja la noi.

Restructurarea era în toi, se căutau noi formule de organizare a studioului, Uniunea Cineaștilor era implicată în acest proces, iar noi, în sala mare a studioului, îl vedeam ades pe E. Loteanu explicând poziția uniunii, care nu coincidea cu poziția noastră, a celor de la studio. Erau niște discuții interminabile care degenerau în ceartă și la care asistau cei aproape 700 lucrători ai studioului.

Uneori treceam aceste discuții într-un spațiu mai îngust – la uniune era o sală mică și confortabilă, cu o masă ovală, cu fotolii din piele, cu jaluzele ca în Apus, amenajate după gustul lui Loteanu. Îmi părea un fragment din altă lume, care contrasta mult cu cabinele noastre standard mobilate, în care, din cauza plictiselii, nimeni n-avea poftă să stea.

I-am spus și eu multe cuvinte dure idolului meu, fiindcă aveam viziunea proprie despre cum putem scăpa studioul de criza iminentă care venea peste noi. Abia acum am înțeles că aveam două viziuni diferite. El dorea să salveze puținii oameni care existau, căci un film nu-l poți realiza decât cu o echipă bună de creație, iar eu doream să salvez tehnica, clădirile, teritoriul, mai puțin oamenii. Evident că el avea dreptate. Tehnică mai cumperi, iar oameni – nu. Era cu 20 de ani mai în vârstă decât mine și respectiv mai înțelept.

În cele din urmă nici el n-a reușit să salveze oamenii, nici eu tehnica – studioul s-a ruinat.

Dar peste ani, când ne-am întâlnit la Casa „Argezi” la București, unde el era cu o delegație de cineaști, iar eu cu o delegație de muzeologi, ne-am întâlnit așa de parcă abia ieri ne despărțisem. Și nu știam că următoarea noastră întâlnire va fi abia peste 10 ani, când mi-a spus că are poftă să editeze o carte de versuri, așa cum i-a apărut în Kazahstan.

Atunci am înțeles încă o taină a lui Loteanu, cel plecatul de acasă. El, îndepărtatul de Moldova, dorea cel mai mult să fie recunoscut drept un mare creator la el acasă. Dar asta aproape că nu se întâmplă niciodată. Nu există proroc în țara sa.

Ne-am dat întâlnire, eu m-am îmbolnăvit și nu m-am mai întâlnit cu el. Așa am ratat ultima noastră întâlnire înainte de plecarea sa în eternitate.

Mă gândesc că au răsuflat ușurat concurenții săi, au bătut din palme pe ascuns toți pizmașii și mai puțini fani veritabili s-au apropiat de polița de cărți și au deschis pe rând modestele cărțuli: *Ritmuri*, *Bucolica* ș.a.

El a scris atât de sincer, încât de la primele rânduri îl ai în față vorbindu-ți cu toată pasiunea despre o temă scumpă lui și atât de dragă ție.

Cine crede că Loteanu a plecat, greșește amar-nic. În fiecare carte de-a sa, în fiecare peliculă te așteaptă o întâlnire cu Emil Loteanu...

II

Emil Loteanu a fost un magician. De orice s-ar fi atins, se transforma în poezie. Poetice erau pozele sale, poetice erau reportajele publicistice, poetice erau peliculele sale, și el mărturisea într-un interviu că de fapt ar putea să transforme în poezie chiar și o carte de telefoane.

Omul se naște cu har. Unii îl descoperă, luptă pentru recunoașterea lui, marea majoritate, însă, preferă să se ocupe de lucruri banale, existențiale, de aceea mulți poeți ca Loteanu sunt priviți cu doză de zeflemea și ironie. Ce a făcut Emil Loteanu? El a încercat să descopere cine suntem noi, acei mulți, care l-am privit când cu admirație, când cu răceală, când cu ură; el a stat în umbra eroilor săi din *Poienile roșii*, *Această clipă*, *Așteptați-ne în zori*, *Lăutarii*, *O șatră urcă spre cer*, *Gingașa și tandra mea fiară*, *Eminescu*, *Ana Pavlov*, *Găoacea sau Miting la Poșta Veche* și poate avea să ne privească și din abisul pe care l-a început și nu l-a terminat.

Vă amintiți cât de frumos începe capodopera sa *Lăutarii*? Cu magistrala frază domnească – **Io, Toma Alistar...**

„Nu am reușit nicicând să-i privesc în liniște, dintr-o parte. De fiecare dată privirile noastre se încrucișau și ochii rămâneau pironiți, fixându-se reciproc.

Lăutarii – unul câte unul – se uitau spre mine din IERI în AZI...

Îi surprindeam pipăind gâtul prelung al viorilor, trecându-și palmele peste țambal ori cobză, coșând cu ață groasă coviltirul ori petrecându-și palma în semn de mângâiere peste făptura pirpirie a căluțului roșcovan, scaldat în sudoare.

În bătaia privirii mele lunecau albăștrimi de cer amestecate cu negrul păsărilor planând jos, deasupra capetelor, verdele topit în ceață a colinelor împădurite, roșul spălăcit al focului de paie și liniile proeminente ale brațelor strunind alăuta. Urcam discret privirea spre chipul omului, de departe, la depărtare de mai bine de un secol. Speram să-l surprind în forfota treburilor zilnice, dar de fiecare dată îi întâlneam privirea ațintită spre mine. Avea ochii calmi, cu umbra pădurii răsturnată în ei, deschiși mai larg poate ca de obicei sub semnul unei atente așteptări...”

„Acest popor de lăutari a dăinuit mai bine de cinci veacuri. A străbătut lumea de la un capăt la celălalt. Pe drum de om și pe drum de lup.

Nicolau Copernic a descoperit că pământul se învârte. Ei, lăutarii, au descoperit că pământul cântă.

Mai marii lumii au prins de pieptul lor stele de aur și argint. Au cunoscut gloria. Au murit însă de foame și boli. Aproape nicicând de bătrânețe. Au murit în singurătate și uitare.

Leagăn le-au fost câmpiile Moldovei. Acoperământ – imensitatea cerului sudic. Numele lor s-a șters de pe lespezi. Trupul lor s-a unit cu pământul. A rămas numai cântecul. De pe umerii lor pasărea de foc cu glas de cântec a trecut pe umerii noștri.

Acești lăutari cu fața întoarsă spre tine au fost ultimii. Ultimii din seminția lor”.

Noi nu l-am înțeles pe Loteanu, noi nu l-am prețuit pe Loteanu, pe omul care ne-a adus cele mai mari premii internaționale și pe care îl recunoștea drept egal marea elită cinematografică a lumii. Nu i-am dat bani să facă filmele pe care a dorit, n-am știut să-i dăm o bursă guvernamentală ca să creeze în voie, nestingherit de probleme materiale, am avut prea puține ordine ca să-i încununăm măiastra-i operă. Am fost invidioși, am fost mult prea mici pentru a-l înțelege și a-l prețui. El ne-a descifrat, el a înțeles cine suntem noi, cei mulți. Suntem cu toții personaje din Caragiale.

L-am întâlnit acum un an, lângă casa lui de pe strada Ismail. Timp de două ore ne-a povestit cum va arăta viitorul său film bazat pe opera lui Caragiale.

A fost la București să caute bani pentru acest film, a fost la Chișinău să caute bani, a plecat la Moscova să caute bani și n-a găsit...

Noi suntem oamenii lui Caragiale. Acele personaje pe care el le vedea coborând din trenul Chișinău – București, personajele viitorului film eram chiar noi.

Visa să aibă editată o carte de poezie, nu spera să vadă editată o carte de proză și poate și nici nu-și imagina că cineva îi putea să editeze un album cu

secvențe din filme și din biografia marelui cineast, așa cum se obișnuiește în lumea întreagă.

Au plecat la Moscova să-l înmormânteze acei care de fapt nu aveau dreptul să-i pomenească numele, mă refer la delegația guvernamentală, compusă din marii funcționari de stat, care n-au făcut nimic să-i dea o șansă noului film semnat de Emil Loteanu.

Cu excepția marelui actor Grigore Grigoriu, ei n-au avut dreptul să se apropie de sicriul său. Așa ar face-o niște oameni de cultură în care trăiește un cod al onoarei...

A fost înmormântat la Moscova, în pământ străin, unde el s-a simțit mai bine ca acasă. Și este vina noastră că Acasă s-a simțit mai străin decât printre străini.

În epitaful publicat în volumul de versuri *Sufletul ciocârlilor* (Chișinău, 1974) el a scris:

„Eu am cântat așa cum am știut
Din frunza aspră a iubirii mari.
Senin voi coborî să dorm în lut
Printre țărani, voievozi și lăutari.”

Dar acest epitaf nu mai este valabil, fiindcă poetul a plecat în neant, așa cum a trăit, luptând singur împotriva tuturor. Și poate, așa cum a scris într-un alt epitaf din aceeași carte:

„Arhaică pădure de cuvinte
Spre tine vin din secolii târzii
Și te sărut nostalgic și cuminte,
Iubita mea din anul două mii.

E ochiul meu ascuns aici în carte,
Iscoada stinsului demult străbun –
Și te privesc de dincolo de moarte
Nerușinat de vesel și de bun.”

Nicolai Florov-

naturalist basarabeian de talie europeană

Iurie Colesnic

Teritoriul Basarabiei este ca un poligon perfect pentru arheologi, antropologi și naturaliști: un spațiu destul de mic în care parcă cineva special a grupat tot ce se poate întâlni într-o bună parte a globului ca material pentru cercetare.

Fundul mării sarmatice în toate timpurile a provocat interesul savanților. Dar cum era și firesc mulți dintre ei s-au născut chiar aici, în acest spațiu și au obținut celebritatea studiind palma de pământ dintre Prut și Nistru.

Recent profesorul Aurel Marinciuc mi-a adus două imagini superbe. Le descoperise la un punct de colectare a maculaturii, într-o ediție germană rebutată de la Biblioteca Națională. Era o ediție interbelică cu rapoartele participanților la un congres internațional al naturaliștilor. Avea și multe imagini. Pe două dintre ele era prezentat Nicolae Florov, basarabeianul care participa cu regularitate la astfel de reuniuni științifice.

Nicolae a fost fiul protoiereului Pavel Florov din Cornești, care și el era o figură remarcabilă în tagma clericilor din Basarabia. Nicolae Popovschi îl prezintă amplu în a sa *Istoria bisericii din Basarabia în sec. XIX sub ruși* (Chișinău, 1931).

El a făcut parte din acea generație de aur care a pus bazele mișcării naționale din Basarabia. Membru activ a „pământeniei” de la Dorpat, el este alături de minunații săi colegi: Ion Pelivan, Ștefan Usineivici, Costică Goian, Vasile Mahu, Gheorghe Chicu, Alexandru Groapă, Vasile Oatu ș.a. Ei au fost primii basarabeni, care au făcut o punte spirituală cu România, corespondând intens cu Zamfir Arbore, Gheorghe V. Madan ș.a., fiind la curent cu tot ce se întâmplă în România la acea vreme și care sunt scopurile ce și le propun studenții basarabeni. Mai târziu s-au găsit persoane care afirmau că în Basarabia n-a existat o mișcare de eliberare națională până la 1917. Ceea ce nu este adevărat. Acești studenți din „pământenia” de la Dorpat au stat în pușcărie pentru sincera credință că patria lor poate fi eliberată de sub cizma Imperiului rus.

Fișa biografică a lui N. Florov conține multe informații prețioase.

Nicolae Florov s-a născut la 19.12.1876, s.Cornești, județul Bălți (azi r-nul Ungheni).

A învățat la școala primară din sat, a trecut prin cursurile Școlii Duhovnicești ca să ajungă la Seminarul Teologic din Chișinău pe care l-a absolvit în 1899, fiind primul în promoția a cincizeci și cincea. Pleacă să-și continue studiile la Universitatea din Dorpat (Estonia), unde, în 1904, susține teza de licență în științele naturale.

Și-a început activitatea de muncă în calitate de profesor de științe naturale în învățământul secundar, la Chișinău (1904-1909), apoi asistent-chimist la Institutul Zootehnic din Petrograd (1909-1910). Începând cu anul 1910 a venit mai aproape de casă, stabilindu-se cu traiul la Kiev, unde a fost asistent (1914), asistent titular (1915), docent (1918) la Catedra de Agronomie a Universității din Kiev. Tot în această perioadă a efectuat ample cercetări pe teren, conducând expediția agrogeologică (1910-1921). În timpul revoluției și al războiului civil (1918-1920) a fost profesor la Institutul Geografic din Kiev, apoi profesor la Catedra de agronomie de la Institutul Agronomic din Odesa (noiembrie 1920). Cu prima ocazie s-a repatriat în Basarabia, nedorind să trăiască în raiul bolșevic și, probabil, aceasta i-a și salvat viața. Colegii săi din Rusia sovietică au ajuns în marea lor majoritate în lagărele de exterminare ale GULAG-ului, pe când lui i s-a încredințat postul de geolog-șef cl. 1 la Institutul Geologic al României (1921-1928), paralel continuându-și activitatea pedagogică în calitate de conferențiar suplinitor de agrogeologie la Iași (1924). În 1926 a susținut doctoratul la Universitatea din Iași, după care a fost profesor suplinitor (1930), profesor titular (1931), profesor de agrogeologie la Facultatea de Științe Agricole din Chișinău, încheindu-și cariera pedagogică în 1945. Cursul lui de pedologie a fost primul de acest fel care s-a predat în România. A scris în această perioadă peste 60 de lucrări științifice, dintre care am remarca:

Degradarea cernoziomului de antestepă (1927); *Cvaternarul în Basarabia*. București, 1930; *Date asupra apelor subterane în Basarabia și în special în Chișinău*. Chișinău, 1930; *Cuvânt înainte*, 1930; *Cvaternarul în stepele Mării Negre*. București, 1930; *Câteva note în legătură cu cercetările agrogeologice în Basarabia*, Chișinău, 1930; *Date asupra hidrologiei Basarabiei*. București, 1930;

Organizarea cercetării solurilor brune (1933); *Expunere de titluri și lucrări*. Iași, 1936.

A ocupat și alte funcții în care s-a manifestat plenar: director al Muzeului Național din Chișinău (1922-1931), comisar al guvernului pe lângă Camera Agricolă Lăpușna (1926) ș.a.

A fost membru al Societății Regale Române de Geografie, al Societății Internaționale de Agrogeologie, iar, pe când activa în Rusia țaristă, a fost președinte al Comisiei pentru cercetarea bogățiilor istorico-naturale din Ucraina și șef al Secției agrogeologice de pe lângă Comitetul Științific al Ucrainei. Lui îi aparține ideea fondării revistei *Buletinul Muzeului Național de Istorie Naturală din Chișinău*.

A participat la numeroase congrese internaționale de specialitate, care și-au ținut lucrările la Praga, Roma, Washington, Leningrad ș.a. Respectiv, mai multe reviste străine au beneficiat de competența lui colaborare. Deși se crede că după deces a fost înhumat la Iași, unde a activat o bună perioadă din viață și mai mulți cercetători fixează acest moment în scrierile lor, trebuie să știm că a murit la 1 ianuarie 1948 și a fost înmormântat la București, în cimitirul Colentina.

Concluzia care se impune – înainte de a arunca o carte convingeți-vă că ea nu conține informații prețioase, indiferent în ce limbă a fost scrisă.

Andrei Parhomovici,

cărturarul din tagma celor neobosiți

Iurie Colesnic

Frații Parhomovici sunt printre cei "veniți" în Basarabia. Dar mai rar familie care ar fi dat acestui pământ cărturari mai atenți, istorici mai harnici, pedagogi mai devotați. Ei s-au împăcat cu destinul și, stabilindu-se la Chișinău, s-au legat cu trup și suflet de aceste locuri. Exemplu elocvent în acest sens este cazul lui Vasile Parhomovici. Ajuns arhiepiscop al Donului, el vine la bătrânețe la Chișinău, ca să moară acasă...

Despre un alt frate, Iosif Parhomovici, am scris în primul volum al *Basarabiei necunoscute*. Acum, materiale mai noi, ne-ar permite să facem completări substanțiale, în prezentul volum însă este important să scriem despre un al treilea frate din această familie – Andrei Parhomovici.

Preotul Vasile Guma, fost discipol al fraților Parhomovici, în volumul de memorii *Povestea vieții mele* (Paris, 1999), îi caracterizează astfel:

"Parhomovicii erau trei frați, cel mai mare, Vasile, (mijlociu – Andrei, n.n.), cel mai mic, Iosif – tustrei prezentau o putere de care țineau seama atât profesorii, cât și elevii. Nobili, solidari, îngăduitori, iertători, iubitori de cinste și pedanți."

Andrei Parhomovici s-a născut la 2 octombrie 1836 în localitatea Homuțy, reg. Poltava în familia preotului Mihail Ignatievici Parhomovici și a soției sale Iuliana Iakovlevna, născută Kokolnițkaia.

A învățat mai întâi în familie, apoi la școlile spirituale din Pereslavl și Liubensk (1846-1851). Studiile medii și le face la Seminarul Teologic din Poltava (1851-1857). După absolvirea Seminarului Teologic, este trimis ca învățător la Școala Spirituală din Liubensk, unde a activat de la 30 august 1857 până la 1 septembrie 1859, adică până la admiterea sa la Academia Teologică din Kiev. Aici a fost primit în urma unei examinări la 26 de obiecte pe care le studiasse în seminar.

Studiile superioare și le face la Kiev, la Academia Teologică, din 1859 până în 1863, când obține titlul suprem de magistru.

După absolvire, este trimis ca profesor la Seminarul Teologic din Chișinău. A ales Chișinăul și pentru că aici se stabilise fratele lui mai mare, Vasile. Atmosfera din capitala Basarabiei amintea mult de cea din Poltava.

A fost profesor la seminar din 1863 până în 1890. A fost membru al Consiliului Pedagogic al Seminarului Teologic, timp de trei ani – locțiitor al inspectorului seminarului, iar în perioada 18 februarie 1875–14 ianuarie 1876 – inspector. În aceeași perioadă, 1863-1890, a fost profesor de religie la Liceul de Fete nr.1 din Chișinău. Din 1890 până în 1904, exercită funcția de inspector al Seminarului Teologic. La seminar, a activat timp de 40 de ani. Paralel, a fost profesor la Școala Eparhială de fete (24 de ani).

Același Vasile Guma, caracterizându-l pe fostul său profesor, mărturisește:

"Andrei Parhomovici era un om înalt, cu barbă lungă ... de câte ori intra în clasă, scotea pieptenele și o pieptăna cu grijă. Purta cilindru și era căsătorit cu o nemțoaică. Ne preda bine Vechiul Testament – uneori cu o notă comică, alteori, ca să facă clar textul, îl spunea în limba latină". (*Povestea vieții mele*)

Din 1867, a fost unul dintre fondatorii și colaboratorii de bază ai revistei *Kișiniovskie eparhialnăe vedomosti* (Buletinul Eparhiei Chișinăului).

Din 1893 până în 1897, a fost membru al Dumei municipale Chișinău. Este unul dintre fondatorii Societății Istorico-Bisericești din Basarabia. Autor al mai multor lucrări cu tematică religioasă: *Ecleziast* (1868), *Explicarea profețiilor despre Mesia, cuprinse în Pentatehul lui Moise și în Psaltire* (1894) ș.a.

Munca lui a fost observată și prețuită. În 1867, arhiepiscopul Basarabiei îi aducea mulțumiri pentru dăruirea sa fără preget pe tărâmul pedagogic. Din partea Sf. Sinod, a primit două adrese de mulțumire, în 1869 și 1896. În 1889, este distins cu Ordinul Sf. Vladimir de gradul III. În 1901, din partea împăratului Nikolai al II-lea, primește un inel cu diamante. Societatea Imperială Creștină Palestina i-a acordat titlul de membru pe viață (1899) și membru plenipotențiar pe viață (1905). A primit mai multe medalii: în memoria lui Aleksandru III (1898),

cu ocazia a XXV de ani ai școlii bisericești (1909), cu ocazia sărbătoririi a 300 de ani de la fundarea Casei Imperiale „Romanov”.

S-a pensionat în 1904, dar n-a dorit să stea acasă, preferând să activeze pe tărâm științific și cultural.

Publică scrieri științifice care, și astăzi, își păstrează actualitatea:

Spisok rektorov i inspektorov Kișiniovskoi Duhovnoi Seminarii za vremea 100-letnego (s 31 ianvarea 1813 g.) sușcestvovania ee i redaktorov i ŷenzorov Kișiniovskih Eparhialnâh Vedomostei (Chișinău, 1911); *Preosveașcenâe vikarii Kișiniovskoi eparhii: Dmitri Sulima, Piotr Troițki, Augustin Gulianițki* (1909, în volumul II al ediției *Trudi Bessarabskogo Ţerkovno-Istorigeskogo Arheologhiceskogo Obșcestva*). În volumul VI al sus-pomenitei ediții, publică un studiu valoros: *Arhiepiskop Kișiniovskii Antoni Șokotov* (1911). În volumul IX al aceleiași ediții, tipărește un studiu amplu intitulat: *Kratkie biograficeskie svedenia ob ierarhah Kișiniovskoi eparhii, s 1882 po 1913 god...* (1914).

Na dosughe (versuri), Chișinău, 1911; *Kievskaiia Duhovnaia Akademia dlea Kișiniovskoi eparhii s eio ucebnâmi zavedeniami* (1813-1913), Chișinău, 1914.

O altă lucrare, tipărită în două ediții consecutive, tradusă în limba sârbă de preotul Davidovici și publicată la Belgrad, are titlul: *De la Ghetsimania până la Golgotha*.

Dar ceea ce a uimit multă lume a fost apariția unei plachete de versuri – *Na dosughe* (Chișinău, 1911). Toți cunoscuții și discipolii, obișnuiți să-l vadă grav și important, preocupat de cercetări ample sau în calitate de cenzor la publicațiile bisericești, au descoperit, spre surprinderea lor, că nu-l cunosc. Avea un suflet blajin, predispus spre melancolie și meditare.

În numărul din decembrie 1918, a tipărit în revista *Luminătorul*, în traducerea preotului Ioan Andronic, povestirea *Orfanul și mama vitregă*. A scris numeroase studii istorice pe care le-a tipărit în anuarele Societății Istorico-Bisericești din Basarabia.

A publicat nenumărate predici în limba rusă și română. Dar trebuie menționat și faptul că s-a scris și despre el. Fostul coleg de la Seminarul Teologic din Chișinău Vasile Kurdinovski a scris cartea: *Po povodu vâhoda v otstavku inspektora Kișiniovskoi duhovnoi seminarii A. M. Parhomovicea* (Chișinău, 1905). Același autor a studiat viața lui Andrei Parhomovici până la admiterea lui în Academia Teologică, publicând studiul *Stranicika iz jizni duhovno-ucebnâh zavedenii Poltavskoi eparhii, v seredine proșlogo, XIX stoletia* (Chișinău, 1911). Despre el a scris și un alt coleg, Mihail Ceachir, dar lucrarea lui despre Andrei Mihailovici Parhomovici nu am găsit-o deocamdată.

A fost căsătorit cu Victoria Ruppeneit. Menționăm special acest fapt, deoarece fratele lui mai mic, Iosif, a fost atât de preocupat de problemele istoriei bisericii basarabene, încât nici n-a mai apucat să se căsătorească.

Profesorul Aurel Marinciuc a întocmit un arbore genealogic foarte frumos, unde familia Parhomovici are urmași demni de toată admirația.

S-a stins din viață la 21/4 iulie 1919, la Chișinău, și a fost înmormântat în preajma bisericii de la Cimitirul Central de pe str. Armenească, unde mai târziu, în 1931, avea să fie înmormântat și fratele său, Iosif.

Spre regretul nostru, crucea lui Andrei Parhomovici a fost distrusă și nimeni nu știe exact locul unde a stat. Cum schimbarea prea bruscă a sistemelor sociale a trecut în uitare, la fel s-a trecut în uitare un nume de referință pentru istoria bisericii din Basarabia.

Antonie Plămădeală-

exponentul generației de aur

Iurie Colesnic

În aceste zile când ne luăm rămas bun de la Antonie Plămădeală, există o dovadă clară că din sânul tinerimii basarabene, născute după unire și formate în cadrul școlii românești, au avut a ieși mari personalități.

Pentru mine este important faptul că exemplul marilor prelați Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu ș.a., demonstrează teza despre existența unei generații de aur în literatură, generația N. Costenco, Sergiu Matei Nica, George Bezviconi ș.a., generație care a avut mult mai puține șanse de a se realiza plenar.

Poate că explicația realizării lor ca personalități ține în primul rând de tărâmul cultelor, de felul specific de viață a clerului și de o anumită indulgență față de cei din tagmă. În literatură acest lucru are manifestări mai dure, mai demolatoare pentru personalitate, totul fiind construit pe ideea ierarhiilor literare și a concurenței acerbe. Dincolo de aceasta, criteriul valoric îl stabilește ideologia. Și atunci, marii poeți, marii prozatori, marii gânditori sunt trecuți pe roluri secundare de figuranți, iar nulitățile literare trec în prim-planul literaturii.

Am subliniat că miracolul acestei generații este ascuns în declanșarea spiritului național. Adică basarabenii, în timpul țarismului, nu erau mai puțin credincioși, dar făceau școala în limba rusă. Cine urma Seminarul Teologic, Academia Teologică și îmbrățișa cariera clericală era ostaticul acestei limbi.

El niciodată nu-și putea dezvălui cu adevărat personalitatea, fiindcă între el și crez era limba. O limbă străină, oricât de bine o însușești, niciodată n-o să poată substitui limba maternă. De aceea am avut mulți absolvenți ai Academiei Teologice și doar un singur mitropolit ieșit din Basarabia. Pe când după 1918 basarabenii au reușit să dea nu numai mitropoliți, dar și mari oameni de cultură, anume educați în școlile teologice. Iată de ce este greu să faci o distincție absolută în personalitatea lui Antonie Plămădeală ori a lui Nestor Vornicescu ca să poți spune că uite aici, la această frontieră se oprește omul de cultură și dincolo de această frontieră pornește omul bisericii.

Este în această îmbinare a culturii și cultului încă un element al miracolului basarabean. Îmi pare că prin marele crez față de Dumnezeu, acești oameni au reușit să treacă prin cele mai grele încercări, prin cele mai grele ispite și să demonstreze că lumina totuși învinge întunericul. Că înțelepciunea cărții stă mult deasupra ideologiei dogmatice a propagandei comuniste.

Biografia lui Antonie Plămădeală, mai ales perioada de început, este una comună. Școala Duhovnicească, Seminarul Teologic, Institutul Teologic – dar trebuie să subliniem faptul că în aceste școli, în momentul când își făcea studiile Antonie Plămădeală, activau personalități distinse ale teologiei. Un Gala Galaction, un Nichifor Crainic, un filosof ca Savin și profesorii din școala veche care aduceau experiența ortodoxismului rus, cum era Constantin Popovici, cum era părintele Luca ș.a. – în această îmbinare se educa spiritul elitist al credinței. Respectul față de om, respectul față de spiritul și credința sa era unul dintre cele mai puternice principii educate în aceste școli.

Cine s-a întâlnit cu mitropolitul Plămădeală, s-a convins că tocmai de acolo, de pe piscul experienței și gloriei sale, el cobora foarte ușor la nivelul interlocutorului ca să-l înțeleagă și să se facă înțeles. Acesta este darul marelui duhovnic de a avea puterea și răbdarea de a-l asculta pe fiecare și de a înțelege clar ce se întâmplă în sufletul său.

Și când scriam că biografia lui Antonie Plămădeală este una comună, știam exact că voi face referire la cea mai meticuloasă aranjare biografică, ce îi aparține distinsului teolog prof. dr. Mircea Păcurariu, tipărită în volumul *Dicționarul teologilor români* (1996), ediție apărută în câteva rânduri cu completări și adăugiri.

Am fi putut lua o altă biografie, cea care este prezentată în dicționarul *Membrii Academiei Române*, semnată de Dorina N. Rusu (București, 1999). Însă această biografie este axată mai mult pe ideea aportului cărturăresc al mitropolitului, pe când personalitatea sa trebuie privită și trebuie descoperită prin prisma activității sale de bază, cea de om al bisericii.

Mircea Păcurariu scrie:

„Plămădeală Antonie (din botez Leonida), mitropolit. Născut la 17 noiembrie 1926, în Stolniceni, jud. Lăpușna. Studii la Seminariile teologice din Chișinău (1937-1944) și „Nifon” din București (1944-1945), Facultatea de Teologie din București (1945-1948) și Institutul Teologic Universitar din Cluj (1948-1949); cursuri de doctorat la Institutul Teologic

Universitar din București (1956-1959). Tuns în monahism la mănăstirea Prislop, sub numele Antonie și hirotonit ierodiacon (1949), transferat la mănăstirea Slatina (1950), unde a funcționat ca profesor la școala monahală și a fost hirotonit ieromonah (1953); un timp la Râșca și Dragomirna, unde a îndeplinit munci didactice și administrative. În 1949, condamnat, în lipsă, la 7 ani închisoare pentru activitate anticomunistă; arestat abia în 1954 și închis la Jilava, judecat din nou și condamnat la 4 ani închisoare; grațiat în 1956. În 1959 scos din mănăstire și din cler de autoritățile comuniste, angajându-se ca muncitor în diferite întreprinderi; în 1968 și-a putut relua activitatea în cler, fiind numit secretar șef la Institutul Teologic din București. Trimis la studii de specializare în Teologie și Filozofie la „Heythrop College” de lângă Oxford, mutat apoi în Londra (1968-1970); obține doctoratul în Teologie la Colegiul amintit (1971), apoi la Institutul Teologic din București (1972). La 15 decembrie 1970 Sf. Sinod l-a ales episcop-vicar patriarhal, cu titlul „Ploieșteanul” (hirotonit 27 decembrie), încredințându-i-se sectorul „Relații externe”, precum și sectorul economic și Comisia de pictură bisericească; paralel, rector al Institutului Teologic din București (1971-1974). La 9 decembrie 1979 ales episcop al Buzăului (însăunat 13 ianuarie 1980). La 10 ianuarie 1982 ales arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului (însăunat 7 februarie 1982).

Este unul din marii ecumeniști contemporani. A făcut parte din delegațiile sinodale române care au vizitat alte Biserici creștine (ortodoxe, catolice, protestante etc.). Delegat de Sf. Sinod la a cincea Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Nairobi, 1975), când a fost ales membru în Comitetul executiv și în cel financiar; conducătorul delegației române la a șasea Adunare generală a aceluiași Consiliu (Vancouver, 1983); delegat la diferite întruniri ale unor comitete din Consiliul Ecumenic. A fost delegat la Adunările generale ale Conferinței Bisericilor Europene (Engelberg 1974, Chania – Creta 1979), la diferite sesiuni de lucru ale Comitetului consultativ și financiar. Participant la mai multe sesiuni ale Comisiei mixte internaționale de dialog între Biserica Ortodoxă și Biserica romano-catolică. Delegat de Sf. Sinod să cerceteze

parohiile ortodoxe române din „diasporă” (S.U.A., Canada, Australia, Europa occidentală).

Conferințe, cursuri și comunicări în Spania, Anglia, Franța, Belgia, Germania, Suedia, Finlanda, Italia, Elveția, S.U.A., Australia ș.a.; a acordat interviuri presei, a vorbit la radio și televiziune în aceleași țări. Membru de onoare al Academiei Române și al Academiei de Științe din Chișinău (1992) și al unor asociații culturale de peste hotare.

Realizări gospodărești la Buzău (restaurarea clădirilor de la centrul eparhial, a peste 15 bisericimonumente istorice) și la Sibiu (o clădire nouă la centrul eparhial, o clădire nouă la schitul Păltiniș, un complex de clădiri care constituie incinta mănăstirii de la Sâmbăta de Sus – fiind a treia ctitorie a ei – restaurarea unor bisericimonumente istorice ș.a.).

Lucrări: În volum: *Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și în teologia contemporană*. Teză de doctorat, București, 1972, 344 p. (și în ST, an. XXIV, nr. 5–8, 1972, p. 325-625, altă ediție la Sibiu, 1986, 325 p.); *Hans Küng și declarația „Misterium Ecclesiae”*, București, 1974, 67 p. (și în „Ortodoxia”, an. XXVI, 1974, nr. 1, p. 5–69); *Clerici ortodocși ctitori de limbă și cultură românească*, București, 1977, 69 p.; *Un episod important din lupta pentru limba română*, București, 1978, 50 p. (și în „Ortodoxia”, an. XXX, 1978, nr. 3, p. 417–464); *„Ca toți să fie una”*, București, 1979, 596 p.; *Dascăli de cuget și simțire românească*, București, 1981, 547 p.; *Tradiție și libertate în spiritualitatea românească*, Sibiu, 1983, 410 p.; *Pagini dintr-o arhivă inedită. Documente literare*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de..., București, 1984, XLVII + 435 p.; *Vocație și misiune în vremea noastră*, Sibiu, 1984, 462 p.; *Lazăr Leon Asachi în cultura română*, Sibiu, 1985, 524 p.; *Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar în vremea lui Miron Romanul (1874-1898), după acte, documente și corespondențe*, Sibiu, 1986, 358 p.; *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867-1918), după documente, acte și corespondențe rămase de la Elie Miron Cristea*, Sibiu, 1986, 546 p.; *Contribuții istorice privind perioada 1918-1930. Elie Miron Cristea. Documente și corespondență*, Sibiu, 1987, 484 p.; *Tâlcuri noi la texte vechi. Predici*, Sibiu, 1989, 479 p.; *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989, 365 p.

Romanul Trei ceasuri în iad, București, 1970 (ed. a II-a, București, 1993, 303 p.).”

În această biografie pe mine întotdeauna m-au intrigat cei șapte ani de pușcărie, pe care regimul comunist i-a dat acestui om pentru simplul fapt că era parte componentă a clerului. Pentru că era tânăr și avea un potențial în plină desfășurare. În fond acești ani de pușcărie au însemnat ani de intimidare, ani de umilire, de încercare de a-i zdrobi personalitatea.

Comuniștii, dogmatici și superficiali, n-au înțeles principalul: un om al bisericii primește drept un lucru firesc o asemenea încercare. Oare n-a fost Iisus Hristos închis la fel? Oare n-a fost și el judecat, oare nu și-a purtat el crucea în spate cu coroana de spini? Dar a avut conștiința că o face pentru salvarea altora. Și aici această înțelepciune a fost valabilă pentru oamenii bisericii, nimeriți în pușcăriile comuniste. Modelul lui Iisus Hristos, atât de adânc intrat în conștiința adevăraților duhovnici, însemna salvarea spirituală și biruința celor închiși asupra celor care i-au închis.

Nu știu, aș fi curios să aflu dacă printre însemnările lui Antonie Plămădeală au rămas cumva scrieri despre întâlnirile sale cu foștii călăi. Ar fi prețioasă o asemenea apreciere din partea unui om, care a demonstrat că forța nu înseamnă nimic, că spiritul înseamnă totul.

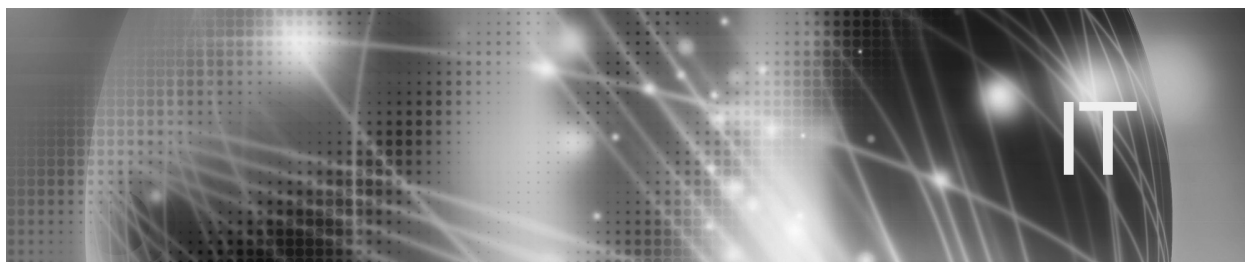
De ce n-am avut pentru acești oameni, cum au fost Nestor Vornicescu, Antonie Plămădeală, Dimitrie Balaur ș.a., un statut aparte? De ce n-am stat în preajma lor și n-am alcătuit niște monografii biobibliografice, cărți care indiscutabil ar fi intrat în patrimoniul culturii noastre. În graba caracteristică felului nostru de a fi, nu avem nici timp, dar nici suficient curaj să-i vedem și să-i recunoaștem pe giganții de lângă noi. Și atunci când în goana timpului ne pierdem, căutăm justificări, cheltuim bani mulți, cercetând arhive, fiind conștienți că multe informații prețioase le-am pierdut pentru totdeauna. Asta pentru că posesorii acestora au luat cu ei multe taine și multe mărturisiri pe care la o adică ar fi putut să ni le lase nouă, dar în marea lor sfială de

a nu ne împovăra cu grijile lor, ei au tăcut modest și ne-au lăsat să fim așa cum suntem – indiferenți. De fapt, marea cumsecădenie a fost un atu al acestei generații de aur.

Este greu de explicat cum de au avut ei puterea să existe, dar pe umeri au ținut puntea spirituală, care a legat generațiile interbelice cu generațiile postdecembriste. În felul acesta s-a păstrat o continuitate firească și necesară, au fost transmise niște valori și au fost învățate niște lecții. Nu toate, fiindcă rămânem corigenți la capitolul Nestor Vornicescu, Antonie Plămădeală, Gurie Grosu, Dimitrie Balaur ș.a.

E în firea lucrurilor ca ciclul lumesc al omului să aibă un sfârșit. Plecarea sa este întotdeauna dureroasă, tristă și este ca un semn de aducere aminte, că noi toți într-o zi vom pleca. De aceea este foarte prețios momentul aducerii aminte, adică să nu ne amintim de om doar o singură dată, doar în clipa dispariției sale. Sunt oameni la care un popor trebuie să revină, trebuie să se aplece peste cărțile sale, trebuie să asculte de sfaturile sale, prefăcute prin cuvinte de carte, și atunci când nu găsește alte soluții, să se lase ghidat de înțelepciunea acestor oameni.

De aceea îmi zic: să facem puținul, să dăm unei universități numele lui Antonie Plămădeală, unei străzi, unei biblioteci, unui liceu, și ceea ce-i mai important – să-i aducem acasă cărțile, să le tipărim aici, la Chișinău, cu buchii mari și coperte cartonate, ca să rămână pentru toate generațiile drept cărți de învățătură.

Crearea și dezvoltarea site-ului web al bibliotecii universitare din perspectiva marketingului

Natalia Cheradi

Site-ul web poate ameliora semnificativ modul în care biblioteca realizează relațiile cu utilizatorii serviciilor informaționale. Specialiștii în marketing și comunicare percep site-ul web al organizației ca un instrument strategic de marketing on-line. Practica a demonstrat că în ultima perioadă procesul creării site-urilor de bibliotecă se desfășoară foarte activ, dar nu întotdeauna la un nivel profesionist și calitativ. Cercetările realizate în acest sector de activitate confirmă această idee. Problema calității site-ului există și trebuie soluționată la etapa inițială de creare a lui.

Este indiscutabil că promovarea noilor resurse informaționale și a serviciilor informaționale în bibliotecă nu poate fi realizată în afara rețelei Internet, fără crearea și menținerea Paginii Web a bibliotecii. Crearea și dezvoltarea site-ului web al bibliotecii universitare din perspectiva marketingului trebuie să aibă ca suport nevoile specifice ale utilizatorilor de informații. Succesul serviciilor bibliotecare pe piața informațională depinde de prezența bibliotecilor în spațiul virtual.

Toate site-urile web se divizează după complexitate în următoarele categorii:

1. Carte de vizită în Internet – apariție primară în Internet. Acest site, de regulă, conține informații succinte despre bibliotecă, adresa bibliotecii, schema deplasării până la bibliotecă, informația de contact.

2. Site-urile din categoria Lite reprezintă cea mai răspândită formă care include informații detaliate privind fondurile bibliotecii, structura, serviciile prestate, activitățile și proiectele realizate.

3. Site-urile din categoria Standard sunt resurse informaționale multifuncționale, care în afară de informațiile generale despre bibliotecă și serviciile ei, includ un sistem logic de navigare și asigură accesul la catalogul electronic și la bazele de date. Site-urile conțin calendarul evenimentelor, care este permanent actualizat, resurse Internet, ediții electronice și guest book.

4. Site-urile din categoria Corporate realizează prezentarea deplină a bibliotecii în rețeaua Internet. Căutarea în cataloagele on-line este însoțită cu posibilitatea de comandă a documentelor în format electronic. Este asigurat accesul utilizatorilor îndepărtați la resursele informaționale, inclusiv la baze de date full text.

De regulă, o pagină web conține o serie de elemente distincte [4, p.350]:

- **titlul paginii:** apare în bara de titlu a programului de navigare pe Internet și servește atât la identificarea paginii și a conținutului, cât și pentru facilitarea căutării acesteia în spațiul virtual;
- **subtitlurile:** servesc la structurarea logică a conținutului paginii web în secțiuni distincte, facilitând parcurgerea acesteia în funcție de interesul celui care o vizualizează;
- **conținutul paginii:** cuprinde totalitatea informațiilor pe care organizația intenționează să le transmită publicului vizat;
- **lista:** nu reprezintă atât un element de conținut, cât poate fi utilizat pentru structurarea și

prezentarea informațiilor incluse în paginile web;

- **hyperlink-urile:** oferă posibilitatea urmăririi selective, doar celor secțiuni de care este interesat vizitatorul site-ului web, a altor pagini (având un conținut similar sau asociat paginii văzute inițial) sau chiar a altor site-uri web având o legătură directă cu conținutul informațiilor prezentate în pagina accesată;
- **informațiile de contact:** numele, prenumele și elementele de localizare (adresa poștală, numărul de telefon sau de fax, adresa de poștă electronică etc.) ale persoanelor care au creat, administrează sau dețin pagina web.

Ansamblul paginilor web creează formează structura site-ului web. Proiectarea acesteia trebuie realizată astfel, încât să asigure succesiunea logică a conținutului informațional și să faciliteze vizitatorilor navigarea ușoară în interiorul site-ului.

În mod obișnuit, etapele de elaborare a site-ului web sunt următoarele: proiectarea; programarea; testarea; dezvoltarea. Una dintre cele mai remarcabile metodici este considerată „Modelul **Walt Disney**” [6]. Potrivit acestei metodici procesul, de proiectare a site-ului este divizat în următoarele etape: proiectarea conceptuală; proiectarea logică; proiectarea fizică.

Proiectarea conceptuală servește pentru determinarea scopurilor, obiectivelor site-ului, determinarea publicului țintă. Această etapă cuprinde următoarele componente: scopuri de bază și scopuri secundare; acțiunile care trebuie întreprinse pentru atingerea scopurilor; componența utilizatorilor; interesele grupurilor de utilizatori; compartimentele site-ului; criteriile pentru atingerea scopurilor.

Proiectarea logică cuprinde procesele de organizare a informațiilor pe site, construirea structurii și navigării în cadrul compartimentelor. La această etapă sunt determinate următoarele: tipul structurii site-ului (lineară, ierarhică, de context etc.); denumirea compartimentelor; conținutul fiecărui compartiment; organizarea compartimentelor și legătura dintre ele.

Proiectarea fizică este direct legată de realizarea tehnică a site-ului și cuprinde următoarele componente: tehnologiile utilizate; resurse de program; probleme posibile și căile lor de rezolvare; modalitatea de actualizare a informațiilor.

Biblioteca are nevoie de un site web pentru promovarea serviciilor și fondurilor de publicații; accesul la resurse informaționale proprii și la resurse informaționale externe; confortul deservirii utilizatorilor; extinderea și diversificarea serviciilor informaționale. Site-ul bibliotecii reflectă nu numai nivelul tehnic al activității bibliotecii, ci și devine un instrument foarte important în servirea utilizatorilor.

Din publicațiile de specialitate consacrate noilor tehnologii în bibliotecă desprindem următoarele principii definitorii ale site-ului de bibliotecă: relevanța informațiilor; exactitate informațională; funcționalitate; accesibilitate; stabilitate; atractivitate. Specialiștii au formulat criteriile de calitate a site-urilor de bibliotecă [6;7;8]: conținutul informațional; ușurința navigării; operativitatea în actualizarea informațiilor; accesibilitate pentru utilizatori; caracter unitar al design-ului compartimentelor.

Literatura de specialitate oferă multiple recomandări privind ceea ce trebuie să conțină și cum trebuie să fie structurat un site web. Indiferent de categoria site-ului web realizatorii lui trebuie să includă informații obligatorii privind activitatea bibliotecii:

- **noutăți** sau calendarul evenimentelor (avize despre manifestările culturale, informaționale, științifice, comunicatele de presă privind activitățile deja realizate, buletinele de intrări noi, „Cartea săptămânii”, expoziții virtuale etc.);
- **informații generale despre bibliotecă** (structura organizatorică a bibliotecii cu indicarea persoanelor de contact, orarul de lucru, condițiile de acces, scurt istoric al bibliotecii, rechizitele bancare);
- **resursele informaționale ale bibliotecii** (lista și caracteristica desfășurată a cataloagelor, bazelor de date, fondului de referință, cataloagele expozițiilor organizate etc.);
- **catalogul on-line;**
- **pașaportul catalogului electronic** (din ce an sunt reflectate publicațiile deținute, tipologia documentelor, limba publicațiilor, numărul curent de înregistrări, data ultimei actualizări, recomandări privind căutarea informațiilor);
- **informații privind fondul bibliotecii** (conținutul fondului, ediții periodice, ediții AV, documente numerice etc.);
- **nomenclatorul serviciilor prestate** (cu indicarea serviciilor gratuite și tarifelor serviciilor prestate contra plată);
- **textul integral al culegerilor de comunicări la conferințe, e-bibliografii etc.**
- **forum specializat** (impresiile utilizatorilor privind publicațiile consultate, serviciile oferite de către bibliotecă etc.);
- **referiri (trimiteri)** la adresa electronică a bibliotecii;
- **hyperlink-uri** (universale sau tematice) la cele mai importante surse informaționale de pe alte servere; la varianta electronică a celor mai cunoscute ediții periodice; la surse de referință,

motoare de căutare; la resursele informaționale locale;

- existența **versiunii în limba engleză** a site-ului;
- existența **instrumentelor de navigare** (harta site-ului, căutări în site etc.);
- **data ultimei actualizări** a site-ului.

Urmărind tendințele generale în prezentarea informațiilor pe site-urile bibliotecilor universitare din Republica Moldova putem evidenția unele momente slabe: lipsa versiunii în limba engleză a site-ului; neactualizarea informațiilor, rubricilor și hyperlink-urilor; lipsa datei de actualizare a informației; calitatea redusă a imaginilor și a logourilor; lipsa sortimentului serviciilor electronice; prezența hyperlink-urilor nelucrative sau inactuale; lipsa informațiilor privind utilizarea resurselor informaționale și a cataloagelor electronice (caracteristica resurselor și algoritmul căutărilor); stilul și prezentarea inadecvată a blocurilor textuale; prezența textelor voluminoase și greu înțelese; lipsa statisticii frecvenței site-urilor; feedbackul slab dezvoltat (răspunsuri la întrebări, forum etc.); navigarea cu dificultăți în interiorul site-ului.

Facilitățile neutilizate în site-urile bibliotecilor universitare din Republica Moldova: prezentarea rapoartelor de activitate și a rezultatelor cercetărilor științifice; livrarea electronică de documente; împrumutul interbibliotecar; „personificarea utilizatorilor”; referințe on-line; vizualizarea informațiilor privind cărțile împrumutate de către utilizator; prelungirea termenului de împrumut; resurse educaționale (programe de instruire on-line; testări on-line privind cultura informațională a utilizatorului, tururi ghidate, excursii on-line etc.); utilizarea guest book-ului pentru prezentarea solicitărilor pentru procurarea cărților, abonarea la ediții periodice etc.; liste bibliografice de intrări noi.

Este de menționat că site-ul bibliotecii din învățământ superior are specificul său, reprezentând partea componentă a site-ului universității și nu poate fi tratat autonom. Site-ul bibliotecii trebuie să se integreze în concepția și compoziția comună a site-ului universității. Rubricile „biblioteca” și „resursele bibliotecii” sunt prezentate pe pagina de start a site-ului universității. Colecțiile electronice ale bibliotecilor universitare sunt însoțite de informații destinate categoriilor specifice de utilizatori: studenți, profesori, masteranzi, doctoranzi etc. Resursele prezentate în Internet sunt orientate pentru realizarea funcției de bază a bibliotecii universitare – asigurarea informațională a procesului de instruire și a cercetării științifice.

Utilizatorul de bază al bibliotecii universitare este studentul, care în prezent are cunoștințe suficiente în utilizarea tehnologiilor informaționale. El este mult mai bine pregătit pentru impactul cu practica

utilizării resurselor informaționale în rețeaua globală și noilor produse și servicii informaționale propuse de bibliotecă. Din acest considerent site-ul bibliotecii trebuie să răspundă intereselor și necesităților acestei categorii de utilizatori și să corespundă standardelor impuse de tehnologiile informaționale.

În ultimii ani specialiștii din biblioteci au remarcat că apar multe idei interesante și se manifestă o atitudine creativă în realizarea site-urilor. Majoritatea bibliotecilor universitare din SUA, în realizarea site-urilor, pleacă de la concepția „portal”, organizând pagina principală a site-ului ca pagină de start pentru căutarea resurselor și informațiilor în mai multe biblioteci [5]. Realizarea acestor idei o putem vedea pe site-urile bibliotecilor universităților: Columbia University Libraries [1], University of Washington Libraries [3], University of California Berkeley Library [2].

În prezent bibliotecile universitare americane propun utilizatorilor săi prin intermediul site-urilor servicii de referințe on-line, arhive electronice deschise (repositorii instituționale), împrumutul interbibliotecar on-line, vizualizarea informațiilor ce țin de situația de împrumut pentru fiecare utilizator în parte, prelungirea termenului de împrumut al publicațiilor, livrarea electronică de documente etc. Foarte multe site-uri propun utilizatorilor să participe la dezvoltarea colecțiilor, să propună cărți, reviste și baze de date. Unele dintre site-urile bibliotecilor universitare sunt utilizate și ca mijloace de instruire a studenților. În meniurile acestora sunt prezentate diverse programe de instruire on-line, teste pentru verificarea cunoștințelor, tururi ghidate, excursii on-line etc.

Elaborarea și menținerea site-ului bibliotecii universitare trebuie să se bazeze pe stabilirea relațiilor dintre utilizator și bibliotecă la care participă toți lucrătorii bibliotecii și să se orienteze pe următoarele direcții:

- proiectul elaborării și menținerea site-ului de bibliotecă trebuie să fie parte componentă a site-ului universității;
- crearea site-ului nu este o acțiune temporară, ci un proces de lungă durată și trebuie dezvoltat atât timp, cât va fi accesibil pentru utilizatori în Internet;
- la elaborarea site-ului trebuie ținut cont de criteriile de calitate acceptate pentru acest tip de resurse;
- evidența opiniilor, solicitărilor, doleanțelor utilizatorului este obligatorie la elaborarea și dezvoltarea site-ului;
- la dezvoltarea și la actualizarea site-ului trebuie să participe și utilizatorii;
- hyperlink-urile la alte resurse din Internet trebuie verificate permanent, pentru a fi siguri că

informația prezentată este activă, actuală și relevantă pentru categoriile prioritare de utilizatori;

- pentru a avea un site de bibliotecă de calitate sunt importante atât conținutul, cât și organizarea corectă a informațiilor;
- la elaborarea site-ului trebuie ținut cont de recomandările ce țin de prezentarea blocurilor textuale, fonturilor, gamei de culori, imaginilor, fotografiilor și altor elemente ale designului.

Crearea și dezvoltarea site-ului web trebuie să aibă în vedere și elementele de ordin estetic. Atenția acordată acestora este motivată de contribuția pe care ele o pot avea la formarea unei atitudini favorabile a vizitatorului față de conținutul informațional al site-ului.

Printre acțiunile de marketing on-line pe care biblioteca le poate desfășura pentru a promova site-ul putem menționa următoarele: transmiterea de mesaje de poștă electronică publicului, inserarea informațiilor privind site-ul și adresa acestuia pe principalele motoare de căutare pe Internet, inserarea unor bannere publicitare pe motoarele de căutare pe Internet etc.

Proiectul site-ului trebuie să parcurgă toate etapele și să finiseze cu un plan concret de acțiuni

pentru dezvoltarea ulterioară. Un site de bibliotecă care funcționează bine și eficient cu timpul se transformă în componenta importantă a sistemului de servire informațională a universității. Numai în acest fel bibliotecile pot fi considerate participante active în procesul de comunicare, având toate drepturile în sistemul de comunicații informaționale al universității.

Bibliografie:

1. <http://www.columbia.edu/cu/lweb>
2. <http://www.lib.berkeley.edu>
3. <http://www.lib.washington.edu>
4. Kasser, B. Utilizare Internet. – București: Teora, 1999.
5. Еременко, Т.В. Современные информационные технологии в университетских библиотеках США. – Рязань, 2001.
6. Мержевич, В. Этапы проектирования сайта // www.getinfo.spn.ru
7. Потехина, Ю. Библиотека в Интернете: создаём свой сайт // <http://www.vvsu.ru>
8. Степанов, В. Интернет в профессиональной информационной деятельности. – Москва, 2004 // <http://libs.ru/doc/textbook/>

Oaspetele

Bibliotecii Viitorului sau Mai multe despre proiectul de digitizare Google

Jeffrey Toobin

Abstract

În ianuarie 2007 web site-ul www.newyorker.com a publicat un material despre derularea proiectului de digitizare Google.

Deși problemele care au apărut imediat după lansarea proiectului Google Print n-au fost încă rezolvate, iar altele noi nu ezită să apară, lucrările continuă într-un ritm de invidiat.

În fiecare zi lucrătoare un camion încarcă cel puțin o mie de cărți din colecțiile Bibliotecii Universității Stanford și le duce într-o locație secretă unde sunt scanate pagină cu pagină și incluse într-o enormă bază de date creată de Google. Compania selectează cărți și din alte câteva universități mari inclusiv Harvard și Oxford, precum și Biblioteca Publică din New York. La Universitatea Michigan operează partenerul Companiei Google, Google Book Search. Și aici zeci de mii de cărți sunt procesate săptămânal cu ajutorul echipamentului de scanare al Companiei.

Google are ambiția să scaneze orice carte publicată vreodată și să facă posibilă căutarea full textelor, în același fel cum web site-urile pot fi căutate cu ajutorul motorului de căutare al companiei google.com. Google nu poate spune câte cărți are în baza de date, dar valoarea site-ului ca motor de căutare este evidentă.

Nimeni nu știe câte cărți există cu adevărat. Cel mai mare număr listat în vreun catalog este de 32 milioane, numărul din WorldCat, o bază de date a titlurilor din mai mult de 25 mii de biblioteci din întreaga lume Google și-a pus scopul să le scaneze cel puțin pe acestea. Marissa Mayer, vicepreședintele companiei Google, responsabil de proiect, crede că această sarcină poate fi realizată pe parcursul a zece ani.

Google nu este singura companie care s-a aventurat să scaneze cărți. Amazon a digitizat sute de mii de cărți; Carnegie Mellon realizează un proiect numit Biblioteca Universală, prin care până acum au fost scanate aproape un milion și jumătate de cărți; Open Content Alliance, un consorțiu la care participă Microsoft, Yahoo și câteva biblioteci mari, scanează, de asemenea, mii de cărți; există

și multe alte proiecte mai mici în diverse etape de dezvoltare. Totuși, numai Google s-a angajat într-un proiect de proporții comensurabil cu filosofia companiei „de a organiza informația lumii și a o face accesibilă și folositoare”.

În mare parte datorită acestor ambiții, eforturile companiei întâmpină o enormă rezistență. Curtea Federală din New York are pe rol două probleme ce țin de acest proiect, una pusă de un grup de scriitori și alta de un grup de editori, care, lucru curios, sunt parteneri în proiectul Google Book Search. Ambele reclamă faptul că proiectul încalcă legea copyright. Google ar putea plăti reclamanților chiar mai mult decât ar putea să ceară curtea, dar procedând în felul acesta, compania va descuraja potențialii concurenți.

Deși Google are mai mult de zece mii de lucrători, aproape în fiecare săptămână sunt angajați aproape câte 50 de salariați noi.

După fondarea Companiei Google, în 1998, Larry Page și Sergey Brin, fondatorii acesteia, care acum dețin câte 14 miliarde de dolari fiecare, au început să se gândească cum să includă cărțile în baza de date a companiei.

Ideea pornește de la faptul că pe parcursul miilor de ani s-a adunat o cantitate uriașă de cunoștințe și toate au fost oglindite într-o formă sau alta în cărți. A nu avea cărțile în acces este o pierdere prea mare.

Google și-a căpătat renumele prin promovarea accesului la cunoștințele umane pentru toți. Odată cu punerea cărților în acces online, informația oferită va fi mai calitativă și desigur va câștiga în cantitate.

În 2002 Google a făcut propuneri discrete câtorva biblioteci din cele mai mari universități. Compania s-a oferit să digitizeze gratuit întregile colecții și să ofere bibliotecilor o copie electronică a fiecărei cărți scanate.

Recent, Google a organizat o conferință privind viitorul industriei de editare, la biblioteca publică din New York. La conferință au participat aproximativ patru sute de persoane, reprezentanți ai domeniului, majoritatea fiind marcați de letargia și panica

ce caracterizează procesul editorial în era digitală. Aproape toate încercările editorilor de a vinde cărți în format electronic sunt descurajatoare, iar acum și Google pare să le complice problemele. Mesajul destul de explicit al conferinței a fost redat printr-un citat din Charles Darwin proiectat pe ecran:

„Supraviețuiesc nu cele mai puternice sau cele mai inteligente dintre specii, dar cele care se adaptează mai bine schimbărilor”.

În afară de parteneriatul cu bibliotecile, Google a semnat contracte cu majoritatea editurilor mari din America. Când una din cărțile editate de acestea este căutată, Google expune o parte din carte și indică link-urile către web site-ul editurii și a magazinelor online precum Amazon, unde utilizatorii pot cumpăra cartea. În felul acesta Google ajută editorii să ajungă la clienții care în alte condiții ar putea să nu știe nimic despre existența lucrării.

Deși s-ar părea că toți au numai de câștigat, în octombrie 2005 un grup de editori renumiți, toți parteneri în Google Book Search, au intentat un proces civil cerând companiei să stopeze proiectul.

Ei acuză faptul că prin scanarea cărților care se află încă sub protecția copyright, Google încalcă dreptul editorilor. Editorii solicită companiei să stopeze scanarea și să distrugă copiile neautorizate ale lucrărilor protejate de legea copyright.

Google intenționa să scaneze milioane de cărți protejate copyright fără a plăti sau a avea permisiunea deținătorilor de drepturi copyright. Aproximativ 20% din toate cărțile țin de domeniul public: aici pot fi incluse cărțile care n-au fost protejate copyright niciodată cum sunt publicațiile guvernamentale sau cărțile copyrightul cărora a expirat. În cazul acestor cărți ele sunt scanate și expuse pe web fără probleme. Aproximativ 10% sunt protejate de lege și se află încă în vânzare activă. Multe dintre aceste cărți sunt acoperite de aranjamentele companiei cu editorii parteneri, care permit scanarea și expunerea unei părți a cărții pe web.

Cea mai mare parte a cărților țin de o altă categorie: sunt protejate copyright, au un statut incert sau nu au fost tipărite. Aceste cărți sunt în centrul neînțelegerilor dintre Google și editori.

Bibliotecile universităților Harvard, Stanford și Oxford au interzis companiei să scaneze lucrările copyright din colecțiile lor, limitând compania la cărțile din domeniul public.

Din pricina ambiguităților legii copyright și extinderii protecției prin legea din 1998 nu întotdeauna este clar care lucrări sunt totuși protejate (statutul copyrightului poate deveni incert când autorul moare sau editura își sistează activitatea). Universitatea Stanford a trasat o linie până la anul 1964 și a interzis companiei copierea lucrărilor apărute după acest an. (Câteva instituții publice care sunt parte-

nerile companiei în acest proiect, inclusiv universitățile Michigan, California, Virginia, Texas și Austin, permit scanarea lucrărilor copyright).

Inginerul-șef, responsabil de sistemul de scanare a cărților din colecțiile bibliotecarilor, Dan Clancy, care s-a alăturat companiei după opt ani de activitate la NASA, unde a condus o echipă de cercetători preocupați de inteligența artificială, consideră că la începuturile sale procesul de scanare era constrâns de limitele bugetului și cei interesați de această activitate pierdeau mai mult timp la selectarea documentelor, identificându-le pe cele mai potrivite, decât la scanare.

Google nu are de gând să facă publică suma cheltuită pentru realizarea proiectului. În 2005, Microsoft anunțase că va cheltui 2,5 milioane dolari pentru scanarea a o sută de mii de cărți care nu sunt protejate copyright din colecția Bibliotecii Muzeului Britanic. În această ordine de idei, scanarea a 32 milioane de cărți – cât numără baza de date World Cat – va costa Compania Google opt mii de milioane de dolari, o sumă importantă, dar nu exagerat de mare dacă o comparăm cu capitalul de multe miliarde de dolari de care dispune Google.

Copierea unui număr atât de mare de cărți prezintă multe dificultăți, dar elaborarea unui software care să pună cărțile la dispoziția cercetătorilor este și mai complicată.

Baza de date Google conține multe cărți în alte limbi decât cea engleză, dar acestea încă trebuie căutate în limba originalului. Pe website-ul companiei există deja o posibilitate primitivă de traducere, și poate într-o zi va fi îmbunătățită pentru a putea efectua traducerea printr-o atingere de buton.

Mesianismul care se desprinde din toate acestea nu poate ascunde adevărul suprem despre Google Book Search: aici este vorba de business. Google nu s-a angajat să facă publicitate pe paginile cărților din bibliotecă, dar compania vinde făcând publicitate prin rezultatele căutării care scot în evidență cărțile obținute de la edituri. Perspectivele companiei de a obține venit din acest proiect par destul de modeste, dar ea a făcut deseori profit din aventuri care inițial păreau imposibil de a fi lucrative și de unde nici nu te așteptai. Sergey Brin menționa că la lansarea sistemului de căutare web compania nu a avut profit, nici măcar nu era clar unde se va ajunge. Lucrurile au luat însă o întorsătură neașteptată și inițiativa s-a transformat într-o cale minunată de a face bani.

În dilema actuală întrebarea-cheie este dacă Curtea Federală va permite companiei să continue scanarea materialelor copyright fără a obține permisiunea. Cât privește distribuirea veniturilor de la această afacere, Google poate fi de acord să le împartă cu editorii, similar cum stațiile radio plătesc pentru muzica emisă. Editorii vor primi o sumă cal-

culată în baza analizelor statistice care relevă cât de des cărțile lor au fost vizualizate. Google poate plăti cash sau contra reclamă.

Bibliotecile au recunoscut de ceva timp că trebuie să se adapteze erei digitale și multe dintre ele au luat măsuri în această direcție. În 1995 Universitatea Stanford a fondat High Wire Press, care oferă acces electronic la peste o mie de reviste științifice. Câțiva ani mai târziu a digitizat și pus în acces online, iar ca rezultat cataloagele și circulația cărților a crescut cu 50 %.

Printre potențialii concurenți ai Companiei Google în domeniul digitizării cărților în biblioteci sunt membrii Open Content Alliance (O.C.A.), care facilitează diverse proiecte de scanare. Finanțat masiv de Microsoft și Fundația Alfred P. Sloan, O.C.A. a format alianțe cu mai multe companii și instituții, in-

clusiv Biblioteca Publică Boston, Muzeul American de Istorie Naturală și Universitatea Johns Hopkins.

Până acum membrii O.C.A. scanează numai materiale din domeniul public (și lucrări autorii cărora au permis explicit scanarea) ceea ce limitează substanțial scopul proiectului.

Este de așteptat că legea va rezolva litigiile între părțile implicate, cu revendicări rezonabile și argumentate legitim. Dar legea copyright este atât de ambiguă, iar curtea atât de înceată, încât sistemul juridic servește mai degrabă la implementarea legii junglei. Atât compania, cât și editorii conștientizează că există o oportunitate reală de a plasa cartea în arena digitală și sunt șanse să facă aceasta împreună.

*Traducere din engleză de
Vera Osoianu*

SUMMARY

AGORA

Jean-Noël JEANNENEY. Viewpoint on the European Digital Library (Dialogue with Jean-Noël Jeanneney, the president of The National Library of France)3

OUR GUEST

„The notion of library was and continues to be unchanging...“ (Dialogue-essay with Roman Motulskii, master of library science, the director of The National Library of the Republic of Belarus)5

THE EUROPEAN DIGITAL LIBRARY

Vera OSOIANU. CENL – The Conference of European National Libraries15

Svetlana BARBEI. The general presentation of the White Paper on European Digital Library19

The National Digital Library of the Republic of Moldova

Press release

The strategic model of the National Digital Library of the Republic of Moldova22

BIBLIOPHILY

Nina NEGRU. Milescu Spătaru's conviction avowal (370 years from the birth of a great scholar).....26

SYMPOSIUM

Maria BRÎNZAN. The United Nations Organization's publications as part of "Stationary public reading" department31

Galina DAVÎDIC, Ludmila POPA. The informative and bibliographical department – the informational key of "Mihai Eminescu" Public Library34

Angela AMORȚITU. The extension of university library e-services: vision and ULIM ILD's experience37

RESEARCHES

Nelly ȚURCAN. Open access to scientific information: International Initiatives40

THEORY AND PRACTICE

David ISAACSON. Serve their needs, not their wishes48

Alla PANICI. The modification of Universal Decimal Classification System (according to practitioner's professional vision) 50

Silvia CIUBREI. The users of electronic informational resources: aspects of behaviour55

BIBLIOSOPHY

Friedrich NIETZSCHE. Why am I so intelligent?59

READING'S UNIVERSE

Sanda GOLOPENȚIA. The letter-book66

CLIO AND BIBLON

Marija GIMBUTAS. The work from Turdaș, the oldest writing in the world68

Constantin N. BARBULESCU. The first writings on the world map71

A scholar is waiting for his researchers (Dialogue with Olga Andreevna BELOBROVA). Collocutor: Nina NEGRU74

BIBLIOARCHITECTURE

Alexe RĂU. A library for the third millennium77

CULTURAL ANNIVERSARIES

Iurie COLESNIC. A poet against all85

Iurie COLESNIC. Nicolai Florov – a Bessarabian naturalist well known in Europe88

Iurie COLESNIC. Andrei Parhomovici, the tireless scholar90

Iurie COLESNIC. Antonie Plămădeală – the exponent of golden generation.....92

IT

Natalia CHERADI. The creation and development of university library's web-site: marketing expectations95

Jeffrey TOOBIN. The guest of the universal library or something more about the Google project of digitalization99

СОДЕРЖАНИЕ

AGORA

Жан-Ноэль ЖАННЕНИ. Европейская цифровая библиотека: точка зрения (Диалог с Жан-Ноэль Жаннени, президентом Национальной библиотеки Франции).....3

НАШ ГОСТЬ

«Понятие о библиотеке было и остается неизменным...» (Диалог-эссе с г-ном Романом Мотульским, доктором библиотечных наук, директором Национальной библиотеки Белоруссии)5

ЕВРОПЕЙСКАЯ ЦИФРОВАЯ БИБЛИОТЕКА

Вера ОСОЯНУ. Конференция европейских национальных библиотек (CENL)15

Светлана БАРБЕЙ. Европейская цифровая библиотека. Белая книга: общая презентация19

Национальная цифровая библиотека Республики Молдова

Пресс-коммунике

Стратегическая модель НЦБРМ22

БИБЛИОФИЛЬСТВО

Нина НЕГРУ. Исповедь Николая Милеску Спэтарул (370 лет со дня рождения великого ученого)26

СИМПОЗИОН

Мария БРЫНЗАН. Коллекция ООН как составная часть отдела читального зала31

Галина ДАВЫДИК, Людмила ПОПА. Информационно-библиографический отдел – информационный ключ публичной библиотеки „Михай Еминеску”34

Анжела АМОРЦИТУ. Расширение электронных услуг в университетской библиотеке: концепты и опыт в Информационно-библиотечном департаменте библиотеки УЛИМ37

ИССЛЕДОВАНИЯ

Нелли ЦУРКАН. Открытый доступ к научной информации: Международные инициативы40

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Давид ИСААКСОН. Отвечать потребностям, а не желаниям48

Алла ПАНИЧ. Модернизация системы Универсальной десятичной классификации (с точки зрения индекатора-практика)50

Сильвия ЧУБРЕЙ. Пользователи электронных информационных ресурсов: аспекты поведения55

БИБЛИОСОФИЯ

Фридрих НИЦШЕ. Почему я так умён59

МИР ЧТЕНИЯ

Санда ГОЛОПЕНЦИЯ. Книга-письмо66

КЛИО И БИБЛОН

Мария ГИМБУТАС. Турдасская письменность самая древняя письменность в мире68

Константин БАРБУЛЕСКУ. Первые формы письменности на Земле71

Ученый в ожидании своих издателей и почитателей. Беседа с Ольгой Андреевной Белобровой, петербургским исследователем творчества Николая Милеску Спэтарул. Беседу вела Нина НЕГРУ74

БИБЛИОАРХИТЕКТУРА

Алексе РЭУ. Библиотека для третьего тысячелетия ..77

ЗНАМЕНАТЕЛЬНЫЕ ДАТЫ

Юрий КОЛЕСНИК. Поэт, один против всех85

Юрий КОЛЕСНИК. Николай Флоров – бессарабский натуралист европейского уровня88

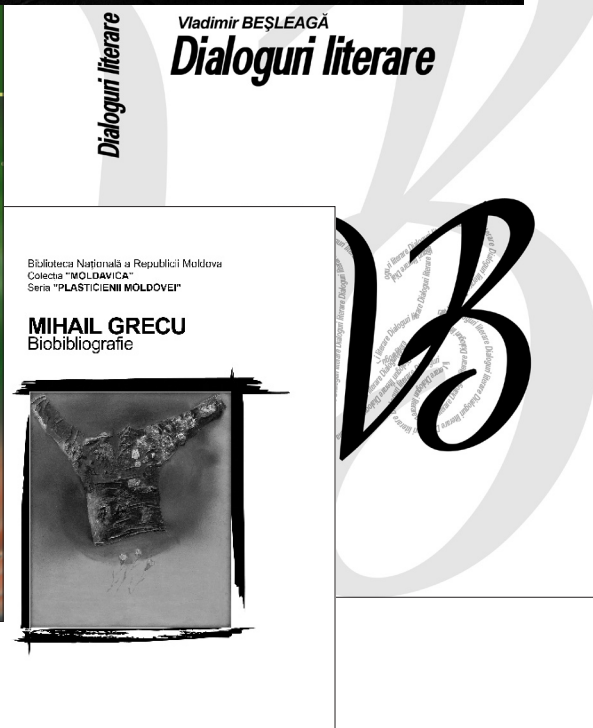
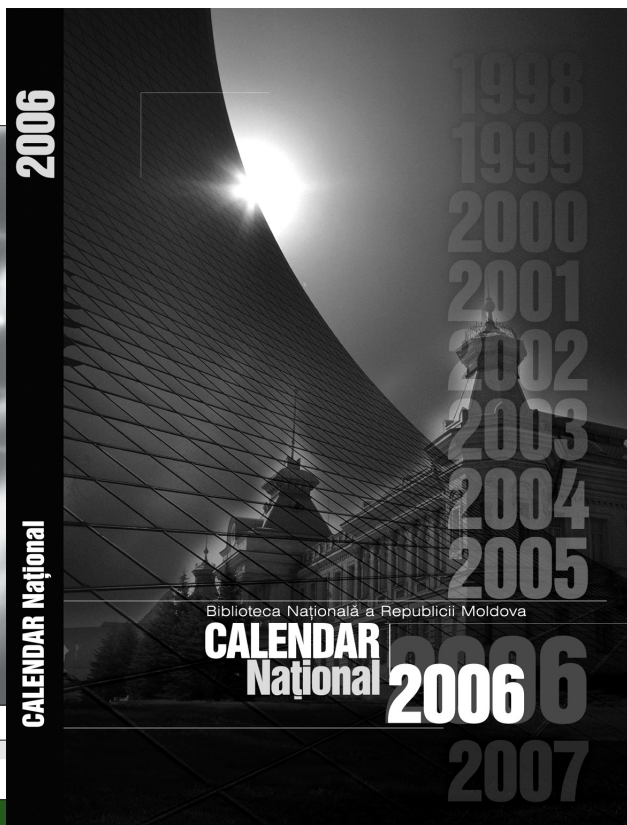
Юрий КОЛЕСНИК. Андрей Пархомович, ученый из сословия неумомимых90

Юрий КОЛЕСНИК. Антоние Плэмэдялэ – представитель золотого поколения92

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Наталья КЕРАДИ. Создание и развитие Web-сайта университетской библиотеки с точки зрения маркетинга95

Джефри ТОБИН. Гость библиотеки будущего или немного больше о проекте оцифровывания Google99

Publicațiile BNRM pe suport tradițional le puteți obține la Biblioteca Națională,
în variantă electronică accesați www.bnrn.md/publicatii/